

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

8° BS.

L. 253.

2

IOANNIS VORSTII
CL. VIRI.
DE
LATINITATE
SELECTA

ET VULGO FERE
NEGLECTA
LIBER

NVNC PRIMVM EDITVS.

ACCESSIT

ANDR. IVL. DORNMEIERI
DISSERTATIO
DE

VITIOSO CICERONIS
IMITATORE

*Cui ob materiae cognationem & insignem
raritatem junctus est Dialogus festivus*

DE

CICERONE RELEGATO
ET REVOCATO.

ADDIDIT PRAEFATIONEM

CHRISTOPH. FRIDER. BODENBURG
GYMN. BEROLINENS. RECTOR.

BEROLINI

APVD CHRIST. GOTTL. NICOLAI. MDCCLXIX.

LECTORI BENEVOLO

S. P.

TRistia plerumque librorum
posthumorum fata esse,
inter Doctos dudum
exemplis compluribus est
comprobatum. *Selectissimi* persæpe
sunt, quibus infelici fidere immoriun-
tur Auctores, conatus imperfecti-
que labores eruditorum, qui tamen
vel in *neglectis* angulis postea latitan-
tes cum tineis blattisque luctantur,
vel plane inter ipsas institorum ma-
nus indignissimo modo pereunt.
Neque raro usu venire solet, ut ii
quoque, qui obstetricantes manus
) (2 post-

PRAEFATIO.

posthumis istis in lucem protrahendis commodare instituunt, eadem vi fati intercipientur. Quo facto du-
riores aliquanto tenebras experiri
postea solent, praesertim si vltima
manus ac lima eis adhuc defuerit.
Non probabo id aliorum doctorum
commentationibus; abunde id *Sele-
cta* haec, *vulgo autem Neglecta*, IO.
VORSTII Viri Cl. *Latinitas*, nec
sine omine docere potest. Non in-
cognita sunt VORSTIANA in rem
literariam merita, tot industriae do-
ctrinaeque monumentis dudum adpro-
bata eruditibus. Iungere eisdem, nec
sine ratione, constituit has *de latini-
tate vulgo neglecta* observationes,
quas & consignasse, & edere etiam
voluisset ante alios labores literarios
videtur. Inter alia hoc ex iis quo-
que adparet, quae sub voc. *pericul-
lum* infra pag. 53. dicit: *In Notis ad*
Au-

PRAEFATIO.

*Auctorem (Valerium Maximum) demonstrabimus. Et ibidem; ut ad eum locum itidem dicemus. Vide sis etiam sub voc. ceterior p. 86. cet. Sed licet prior conspexerit lucem Valerius Maximus, non tamen putandum idcirco, VORSTIVM animum edendi hunc librum postea immutasse. Pro-
uocat adhuc passim ad hasce obser-
uationes in ipsis notis ad Val. Maxi-
mum & ad Sulpicium Seuerum, ea-
rundemque proxime edendarum
spem diserte facit, pag. 145. editi Val.
Maximi. Quæ argumenta, si stilo
Auctoris nostri, cum in reliquis, tum
in citatis hic saepius de suspecta lati-
nitate libris satis obuiis, & autogra-
pho cognitæ hic loci satis VORSTI-
ANAE manus iunxeris, hæc ipsa
meletemata neglectæ vulgo at selectæ
Latinitatis B. VORSTII esse, nullus
dubitandi locus relinquitur. Quod au-
tem*

)(3

PRAEFATIO.

rem morte interuersi sunt conatus Philologi insignis, inde non perfectum satis hunc laborem esse, multisque lacunis & ἑλλεσι quasi scatere, non mirandum est. Quamuis enim in eo felix hoc scriptum omnino fuerit, quod in hæredum non imperitorum manibus obhæserit, a quibus cum cura, sartum & tectum, quod aiunt, tot annos est asseruatum: plurima tamen, quæ tractare cœpit Cl. Auctor inque iis integra sæpe capita deficere re ipsa deprehendimus. Nusquam, ut exemplo id ostendamus, Latinitatis neglectæ genus illud apparet, quo, ut ait Auctor in *Conspectu* generaliori, *certaine vocabulorum collocationes & positus fere negliguntur*; qui tamen defectus ex *Rhetorica Marchica* p. 109. fqq. forte suppleri non male potest. Ita plura de singulis fere orationis partibus runderem-

PRAEFATIO.

rundemque, vt Grammatici vocant, accidentibus moneri hac methodo ; multa de vsu cumprimis particularum, epithetorum, vocum traiectione, dictione arguta, neglectaque variori constructione addi, & ordinatius non pauca limatiusque elaborari potuissent. Sed ista vt instituta fere habuit Auctor, ita haud dubium est, si vitam porro largitus esset DEVS, quin accurate, vt omnia alia, & eleganter is perpoliuiisset. Nunc primum duntaxat conatus, & inchoata quædam Operis quasi Apellei lineamenta moriens reliquit, eaque multis adhuc hiatibus & lacunis deformata.

Optimo autem utilissimi operis fato ad perficiendas vel perfectas nondum vel inchoatas libri partes successit Vir CL. ANDREAS IVLIVS DORNMEIERVS, Philologus excellens, & harum literarum,

PRAEFATIO.

rum, si quis alius, apprime peritus, cuius amicissimi nobis Viri obitum præmaturum acerbe, fateor, lugeamus. Multum certe doctissimo Viro debet opusculum hoc VORSTIANVM. Excepit is lætissimo animo has magni Viri a Bibliopola sibi concessas curas, & ordine alphabetico curate distinctas, notisque suis interpolatas eo, quo nunc comparant, habitu, vsui publico studiose parauit. Præterea supplere passim imperfecta aut delineata, & adaugere quoque adgressus est multis *selectæ*, at vulgo *neglectæ*, Latinitatis opibus, quarum solertissimus erat observator. Nihil tamen in ipsis Auctoris verbis immutauit, quod gratum credimus iis fore, qui incrementa huius philologiae cupiunt cognoscere. Quum iam prope esset, vt optabilem ex diutina orbitate, dicam an exilio, partus hic

PRAEFATIO.

hic VORSTIANVS fortunam haberet ; alter ei, ut ita dicam , Parens luctuosius prope quam prior ereptus est. Quam aptus enim hic fuerit VORSTII in hac palæstra successor, priores septem plagulae eo adcurante adhuc impressae arguunt. Probant etiam tot ab eodem iam edita, & , si quidem diuturnior huius vitae vsura contigisset, edenda adhuc opera philologica : Ex quibus dolendum omnino esset , si , quod diu in Scholarum vsu enixe parturiuit , *Lexicon manuale* intercideret. Latent aliae in scriniis B. Viri adfectae, sunt etiam perfectae quaedam operae, in quibus *Emphasiologia* sacra systematice conscripta praeter ceteris eminent. Qui labores tam improbi in tenui licet & morbis conflictato identidem corpusculo, indefessumque ad ornandas bonas literas conlatum stu-

PRAEFATIO.

dium mereri sane videntur, ut Viri fama ad posteritatem, si qua futura est, sincera integraque transmittatur. Quo magis dolendum, quod nonnulli, qui inter doctos humanitatis cultores censerī cupiunt, manes jam defuncti sollicitare temere ausi sunt. Annus fere est, quod commentatunculam aliquam beatus Vir *de Lexicis Latinis*, speciatim *de Fabro*, eiusque *additamentis*, p. 254. sqq. observationibus eis inseruerat, quæ de re Scholastica Berolini statis temporibus prodeunt. Hic cum *Falsteriani* cuiusdam *Supplementi* mentio omnino iniicienda esset; non sine laude, p. 269. & passim, industria docti Auctoris commemorata est, & modeste satis monitum, si quid sequius esse videbatur. Atque ipse Cl. *Falsterus* in præfatione animaduersionibus, quas vocat, epistolicis præposita,

PRAEFATIO.

posita, (in qua leuioribus adductis
graviora caute admodum dissimulat
obiecta) ad Lectorem inficiari non
potest, se *liberaliorem minusque in-
uidum* DORNMEIERVM exper-
tum esse. Nihilo tamen minus Vir
beatus eidem *præceps admodum, iu-
dicii sui prodigus, & cum umbris tan-
tum errorum* præcipiti fatis & illibe-
rali iudicio *luctari* dicitur. Immo,
ne quid desit criminationi in defun-
ctum, *petulantiam* quoque, cui a se
ignoscendum sit, pueris certe, quam
Viro erudito digniorem, illi affingit.
Enimuero doctum in virum hæc nol-
lem homini non indocto excidisse, a
quo dissidere quidem, sed candide,
vt decet humanitatis studiosos, &
sine acerbitate licet; idque hoc ma-
gis, si alter & ætate & meritis in rem
literariam grauior, aut morte beata
inuidorum ὁμοτέχων æmulationi
iam

PRAEFATIO.

iam subtractus sit. Hac occasione quoque nonnemo, isque satis hic notus, ex inueterata bonos criminandi intemperie, amice monendus est, ne in compitis, Bibliopoliis, & frequentatis muliercularum domiciliis B. DORNMEIERVM ordinis sacri, cum viueret, osorem fuisse, parumque iacturæ in eodem fecisse orbem literarium, nugari pergat. Neque enim odio statim in ordinem venerabilem fertur, qui alicuius ex eo ineptias & ἀλλοτριεπισκοπίαν cordate, vt audio, & coram teste aliquando ὑπ' ἀνάγκης taxauit. Damnum vero, quod immaturo Viri obitu res literaria fecit, vere eruditorum, & quorum præcordia iuxta Poetam de meliore luto sunt efficta, non Vitilitigatorum est æstimare. Manebit, spero, laus sua Nostro apud æquiores rerum æstimatores, quam diu

PRAEFATIO.

diu bonis literis, quas subinde ornavit, suus constabit honos. Hanc nobis fiduciam faciunt præclara & peruagata dudum de meritis dotibusque beati Viri eruditorum iudicia, quæ certo scimus non imminutum iri his VORSTIANO libello commodatis, etsi fato quoque interruptis curis. Ut taceam, quæ propter materiæ adfinitatem eis subiecta est, *de Vitioso Tullii Imitatore* dissertationem pereruditam & elegantissimam, incredibili plane industria, a Viro optimo concinnatam, id quod prudens & exercitatus lector facile observabit. Quo ultimo & Auctore adhuc vivente typis jam fere exscripto specimine literario latinитatem non vulgo quidem neglectam, quod argumentum VORSTIVS occupauerat, sed eruditis etiam philologis negligendam, non male videtur complexus esse.

PRAEFATIO.

esse. Atque hoc postremo suo quasi *Κυκλω ἀσφαλὶ* testatum apud posteros relinquere voluit, quid senserit de philologiae cultura, in qua nonnullis, ut ineunte dissertatione ipse queritur, nimius quodammodo visus est. Scilicet, ut regia incedatur via, nec quidquam respublica literaria detrimenti capiat, tantum a superstitione improuida abesse eam debere censet, quantum gliscens hodie neglectus ab eadem omnino remouendus est. In quo non dubito, quin prudentiores omnes facile sit habiturus consentientes.

De subiecto tandem Dialogo, qui *Ciceronis relegati & revocati* titulum praefert, ipsa *Dissertatio DORNMEIERIANA* §. 66. agit. Addimus, inter cariora insignis Bibliothecae cimelia, *Summum Virum,*

PRAEFATIO.

rum, quem veneratur p. 79. dissert. numerasse opusculum, vt nec amicis, nisi per tantillum temporis spatium, concederet legendum, quod omnem descriptionis metum copiamque excluderet. Sed forte Bibliopolæ ob raritatem & argumentum dissertationi conueniens Dialogum hunc conquirenti exemplar aliquod *Lipsiæ* 1534. apud *Michaellem Bluhm* excusum ab exteris mittitur, antequam reliqua typis plane absoluta essent. Proinde visum est vitioso Ciceronis imitatori eundem adiungere, ne vel prouocatum ad eum frustra sit in dissertatione, vel diutius is forte a doctis requiratur. Tibi vero, *Beneuole Lector*, si non improbabitur plane, quod speramus; hæc Bibliopolæ in iuuandis bonis literis prothymia, faciet Vir honestis-

PRAEFATIO.

nestissimus, ut plura in posterum,
doctorum ingeniorum monumenta
sumtibus suis ab interitu vindi-
centur. Dab. Berolini, XII.

Calend. Martii A. R. S.

M DCC XVIII.

DE

D E
LATINITATE
SELECTA
ET
VULGO FERE NEGLECTA
LIBER.

CONSPECTVS GENERALIS.

*Multa cum Latina sint, vulgo tamen
fere negligi, nec vt alia usurpari: &
quibus de causis id fiat.*

Eorum, quæ Latina sunt, & ab optimis Latinitatis auctoribus usurpata, plurima hodie fere negligi videas, nec perinde, vt cetera usurpari. Idque duplici fere de causa fieri videtur; vel, quod dubitent, an satis Latina hæc vel illa sint, vtpote linguæ vernaculæ admodum affinia; vel, quod apud antiquos auctores non perinde, vt cetera obseruentur. Cui rei, vt aliquo modo mederemur, aliquot ab hinc annos libellum edidimus, quo bonam partem illius Latinitatis, quæ Germanis suspecta fere est, persecuti sumus, atque illis, qui Latine fari aut scribere student, inanem metum adimere conati sumus. Quam operam nostram viris doctis adeo non displicuisse intelleximus, vt

X X

eorum

CONSPECTVS

eorum nonnulli libellum nostrum fere totum in suos transferre dignati sint, aut exemplum secuti, id genus plura obseruare atque congerere studuerint. Sed nunc & de alio quodam Latinitatis genere aliquid commentandum videtur, & huius quidem Latinitatis, quæ non propter metum quendam, quodque linguæ vernaculæ nimis affinis videatur, negligitur; sed quod legendis antiquis auctoribus non ad illam perinde, quam ad ceteram Latinitatem animus attenditur, quodque in usu linguæ Latinæ, qui nunc est, eadem vix apparet. Plerique scilicet eorum, qui Latine hodie scribunt, Latinitatem non qua vtuntur, tam ex auctorum veterum, & quibus lingua Latina vernacula fuit, quam ex recentiorum scriptis hauriunt, quæque in his obseruant, ea multo usu ferunt; quæ vero non obseruant, iis nec vtuntur, neque, vt eorum ignari, vti adeo possunt. Quotusquisque est, qui, cum Latine scribit, non vtatur verbo *concernere*, & ea quidem notione, vt idem sit, quod *ad aliquid pertinere*? Scribunt exempli gratia: *Quæ res supernaturales concernunt. Ornatum aut aliam qualitatem eius ista concernunt.* Verum enim vero talis verbi significatio in scriptis auctorum veterum, quæ iuuentuti in scholis commendari ac proponi solent, nusquam obseruatur. Imo dubium adhuc est,

an

GENERALIS.

an omnino verbum Latinum sit *concernere*,
 vt in cap. XXIII. libelli de Latinitate merito
 suspecta monuimus. Quod igitur hi, qui
 hodie Latine scribunt, verbo isto vtuntur, id
 non eo fit, quod in scriptis Ciceronis aliorum-
 que veterum, quæ ipsis adolescentibus com-
 mendata fuerunt in scholis, quæque deinde
 viri facti sua sponte legerunt, id verbum, at-
 que eam verbi significationem obseruarint,
 sed, quod legendis scriptis recentiorum sæpe
 id verbum ipsis occurrerit, atque ita in illorum
 animum ac memoriam quasi irrepperit. Nec
 aliter de verbo *collimare*, de significatione ver-
 bi *seducere*, qua idem est, quod decipere, & in
 errorem inducere, deque multis aliis sentien-
 dum est, vt in prædicto libello demonstraui-
 mus. Ceterum vt plurima, cum in scriptis
 antiquiorum nulla obseruentur, hodie tamen
 multo vsu feruntur: Ita sunt e contrario, quæ,
 cum in scriptis antiquiorum passim obuia sint,
 raro tamen, aut vix vnquam hodie vsurpantur.
 Neque vnus generis sunt ea, sed diuersorum.
 Nam vel certæ vocabulorum significationes
 negliguntur; vel vocabulorum cum vocabu-
 lis constructiones, vel vocabulorum positus &
 collocationes, vel denique vocabula ipsa. At-
 que, vt rem illico exemplis declaremus, quo-
 tusquisque est, qui, si de copiis atque exercitu
 agendum sit, voce *opes* vtatur, dicatque *ma-*

CONSPECTVS

gnæ opes prostratæ sunt? Quotusquisque item est, qui *modum* pro *mensura* & *quantitate* dicat? Atqui apud veteres non minus istæ, quam nonnullæ aliæ, vocabulis notiones subiectæ fuerunt, dictumque omnino fuit, *magnæ opes prostratæ sunt*, si magnæ copiæ, magnus exercitus fusus esset; itemque *ingens modus*, *aquæ, æqualis modus sulphuris*, si ingentem aquæ vim, & æqualem sulphuris mensuram notare vellent: vt infra pluribus ostendetur. Quotusquisque rursus est, qui verbis *ornare* & *adornare* sic vtatur, vt idem sint, quod instruere, dicatque: *Omni genere armorum ornatus ad prælium?* Quis non vereatur dicere: *Priuare aliquem agritudine, iniuria*; quod videlicet putet, tantum rebus bonis aliquem priuari dici posse? Atqui apud veteres non modo aliæ, sed & ipsæ illæ istarum vocum significationes obseruantur, vt itidem infra demonstrabitur. Nec modo dixerunt veteres, *agritudine, iniuria, aliisque malis priuare aliquem, sed & dolorem, errorem, seruilem conditionem, id est, seruitutem alicui eripere*. Ac pari modo non tantum de rebus bonis, sed & malis, vt *febri, perturbatione animi, dolore, crimine, culpa, carere* dixerunt, vt in cap. VII. lib. de Latinitate falso susp. ostendimus. Quotusquisque porro est, qui, si ad hoc vsque tempus aliquid factum significare velit, voce *adhuc* utatur,

GENERALIS.

tur, dicatque exempli gratia: *Non pro mea adhuc, sed pro patria, libertate pugnavi*; & non potius: *Hactenus non pro mea, sed pro patria, libertate pugnavi*? Atqui veteres cum ea, quæ dixi, exprimenda, & nostræ voci *bisber*, respondens quippiam ponendum fuit, non voce *hactenus*, sed voce *adhuc* vsi fuerunt, quod infra pluribus ostendetur.

Alterum Latinitatis vulgo fere neglectæ genus fecimus, certas vocabulorum cum vocabulis compositiones & constructiones. Magna omnino tum Nominum, quæ Grammatici vocant, cum nominibus, tum eorundem cum verbis, aut aliis orationis partibus constructionis varietas est. Atque huius alia in vulgus satis nota est, ab omnibusque vsurpatur: alia vero abstrusior, nec quibusvis cognita; aut certe minus, quam par est, frequentatur. Exempli gratia: *Imponere aliquid alicui, & includere aliquid alicui*, constructionem vulgo notam habent: Verum, quod etiam dicant, *imponere aliquid in aliquo*, non perinde notum est, aut certe negligitur. Quod autem auctores ita loquantur, id infra producendis ipsorum verbis apparebit. Neque vero constructio ista posterior ratione caret. Primo enim verbo simplici dicunt: *Ponere aliquid in aliquo*, deinde vero verbo composito, & præpositione *in* geminata, ipsique etiam verbo ad-

CONSPECTVS

iecta: *Imponere aliquid in aliquo.* Ad quam formam & Iustinus dicit: *Infundere in statuis;* & Columella: *Infundere in naribus.* Ceterum in talibus præpositio subinde ipsi verbo quidem adiicitur, seorsum posita autem non apparet. Vt, quod Nepos dicit: *Implicari tyrannide,* pro *implicari in tyrannide;* & Cicero: *Implicare se societate,* pro *implicare se in societate.* Sic & alio casu, & quarto quidem, dicunt: *Inbiare aliquam rem,* pro *inbiare in aliquam rem.* Item alia præpositione verbo addita, *aduolui genua,* pro *aduolui ad genua;* & *aduolare rostra,* pro *aduolare ad rostra;* & *adiacere mare,* pro *adiacere ad mare.* Est & ubi alia præpositio verbo, alia nomini adiecta apparet. Sic non modo dicunt: *Intueri aliquid,* & *intueri in aliquid,* sed & *intueri ad aliquid:* nec modo *addere ad aliquid,* sed & *addere in aliquid.* Quæ quidem omnia infra producendis auctoritatibus confirmabuntur. Porro *defendere a vi, ab iniuria, a bello aliquem* constructio verbi vulgaris & cunctis nota est: Verum, quod etiam dicant, *defendere vim, iniuriam, bellum ab aliquo,* id non perinde notum in vulgus est. Pari modo notiora in vulgus sunt: *disputare de aliqua re, & dubitare de aliqua re,* quam *disputare aliquam rem, & dubitare aliquam rem.* Contra vero notiora in vulgus sunt: *Exponere aliquam rem,*
deferre

GENERALIS.

deferre aliquam rem, & obicere aliquam rem, quam exponere de aliqua re, deferre de aliqua re, obicere de aliqua re. Ceterum, quia in optimis Latinitatis auctoribus constructiones non minus hæ, quam illæ, reperiuntur, & passim obuia sunt, vsurpandæ item hodie non minus hæ, quam illæ, cumque vulgo fere neglegantur, in vsum quasi reuocandæ postliminio sunt.

Tertium porro Latinitatis vulgo fere neglectæ genus fecimus illud, quod certæ vocabulorum collocationes & positus fere negliguntur. Exempli gratia, quod inter participium verbumque substantium eleganter aliquid interiiciunt, dicuntque: *Fructum est amplissimum consecutus*, pro *fructum amplissimum est consecutus*; & *neque mihi in omni vita res tam erit vlla proposita*, pro *neque mihi in omni vita res vlla tam erit proposita*; & *buius victoriæ callide dissimulata letitia est*, pro *buius victoriæ letitia callide dissimulata est*; & *vulgus omne hortatus pro tempore est*, pro *vulgus omne pro tempore hortatus est*. Huiusmodi plures quoque alii elegantes vocabulorum positus sunt, de quibus infra paulo pluribus acturi sumus.

Quartum, Latinitatis vulgo fere neglectæ genus fecimus illud, quod & vocabula ipsa non pauca negliguntur. Quotusquisque est, qui

CONSPECTVS GENERALIS.

qui dicat *abscidere*, ac non potius *abscindere*? Atqui *abscidere* non minus Latinum est, quam *abscindere*. Ac quis non vereatur dicere *inscientia*, pro *inscitia*? Atqui utroque Cicero aliique vtuntur. Atque de his talibus, quæ ab his, qui Latine hodie scribunt, fere negliguntur, viri quidam docti elegantes libellos scripserunt. Inter ceteros *Antonius Schorus* elegantem de hoc argumento librum edidit, qui propter Titulum nihil grande sonantem illum vulgo fere negligitur. Habet quidem inscriptio eius ita: *Phrases lingua Latina, ratioque observandorum eorum in auctoribus legendis, quæ præcipuam ac singularem vim aut usum habent*. Eum librum, cum *Iacobus Cellarius* de-
mo eam curaret, inscriptionem eius mutavit, ac *phraseologiam Latinæ lingue* horum nuncupavit. *Caspar* autem *Scioppius* compendium eius fecit, quod sub nomine *Observationum Latinæ lingue* editum videre meminimus. Pertinent huc item *Oberti Gifanii in linguam Latinam observationes*; & varii id genus alii libelli. Quibus quod varia, quæ huc pertinent prætermissa, aut non ea, qua par erat, cura, exposita videntur, nobis quoque consilium est, nonnulla eius generis congerere, superioribusque de Latinitate libellis aliquem adhuc superaddere, quem de *Latinitate selecta & vulgo fere neglecta* librum inscribere visum est.

PARS PRIMA.

CAPUT I.

De quorundam Nominum Substantivorum significationibus, quæ vulgo fere non observantur.

Primo igitur de vocabulorum significationibus videamus, quæ vulgo minus observantur, aut certe negliguntur. Et quia vocabula ipsa non unius generis sunt, sed in certas classes a Grammaticis distributa, primo de nominum quorundam substantivorum significationibus dispiciamus.

ADSPECTUM Latini vocant ipsam illam facultem naturalem, quam vulgo *visum* dicunt; Sed &, quæ inde
A pro-

provenit, actionem seu operationem. Cic. 3. de Or. *Omnes res quæ sub aspectum veniunt.* Item de univ. *Qua ex conjunctione cælum ita aptum est, ut sub aspectum & tactum cadat.* Auctor ad Her. 2. *Aut denique nunquid aliquo sensu perceptum sit, aspectu, auditu, tactu.* Cic. 2. N.D. *Oculi aspectum, quo volunt, facile contorquent.* Item: *Pomorum jucundus non gustatus solum, sed odoratus etiam & aspectus.* Videbis plura hujus generis in Thes. Niz. Subinde & pro conspectu & præsentia usurpatur, ut idem Nizolius exemplis ex Cicerone productis docet.

AMBITIO non tantum idem est quod affectatio honorum & dignitatis, sed & quodvis vehemens studium & contentio aliquid faciendi aut impetrandi ita dicitur. Nepos 10. 2. 2. *Magna cum ambitione Syracusas perduxit.* Cic. 1. 1. ad Att. *In quo uno maxime ambitio nostra nititur.* Justin. 1. 3. *Quum admitti magna ambitione egre obtinuisset.* Sed & AMBITUS ea notione reperitur, ut magnum studium & contentionem significet. Vide quæ de hac voce notata sunt in Lexico Fabri. Quibus adde

adde quod Sulp. Severus 2. Hist. S. 34. scribit. *Crux reperta & Digno ambitu consecrata.* Notetur item quod *ambitiosus* non tantum dicatur is qui honores affectat, sed & qui magno studio & contentione aliquid facit Ovid. 3. de Ponto 1.

Sed tamen hoc factis adjuuge prioribus

unum

Pro nostris ut sit ambitiosa malis.

Ut minus infesta jaceam regione, labora:

Clauda nec officii pars erit ulla tui.

Vult ille uxorem suam *ambitiosam* esse pro suis malis, id est, laborare, ut mala ab cervibus suis depellantur, nec apud Getas amplius degere necesse habeat. Cicero & adverbio *ambitiosius* ea notione utitur, ut 3. 7. ad fam. *Cum in isto genere multo etiam ambitiosius facere soleam, quam bonos meus, & dignitas postulat.* Cicero l. 6. ep. 13. ad fam. *ambitiosas* rogationes vocat, quæ magno studio & contentione fiunt. Qua notione & Sulp. Severus vocem usurpavit, ut in Notis ad Dial. l. c. 5. monuimus. Notetur autem & propria vocabuli significatio, quam in prædicto Lex. Buchne-

rus notavit ; quod videlicet significat eum qui ambit, amplectitur, & comprehendit. Ut quod Solinus dixit *ambitiosa opida*, pro his, quæ magno sunt ambitu. Et Horatius lib. 1. Od. 36. *lascivis hederis ambitiosior*, pro ea, quæ plura amplectitur & comprehendit, quam hederæ.

ANFRACTUM Latini non Locorum tantum & viarum dicunt, sed & sermonis. Cicero 2. Div. *Quid opus circuitione & anfractu ?* Et Partit. *Oratio circumscripta longo anfractu.*

Vocis CAUSSA significatio, de qua modo dicebamus, & ipsa non adeo nota in vulgus est ; quæ videlicet idem est, quod *simulata caussa, species*. Cæsar 2. B. Civ. 87. *Annon audistis ex iis quæ per caussam valetudines remanserunt cohortes esse Brundusii factas ?* item lib. 3. B. Civ. *Per caussam exercendorum militum.* Et Livius lib. 24. *Ut cum appropinquaret janua Rex, per caussam aliquam sustinent in angustiis a tergo agmen.* Item Frontinus. l. 3. Strateg. *Ipsæ dignus est, qui in testimonium afferatur, huiusmodi fallaciam instruxit, ut ille per caussam venandi no-*
ctæ

Et procederet. Livius idem sic expressit: *Hi priusquam aliquid moverent, colloquendum cum Annibale rati, nocte per speciem venandi urbe egressi eo proficiscuntur.* Ut appareat, *per causam venandi* nihil aliud esse, quam *per speciem venandi.* Sic & quod Tacitus l. 1. Hist. dicit *specie legationis*, id Svetonius in Othone dicit *per causam legationis.* Verba Svetonii sunt: *Sepositus est per causam legationis in Lusitaniam.* Taciti autem: *mox suspectum in eadem Poppaea (Othonem) in provinciam Lusitaniam specie legationis seposuit.* Rursus Svetonius Caes. l. *Repetita Bithynia per causam exigendae pecuniae.* Et Tibullus l. 1. el. 6.

*Saepe velut gemas ejus signumq; probarem,
Per causam meminime tetigisse manum.*

Ejusdem vocis CAUSSA ea quoque significatio notanda, qua pro conditione & statu ponitur. Cicero l. 14. ep. 4. ad fam. *Ceterorum servorum ea causa est, ut, si res a nobis abeset, liberti nostri essent, si obtinere potuissent.* Idem l. 10. ep. 6. ad Att. *mea causa autem alia est.* Antea dixerat: *Nec tuam rationem eandem esse duco, quam meam.* Rursus

lib. 2. ep. 4. ad fam. *Atque in hoc genere ea mea causa est, ut neque ea, quae nunc sentio, velim scribere.* Et l. 6. ep. 3. *Neque ea mea erat causa atque fortuna, ut, cui omnia deessent, alterum confirmarem.* Sic & lege 9. D. de Publiciana in rem actione ex Ulpiano. *Quod si à diversis non dominis, melior causa sit possidentis quam petentis.* Vide & caput 3. libri de Latinit. merito. susp. p. 36. Dicunt autem & in eadem causa esse, pro eadem conditione esse. Caesar de B. G. 4. 4. 1. *in eadem causa fuerunt Usipetes.* Cicero 1. de Fin. *in eadem causa sunt qua antea quam nati.* Vide & Notas Ciacconii in eum locum Caesaris.

CIVIS non civitatis tantum & reip. cujusdam, Romanae exempli causa, vel Atheniensis, sed & singulorum dicitur, & quidem civis alicujus, qui ejusdem civitatis pars est, cujus est alter : quem perperam *concivem* dicunt : Cicero pro Mil. cap. 14. *Facinorosorum armis meos cives, meis consiliis periculisque servatos, pro me objici nolui.* Et 1. de Fin. *Ut sint opera, studio, labore meo doctiores cives mei.* Et 2. de Div. *Dabunt mihi veniam mei*

mei cives, vel gratiam potius habebunt.
 Nepos Milt. cap. 1. *ut de eo bene sperare*
cives possent sui. Item: *Civibus suis pœ-*
nas dare.

(*) Adde ex Cellarii Curis poster. Antibarbari
 sub voc. Concivis.

CONSILIUM dicitur quoque ipse
 consulentium seu consultantium cœtus;
 non, inquam, per litteram C. scriptum,
 sed per S. Dicitur sane & *concilium*, sed
 proprie hoc non consultantium, sed
 quemvis cœtum significare videtur.
 Cæsar. 1. B. C. *Concilia conventusque*
fugere. Et Cicero de Sen. *in conciliis*
cœtumque proficisci. Item 2. de fin. *Non*
est necesse, voluptatem in virtutum con-
cilium adducere. Hinc & Lucretius isto
 vocabulo pro quarumlibet rerum con-
 junctione utitur, dicit enim *Material*
concilium. Et Arnobius, quas *corporum*
conjugationes, id est, conjunctiones, vo-
 cat, etiam *corporalia concilia* appellat.
 Vide Buchnerum ad Lex. Fabri. Plau-
 tus quoque *concilium* pro quovis cœtu
 & congressu dicit Cist. 4. 2. 28. Mil. 2.
 2. 94. Atque ut planissimè res intelli-
 gatur, omnis cœtus consultantium est
 concilium: sed non omne concilium
 A 4 est

est cœtus consultantium. At *consilium*, si quidem ipsos homines denotet, non nisi coetum consultantium significat. Sed hujus significationis exempla videamus. Nepos 18. 12. 1. *De hoc Antigonus cum solus constituere non auderet, ad consilium retulit.* Item 18. 12. 2. *Cognita consilii voluntate.* Et 19. 3. 4. *Et consilii sententia in custodiam conjectus.* Cicero quoque saepissime sic usurpavit. Ut pro Mil. *in judicio vera, & in eo consilio, in qua ex cunctis ordinibus amplissimi viri judicarent.* Cujus generis plura ab Antonio Soloro in libro de phrasibus Latinae linguae congesta videas.

COPIAE numero plural. non modo exercitum ut vulgo putant, sed & comneatum pecuniam & quicquid ad victum pertinet, significant. Cicero pro Dejot. *ille exercitum Cn. Domitii suis copiis & tectis sustentavit.* Item 2. de Inv. Crotoniatae *cum florerent omnibus copiis.* Et 1. Off. *Omnium rerum affluentibus copiis ditari.* Item singulorum copiae parvae sunt, eorum autem qui his egeant, infinita est multitudo. Et 2. 3. ad fam. Munerum facultatem nemo admiratur, est enim

copiarum. i. e. qui copias sive opes & divitias habet, is facile potest munus gladiatorum edere. Et de Amic. Circumfluere omnibus copiis, atque in omnium rerum abundantia vivere. Inde copiosum dicitur, quod commeatu & copiis abundat. Cicero pro Arch. Urbs celebris & copiosa. Nepos Eum. cap. 18. 5. illa autem (via) qua omnes commeabant, altero tanto longiorem habebat anfractum. Sed erat copiosa, omniumque rerum abundans.

COPIA vox sing. numeri nec tantum copiae, vox plur. numeri, ut vulgo putatur, de exercitu usurpatur. Pompejus in epistola, quae est decima septima, libri 8. ep. Cic. ad Att. *Uti ipse cum omni copia ad me veniret. Item. Alter in Siciliam cum ea copia quam Capua & circum Capuam comparastis, & cum iis militibus quos Faustus legit, proficisceretur. Et 8. 19. Neque solus cum ista copia tantam multitudinem sustinere poteris, ut frumentatum eas. Virgilius 2. Aen. v. 564. Respicio, & qua sit me circum copia, lustrum. Ad quem locum notat Servius, non aliter & Sallustium locutum esse. Ipse Cicero 13. ult. ad Att. Omnis armato-*

rum copia. & Tacitus 2. 52. Ann. Levis copia.

DELICIAS dicunt Latini eum, qui amicus & charus cuipiam est. Cicero 1. De Div. *Quid amores & deliciae tuae Roscius ? (*)* Item 8. 8. ad fam. Scito C. Semproniam mel ac delicias tuas calumniam maximo plausutulisse. Item 16. 6. ad Att. *Pyliae salutem dices & Atticae, deliciis & amoribus meis.* Non ausus fuisset Cicero ita scribere, si vox *deliciarum* aliquid amplius quam amicitiam & charitatem cum honestate conjunctam tunc significasset. Notæ quoque locutiones, *in amore ac deliciis alicui esse, in deliciis aliquem habere.*

(*) Eodem modo Plinius l. 1. epist. 3. pr. *Quid agit Comum, tuae meaeque deliciae ?*

DIES & pro tempore, nec semper pro parte temporis, qua sol est supra horizontem. usurpari saepe invenias. Cicero 5. 16. ad fam. *Quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus.* Et 6. 14. *Nam & res eum quotidie, & Dies & opinio hominum mitiorem facit.* Livius l. 10. *Victoriam quantam de Samnitibus nemo ad eam diem praeter L. Papirium patrem*

trem consulem pepererat. Justinus 8. 5. Miseranter vicem suam, quod in eam diem vixissent ; nunc filiorum, quod non post eam diem nati essent. Subinde & non pro quacunque sed pro constituta die usurpatur. Cicero 2. 17. ad fam. Quin ad diem decedam, causa nulla est.

DISCEPTATOR non modo is dicitur, cui controversia cum quopiam intercedit, sed & qui causas moderatur & dijudicat. Cicero 13. 26. ad fam. *Sic enim praescripsimus iis, quibus ea negotia mandavimus, ut omnibus in rebus quae in aliquam controversiam vocarentur, te arbitro, & quod commodo tuo fieri posset, te disceptatore uterentur. Item in Partit. Aut auscultator est modo qui audit, aut disceptator, id est, rei sententiaeque moderator. Quintilianus 9. ult. Asinii haec recitat : Si Caesar ex omnibus mortalibus, qui sint ac fuerint, posset huic causae disceptator legi, non quisquam te potius optandus nobis fuit.*

EXEMPLUM latini dicunt, quod Graeci *ἰσὼν*, Germani *eine Abschrift*. Cicero 7. 2. ad Att. *Caesaris literarum exemplum tibi misi. Et 7. 6. Earum litera-*

terarum exemplum, infra scripti. Item 6.8. ad fam. Earum litterarum exemplum infra scriptum est. Deinde exemplum idem est quod argumentum litterarum id, de quo scribitur. Cicero 4.4. ad fam. Accipio excusationem tuam, qua usus es, cur saepius ad me litteras uno exemplo dedisses. Ibidem dicit quoque: iisdem verbis epistolas saepius mittere. Rursus 9.16. ad fam. De quo tu mihi antea scripseras bis eodem exemplo. Item 9.4. ad Att. Capua litterae sunt allatae hoc exemplo: Pompejus mare transit. &c. Nostri dicunt: Dieses Inhalts.

FACULTAS, itemque potestas non tantum rei faciendae, sed & personae cuiusdam, alicui esse dicitur. Plancus in ep. quae est quarta libri 10. ep. Cic. ad fam. Si facultas tui praesentis esset, nunquam a consiliis tuis discreparem. Cicero 1.5. ad fam. Quoties mihi certorum hominum potestas erit, quibus recte dem, non praetermittam. Item 1.9. Quocunque tempore mihi potestas praesentis tui fuerit. i. e. quocunque tempore te praesentem habuero. Et or. pro Dom. Nec eorum cujusquam tibi potestas fuit.

FAU-

FAUCES quid propriae significant, id notum: sed nec ea significatio adeo recondita est, quae de freto usurpatur. Praeterea vero angusta quoque terra quae inter duo maria est, & graeco vocabulo *isthmus* dicitur, *fauces* appellatur. Justinus 4. 1. 1. *Siciliam ferunt angustis quondam faucibus Italiae adhaesisse.* Livius 45. 28. *Isthmus duo maria ab occasu & ortu solis finitima arctis faucibus dirimens.* Ubi vox *Isthmus* praeterea apparet. Sic fere & 32. 21. *Peninsula est Peloponnesus, angustis isthmi faucibus continenti adhaerens.* Sed & angusti transitus montium sic appellantur. Livius 29. 32. *Masinissam persecutus in valle arcta faucibus utrinque obsessis inclusit.* Idem 32. 21. *Cur excessit faucibus Epiri, claustrisque illis inexpugnabilibus super Aoum amnem?*

FIDES multis fane modis dicitur. Significationum autem hic notetur illa, quod idem quoque est quod *promissum* sive *promissio*. Caesar. L. 7. de B. Gall. *Quoniam in praesentia obsidibus cavere inter se non possent, ne res efferatur, id jurejurando ac fide sanciat, petunt.*
Hic

Hic *jusjurandum* ac *fides* conjunguntur. Et *fides* nihil aliud hic quam *promissum* seu *promissio*. Hinc & *fidem dare* dicunt pro *promissa dare*, ut loquitur Virgilius. vel uno verbo, *promittere* : & *fidem servare*, pro *promissa facere*, ut loquitur Curtius. De ipso verbo *dare* autem in phrasibus, *fidem dare*, *promissa dare*, *jusjurandum dare*, notandum, quod idem sit quod *facere* : ut vi singularum vocum phrasēs istae congruant cum Germanicis, *Zusage thun*, *einen Eid thun*, quae quidem usurpantur pro verbis singulis, *Zusagen* *Schweren*. Sed si ipsum verbum *facere* adjicias, dicasque *fidem facere*, id aliud rursus erit, & quidem *facere ut aliquis credat* seu *fidem habeat*. Vide & libellum nostrum de Latinitate falso susp. p. 6. 7. Ceterum quod vox fidei in phrasi *fidem dare* idem est quod *promissum*, ea ipsa causa est, quod phrasis non, ut multi putant, respondet nostrae phrasi, *Glauben geben*, qua quidem utimur pro *Glauben*, sed, ut dixi, alteri nostrae phrasi, *Zusage thun*. Porro vero & illud notetur, quod *fides* idem quoque sit, quod *promissorum praestatio*.

tio, &, ut Donatus ad Andr. I. I. 7. loquitur, *Commendatorum fida executio & observantia*. Sic dicunt, *promissorum fides, fides dictis non adest*. Quibus Sulpicius Severus, satis latine puto, usus est in Historia sacra lib. I. c. 4. 8. 6. Justinus quoque I 7. I. 3. ait, *fides ostentis non defuit*, ubi significare vult, factum esse illud, quod ostenta portendebant. Item 4I. 3. IO. *Fides dictis promissisque nulla, nisi quatenus expedit*.

(*) De ceteris significationibus & phrasibus vide Lexica, & nota, quod *fidem adhibere* minus tuto dicatur. Cell. C. Post. Antibarbari.

FINIS quod terminum seu extremam partem locorum significet, *id vulgo notum est*, ut quod Cicero scribit 3. in Catil. *Quorum alter finem vestri imperii non terrae, sed caeli regionibus terminaret*. Quod autem terminum quoque temporis significet, dicaturque, *ad eum finem* scil. temporis, pro tamdiu, id non perinde notum est in vulgus. Notentur ergo hujus generis nonnulla. Ne-
pos I 5. 2. 5. *Exercebatur plurimum cur-
rendo & luctando, ad eum finem, quoad
stans complecti posset atque contendere.*
Ubi ad eum finem quoad est pro tamdiu,
do-

donec. Cic. I. Verr. Mansit in conditione atque pacto usque ad eum finem, dum iudices rejecti essent. Et lib. I. de Nat. D. Quid dicam quantus amor bestiorum sit in educandis custodiendisque iis, quae procreaverunt, usque ad eum finem dum possint se ipsa defendere. Item 7. in Verr. Piratam tenuisti quem ad finem? i. e. quamdiu? Et I. in Catil. Quem ad finem sese effrenata jactabit audacia? Praecedunt ἰσοδύναμα quousque, quamdiu: & nunc orationis variandae causa usurpatur quem ad finem.

FRUCTUS non tantum pro utilitate & commodo, sed & pro delectatione & voluptate usurpatur. Nepos 18. II. 2. *Qui propter odium fructum oculis ex ejus casu capere vellent. Cicero 5. 13. ad fam. Illum fructum ex iis literis vel maximum cepi, quod te praedicere res humanas contemnentem cognovi. Et in Bruto. Tum Brutus, volui id quidem efficere certe, & capio magnum fructum, siquidem quod volui tanta in re, consecutus sum. Et 5. 2. ad fam. Ejus mei consilii majorem in dies singulos fructum voluptatemque capio. ubi fructus & voluptas ut ἰσοδύναμα conjunguntur.*

GE-

GENAE dicuntur vulgo pro malis, parte faciei. Nec male illud. Ita enim omnino veteres, ut Ovidius. Trist. 3. 3. *Parce tamen lacerare genas.* Sed altera vocabuli significatio, quae fere primaria, negligitur. Dicuntur autem *genae* & pro membranis seu tunicis oculorum. Quo pertinet, quod ipse Cicero (*) *genas pilosas* vocat. Statius 5. Sylv. 4. *Aegras stare genas.* Plinius II. 37. *Palpebrae ingeniis homini utrinque.*

(*) In Pisonem principio. Verum autem eius orationis principium deest.

GENTILES fere hodie non nisi illi vocantur, qui expertes sunt sacrarum litterarum & veri cultus divini. Sed ea vocis significatio adscita est ex Hebraismo, ac nova ratione eis hominibus tributa, non secus quam Graecis *ἔθνος* & *ἔθνη*, ut in notis in Sulpicium Sev. (*) pluribus exposuimus. Ceterum nativa vocis significatio est, quod *Gentiles* dicuntur, qui ex eadem gente & familia sunt orti: eaque significatio vulgo parum nota videtur. Cicero in Topp. *Gentiles sunt, qui inter se eodem sunt no-*

B

mine

(*) Vide indicem Latinitatis ad Sulpicium Severum,

mine ab ingenuis oriundi, quorum majorum nemo servitutem servivit, qui capite non sunt diminuti. Item 2. de Inv. Si furiosus est, agnatorum gentiliūque in eo petuniaque ejus potestas esto. Et 1. Tusc. *Antiquus sane: fuit enim meo regnante gentili.* Ubi Cicero gentilem suum vocat Servium Tullium. Plura ex eodem Cicerone congesta sunt a Nizolio, qui idem & nomina inde orta *gentilitas & gentilitius* inter cetera recensuit.

Sed & de ipso primitivo vocabulo GENTIS hic monendum. Id vulgo putant non nisi totius cujusdam regionis hominum multitudinem significare. At cum Antiquis si loqui volumus, in una quadam regione gentes esse permultae possunt. Est enim *gens* idem quoque, quod familia seu prosapia. Suetonius. Octav. c. 1. *Gentem Octaviam Velitris praecipuam olim fuisse, multa declarant.* Item: *Ea gens inter Romanas gentes allecta in Senatum, mox in Patricios transducta.*

GENERIS vox multum usurpata est antiquis, ubi hodie fere negligitur. Cicero quidem plurimum ea utitur in signi-

significanda re proxime nominata. Exempli causa 2. 16. ad fam. *Memini in hoc genere gloriari solitum esse Q. Hortensium, quod nunquam bello civili interfuisset. & libro 3. ep. 2. Quid in eo genere efficere possis, tui consilii est. Præcesce- rat; Video ex S. C. provinciam esse habendam: si eum, quoad ejus facere potueris, quam expeditissimam mihi tradideris: facili- or erit mihi quasi decursus mei tempo- ris. Apparet itaque, in eo genere idem fere esse quod in ea re. Sic & 2. 1. ad fam. Non vereor, ne non scribendo te ex- pleam, praesertim si in eo genere studium meum non aspernabere: Item 2. 4. Atque in hoc genere haec mea causa est, ut neque ea, quae nunc sentio, velim scribere. Item 2. 6. Habemus studium juventutis & gra- tiosorum in suffragiis propter ipsius excel- lentem in eo genere vel gratiam vel dili- gentiam. Vide & notas Manutii in ep. 1. libri 2. ad fam. Sed non tantum cum præpositione in ita vox usurpatur, sed & sine ea. Libro 3. ep. 7. ad Att. Ego sae- pius ad te & plura scriberem, nisi mihi do- lor meus cum omnes partes mentis, tum maxime hujus generis facultatem ademis-*

B 2

set.

set. Ubi bujus generis idem quod bujus rei, quam nominaverat. Et 3. 7. ad fam. Cum in isto genere multo etiam ambitiosius facere soleam, quam honor meus postulat. L. 3. ep. 9. ad fam. Sane mihi considerandum est, quo nam te potissimum remunerer genere, i. e. quanam re. Et 10. 3. ad fam. In omni genere prudentiam mihi tuam exposuit. Justinus 44. 4. Variis generibus extinguere parvulum voluit. i. e. variis modis. Livius 39. 9. Scortum nobile libertina Hispala non digna quaestu cui ancillula assueverat, etiam postquam manumissa erat, eodem se genere tuebatur. Ubi eodem genere idem, quod eadem re, quaestu puta. Vel dici possit eodem genere idem hic esse, quod eodem modo. Celsus 7. 6. Diverso genere curari. & Scribonius Largus cap. 39. eodem genere, pro eo, quod ibidem paulo ante dixerat eodem modo. Vide & indicem in hunc Rhodii, ubi plura id genus ex Caesare & aliis auctoribus citantur.

HOMO non tantum epitheta, quae contemptus, sed & quae laudis causa usurpantur, juncta sibi habet: diciturque homo doctus, clarus, nobilis, optimus, doctis-

etisimus, clarissimus, nobilissimus. Pro viro docto, claro, nobili, optimo, clarissimo, nobilissimo, & sunt talia in scriptis Ciceronis & aliorum passim obvia. Vide modo thesaurum Nizolii. Nepos.

4 I. 1. *Pausanias Lacedamonius* magnus homo. i. e. vir magnus. Deinde notetur vocem eleganter & vice pronomini usurpari? Cicero 1. 2. ad fam. *Eo die casu apud Pompejum coenavi, nactusque tempus hoc magis idoneum, quam unquam antea, quod post tuum discesum is dies honestissimus nobis fuerat in Senatu, ita sum cum illo locutus, ut mihi viderer animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendam transducere. Ubi animum hominis est pro animum ejus.* Nepos 14. 10. 3. *Haec diu faciendo persuasit homini, se infinitum adversus regem suscepisse bellum.* Et 18. 2. 3. *Hunc sibi perdiccas ad junxerat magno studio, quod in homine fidem & industriam magnam videbat.* Vide & 18. 4. 4. Notetur denique & illud, quod homo per pleonasmum aliis nominibus subinde praemittitur. Cicero 2 15. ad fam. *Hominem adolescentem non tam allicere volui, quam*
B3
alie-

alienare nolui. Et. 1. de Or. Neque haec in eam disputo sententiam, ut homines adolescentes a dicendi studio deverream. Et 2, de Or. Cum mihi arderet oculi hominis bistrionis viderentur. Plautus mil. 2.6. Hominem servum suos domites habere oportet oculos.

INDEX non tantum de rebus, & de inanimis, sed & de personis usurpatur, & significat quidem eum, qui aliquid indicat & defert. *Delatorem* (*) dicere solent. Cicero 4. in Cat. *Haec omnia indices detulerunt, rei confessi sunt. Item: Caesar indices maximis praemiis affecit. Nepos 4.4.4. Eo ille index confugit. Argilius puta, qui literas pausaniae ephoris tradiderat. Notandum hic idem, quod Latini titulos & inscriptiones librorum indices vocent. Cicero 2. de Or. In Philosophos vestros si quando incido, deceptus indicibus librorum, qui sunt fere inscripti de rebus notis &c. verbum prorsus nullum intelligo.*

(*) Quod tamen vocabulum inhonestorum fere hominum est.

INDULGENTIA non semper in vitio ponitur, ut multi putant, sed significat quoque

quoque ea vox, quod laudem meretur. Nepos 25. 17. 2. *Quod est signum, hanc ea fuisse in suos indulgentia, ut, quos amare deberet, irasci eis nefas duceret.* Quibus verbis ille facilitatem Attici erga cognatos exprimit. Cic. post red. *Liberi mei propter indulgentiam meam, mihi vita sunt mea cariores* Et 3. in Verr. *Qui simili sensu atque indulgentia filiorum commovemini.* Et 2. de Orat. *Si ferae partus suos diligunt, qua nos in liberos nostros indulgentia esse debemus?* Ubi indulgentia idem est, quod *σῶγῃ* & amor, qui omnino licitus & honestus est. Rursus 1. de Leg. *Homines inter se naturali quadam indulgentia & benevolentia contineri.* Gratiam Imperatoriam Plinius subinde indulgentiam vocat, & Imperatorem ipsum indulgentissimum. Sed & ipsum verbum indulgere idem est quod largiri, per gratiam dare. Plin. 10. epist. 6. *Si precibus meis ex consuetudine bonitatis tuae indulseris.* Et (*) ibid. epist. 7. *Quia in hoc saepe indulxisti.*

INGENIUM non modo hominis

B 4

di-

(*) Multa hujusmodi collegit Casp. Barthius ad Claudiani librum 1. de Raptu Proserpinae v. 143.

dicitur, sed & rerum inanimatarum. Plin. libro 14. cap. 1. *Ingenium soli.* Tacit. Histor. 5. 14. *Campi suo pte ingenia humentes.* Ubi notanda constructio, in aliqua re indulgere.

Vocis INSTAR usus satis notis ille est, quo vocula *ad* ad eam subauditur. Qualis usus ejus est in illo Virgilii,
*Instar montis equum divina Palladis arte
 Aedificant.*

Quamquam Servius voculam *ad* subaudiri non vult, neque *ad instar* Latine dici concedit. Qui tamen hic non audiendus videtur, propterea quod non tantum Serenus, quem ille citat, sed & Justinus, Solinus, Apulejus & alii plene *ad instar* dixerunt. Quicquid verò est, usus iste, quo voci *instar* aliud accusativi casus vocabulum adjicitur, diciturque exempli gratia, *Equum instar montis aedificant*, satis notus est. At vero quod idem vocabulum primi quoque casus sit, & si sit quarti casus, nullum aliud quarti casus nomen adjiciatur, id non perinde in vulgus notum videtur. Virgilius lib. 7. Æn. *Magnum*

*Agmen agens Clausus, magnique ipse
 agminis instar.*

Ait

Ait ille, Clausum fuisse *instar magni agminis* : est que omnino *instar* in verbis istis primi casus. Quæ res adhuc manifestior est in his Justini 4. 4. *Ab his mittitur Gylippus solus, sed in quo instar omnium auxiliorum erat.* Ait hic non Gylippus erat *instar omnium auxiliorum* ; sed *In Gylippo instar omnium auxiliorum erat.* Cicero lib. 10. ep. 4. ad Att. *Epistola quæ voluminis instar erat.* Et Orat. *Haec magna sunt, & tanquam animi instar in corpore.* Et 15. 4. ad fam. *Eranam, quæ fuit non vici instar sed urbis.* Caesar 3. de B. C. *Animadversum est, cohortes quasdam, quod instar legionis videretur, esse post silvam.* Rursus Virgilius lib. 6. Aen.

Qui circum strepitus comitum? quantum instar in illo? Justinus 18. 5. 11. *Ex frequentia hominum velut instar civitatis effectum est.* Ulpianus l. 22. D. de novi nunciatione : *Si proponatur instar quoddam & quasi facies quaedam operis.* Ex quibus apparet, *instar* idem esse quod *speciem*, *similitudinem*, *aequalitatem* seu *paritatem*. Sed ejusdem vocabuli, ut est quarti casus, & ut aliud quar-

ti casus vocabulum non sibi junctum habet, itidem exempla adjiciamus. Suetonius Jul. Caes. 61. *Equi sui instar pro aede Veneris dedicavit.* Ubi apparet instar nihil aliud esse quam imaginem, effigiem. Hirtius B. Alex. *Caesar cohortium trium instar in terram exposuerat.* Livius lib. 28. 17. *Scipio receptas Hispanias parvum instar eorum ducebat quae spe & magnitudine animi concepisset.* Cicero 2. Off. *Qui clientes se appellari mortis instar putant.* Et 5. Verr. *Navis ita magna ut urbis instar habere inter piraticos myoparones videretur.* Et 4. Tusc. *Terra ad universi caeli complexum puncti instar obtinet.* Et lib. 16. cp. 5. ad Att. *Meorum epistolarum nulla est Synagoge. Sed habet Tiro instar septuaginta, epistolarum puta.* Varro 1. de re rust. *Adjecit non pauca, & de Magonis dempsit instar librorum octo.* Vellejus Paterc. 2. 20. 4. *Triginta legionum instar impleverat.* & Valerius Max. 4. 1. 1. *Aedes suas diruit, quia instar arcis habere videbantur.* Columella 2. 5. *Acervi stercoris instar quinque modiorum disponentur.* Ex quorum locorum postremis apparet, vocem *instar* usurpari etiam

etiam pro *circiter* aut *quasi*. Quippe *Habet instar septuaginta epistolarum* perinde est ac si dixisset, *Habet circiter septuaginta epistolas*. Atque eorum, quae de voce *instar* attulimus, pleraque observavit & congescit ante nos Mariangelus à Fano Benedicti in Auctario Grammaticae Philosophicae Scioppii. Quibus adhuc addi licet, quod Florus 3. 5. 18. scribit: *Centum amplius navium classem, apparatusque belli gravem, in Pontico mari aggressa tempestas tam foeda strage laceravit, ut navalis belli instar efficeret.*

Itemque illud Ovidii 14. Metam.

Numinis instar exis semper mihi, meque fatebor

Muneris esse tui. - - -

Et rursus idem ejusdem 3. Am. el. 13.

- - *Nec quae celare parabis,*

Insequar: & falsi criminis instar erit.

INSTRUMENTI notio eadem subinde est, quam *Teli*, de quo postea suo loco. Quomodo enim dicunt *telum* ad res gerendas, *telum* ad discendum, ita quoque dicunt, *instrumentum* ad tutelam regni. Seneca, uti praedicto loco citat Scioppius: *Contumeliarum patientia*

ria ingens instrumentum est ad tutelam regni. Cicero 1. de legibus: Homo multa instrumenta habet ad adipiscendam sapientiam. Idem 4. ad Brutum: Antonius ab alio relictum regni instrumentum occasionem regnandi habuit. Justin. 1. 1. 8. Quum proxima quaeque victoria instrumentum sequentis esset. Tacitus 4. Hist. Nullum majus imperii boni instrumentum, quam amici multi. Sed instrumenti ea quoque significatio observanda, qua non rem unam, sed ad eandem artem pertinentia multa significat. Ita dicunt instrumentum rusticum, instrumentum venatorium. Cicero 5. in Verr. Arationes magna impensa magnoque instrumento tueri. Sic & instrumentum triumphi vocant, quicquid ad agendum triumphum pertinet. Cicero L. VII. ep. 8. ad Attic. Solvendi sunt nummi Caesari, & instrumentum triumphi eo conferendum. Idem instrumentum & suppellectilem, instrumentum & apparatus belli, etiam conjungit. Ut 6. in Verr. Haec omnia in instrumento ac suppellectile Veris nominabantur. Svetonius Caes. c. 37. Primum & excellentissimum triumphum egit Gallicum, sequen-

quentem Alexandrinum: Deinde Ponticum: huic proximum Africanum: novissimum Hispaniensem; diverso quemque apparatu & instrumento. Vellej. 2. 114. Instrumentum balinei.

INVIDIA non tantum dicitur dolor ex alienis bonis, quem Cicero malit dici *invidentiam*, sed & odium & vituperium. Nepos 10. 4. 1. *Id factum magnae fuit invidiae tyranno. Praecedit, id cum factum multi indignarentur; quod videlicet Dionem Dionysius Corinthum amandaverat; Ex quo apparet, invidiam hic non, ut alibi, dolorem ex alienis bonis, sed odium significare. Ita saepe & Cicero, ut pro Cluent: Propter invidiam Numantini foederis. Et Orat. Sed habet nonnullam invidiam, cum in oratione iudicis numerus inesse dicitur. Hinc & invidiosum dicitur, quod displicet & vituperatur. Cic. 2. de Or. Quae sunt in his invidiosa, etiam invidiosiora faciunt. Et Or. Invidiosus numerus. Notum item, quod invidus dicatur is, quem odio persequimur, ut mirum non sit, quod invidia quoque idem quod odium sit.*

ITER

ITER non tantum actum eundi & iter faciendi, sed & viam qua itur significat. Nepos Eum. *Hoc ejus prudentissimum factum, quod devii itineribus milites duceret.* Livius 1. 28. *In diversum iter equi concitati.* Caesar 1. de B. C. *Aditus atque itinera duo quae extra murum ad portam forebant.* Tacitus 1. Hist. *Senes feminaeque per tenebras diversa urbis itinera petivere.* Vide haec & id genus alia notantem Buchnerum ad Lex. Fabri. Et quemadmodum *via* pro ratione & instituto usurpatur, ita & *iter* pro eodem usurpatum invenias: ut ab eodem Buchnero est monitum.

LIBERTAS non tantum ea est, qua quis liber est à servitute, sed & quae cum addito *libertas loquendi* dicitur. Valerius Max. 6. 2. 2. *L. vero Philippus consul adversus eundem ordinem libertatem exercere non dubitavit. Nam segnitiam pro Rostris exprobrans, alio sibi senatu opus esse dixit. Quod ille alio senatu sibi opus esse dixit, id Valerius libertatem vocat. Sic & paulo post: Populum ab incurso suo tutum libertas reliquit.* Horatius 1. 1. ep. 18.

Aspe-

*Asperitas agrestis & inconcinna gra-
visque*

*Quae se commendat tonsa cute, denti-
bus atris,*

*Dum vult libertas mera dici, veraque
virtus.*

Curtius 3. 2. 18. *Ille ne tum quidem li-
bertatis oblitus, Habeo, inquit, paratum
mortis meae ultorem.* Sic & 8. 14. 42.

Alibi libertatem lingua vocat: ut 7. 2.

37. *Virgilius autem in 3. Aen. liberta-
tem fandi appellat.*

LITTERAE omnem doctrinam
& artes liberales complectuntur. Cicero
6. 13. *Sed & unum perfugium, doctrina
& litterae, quibus semper usi sumus.* Ne-
pos 23. 3. 2. *Hic tantus vir tantisque
bellis districtus nonnihil temporis tribuit
litteris.* Et 25. 1. 2. *Inprimis littera-
rum studiosus.* Item: prout ipse amabat
litteras. Cicero 6. 19. ad Fam. *Itaque
ne litterae quidem meae impediuntur.* Et
7. 33. *Opus est illis interioribus literis.*
Item: *me totum in litteris abdere.* Rur-
sus in Bruto: *Erant in eo plurima litte-
ra, nec ea vulgares, sed interiores quadam
& recondita.* Et in Cat. M. de Q. Fab. M.

Multa,

Multa, ut in homine Romano, litterae. Deinde eadem vox & linguam seu idioma significat. Idem Nepos 23. 13. 3. Sosilo Hannibal litterarum Graecarum usus est doctore. Sed & rudis litterarum Graecorum eidem 16. 1. 1. dicuntur, qui res & monumenta Graecorum non attigerunt.

LOCUS non modo generali notione pro spatio usurpatur, sed & variis aliis. Et alias quidem vocabuli significationes in Lexicis videre licet: hic autem notetur illud, quod *locus* etiam dicitur, quod plus est pago, & minus oppido. Cicero 7. 3. ad Att. *Venio ad Piraea. In quo magis reprehendendus sum, quod homo Romanus Piraea scripserim, non Piraeum* (sic eum omnes nostri locuti sunt) *quam quod IN addiderim. Non enim hoc ut oppido praeponi, sed ut loco. Et tamen Dionysius noster, qui est nobiscum, & Nicias Cous, non rebatur oppidum esse Piraea. Sed de re videro. Nostrum quidem si est peccatum, in eo est, quod non, ut de oppido, locutus sum, sed ut de loco. Secutusque sum, non dico Cacilius, Mane ut ex portu in Piraeum* (malus enim auctor

La-

Latinitatis est) sed Terentium, cujus fabellae propter elegantiam sermonis putabantur a Cajo Laelio scribi: Heri aliquot adolescentuli coimus in Piraeum. Et idem: Mercator hoc addebat captam e Sunio. Quod si ὄμυς oppida volumus esse, tam est oppidum Sunium, quam Piraeus. Reprehendit Ciceronem Scioppius in ep. 3. Parad. lit. quod non ut de oppido, sed ut de loco se locutum ait, cum 6. 9. ad Att. scripsit, in Piraea cum exissem: audacterq; scribit, flagitiose Ciceronem opidum a loco distinguere. Perinde enim id esse, ac si quis non de homine, sed de animali locutum defenderet. Ex quibus apparet, locum in verbis Ciceronis ipsum accipere de quovis spatio, & notionem vocabulo generalem subiectam esse putare. Verum sciendum ei erat, vocabulo loci non modo generalem, sed & varias speciales notiones subiectas esse, & inter ceteras quidem & hanc, ut locus dicatur multitudo quaedam domorum quæ pago quidem major, oppido vero minor, atque ita inter utrumque media esset; atque ipsa illa notione Ciceronem vocem usurpasse, cum scripsit, se non ut de oppido,

C

sed

sed ut de loco locutum esse. Quem-
admodum igitur ineptum non est, si quis
dicat, se non ut de oppido, sed ut de pa-
go locutum esse : ita nec ineptum cen-
sendum est, quod Cicero scripsit, se non
ut de oppido, sed ut de loco locutum
esse. Sed & alia ejus vocabuli signifi-
cationis exempla proferenda. Plinius
Nat. Hist. 4. 5. *Ultra Patras oppidum*
Olenum, colonia Dyme, loca Buprasium, Hyr-
mine. Et cap. 7. *Rhamnus pagus, locus*
Marathon, campus Thiasius, oppidum Me-
lita. Viden, quam sollicitè Plinius lo-
cum a pago & ab oppido distinguit.
Atque ita ille non istis modo, sed & in-
finitis aliis locis facit. Ex ipsius quoque
verbis Ciceronis apparet, quid ille locum
hic vocet. *Quod si δήμος, inquit, oppida*
volumus esse, tam est oppidum Sunium, quam
Piræus. Ex his enim apparet, tam Pi-
ræum, quam Sunium δήμον potius, quam
oppidum esse. Atque δήμος Græcis di-
cebatur, quod oppido minus esset. Stra-
bo lib. 9. *Εἴτα ποταμός, δήμος ἔτι κα-*
λέμεν, ἐξ ὧ οἱ ἄνδρες ποτάμιοι. Deinde
Polamus vicus sic appellatus, a quo homines
Polamii dicti. Pausanias in Eliacis scri-
bit,

ἦν, ἐκ τῶν κωμῶν & ἤνεις homines con-
 venisse in Eliorum urbem; & τὰς κω-
 μὰς Πάριος post δήμους appellat. Festus
 item: *Demoi apud Atticos sunt ut apud*
nos pagi. Sed & quemadmodum Cice-
 ro plane & Strabo Piræum non in
 πόλει, sed ἐν τοῖς δήμοις, & , ut Cicero
 in locis numeravit. Verba
 sunt: Ο πειραιεύς, καὶ αὐτὸς
 ἐν τοῖς δήμοις ταττόμενος. Ex quibus

etiam apparet, quam temerarius fuerit
 Propertius, quod non Ciceronem tantum
 sed & qui cum eo senserunt, Niciam
 Dionysium reprehendit, quod in
 oppidum esse negassent.

LUMEN dicunt candelam accen-
 dem, & lucem præbentem. Plinius Lic. 7.

Postcit pugna res, stilum, lumen.
Nec moratus tollit lumen, & sequitur

Horatius. Posces ante diem tiburum
lumen. Cicero 1. de Div. Noctulu-

lucis appositio. Curtius Lib. 6. *lumina ex-*
tinguere; & lib. X. *lumina accendere.*

Deinde lumen dicitur ea pars ædium,
 quæ ad habitum, id est fenestra. Cicero

M. Buculejus cum ades L. Fusio
in mancipio lumina, uti tum

erant, ita recepit. Item : Quod cuicumque particula cali officeretur, quamvis esset procul, mutata lumina putabat. Denique lumina & oculi dicuntur. Cicero 5. Tusc. Democritus luminibus amissis, alba scilicet & atra discernere non poterat.

MANCIPIUM fane dicitur is, qui servus, & persona est. Sed non solus servus & persona ita dicitur, sed & alia quæcunque res, quæ cuipiam venditur, ut deinceps propria sit, nec ab eo quisquam eam repetere possit. Cicero I. I. ad Att. *Lex mancipii: Quicquid in mancipio vitii fuerit, venditor si sciret, nec emptori dixerit, id præstato. Dicunt etiam, dare alicui aliquid mancipio, accipere aliquid mancipio, esse alicujus proprium mancipio, esse sui juris & mancipium, est domus jure mancipii.* Quæ omnia à Nizolio & a Schoro congesta ex scriptis Ciceronis videbis. Per Metaphoram dixit Lucretius Lib. 3. *Vitaque mancipio nulli datur, omnibus usu.* Et Seneca in epp. *Fortuna nihil dat mancipio.*

MATERIA pro lignis quotusquisque est, qui dicat? At veteres sapissime ea notione usurparunt. Cic. 3. in Verr.

Verr. *Illo non saxum, non materies adventa est.* Et pro Mil. *Repente lintribus in eam insulam materiam, calcem, camenta, atque arma convexit.* Columella 1. 6. *Fumarium quoque, in quo materia si non sit jam pridem cesa, festinato siccetur, in parte villa rustica fieri potest.* Scioppius in Grammatica Philosophica hunc vocabuli usum ad ellipsin refert, & subaudiendum putat *ligni*. Verum nihil opus; sed dici potest, respectu vocabuli Græci ὕλη, quod tum materiam, tum quoque silvam & ligna significat, hanc vocabulo significationem tributam esse. Suntque ejus generis in Latina lingua non pauca. Ut, quia ὄπλα significat tum arma, tum instrumenta, factum est ut Latinum *arma* quoque pro instrumentis poneretur, dicereturque, *arma culinaria, nautica.* Vide Lexicon Fabri locupletatum.

MEDICINA non tantum ars mendi est, ut, cum dicunt, *Medicinae Doctor*; sed & ipsum medicamentum sic appellatur, estque hæc vocabuli significatio vel præcipua. Cicero 6. 13. ad fam. *Si quam medicinam invenirem, sibi quoque*

*eandem traderem. Et 5. 16. Neque expectare temporis medicinam, quam representare ratione possimus. Ubi representare medicinam est statim eam adhibere: qua de significatione verbi pluribus aduri sumus infra. Ceterum vox medicinæ in his figurate accipitur: quod vel vox ratione indicet. Dici tamen & proprie possit, representare medicinam, pro ilico eam adhibere. Notæ quoque sunt Phrasæ, adhibere medicinam, accipere medicinam, a medico petere medicinam: Quibus, & id genus aliis subinde, usus est idem Cicero. Notetur autem & illud, quod medicina ipsa quoque medicorum officina vocetur, ad eum modum quod *tonstrina* Plautus *Amph. 4. 1. In medicinis, in tonstrinis, apud omnes ceteros sacris.* Et *Epid. 2. 2. Quam sum defessus, querere per medicinas, per tonstrinas, in Gymnasio, atque in foro.**

MEDICUS Latinis non tantum is dicitur, quem hodie vulgo ita vocamus, id est, qui medicamenta dat intus tumenda, sed & qui vulnera alligat, & venas secatur. Cicero *Lib. 4. ep. 12. ad. Fam. Nuntiavit, M. Marcellum a P. Magio Ebi-*
lone

lone pugione percussum esse, & duo vulnera accepisse, unum in stomacho, alterum in capite secundum aurem; sperare tamen, eum vivere posse: postea se a Marcello ad me missum esse, qui hac nuntiaret, & rogaret, uti cogerem medicos. Tacitus lib. 15. Annal. *Præsto est medicus, abscinduntur vena.* Celsus lib. 5. c. 26. *Incipiam de vulneribus.* In his autem ante omnia scire medicus debet, quæ insanabilia sint, quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Sic & derivatum inde MEDICINA quamvis curationem, etiam chirurgicam significat. Idem Celsus ibidem: *Plaga ipsa curanda extrinsecus, vel futura vel alio medicine genere est.* Sic & Lib. 7. c. 16. ubi de intestinorum vulneratorum curationibus agit: *Si utrumq; intestinum lividum aut pallidum aut nigrum est, quibus illud quoque necessario accedit, ut sensu careat, medicina omnis inanis est.* Ac tales fortasse plerique eorum medicorum fuere, quos veteres inter servos & mancipia sua habebant. De quibus vide Laurentii Pignorii Commentarium de servis. Quod autem Robortellus voluit, omnes omnino medi-

cos servili conditione apud Romanos fuisse, falsus sine dubio fuit, ut Casaubonus ad Svetonii Cæsarem cap. IV. demonstrat.

MEMORIAM ponunt pro tempore, cujus meminisse quidam possunt, dicuntque *patrum memoria, nostra memoria, omni memoria*, pro patrum tempore, nostro tempore, omni tempore. Cicero 3. de Leg. *Nullos in omni memoria reperies perniciosos tribuno.* Et de Arusp. resp. *Quod sacrificium nemo nisi P. Clodius omni memoria violavit.* Ita præpositio in subaudienda relinquitur, quæ in prioribus diserte adjiciebatur: quomodo & *omni tempore* dicitur pro *in omni tempore*. Adjicitur rursus in illo, quod est in Orat. in Vatin. *Quod in hac rep. non modo factum ante nunquam est, sed in omni memoria est omnino inauditum.* Porro in Or. pro Sest. *Tanta multitudo, quanta mea memoria nunquam ullo in judicio fuit, pro meo tempore.* Liv. lib. 2. *Lex agraria nunquam deinde usque ad hanc memoriam sine maximis motibus rerum agitata.* Cicero rursus 3. Offic. *Princeps bujus memoria seculorum, Ne-*
pos

pos 21. 3. 1. *Ad nostram memoriam munimenta manserunt.*

Vocabulo MODUS vis non una subjecta est : nec quævis ejus vis in vulgus satis videtur nota. Id notum, quod dicant *eodem modo, pari modo* : item *modum adhibere*, & id genus alia. Quod autem notio quoque quantitatis & magnitudinis ei vocabulo subjecta sit, id non quibusvis observatum. Nepos 11. 1. 4. *Hasta modum duplicavit*, id est, hastam altero tanto longiorem ferit. Idem 25. 2. 6. *Qui modus mensuræ* (sex modii puta) *medimnus Athenis appellatur.* Cicero pro Fl. *Voluisti magnum agri modum censere.* Et lib. 13. ep. 33. ad Att. *Nihil scripsit nisi de modo agri.* Valerius Max. 6. 3. *Albanus lacus solitum stagni modum excessit.* Curtius 1. 6. *Ingens pecunie captivæ modus.* Columella 7. 5. *Sulfuris triti & picis liquida modus equalis, igne lento coactus.* Item 6. 10. *Omnium par modus.* Frontinus 1. 1. de aquæd. *Qui foderant, ingentem aquæ modum invenerunt.* Aur. Victor in Trajano : *Tantus erat in eo maximarum rerum modus.* Gellius 1. 1. c. 1. *Facile intellexit*

modum spatiumque planta Herculis ratione proportionis habita tanto fuisse quam aliorum procerius. Vide & Joh. Rhodii Lexicon Scribonianum, v. *modus*. Apparet, in his omnibus *modum* non finem & terminum magnitudinis, sed magnitudinem & quantitatem ipsam esse. Idque vel ex eo intelligi licet, quod epitheta *magnus, ingens, tantus* adjiciuntur. Ceterum eandem vocem ipsum quoque finem & terminum magnitudinis significare, ignotum esse non potest. Et apparet ea significatio in phrasibus *statuere modum, finire, definire, prescribere modum, alicui rei*, quæ apud Ciceronem & alios passim reperiuntur. Estque eadem significatio & in his Horatii:

Est modus in rebus; sunt certi denique fines,

Quos ultra citraque nequit consistere virtus.

Item in his Lucani lib. 2.

- *Hi mores, hæc duri immota Catonis*

Secuta fuit, servare modum, finemque tenere.

Et ponuntur in his Poetarum vocabula *finis*, id est, terminus, & *modus* ut *modumque*.

Pari

Pari modo & Cicero conjungit, quod 1. in Verrem scribit, *Nos modum aliquem & finem orationi nostra faciamus.* Quæ vero significatio vocis est in eo, quod Cicero in Paradoxis scribit, *Ex eo quantum cuique sat est, metiuntur homines divitiarum modum:* item, *Quantum cuique sat est, ad id accommodatur divitiarum modus?* Non terminum magnitudinis, sed magnitudinem ipsam hic significare videtur. Si quidem terminus & finis divitiarum expressus potius est verbis. *Quantum cuique sat est, & verbis metiri & accommodari.*

MULTITUDO, quæ variarum rerum esse potest, peculiari ratione dicitur ea, quæ est hominum, & vulgo plebs dicitur, & opponitur principibus & magistratibus. Nepos 1. 3. 5. *Non idem ipsis, qui summas imperii tenerent, expedire, & multitudini.* Item 3. 1. 3. *Cum intelligeret, reprimi concitatam multitudinem non posse.* Cicero pro Lig. *Imperium, quod ad privatum clamore multitudinis imperite ferebatur.* Idem 2. 6. *Vulgus & multitudinem ut isodivoux conjungit. Habemus hæc omnia, inquit, bonorum studium*
con-

conciliatum ex tribunatu, propter nostram causam: vulgi ac multitudinis, propter magnificentiam munerum. Ubi multitudinem bonis, id est nobilibus, opponit, vulgus autem & multitudinem conjungit.

OPES idem est, quod divitiæ, eaq; notione satis frequentatur. Quod autem idem quoque sit, quod potentia, vires, & in quo potentia ac vires præcipue sunt, exercitus, id non perinde observatur, adeo ut Cl. Buchnerus in Thesaurio Fabri monendum putarit, non semper opes esse divitias, ut Grammatici censeant. At in scriptis veterum, quibus ipsa lingua vernacula fuit, notione potentia, virium ipsiusque, in quo potentia & vires præcipue sunt, exercitus, passim vox est obvia. Justinus 6. 1. 4. *Atheniensibus etsi fracta sint opes, manere tamen navalem usum.* Hic opes idem prorsus quod potentia, vires, quæ quidem in ipsis Atheniensibus ipsisque eorundem copiis, & exercitu erant. Nec aliter Justino antiquiores. Cæsar. 3. B. Civ. *Pompejus misit ad Ptolemaum, ut illius opibus, in calamitate regeretur.* Cicero 16. ad

ad Brut. *Cæsar, qui maximas opes habebat, paucorum virtute sublatus est.* Et 2. Offic. *propter æquabilem præda portionem & Bargulus magnas opes habuit, & multo majores Viriatus: cui quidem etiam exercitus nostri imperatoresque cesserunt.* Nepos 15. 6. 4. *Non minus illa oratione opes eorum concussit, quam Leuctrica pugna.* Et 16. 2. 3. *Nunquam ab tam tenui initio tanta opes sunt profligata.* Item 1. 5. 5. *Nulla unquam tam exigua manus tantas opes prostravit.* Rursus 9. 4. 7. *Ducem fortem & prudentem regis opibus præfuturum videbant.* In quibus proximis regie opes planissime idem sunt, quod regie copie, regius exercitus. Sed in quibusdam tamen superiorum τὸ opes per vocabula abstracta potius, potentia & vires puta, explicandum videtur, quam per concretum. Et recte in indice in Cornel. Nepotem distincte notata loca illa Nepotis sunt, in quibus τὸ opes potentiam, & in quibus vires bellicas, id est, exercitum significat. Ceterum notandum & illud est, quod τὸ opes non modo potentiam & vires significet, quæ in pluribus, & in iusto quodam exercitu sunt, sed

sed quæ sunt in singulis. Cicero pro Milone: *Magna in hoc* (Milone) *certe vis & incredibilis animus, & non unius viri vires atque opes nominantur.* & posterius priori plane *ισοδύναμος* est. Pari modo 3. Tusc. dicit: *Omniibus viribus atque opibus repugnare alicui.* Et Orat. p. Corn. *Semper hoc per se summis opibus retinendum putaverunt.* Et 2. io. ad Famil. *Oppugnabam oppidum tantis opibus, tantoque negotio.* Et apparet adeo, quæ sit ratio, quod copias & exercitum Latini *opes* appellant; nimirum, quia in exercitu præcipue opes, id est, vires, sunt. Quam ob causam eadem res Hebræis דין, Græcis δυνάμεις, & Germanis Macht vocatur. Notetur denique, quod non modo ita pluralis, sed & singularis numeri vox, *ope* vires ac potentiam tum quæ in singulis, tum quæ in tota aliqua gente sunt, significant. Non modo Latini dicunt, *omnibus opibus, summis opibus aliquid facere*, sed & *omni ope.* Cicero 15. 15. ad Att. *omni ope & opera enitar.* Et Or. Mil. *Ut omnem semper vim, quacunque ope possent, a corpore, a capite, a vita sua propulsarent.* Vetus Poeta apud Cice-

IO-

ronem 3. Tusc. *Stante ope barbarica*, prostante potentia & imperio Phrygum. Notetur denique & illud, quod non modo vox singularis numeri (*opem*) quod vulgo notum; sed & vox pluralis num. (*opes*) auxilium significet. Horatius 1. ep. 10. *Imploravit opes hominis frenumq; recepit*. Nepos Iphicrate: *Eurydice ad Iphicratem confugit ejusque opibus defensa est*. Vid. & Additio Buchneri ad The-saur. Fabri.

Vocis OPERA amplissimus usus est, & amplior, quam vulgo animadvertitur. Quippe tam de eo, quod culpam habet, & vituperio dignum est, quam de eo, quod habet laudem, usurpatur. Terentius Phorm. *Operatua ad restim mibi quidem res rediit planissime*. Livius 29. 32. *Tribus, quarum opera damnatus erat*. Cic. Anteq. 20. *Non patiar, ut opera mea manus inter vos conferatis eadesque civium inter se fiat*. Livius 21. 16. *Placuit Lanuvinos, quorum opera instauratae erant, hostias praebere*. Magistratus Lanuvinus, quod in feriis Latinis in una hostia precatus non fuerat. Quod cum relatum ad Senatum esset, & ab hoc ad pontificum

cum collegium rejectum, placuit pontificibus, quia feriæ Latinæ non recte factæ essent, ferias istas instaurari, & Lanuvinos, quorum opera instauratæ essent, hostias præbere. Lanuvini non aliquid fecerant, propter quod ferias instaurari oporteret; sed neglexerant aliquid, id est, non precati fuerant. Ex quo apparet, *operam* hic pro culpa positam. Nepos 7. 6, 2. *Sic enim populo erat persuasum, & adversas superiores, & præsentis secundas res accidisse ejus opera.* quibus verbis *operam* Alcibiadis, qua Atheniensium adversæ acciderant, culpa intelligendum esse, in Indice Cornelii Nepotis monet Bœclerus: ejus sententiam, motus verbis Livii, quæ dixi, ambabus nunc amplector. Sed *operæ* in verbis Cornelii significatæ non una, sed omnino duplex fuerit, prout videlicet ad alia atque alia refertur: cujus rei exemplum quoque alia afferre liceret. Quod dicit res adversas Atheniensium opera Alcibiadis accidisse, id non tam de eo, quod factum atque præstitum, quam quod intermissum atque neglectum, ab Alcibiade fuerat, atque

adeo de culpa est intelligendum. Quod autem dicit, Atheniensium res secundas opera Alcibiadis accidisse, id de eo quod ab Alcibiade factum ac præstitum, deq; Alcibiadis rebus gestis accipiendum. Idem Nepos, quod 23. 7. 3. scribit: Hannibalis opera susceptum bellum à Carthaginienſibus fuiſſe, in eo quoque Boetius operam de culpa intelligendum eſſe docet. Sed poſita tamen hæc opera non in aliquo, quod omiſſum, ut in proximis ſuperioribus, ſed in eo, quod factum, & ſummo quidem ardore, eſſet. Fieri tamen potuit, ut in eadem & culpa eſſet. Romani certe culpam in ea eſſe nihil dubitarunt. Rurſus Nepos 15. 8. 1. *Quibus ille permittit, ut omnem cauſam in ſe transferrent, ſuaque opera factum contenderent, ut legi non obedirent.* Et 6. 1. 3. *Ut ejus opera in maximum odium Græciæ Lacedæmonii pervenerint.* Item 7. 6. 4. *Quorum opera patria pulſus fuerat.* Ex quibus ſatis intelligi poteſt, vocem opera Latinos frequentare, cum exprimendum eſt, quempiam in cauſa eſſe, & moliri atque efficere aliquid. Livius alicubi ſic habet: *Tribus, quarum opera damna-*

D

tus

tus erat. Deinde Hirtius in lib. de B. Africano manifeste *operam* pro culpa posuit, quod scripsit: *Tua opera militibus tempore necessario respublica caret.* Notetur autem & illud, quod Valer. Max. 5. 7. 3. scribit: *Miseros adolescentis oculos, quibus amantissimum sui patrem ipsius opera sic exspirantem intueri necesse fuit.* Ubi opera adolescentis exspirasse patrem, non intelligendum de cæde patris a filio facta; sed quod pater Octavius Balbus, cum filium intus trucidari falso clamore e vicinia accepisset, in domum, unde clam egressus jam erat, se rursus confest, atque ita a percussoribus interfec-
tus est. Nihil culpæ habuit filius, nihil operæ contulit, ut pater trucidaretur, & tamen ait Valerius, filii opera exspirasse patrem: nimirum quod pater de filio sollicitus in domum regressus atque ita interfectus est. Hyginus fab. 148. *Jovis cum sciret (supple propter) opera totam arumnas tulisse.* Sed expungendum est *propter*: quo de mirum Virg. clarissimos, qui nuper notas in eum Accusatorem scripserunt, non monuisse. Opera non Accusativus Pluralis, sed Ablativus Singularis.

Singularis hic est, ut ex *suapte* apparet. Notetur denique & illud, quod Catullus in Luctu Passeris dicit : *Tua* (passeris puta, qui mortuus erat) *nunc opera mea puella flendo turgiduli habent ocelli.* Ubi *tua opera* idem est quod propter te & quia tu mortuus es.

Porro de voce *opera* & hoc notetur, quod ipse quoque ille, qui operam & paulo quidem viliores præstat, eodem illo vocabulo appellatur. Horatius l. 2, Satyr. 7. extr.

Oculus hinc te.

Ni rapis, accedes opera agro nona Sabino. id est, mitteris in agrum Sabinum, ut opus ibi facias, atque agrum fodias. Sed nomen pluralis numeri *opera* ea significatione est frequentius. Plautus Amphitr. I. I. 16. *Ipse dominus dives operis, & laboris expers.* Ubi dives operis idem est, quod dives operariis, dives servis. Cicero pro Sest. *Erat mihi contentio cum operis conductis.* Idem I. 22. ad Att. *Opera mercenaria, multitudo conducta.* Et II. 11. ad Att. *Opera Clodiana pontes occupaverunt.* Item 7. in Verr, *Navem tibi operis publicis esse edificatam.*

D2

Quod

Quod ad Phrasin *operam dare* attinet, observatione dignum, quod is quoque, qui nihil aliud quam auscultat & attendit, *operam alicui dare* dicitur. Plautus. Curc. 2. 2. 9. *Da mihi igitur operam*, somnium narraturo scilicet. Idem Capt. Prol. *Id ego hic apud vos proloquar, si operam datis*. Etiam iudex, cum causam cognoscit, *operam dare* dicitur. Cicero 7. 24. ad fam. *Dixit, iudicem sibi operam dare constituisse*. Et 13. 47. ad Att. *Iudex mihi operam dare constituit die*. Sic & discipulus præceptoris *operam dare* dicitur. Cicero de clar. *Miloni Rhodio Roma operam dedimus*. autem opera quæ sic datur, opera audiendi. Et est sane, ubi *ad audiendum* fertur additum reperitur. Cicero 2. Quoniam vos tantum *operam* mihi ad audiendum datis.

PERICULI significatio non cuius nota est illa, qua idem est quod iudicium capitis. Cicero Pro. Leg. Man. *Meus labor in privatorum periculis caste integre versatus*. Et pro Arch. *Persona, qui nime in iudiciis periculisque tractatur*. Et Philip. 7. *Omne curriculum in*

nostra, in foro, in curia, in periculis propul-
sandis elaboratum est. Valer. Max. 6.4 5.
Effecit ut periculum illud non impedimen-
tum gravitatis esset, sed experimentum.
 Ubi periculum dicitur quod P. Rutilius,
 ut Auctor ante dixerat, factus fuerat reus.
 Idem 7.3. ext. 6. *Quod si adhuc ei (plebi)*
ultionem sitienti capitis sui periculum ob-
jecisset, nullam partem defensionis odio ob-
servata aures reciperent. Sic enim le-
 gendum esse, non recepissent, ut Pighius
 edidit, in Notis ad Auctorem demonstra-
 bimus. Ceterum *capitis sui periculum ob-*
ijcere plebi, idem est, quod, ut paullo an-
 te locutus fuerat, causam apud plebem
 capitali crimine dicere. Nam & hic non
 de capitali crimine, ut Pighius voluit, sed
 præpositione omissa, capitali crimine
 legendum; ut ad eum locum itidem di-
 cemus. Porro qui causam capitis dice-
 rent, eos idem Valerius *periclitantes* vo-
 cat. 7.3. 5. & ipsum iudicium capitis, *ju-*
diciale periculum. 6. 9. 1.

PIETAS non modo dicitur amor
 & veneratio Dei, sed & amor in paren-
 tes; imo & in liberos, fratres, cognatos.
 Virgilius 3. *Æn felix nati pietate*, dicitur

Anchises, quod filius sic, ut par erat, ipsum coluit atque dilexit. Nepos Timoleonte: *Nonnulli lafam ab eo pietatem putabant*: quod scil. fratrem tyrannum interficiendum curarat. Ubi pietas est amor, qui fratri debetur.

POTESTAS. Vid. FACULTAS.

POTIO non tantum genus quoddam medicamenti, sed & quivis potus, hoc est id, quod bibitur, Latinis dicitur. Cicero 1. de Fin. *Cum cibo & portione famem, sitisque depulsa est.* Et 3. Tusc. *Deimus scutellam dulcescola portionis.* & pro Deiot. *Ita petunt fieri occultius, in portione vel in cibo.*

PRETIUM non modò dicitur, quod pro re quapiam empta, verum etiam quod pro præstita opera datur: nec tantum dicitur ager magni pretii, magno pretio aliquid emere aut vendere, sed & pretium reddere pro benefactis, pretio duci ad aliquid faciendum: ut appareat, pretium quoque idem esse, quod mercedem. Plautus Capt. 5. 1. *Pro benefactis ejus uti pretium possim reddere.* Juvenalis Sat. 13. *Ille cracem sceleris pretium tulit, hic diadema.* Ubi quidem vox pœnam

nam designat. Sed ita ipsa quoque vocabula *merces, premium, gratia, stipendium*, per catachresin quandam rem malam ac molestantem denotant. Cicero in lib. 2. de Off. vocabula conjungit, dicitque *pretio & mercede duci ad aliquid faciendum*. Et 7. in Verr. *Pretio atque mercede minuisti majestatem reip.* Eadem vocis significatio & in eo est, quod 3. ad Herenn. legitur: *Nec prece, nec pretio, nec gratia nec simulate, a via recta deduci oportet*. Nec alia est in eo, quod dicunt *opera pretium est, opera pretium facere*. Seneca lib. 3. de Benef. c. 23. *Quadrigarius tradidit, cum obsideretur Adrumetum, & jam ad summam desperationem ventum esset, duos servos ad hostem transfugisse, & opera pretium fecisse*. Ubi *opera pretium facere est mercedem opera sua mereri, mercenarium esse*; Ut *stipendia facere equo, pedibus, idem quod stipendia mereri equo, pedibus*. Nam *facere in talibus idem quod mereri*. Tacitus 1. Ann. c. 36. *Placitum, ut epistola nomine Principis scriberentur, missionem dari vicena stipendia meritis: exauctorari, qui senadena fecissent*. Ubi *facere & mereri*

prorsus ut ἰσοδύναμα sunt posita. Livius dicit *raagna opera pretia mereri*, pro *magna opera pr. facere*. Vide Lex. Fabri à Buchnero locupletatum v. *opera*. Ceterum idem Livius principio operis scribit quoque *Facturusne opera pretium sim*. Sed hic figuratus phraseos usus est: proprius ille qui in verbis Senecæ apparebat.

Ratio vox valde πορύσημα est: inter significationes autem ejusdem hic notentur illæ, quod *ratio* idem quoque sit, quod consilium; & idem rursus quod conditio, status, fortuna. Cicero 1. 7. ad fam. *Hac ego ad te ob eam maiorem me causam scribo, ut jam de tua quoque ratione meditere. Commutata tota ratio est Senatus, judiciorum, rei totius publica.* Hic *ratio* bis est pro conditione & statu. Item 10. 6. ad Att. *Nec tuam rationem eandem esse duco, quam meam.* Et ad Q. fr. *Ea nostra ratio est, ut omnes boni cum faciant, tum etiam a nobis omnem diligentiam virtutemque postulent & expectent.* Pro consilio vox itidem non infrequens est. Nepos 1. 3. 6. *Cujus ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudandus.*

Rat

Ratio seu consilium Miltiadis fuit, ut pons quem Darius in Istro fecerat, rescinderetur. Item 23. 10. 3. *Ad hunc interficiendum talem iniit rationem.* Ubi *rationem inire* idem quod *consilium inire, capere.* Livius alicubi, *regni recuperandi consilia inire.* Sic & pro *consilium omittere* dicunt *rationem omittere.* Porro quod dicunt *consilium*, *animus est hoc facere*, pro eo dicunt quoque, *ratio est hoc facere.* Cæsar 1. B. Civ. 30. *Itaque in Præsentia Pompeji insequendi rationem omittit.* Tacitus 3. Hist. 23. *Cui confectum algore atq; inedia hostem postero die profligare ac premere ratio fuit.* Dicunt, ut notum est, *consilium est hoc facere.* Vide & Lex. Fabri a Buchnero locupletatum. Sed deficit rursus in eo Lexico significatio illa vocabuli prior, qua pro conditione, statu, fortuna ponitur. Nec apparet in eodem, quod dicunt, *rationibus alicujus hoc conducit, rationibus alicujus consulere & prospicere.* Cicero 1. 9. ad fam. *Facile patior ea me de rep. sentire ac dicere quæ maxime mihi & reip. rationibus putem conducere.* Item 2. 18. ad fam. *Magis magisque quotidie de rationibus tuis cogitanti.*

D 5

Rur-

Rursus 3. 2. ad fam. *Ut quibuscunque rebus potes, prospicias & consulas rationibus meis.* Item, *si rationibus meis a te provisum esse intellexero.* In quibus rationes idem quod commodum, utilitas. Nec aliud est in eo quod in Or. ad Quir. post red. Cicero ait, *si meas rationes unquam vestrae salutis anteposuissem.* Sed quæ significationis hujus occasio? Frequens apud Latinos mentio erat rationum nummulariarum, & supputationum: unde phrasæ *rationes conficere, rationibus aliquid inferre, rationes referre, rationes aliquo referre.* Proprie igitur is, qui perspicit, nequis in rationibus reliquatur, dicitur *rationibus ejus consulere & prospicere.* Quodque huc pertinet, *rationibus conducit.* Et quoniam rationes ita spectant ad fructum & utilitatem alicujus pertinent, factum est ut *rationes* dicerentur pro quavis utilitate & commodis.

SENSUS fere non nisi de sensu externo, utpote auditu, aspectu, tactu, & id genus, ab aliis vulgo usurpatur. Sciendum, eandem vocem & ad animum & ad intellectum ac voluntatem pertinere. Cicero l. 9. ad fam. *Unum fere sensum*

sum fuisse bonorum omnium. Item : *Non offendes bonorum sensum, quem reliquisti.* Item pro Mil. *Nihil tam flexibile, quam voluntas erga nos sensusque civium.* Item : *Non sum tam vestri sensus ignarus atque expertus, ut nesciam, quid de morte Clodii sentiat.* Plancus in ep. ad Ciceronem quæ est 4. L. 10. *Non est ignotus mihi sensus tuus.* Subinde etiam adjicitur vox animi, diciturque animi sensus. Ut in Or. pro Sext. Rosc. *Hæc ego pro me ipso & animi mei sensum ac dolore pronuntio.* Et in Oratore : *Oratio ad animorum sensus exprime dos reperta.* Florus 1. 18. 28. *Bellua non sine sensu captivitatis summis cervicibus victores equos sequebantur.* Ubi itidem sensus pro intellectu : *Quomodo & in illis Plinii 9.42. Miror, quosdam existimasse, aequalibus nullum inesse sensum.*

SIGNA non modo res quævis quæ aliquid designant, sed & peculiari ratione res quædam, quæ personas designant, & quidem statuarum dicuntur. Cicero 7.23. ad fam. *Quanti ego genus omne signorum omnium non aestimo, tanti ista quantior aut quinque sumpsi.* Item : *Nominativum*

natim tibi signa mihi nota mandassem; si probassem: ea enim signa ego emere soleo, quæ ad similitudem gymnasiorum exornent mihi in palastra latum, Martis vero signum, quo mihi pacis auctori? gaudeo nulum Saturni signum fuisse.

Defectivum nomen SPONTE non tantum de animatis, & ratione præditis, sed & de inanimis & ratione carentibus usurpatur. Justin. 1. 9. *Gladio sua sponte evaginato.* Virgilius Ecclog. 8.

Aspice, corripuit tremulis altaria flammis Sponte sua, dum ferre moror, cinis ipse. Et Ecclog 5. *Sponte sua Sandyx pascentes vestiet agnos.* Ubi sponte sua idem quod natura. Hirtius de B. Africano. *Quinta legionis pilorum cacumina sua sponte arserunt.* Cicero de Senectute *Ignis consumptus sua sponte extinguitur.* Columella 11. 3. Sed alio casu, loci natura neque manu illatam, neque sua spontis aquam ministrare patitur. Gellius 6. 17. *Sed ea omnia bello priore Alexandrino, dum diripitur ea civitas, non sponte, neque opera consultæ, sed a militibus forte in auxiliariis incensa sunt.* Agit ibi de voluminibus in censis. Ceterum de homine usur-

usurpatum vocabulum non tantum idem est quod non invitus, non coactus, sed & idem quod non provocatus, non rogatus. Cicero 1. 7. ad fam. *Non solum a me provocatus, sed etiam sua sponte mecum de te communicare solet. Nostri dicunt: Von sich selbst, wann ich keinen Anlaß darzu gebe.* Notandum & illud, quod Valerius M. 2. 7. 15. scribit. *Milites qui Rebegium injusto bello occupaverant, mortuoque duce Jubellio, M. Casium scribam ejus sua sponte imperatorem delegerant.* Hic enim sua sponte idem quod propria auctoritate, injussu senatus & pop. Romani. Denique non ad voluntatem modo, sed & ad intellectum vox pertinet. Cicero 4. 3 ad fam. *Prospexi tempestatem futuram, non solum mea sponte, sed multo magis monente te.* Ubi mea sponte idem est, quod per me, mea ipsius prudentia.

SUMMA non tantum dicitur, quæ est in rationibus, cum ex multis numeris minoribus unus omnibus major omnium quasi compendium colligitur; Sed variis quoque aliis modis id vocabuli usurpatur. Ut *summa rerum, summa reipublica, summa imperii, summa belli:* qui-

quibus locutionibus summa quædam potestas significatur. Cæsar 1. B. C. *Seque alterum fore Syllam inter suos gloriatur, ad quem summa imperii redeat.* Nepos 16. 5. 3. *Cum ei summa esset data.* Et 14. 3. 5. *Illi summa imperii tradita est.* Sic & 3. 2. 2. *Summa imperii maritimi.* Sed ita vocabulo summa talis summa potestas denotatur, quæ non sit *ἀνυπεύθυνος*. Potest tamen & de ea usurpari, quæ plane *ἀνυπεύθυνος* sit. Nepos 23. 8. 3. *Antiochus propius Tiberi, quam Thermopolis, de summa imperii dimicasset.* Idem Nepos & summum rerum dixit. 18. 5. 1. Sic & Cicero pro S. Rosc. *Qui summam rerum administrat.* Idem 10. 21. ad Famil. *Illud certe cavi, ne respublica summa fallatur.* Sed pro summa rerum, summa imperii dicunt & *summa res*, & Numero Plural. *summa res*, ut in Indice Nepotis monuimus. Exemplis autem ibi citatis addatur illud Livii lib. 3. *Placere decem creari, qui summæ rei præessent, militarique honore tribunos militum appellari.* Dicunt & *summa ordinis consilii*que, *summa iudicii*, *summa cogitationum*; Quæ ex Cicerone notata videre licet in Thes.

Ni-

Nizolii, Notentur autem & formulæ; *ad summam, & in summa*, pro breviter. Cicero 1. Offic. *Ad summam, ne agam de singulis.* Et 2. ad Q. fr. *In summa, quatuor sententiis senatores & equites damnaverunt.* Cujus generis plura itidem in prædicto Thes. invenias. Justinus *in summa* dixit pro tandem, postremo. Ut 13. 8. *In summa virtus occumbit.* Sic & 37. 1. 8.

TELUM quod pro instrumento militari usurpetur, id non in veterum tantum, sed & in recentiorum scriptis semper videas. Verum quod eadem vox pro *adjumento*, & ut nunc vulgo loquuntur, pro *medio* usurpetur, id in veterum quidem scriptis non raro observatur, at hodie minus illud tritum est. Et in veterum quidem scriptis illud demonstrare in proclivi est. Cicero in Lælio: *Non mediocri telum ad res gerendas existimare oportet benevolentiam civium.* Et lib. 7. ep. 16. *Usque quaque sapere oportet: id erit telum acerrimum.* Livius lib. 4. *Hosti virtute pares, necessitate, qua ultimum & maximum telum, superiores estis.* Et lib. 3. *Ea lege tribuniciis rogationibus*

*telum acerrimum datum est. Item: Juventus quoque qua inter tales motus detractionem militia, telum acerrimum adversus Patres, habere solita erat, bellum & arma spectabat. Rursus lib. 5. Si tribunicia vis tribunicio auxilio repelli nequeat, aliud telum Patres inventuros esse. Denique l. 9. Præterea telum aliud occultum scituros in tempore, interea taceri opus esse. Observavit hæc Caspar Scioppius, & in Judicio de stilo hist. de iisdem monuit. Qui idem eundem vocabuli usum & in verbis Varronis demonstravit, quæ sunt apud Nonium verbo *protelare*: *Remotissimum ad discendum formido & nimius timor, & omnis perturbatio animi. Contra delectatio pro telo ad discendum. Ut pro telo idem hic sit, quod pro instrumento, pro adjumento, loco instrumenti aut adjumenti.**

Atque ita falsus hic fuerit ipse Nonius, quod *pro telo* ut unam vocem accepit, cum pro duabus accipere debuisset. At Scaliger Notis in Varronem de re rust. pag. 251. putat, Varronis verba apud Nonium legenda esse sic, *Delectatio protelum ad discendum; & protelum*
hic

hic esse pro incitamento, pro impulsione. Ita quidem in Nonio mendum fuerit, & *protelo* scriptum pro *protelum*. Ego tamen putem, ipsum Nonium omnino *protelo* voluisse, & ut Scioppius volebat, falsum fuisse in eo, quod apud Varronem duas voces pro una acceperit.

TEMPESTAS tale fere est vocabulum, quale *valetudo*, de quo paullo post. Adjiciuntur huic quoque contrariorum significationum epitheta, diciturque tum *bona, placida, leta, serena, clara, commoda*, tum *mala, turbida, spurca, turbulenta, adversa, violenta tempestas*. Sed eadem tamen vox & sola tempestatem malam significare potest. Cicero 3. de Orat. *Cum homines tempestatis causa opere prohibentur*. Et 2. de Inv. *Cum magna in alto tempestas esset*. Item 2. Offic. *Procella, tempestates, naufragia, ruina, incendia*. Suetonius Aug. 90. *Ad omnem majoris tempestatis suspicionem in abditum & concameratum locum se reciperet*. Item per metaphoram. Cicero 2. de Inv. *Sedatis fluctibus, & tempestate jam commutata*. Et Or. 1. in Catil. *Quanta tempestas invidia nobis impendeat*. In talibus

E

non

non est quod epitheton quoddam sub-
 audias, *mala* puta, *adversa*, *turbida*; sed
 vis ac notio horum epithetorum ipsi
 nomini substantivo *tempestas* simul sub-
 jecta est; quemadmodum in superiori-
 bus illis similium epithetorum vim ac
 notionem nomini itidem substantivo
valetudo subjectam esse apparebat. Est
 etiam, ubi de tempestate bona & com-
 moda agitur, nec tamen epitheton quod-
 dam additum est, sed vox *tempestas* sola
 exstat. Cicero lib. 14. ep. 4 ad fam. *Nau-
 ta tempestatem pratermittere noluerunt.*
 Quam tempestatem nautæ prætermit-
 tere noluerunt, ea sine dubio non mala,
 sed bona & commoda fuit. Sed epi-
 theton tamen, quo hoc significetur, non
 est adjectum. Ergone epitheton istius-
 modi hic subaudiendum, an vim ejus
 epitheti ipsi nomini substantivo simul
 subjectam putabimus, quomodo paulo
 ante vim epitheti contrarii eidem no-
 mini substantivo subjectam dicebamus?
 Ego epitheton hic subaudiendum di-
 xerim, quomodo & Germani facimus,
 cum dicimus, man muß das Wetter
 nicht versäumen, man muß das Wetter
 in acht nehmen.

TEM-

TEMPORIS significatio hic notetur illa, quod subinde pro tempore calamitoso & pro calamitate ipsa ponitur. Ut in illo Ciceronis pro L. Manilio. *Omne meum tempus amicorum temporibus transmittendum putavi.* Ubi amicorum temporibus est pro amicorum periculis, calamitatibus; & subaudiendum, defendendis, depellendis. Significat enim omne suum tempus tribuisse se amicis, ut a periculis, quæ ab accusatoribus ipsis imminebant, eos liberaret. Idem Cicero. 1. 6. ad fam. *Facile me consolatur recordatio meorum temporum, quorum imaginem video in rebus tuis.* Ubi sua tempora vocat, calamitatem & exilium suum. Rursus 1. 7. ad Fam. *Simillimam tui temporis nunc, & nostri quondam, fuisse rationem.* Et 1. 9. *Num potui magis oblivisci temporum meorum?* Et pro Sext. *Neque Poëta, quorum ingenia semper dilexi, tempori meo defuerunt.* Livius Lib. 34. *Postero die legatis respondit: Quanquam vereatur, ne vires suas aliis eas commodando minuat, tamen illorum se temporis & periculi magis, quam sui, rationem habere.* Vid. & Thes. Fabri.

TURBA non hominum tantum, sed & rerum inanimatarum dicitur : ut idem fere fit, quod multitudo. Gellius 9. 15. *Incipit statim involucri sensuum, verborumque volumina, vocumque turbas fundere.* Plinius l. 9. ep. 25. *Querere de turba castrensium negotiorum.* Ipse Cicero de clar. Or. *In hac turba novorum voluminum.* Et alibi, *atomorum turba.* Dicunt item *turba seculorum, turba malorum, turba rerum, turba scelerum.* Vide Buchnerum ad Lexicon Fabri. Notetur vero & illud quod & vulgus & imperitam multitudinem *turbam* vocant. Nepos Datame : *Si in turbam exisset, ab homine tam necessario se esse relictum.* Sequitur ilico, *in vulgus edit.* Seneca de vita b. c. 2. *Turba argumentum pessimi.* Manilius l. 2. v. 135.

*Hæc ego divino cupiam quæ ad sidera fatus
Ferre, nec in turbam, nec turba carmina
condam.*

VALETUDINIS vox subinde facta homine adjectiva sibi juncta habet diuinitatē, diciturque tum *bona, commoda, secunda, firma, integra*, tum *mala, incommoda, aduersa, infirma, valetudo.* Sed
scien-

sciendum tamen, substantivum istud etiam separatim poni, & tantundem tamen significare, ac si adjectiva sibi addita haberet. De valetudine non mala, sed bona agit Cicero 3. Off. quod scribit, *si unumquodque membrum sensum hunc haberet, ut posse putaret se valere, si proximi membri valetudinem ad se traduxisset.* Sic & cum dicunt *servire, inservire valetudini, dare operam valetudini, sustentare valetudinem, amittere valetudinem*, valetudinem non malam, sed bonam utique intelligunt. Contrà verò & valetudo adversa subinde unica voce valetudinis designatur. Dicunt enim *valetudo oculorum valetudo calculorum, valetudines febrium, valetudo mentis, valetudo major, tentari valetudine, impediri valetudine, recolligere se à longa valetudine.* Plin. 10. 4. *Gravissima valetudine usque ad periculum vitæ vexatus.* In quibus omnibus sane *valetudo* non de bona, sed de mala & adversa valetudine intelligi oportet. Quæ vocabuli significatio quia vulgo minus nota, aut trita videtur, exemplis est confirmanda. Cicero l. 14. ep. 4. ad fam. *Valetudine oculorum*

lorum impediatur. Livius 26. 22. *Oculorum valetudinem excusavit.* Atque ita pars quædam corporis, qua quispiam laborat, exprimitur. Ac sine dubio dici ad analogiam potest *valetudo stomachi, valetudo pedum.* Suetonius Cæs. c. 49. dicit, *valetudine mentis liberius dicax.* Quippe mens quod pars quædam hominis, & quidem nobilior est. Quod autem etiam dicunt *valetudo calculorum, valetudines febrium,* id tale est, quale est, cum dicitur, *herba lapathi, arbor palma, metallum auri.* Nimirum vox generis vocem speciei, ut Dialectici appellant, sibi additam habet. Loquitur autem ita Plinius Hist. nat. 21. 27. & 23. 1. Porro *valetudo major* id est, morbus gravior, pro morbo comitiali, Herculeo, & sacro, dixit Justinus 13. 3. 11. Ptolemaeus, inquit, *recusabat regem Arideum propter valetudinem majorem quam patiebatur.* Eandem rem Festus, voce *prohiberi,* simili ratione *morbum majorem* dixit. Justinus eadem de re agens 14. 5. 2. & sic: *Abutens valetudine viri, cujus officia sibi vindicabat.* Cæsar. 2. 87. B. C. *Annon audistis ex iis, qui per causam va-*
letu-

letudinis remanserunt, cohortes esse Brundusii factas. Ubi per causam valetudinis est pro per speciem valetudinis adversa. Causa enim & pro specie usurpatur, ut infra pluribus dicitur. Suet. Cæs. c. 72. dicit, Subita valetudine correptus. Et Tacit. XV. Ann. de Seneca: Ficta valetudine quasi ager nervis cubiculum non egressus. Ubi ficta valetudine idem est, quod per causam valetudinis, quod paulo ante ex Cæsare proferebamus.

VENIA. Observare jubet Schorus, quod *veniam dare* idem sit quod *ignoscere*; non, quod pueri in ludis didicerint, potestatem ludendi aut abeundi facere. At ego observandum præcipuè putem illud, quod *veniam dare* idem sit quod gratificari, gratum facere alicui, petitioni alicujus annuere. Nepos 2. 10. 1. *Rex cupiens talem virum sibi conciliari, veniam dedit. Et 10. 2. 2. Dedit huic veniam, magnaque eum ambitione Syracusas perduxit. Petierat Dion a Dionysio, ut Platonem arcesseret. Dedit igitur illi Dionysius veniam, & Platonem Syracusas perduxit. Rursus 18. 6. 3. Quam veniam si sibi daret; ut nimirum*

E 4

opem

opem ferret liberis Alexandri. Cicero 1. de Or. *Date nobis banc veniam, ut ea, qua sentitis de omni genere dicendi, subtiliter prosequamini.* Et in Or. *Quis tam durus banc mihi non daret veniam.* Et in Læl. *Est enim quatenus amicitia dari venia possit.* Eadem ferè vocabuli vis est, cum dicunt, *bona venia* vel *bona cum venia.* Nam & in illa phrasi *venia* idem est quod *gratia.* Exempla ejus ex Cicerone congesta vide in Thes. Niz.

VERBUM etiam speciem, prætextum, simulationem significat. Nepos 15. 5. 3. *Fallis verbo cives tuos, quod hos a bello avocas.* Idem 19. 3. 3. *Causam apud Philippum regem verbo, re ipsa quidem apud Polyperchontem jussus est dicere.* Cicero 5. in Verr. *Tribuniciam potestatem cum poscebat, verbo illam poscere videbatur, revera judicia poscebat.* Sulpicius Severus lib. 2. Hist. S. *Cui perimbecillo, Aridæo puta, verbo datum imperium videbatur, res autem penes eos erat, qui sibi exercitum & provincias distribuerant.* In quibus itidem verbum & res inter se opponuntur. Plautus Amphitr. 1. 1. 25. *Sum vero verba verbo, id est, non re, sed titulo tantum.*

num. Sum enim Mercurius. Quidam tamen codices pro *verbo* habent *verbero*.

De eodem vocabulo & illud notandum, quod cum de vocibus seu vocabulis singulis sermo est, non eam partem orationis, quæ actionem aut passionem sub certo tempore notat, significat, sed quodvis vocabulum, etiam illud quod in Grammaticis *nomen* appellatur: ut ita *verbum* idem sit quod *vox*, *vocabulum*.

Cicero 2. de Or. *Neque enim, quoties verbum aliquod est scribendum nobis, toties ejus verbi litera sunt cogitatione conqui-
renda.* Et in Top. *Verba sunt rerum nota.* Et 1. de Nat. D. *Charum ipsum ver-*

bum est amoris, ex quo amicitia. Et 5. Tusc. *Nec ulla alia huic verbo, cum bea-*

tum dicimus, subjecta notio est, nisi secretis malis omnibus cumulata bonorum comple-

xio. Seneca ep. 58. *Puto intelligi istud verbum interisse.* Agit autem de vocabulo Afilus, quo Virgilius usus fuerat.

Versus in poësi quid sit notum est. Nec dubium est dictum eum à *vertendo*, & quod uno absoluto *vertendum* sit, & à fronte rursus *incipiendum*. Sed est alia generalior vocabuli significatio; ut

E 5

idem

idem fit, quod *ordo* seu *ordinata series*. Nam & in agris, & in militia, & inter remiges, & inter arbores, *versus* esse dicitur. Livius lib. 5. *Regia nave ingentis magnitudinis, quam sedecim versus remorum agebant.* Virgilius 5. *Æn.*

- - *Triplici pubes quam Dardana
versu*

Impellunt : terno confurgunt ordine remi. Ubi, quem *versum* dixerat, mox *ordinem* vocat. Idem Virgilius 4. *Georg.* Idem etiam *seras in versum distulit utnos.* Ubi in *versum* idem quod in *ordinem*, in *seriem*. Sulpicius Sev. l. 2. *Hist. S. c. 6.* *Cernebantur in versum ducta linea.* Ubi Sigonius legendum putat in *candelabrum versum*; sed sine codicum MSS. auctoritate. Et locutio per se commoda est in *versum ducta litera.* Plinius l. 18. c. 19. *In arando versum peragi, nec strigare in actu sapius.* Ubi *versum peragi* idem, quod *sulcum ab initio ad finem perducere*: ut singuli fulci singuli versus dicantur. Columella l. 2. c. 2. *Sed neque in media parte versus consistat, detque requiem in summa.* Porro in militia *versus* dicitur qui directè à fronte in tergum dirigitur. Sed

Sed & in libris aliud genus *versuum* est, quam quod diximus, quodque in oratione ligata observatur. Nepos 15. 4. 6. *Quoniam uno hoc volumine vitas excellentium virorum concludere constituimus, quorum separatim multis millibus versuum complures scriptores ante nos explicarunt.* Qui his *versus* nominantur sine dubio non orationis ligatæ fuisse putandi sunt. Cicero l. 2. ep. 16. ad Att. *Ita deplorat primis versibus (epistolæ) mansionem suam, ut quemvis movere possit.* Idem pro Rab. P. *Ut cum lex aliqua recitaretur, primum versum attenderet.* Et 1. de Or. *Demosthenes multos versus uno spiritu pronuntiabat.* In Lexico Ciceroniano Nizolii referuntur hæc ad eam significationem vocis *versus*, qua idem est quod *carmen, modus*: sed perperam sine dubio. Lex de qua Cicero agit non ligata, sed soluta oratione scripta fuit. Sed nec epistola, de qua scribit, versibus constitit. Gellius 9. 15. *Ubi deblateratis versuum multis millibus finem aliquando fecit.* Agit hic de juvene quodam, qui præsentem Juliano rhetore, exercitii causa causam aliquam dicere voluerit;

iti-

itidemque non ligata, sed soluta oratione usus sine dubio fuit. Sic & in prooemio Digestorum seu Pandectarum vox usurpatur: *Hanc iis*, (Digestis puta) *appellationem imponentes nec ultra quindecim myriadum versuum numerum eis dantes*. Sed & diminutivum *versiculus* aliquid orationis solutæ significat. Cicero l. 5. ep. 1. ad Att. *Nunc venio ad transversum illum extremæ epistolæ tuæ versiculum, in quo me admones de sorore*. Et ep. 14. ad Brut. *Breves tuæ literæ: breves dico? Imò nulla. Tribusne versiculis his temporibus Brutus ad me? Videtis & plura in Lexico Nizolii notata*. Sed quid *versus* & *versiculus* in his talibus significant? An ordinem quendam seu seriem vocum scriptarum, quam vulgo *lineam* dicunt? Ita sanè alii. Vossius cum notasset hoc qui seriem vocum *lineam* dicunt, subdit, *Latinos pro eo versum aut versiculum dicere*. Affert item quibus id probet, nonnulla eorum, quæ modò nos citavimus.

VIREs quod dicantur etiam quas *opes* & *copias* Latini dicunt, non adeo notum in vulgus esse videtur. Sane Vir
Cl.

Cl. Steph. Winandus Pighius, cum in Valerio Maximo legisset, *Quia maiore pene Romanarum virium parte in execrabili ac diro solo jacente, nullius penates mœroris expertes erant, pro Romanarum virium scribendum putavit, Romanorum virorum*; credo, quod *Romanarum virium* non satis Latinum ipsi videretur. Atqui nihil mutandum erat; sed cogitandum solenne hoc Latinis fuisse, ut vires pro exercitu, & Romanas vires pro Romano exercitu dicerent. Annon Valerius Max. cuius verba Pighius interpolare voluit, passim ita loquitur? Ut 3.7.6. *Galliarum & Ligurum vires redactas in suam potestatem. Et 3.2.11. Cannensi proelio quo Hannibal magis vires Romanas quam animos fregit.* Sed & alii non raro sic loquuntur. Frontinus Strateg. 4.7.6. *Naturam, inquit, Sertorius, Romanarum virium per hoc vobis exemplum ostendi, milites.* Ita Scriverius & Gronovius in suis codd. scriptum, repererunt. Quade re epistolam vide Gronovii, nostræ Valerii Max. editioni præmissam. Justinus 31.1.6. *Ne uno tempore duplici bello Romana vires detinerentur.* Et 30.1.5. *Le.*

Legationibus missis, quoad vires pararet, morari Antiochum. Deinde & illud notetur, quod vires vocentur quoque facultates & fortunæ uniuscujusque. Justinus 6. 2. 14. Inferiorem illum ea parte virium inveniri, quâ longe superior sit. Præcedit, Opulentissimi regis bella inopia dilabi, & qui exercitum parem hostibus habeat, pecunia vinci, quâ præstet. Item 21. 4. 1. Opes suas, quibus vires reip. superabat, ad occupandam dominationem intendit.

VITIUM quod pravam animi affectionem significet, id satis notum: quod autem rebus quoque inanimis tribuatur, id non perinde in vulgus notum videtur. Cicero 9. 15. ad fam. *Si nihil est in parietibus aut tecto vitii, cetera mihi probabuntur.* Et in Top. *Si ades exese corruerunt, vitiumve fecerunt.* Item: *Quod fornix vitii fecerit.* Rursus 3. Off. *Venditorem ejus rei quam vendat vitia narrare.* In homine autem non animi tantum, sed & corporis vitium esse potest. Cicero 2. de Div. *Multi naturæ vitium exercitatione sustulerunt.* Et 2. de Orat. *Deformitas & corporis vitium.* Sed & vitium idem est, quod culpa. Cicero 2. 44. ad

44. ad Att. *Qui fortune vitio, non suo decoxisset.* Et i. de Div. *Male conjecta falsa sunt, non rerum vitio, sed interpretum inscitia.* Porro vitio fieri dicuntur, quæ non recte & legitimè fiunt. Cicero 2. N. D. *Consules vitio creatos esse.* Et i. de Div. *Classes magnas perdiderunt, quod vitio navigassent.* Item: *Cum tabernaculum vitio cepisset imprudens.* Cui quod contrarium est, in lib. 2. de Div. *tabernaculum rectè captum* dicit. Inde *vitiosus dictator, vitiosus consul* dicitur, qui vitio, & non rectè, creatus est. Livius 22. 34. *Ut vitiosus dictator per augures fieret.*

USURÆ significatio notior illa est, qua significat illud, quod usu pecuniæ datur, & alio nomine fœnus dicitur, quam qua idem est, quod *usus*. At veteres sæpe ita usurpant. Cicero 6. 13. ad fam. *Nec sum tam stultus ut te usura falsi gaudii frui velim.* Et c. Rull. *Parvam exigui temporis usuram bonæ de me opinionis postulo.* Et i. in Catil. *Unius usuram hora alicui ad vivendum dare.* Item i. Tusc. *Natura dedit usuram vitæ tanquam pecunia, nulla præstituta die.* Videtis plura à Nizolio notata.

Co-

Cognatæ vocis **USUS** quoque aliquot usus observandi hic fuerint, ut quod pro utilitate & commodo accipitur. Cicero 7. 5. ad Att. *Tironem propter modestiam malo saluum, quam propter usum meum.* Et 2. de N. D. *Arborum confectio magnos usus affert ad navigia facienda.* Deinde quod *usus est* pro opus est non tantum Comici, sed & ipsi illi, qui soluta oratione scripserunt, posuerunt. Cicero 4. Tusc. *De ceteris studiis alio loco dicemus, si usus fuerit.* Et 1. Off. Reip. *impartientis si quando usus esset.* Terentii notum illud est ex Heaut. 1. 1. 28. *Mibi sic est usus: tibi ut opus est factò, face: quod & Cicero 5. de Fin. usurpat.* Et ut hic dicitur *opus est factò*, ita alibi idem Terentius *usus est factò.* Vide Adelph. 3. 4. 66. Hec. 3. 1. 47. Denique & illud notetur, quod *usus* & pro amicitia & familiaritate usurpatur. Cicero pro S. Rosc. *Est mihi cum eo domesticus usus.* Cujus generis plura notavit Nizolius: nec non & ejus quod *usu venire* dicunt pro accidere.

CA-

CAPVT II.

DE

NOMINVM QVORVMDAM
ADIECTIVORVM SIGNIFICATIO-
NIBVS ATQVE VSIBVS VVLGO
NEGLECTIS.

ACERBVM tum alia significat,
tum idem quoque est quod
molestum, triste & luctuosum. Ne-
pos 5, 4, 3. *Sic se gerendo minime*
est mirandum, si & vita eius fuit secura, &
mors acerba. Cicero l. i. ep. i. ad fam.
Vt ego, quia non idem in tua causa efficio,
vitam mihi esse acerbam putem. Et i, 9.
Acerba mihi hæc accidebant. Virgilius lib.
6. *Funere mersit acerbo.* Vbi Seruius a-
cerbo idem esse putat, quod *immaturo, a*
pomis translatione facta. Nec sane ne-
gem, a pomis translationem factam esse;
sed *funus acerbum* tamen idem quod *tri-*
ste & luctuosum esse putem. Lilius in
fragmento, quod est in sexta suasoria
Senecæ: *Exitu tam tristi atque acerbo.*
Substantiuum ACERBITAS quoque
pro *luctu, tristitia* vsurpatur. Cicero
lib. 6. ep. i. *Et si quocunque in loco quisque*
F est,

est, idem est ei sensus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum & suarum.

AEQUALIS non modo dicitur is, qui eiusdem staturæ & æque longus est, sed & qui tantundem habet annorum, quantum alius. Nepos 15, 2, 2. *Vt adolescens tristem & seuerum senem omnibus equalibus suis in familiaritate anteposuerit.* Vide & 25, 1, 3. & 25, 17, 1. Dicitur item *aqualis* alicui, qui eius est *σύγχρονος*, quique eodem tempore quo alius quidam vixit; etsi annos forte plures aut pauciores quam alter habuerit. Nepos 3, 1, 1. *Aristides aqualis fere fuit Themistocli.* Petronius ac Iustinus voce composita dicunt quoque *coequalis*. Quae de voce iudicium nostrum exposuimus in Notis ad Sulp. Seuerum, & in lib. de Latinit. mer. susp. p. 27. (*)

AMI-

(*) Adde Cellarii *Guras* poster. Antibarbari, ubi exemplum accedit Columellæ, etiam ab Olao Borrichio, & antea in Foro Romano obseruatum. Ceterum *aqualis* & *similis* hoc differunt, quod similia dicuntur, quæ externa facie, aut qualitatibus; *æqualia*, quæ gradu, si non omnino, at prope conueniunt, hoc est gradu honoris, staturæ, ætatis, cetero *σύγχρονος* referri possunt.

AMICVS non tantum homo homini dicitur, sed & rei. Nep. 25. 9. 5. *Amicus non fortuna, sed hominibus.* & 7. 5. 3. *Amicus populi potentia.* & 10. 3. 2. *Amicus tyrannidi.* 1. 3. 6. *Amicus libertati.* Cic. Philipp. 5. *Ex Antonii (partibus) sed amicioribus libertati, contra Antonium confecit exercitum.* Atque in his talibus est nomen adiectiuum. Ipsæ quoque res, si iucundæ gratæque sint, *amica*; si ingratae, *inimica* dicuntur. Cic. 3. 8. ad fam. *De hac sententia bima decedat, qua mihi nihil potest esse inimicius.* Virgil. 2. Aen. *Tacita per amica silentia noctis.*

APTVS, vox satis vsitata est, quoties aptum alicui rei, aut ad aliquid quenquam esse dicendum. Verum quod aptum idem quoque sit, quod connexum & colligatum; ac deinde idem quod Græcum ἀρμόδιον, & latinum concinnum, non adeo in vulgus notum. Cic. 3, 2, ad fam. *Neque ego ab ullo provinciam accipere (sc. possem) qui mallet eam mihi quam maxime aptam explicatamque tradere.* Non est hic aptum alicui, aut aptum ad aliquid, sed aptum cum nullo alio constructum: diciturque provincia apta.

F 2

Quid

Quid autem prouincia apta sit, id fere intelligitur ex eo quod additum est, *explicata*; videlicet in qua omnia bene cohæreant, & recte se habeant, ut non magnam molestiam ei, qui cum imperio in eam venit, creare possit. Porro idem Cicero 3. de Nat. D. *Tam inter se omnia connexa & apta.* Et in l. de Vniu. *Qua ex coniunctione cælum ita aptum est.* Idem 5. Tusc. *In hoc medio apparatu fulgentem gladium e lacunari seta equina aptum demitti iussit* (Dionysius puta) *ut impenderet illius beati ceruicibus.* Ex quibus apparet, *aptum* idem quoque esse, quod *connexum*, *alligatum*, *colligatum*. Quæ vero significationis huius origo atque occasio? sine dubio illa, quod, ut Festus in *Apex* docet, antiqui comprehendere vinculo *apere* dicebant. Et subiicit ipse Festus: Vnde *aptus* is, qui conuenienter alicui iunctus est. Vide & Nonium in *Aptus*.

BONI Latinis dicuntur, non modo qui virtute præditi, sed & qui dignitate & honore in ciuitate præstant: qui iidem & *optimates*, quasi optimi, dicuntur. Cic. 3. de leg. *Bonis viris quid iuris reliquit*

reliquit tribunatus C. Gracchi? Et 2, 6, ad fam. Habemus hac omnia bonorum studium conciliatum ex tribunatu propter nostram causam: vulgi ac multitudinis propter magnificentiam munerum. Hic boni vulgo & multitudini opponuntur, ex quo facile intelligitur, quinam hic boni vocentur. Rursus in ep. ad Att. Brutus videtur mihi & plebeculam urbanam & si fidem fecerit, etiam bonos secum habentibus.

CAPTUS ea parte corporis eleganter dicitur homo, qua non sic, ut ceteris, uti potest: estque adeo nomen adiectivum ex participio factum. Livius 43, 7. *Pedibus captus, lectica est introlatus.* Cic. 5. Tusc. *Vt idem oculis & auribus captus sit.* Et pro Rabir. *Scauola mancus & membris omnibus captus ac debilis. Dicunt & mente captus, Cic. 1. off. Delirare & mente captum esse.*

CARÆ non modo personæ & homines dicuntur, sed & res in hominibus & circa homines. Salust. B. Ing. *Paucis carior fides quam pecunia erat. Item: sibi neque maius quidquam neque carius auctoritate senatus esse. Item: Quibus bonum &*

equum diuitiis carius erat. Cic. 4, 14. ad fam. Quibus carissima mea salus & mea fortuna esse debebant.

CITERIOR non tantum refer-
tur ad locum, ut cum dicitur, *citerior*
Gallia; sed & ad tempus. Quem quidem
vsum vocabuli & in Lexico Fabri, lo-
cupletato hoc a Buchnero, neglectum
video. Cic. 3. de Leg. *Atque vt ad cite-
riora & notiora nobis veniam. Et 2., 12.*
ad fam. Sollicitus equidem eram de rebus
urbanis: ita tumultuosae conciones Quinqua-
trius afferebantur: nam citeriora nondum
audiebamus. Valerius Max. 8, 15. I. Su-
periori Africano consulatus citerior legitimo
tempore datus est. Item: 6, 3, II. Nam,
ut ita dicam, incunabulis & nutrimentis
culpa, non ipsa commotus culpa, citeriorem
delicto praeuit ultionem, id est, prius ultus
est uxorem, quam ab ea delictum esset.
Rursus 3, 8, ext. I. Dum aliud forte cite-
rioris cura negotium tractatur. Ita enim
legendum esse, non, vt Pighius edidit,
citioris cura, ad eum locum docebi-
mus. (*)

DETE-

(*) Fecit hoc Vorstius, quando Valerium Ma-
ximum Berolini edidit p. 333. seq.

DETERIOR non modo pro peiore, sed & pro inferiore & minus instructo dicitur. Plaut. Epid. 3, 4. *Strenuiori deterior si prædicat suas pugnas.* Nepos 18, 3, 6. *Effecit etiam illud locorum præoccupatione, ut equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quam peditatu, quo erat deterior.* Contra **MELIOR** modo pro eo qui plus bonæ mentis habet, sed & pro magis strenuo dicitur. Horatius 1. od. 15. *Tydidēs melior patre.* Iustinus 9, 2, 4. *Neque vindicta Macedonum egere Scythas, quibus meliores forent.* Salustius & superlatiuo *optumus* hac notione usus, quod in B. Iugurth. dicit, *Optumus quisque cadere aut sauciari.* Imitati autem Latini Græcos, qui suis vocabulis ἀγαθός, κρείσσων, ἀμείνων, ea notione usi fuerant. Hesiodus, Ἐγὼ Ἀφρων ὅτι ἐθέλη πρὸς κρείσσονας ἀντιφείζειν. Item Ἐχει νύ σε πολλὸν ἀγείων.

EXCELLENTIS & excellentissimi vocabulo nihil hodie frequentius, sed vsurpant modo de personis, & his quidem, qui singularibus ornamentis virtutis, honoris ac dignitatis sunt præditi.

F 4

Quæ

Quæ vero propria vocabuli significatio est, ea fere ignota est, & parum observatur. Festus quidem in *Recellere* testatur, *excellere* idem esse, quod in altum extollere. Et in lingua scribit, Promontorii genus non excellentis, sed molliter in planum deuexi. Vnde apparet, *excellere* idem quoque esse, quod altum esse; & *excellens* idem, quod altum, excelsum. Aliter enim Festus non dixisset Promontorium non excellens. Cicero quoque in Or. habita antequam iret in exilium, *excellentem tumulum ciuitatis vocat*. Dii, inquit, qui *excellenti tumulo ciuitatis sedem Capitolii in saxo incolitis constitutam*. Sed & ipsum excelsus videtur esse ab excello, non aliter, quam a percello est percussus. Et in *excelsus* significationis propriæ verbi *excello* vestigium remansit. Obseruetur autem & illud, quod per metaphoram non homines tantum, sed & opes & diuitiæ excellentes dicantur. Valerius Max. 4, 8, 2. *Sed si excellenter opes suas Fabianis rei familiaris angustiis non comparauerit*. Cui affine est, quod autor de rep. ordinanda, qui Sallustius esse creditur, in oratione
secun-

secunda scribit, *Cuius opes in excelsis sunt*; idque pro cuius opes excelsæ sunt. Notum enim quod per Græcismum dicant, *Res est in proclivi*, pro, res est proclivis. Ex Livio quoque Stephanus in Thesau-
ro citat *excellere opibus*.

EXIMIVS. vid. Præditus.

HONESTVM non tantum idem quod bonum, rectum, decorum, sed & idem quod honorificum est, idque vi ipsius originis, siquidem honestum ab honore dicitur. Cicero I. 2. ad fam. *Post tuum discessum is dies primus honestissimus nobis fuerat in senatu*. Deinde & qui honorem adeptus est, honestus dicitur. Cicero Brut. *Qui honorem sententiis & suffragiis adeptus est, is mihi & honestus & honoratus videtur*. Et I, 9. ad fam. *Quorum iniqui sermones quum ad me per homines honestissimos perferrentur*. Item 2, 15, ad fam. *Cesarem honestum esse cupio*. Brutus in Ep. ad Attonium, quæ est tertia libri XI. Ciceronis: *Te cupiamus etiam in libera rep. magnum & honestum esse*. Tertullianus in libro ad scapulam, quid vocabulum significet, declarat, quod honestos discernit a vulgaribus. *Quanti*

F 5

bone-

honesti viri, inquit, (de vulgaribus enim non dicimus) aut a demoniis aut a valetudinibus remediati sunt! Sic & Substantivum HONESTAS non tantum turpitudini & indecoro opponitur, sed & idem est quod honor, dignitas. Cicero l. 5. ep. 8. Ego vero tibi profiteor atque polliceor eximium & singulare meum studium in omni genere officii, quod ad honestatem & gloriam tuam spectet.

IMBECILLVS & IMPOTENS non tantum virium corporis defectum notant, sed & de eo vsurpantur, qui moderari animo nequit, vt quod rectum & decorum est faciat: nec tantum in aduersa, sed & in secunda fortuna. Cicero l. 5. ep. 16. *Nulla vnquam fuit liberis amissis tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquando lugendi modum fecerit. Iustinus l. 8. c. 1. secundam fortunam imbecillo animo ferentes. Sed ita non ipse homo, sed animus imbecillus dicitur; homo autem imbecillo animo aliquid facere. Liuius talem intolerantem dicit: ut lib. 9. Et loquimur de Alexandro nondum merso secundis rebus, quarum nemo intolerantior fuit. Sed alterius quoque vocis exempla producamus*

mus. Cicero l. 4. ep. 4. *Victoria quæ, etiamsi ad meliores venit, tamen eos ferociores impotentioresque facit.* Et IO. I. ad fam. *Hominis impotentissimi atque intemperantissimi (M. Antonii) armis oppressa sunt omnia.* Idem de Arusp. resp. *Nihil feci iratus, nihil impotenti animo.* Plura id genus vide in Indice qui notus est.

ILLVSTRIS vid. Præditus.

IMMORTALIA Latinis varia dicuntur, quæ vulgus ita dici vix putet. Nam & gratias immortales dicunt, & beneficia immortalia, & facinora immortalia, & merita immortalia. Cicero 4, 14. ad famil. *Quibus pro meis immortalibus beneficiis carissima mea salus & mea fortuna esse debebant.* Vbi immortalia beneficia sunt, quorum memoria nunquam est intermoritura. Item in Or. post. red. in sen. *Si pro vestris immortalibus in me fratremque meum, liberosque nostros meritis parum cumulate vobis gratias egero.* Alibi dicit, *immortalem quæstum fieri, immortalem quæstum capere.* Immortalia facinora, immortalia opera, Plautum & Liviū dicere notavit Curio in Lexico.

INCREDIBILE pro magno elegans

gans est; sed non admodum frequentatur. Cic. 1, 9. ad fam. *Incredibilis Italia totius consensus.* Præcedit, *mirifica senatus, & sequitur, singularis bonorum omnium consensus*: ut appareat, *mirificum, incredibile, & singulare, ut ἰσodύναμα* usurpant. Item 2, 3. ad fam. *incredibilis quedam expectatio.* Et 2. 1. *Quod me tibi præcipere meus incredibilis in te amor cogit.* Et 2, 7. *Te pro tua incredibili in me benevolentia, meaque item in te singulari, rogo atque oro.* Ortum inde aduerbium **INCREDIBILITER** (*) pro valde & vehementer usurpant. Cicero 3, 9. ad fam. *Tuis incredibiliter studiis erga me muneribusque delector.*

(*) Hoc adiectiuo, item quem *mirificus, mirabilis*, Cicero mirifice delectabatur.

INTEGRVM pro eo, de quo nihil dum statutum est, huc quoque referendum videtur. Cicero 1, 9. ad fam. *Et integrum mihi de causa Campana ad suum redditum reseruarem.* Item *si mihi integra omnia ac libera fuissent.* Hic libera ut ἰσodύναμον adiectum est. Item 2, 3. ad fam. *Quod tibi quum venisses, non esset integrum.*

INA-

INANIA non tantum vasa, naues, & id genus alia dicuntur, in quibus nihil est rei crassæ & corporis, quod in talibus esse solet ; sed & epistolæ inanes dicuntur, in quibus nihil est, quod sit alicuius momenti. Cicero 6, 22. ad fam. *Inanes esse meas litteras quam nullas, malui.* Et 8, 22. ad Att. *Mittere tabellarium cum inanibus epistolis.* Alibi id, quod subaudiendum fere hic est, diserte additur, & quidem casu sexto : quod & ipsum observandum hic fuerit. Vt 2, 8. ad Att. *Nulla abs te per hos dies epistola inanis aliqua re utili & suavi venerat.* Construitur & cum secundo casu, quomodo cetera quæ copiam aut inopiam significant. Cicero 1. de Or. *Sed deinceps omnia plena consiliorum, inania verborum videmus.* Vide & varios huius vocabuli vsus a Nizolio notatos.

LONGINQVVM non de loco tantum, sed & de tempore, & quod longo tempore durat, dicitur. Nepos Themist. *Qui si discessissent, maiore cum labore & longinquiore tempore bellum confecturum.* Cæsar. 3, B. C. 80. *longinquam oppugnationem,* & Lucilius bene longinquum

quum morbum dixit. Liuius l. 9. Et aut tempore longinqua aut praeceptis periculo victoria esset. Et l. 41. Qui superabant longinquo, maxime quartana, implicabantur morbo. Sic & longinquitatem non locis tantum, sed & tempori tribuerunt. Notum illud Sulpic. ad Cic. Nullus dolor est quem non longinquitas temporis minuat atque molliat. Vide 4, 5. ad fam. Vnde merito suspectum Gronouio, quod Liuii 7, 29. legitur, Maiora iam hinc bella & viribus hostium, & longinquitate vel regionum, vel temporum spatio, quibus bellatum est, dicentur. Nimirum quia longinquitas non regionum tantum, sed & temporum commode dicitur, τὸ spatio hic superuacuum, & ab aliquo insertum videtur.

LUCULENTVM fere non nisi pro dilucido & manifesto usurpatur. At veteres plerumque pro egregio, praestanti, splendido usurpabant. Plautus Capt. 2, 2. Multos iam lucrum luculentos homines reddidit. Et Cistell. 2, 3. Vbi tu collocare in luculentam familiam. Cicero 7, 16. ad Att. Pompeius scriptor luculentus. Et 2, 7. ad Att. Dicaearchus luculentus homo est. Et de clar. Or. Licinius habitus est

est sane, ut ita dicam, luculentus patromus. Et 16, 4. ad Att. Navigia luculenta.

MIRVM, MIRABILE, MIRIFICVM subinde pro magno, summo & maximo vsurpantur. Nepos Miltiade: *Qua manus mirabili flagrabat pugnandi cupiditate. Item, in Miltiade erat cum summa humanitas, tum mira comitas. Cicero 1, 9. ad fam. In eis ulciscendis mirificum me tibi comitem prabuisssem. Item, Cum mirifica senatus, incredibilis Italia totius, singularis bonorum omnium consensio in me tuendo exstitisset. Rursus 1, 5. ad fam. Mirabilis est expectatio redditus tui. Et 6, 13. ad fam. Mirifica est improbitas in quibusdam. Ergo & de rebus malis ac vitiosis sic loquuntur. Rursus in bonam partem 13, 64. ad fam. Nero meus mirificas apud me tibi gratias egit. Et 2, 11. ad fam. Mirum me desiderium tenet urbis. Et 3, 11. ad fam. Mirificam cepi voluptatem ex hac tua diligentia.*

Sic & aduerbia mirifice, mirabiliter pro valde, vehementer vsurpantur. Nepos Dione *Mirabiliter vulgi est mutata voluntas. Cicero 9, 10. ad fam. Nec habebam quid scriberem, nisi te a me mirabiliter amari.*

amari. Et 10, 3. *Mirabiliter fauco dignitati tuae.* Et 13, 16. *satisfacere immortalitati laudum tuarum mirabiliter cupit.* Et 9, 12. ad Att. *Mirifice gratias agens Casari.* Et 16, 3. ad Att. *Mirifice est conturbatus.* Et 3, 11. ad fam. *Pompeii fidem mirifice laudas.* Huc item pertinet quod dicunt *mirum in modum.* Cicero 7, 3. ad Att. *Earum (literarum) accuratissima diligentia sum mirum in modum delectatus.*

MELIOR. vide Deterior.

MOLESTVM non modo dicitur, quod corpus contingit atque affligit, sed & quod alias ob causas displicet ac dolorem & tristitiam affert, ipsique adeo animo graue est. Cicero l. 16. epist. 4. ad Att. *Illud est mihi submolestum, quod parum Brutus properare videtur.* Non id Ciceronis corpus affligebat, quod parum properabat Brutus; & tamen ait ille, *submolestum sibi hoc esse.* Item pro L. Manil. II, quibus semper erat *molestum, ad eum (Pompeium) potissimum esse missum.* sc. legatum a Mithridate. Nostri dicerent, es verdrohs ihn. Item 2, 1, ad fam. *Non tam mihi molestum fuit accusari ab te officium meum, quam incundum, requiri.*

Deri-

Deriuato inde substantiuo nomini MOLESTIA, & aduerbio *molestē*, confimilis vis atque notio subiecta est. Cicero lib. 4, ep. 3. *Etsi nemini concedo qui maiorem ex perniciē & peste reip. molestiam traxerit. Vbi molestia idem quod dolor, angor, tristitia. sic & 2, 16. ad fam. Magno dolore me affecissent tue litteræ, nisi iam & ratio ipsa depulisset omnes molestias. lib. 5, ep. 13. Quantum potero, me ab omnibus angoribus & molestiis abducam. Item lib. 5, ep. 16. Etsi unus ex omnibus minime sum ad te consolandum accommodatus, quod tantum ex tuis molestiis cepi doloris, ut consolatione ipse egerem, tamen. Lucceius in epistola, quæ est XIV. lib. V. epistolarum Ciceronis. Molestiis se laxare. Et Sulpicius in epistola, quæ est quinta libri IV. epist. eiusdem Ciceronis. Ipsi pari molestia afficiuntur.*

Aduerbium MOLESTE notione dōloris, luctus, & tristitiæ vsurpat Seruius Sulpicius in epistola, quæ est quinta libri quarti epistolarum Ciceronis, quod scribit: *Posteaquam mihi renuntiatum est de obitu Tullie filie tue, sane quam pro eo ac debui, grauiter molestēque tuli. (*)*

G

*Curt.

(*) Curt. 3. 6. 11. Molestē sedulus, auf eine verdrüssliche Weise bekümmert, d. i. davon man keinen Vortheil hat, sondern nur Verdruss, oder, zu anderer Verdruss bekümmert.

NOBILIS. vide Præditus.

NVLLVS (*) dicitur quoque is, qui non præstat id, quod debet, qui munus suum non explet. Cicero 7, 3. ad fam. *Ex ea tempore vir ille, summus, nullus imperator fuit: signa tirone & collecticio exercitu cum legionibus robustissimis contulit &c.*

(*) Nullus, substantiuo aliquo subaudito, quod erat paullo ante expressum frequens est nomine; rarisime autem pro nemo poni videtur, eo modo, quo veteres usurpabant. Nep. in Hannib. cap. V. 1. *Romam profectus, nullo resistente, in propinquis montibus moratus est.* i. e. nemine resistente. Nec inelegans illud est: *Nihil magis quam silentio.* Iust. 5. 1. i. e. non aliter magis.

PATRIVM (*) non modo illud dicitur, quod patris est, & ad patrem pertinet, sed & quod ad patriam: nec tantum dicitur *patrius animus, patria bona*, pro patris animo, patris bonis, sed & *patrius mos, patrii ritus, dii patrii* &c.

patriæ more, patriæ ritibus, patriæ Diis.

(*) Exempla non addidit, nec opus erat, quia Lexica copiose suppeditant. Satis h. l. est, vsum selectiorem cognovisse. Quæram autem, quum adiectivum hoc ubique vertatur *Väterlich*, cur *sermo patrius* a nobis transferatur *die Mutter-Sprache*? Credo, quia veteres Romani liberos suos, quos eloquentiæ & reip. muneribus destinauerant, non in gynæceo relinquebant, ne matrum aut ancillarum formulis & pronuntiationi adsuescerent, sed curæ tradebant eruditorum hominum, quorum præceptis & vfu formarentur, & ab incunabulis dicendi artem addiscerent. Hoc secus fit apud Germanos.

De voce PRÆCLARVS, notetur, quod non tantum valde clarum & clarissimum, sed & bonum & optimum significet. Cicero 3. Philipp. *O præclarum custodem omnium, ut aiunt, lupum*, id est, o bonum, quod quidem, ut apparet, per ironiam ita dictum. Et pro Sest. *Res præclara iuventuti ad discendum*. Et pro Dom. *Præclara voluntas atque omni laude digna*. Et pro Sext. Rosc. *Prædium præclarum atque propinquum*. Sic & adverbium PRÆCLARE sæpe & pro bene, optime. Cicero l. 5. ep. 13. ad fam. *Quod*

te praeclare res humanas contemnentem & optime contra fortunam paratum armatumque cognoui. Vbi praeclare & optime ut ἰσοδύναμα apparent. Item 3, 8. ad fam. Quorum sunt de amicitia gerenda praeclarissimi scripti libri. Dicunt praeclare meminisse, praeclare intelligo, praeclare facere, praeclare dicere: quæ passim frequentat Cicero, ut vel ex indice in eum Marii Nizolii videre est. Idem pro bene cum aliquo agitur dicit quoque praeclare cum aliquo agitur, ut de Amic. Cum illo quis neget actum esse praeclare. Et 1. in Verr. Hec conditio fuit aratorum, ut praeclarius secum agi putarent, si vacuos agros Apronio tradere liceret. Et pro Sext. Rosc. praeclare cum illis agimus, quos pacatos esse patimur.

PRÆDITVS, INSIGNIS, SINGULARIS, NOBILIS, EXIMIVS, ILLVSTRIS, vulgo fere vsurpantur non nisi cum de rebus bonis ac præclaris agitur: at veteres vsurparunt quoque cum de rebus pessimis agerent. Cicero pro Syll. *Singulari immanitate præditus.* Vbi & immanitas dicitur *singularis*, & aliquis *præditus* dicitur. Idem 1. in Verr.

Homo

Homo singulari cupiditate, audacia, scelere preditus. Et pro Fl. Preditus levitate, egestate, perfidia, audacia. Dicitur & miseria preditus, tumore preditus: habetque eadem Cicero in 7. Verr. &, si idem huius quoque auctor, in 2. ad Herenn. Et pari modo dicitur mœrore, morbo preditus. Sed & de ceteris videamus. Cicero pro Rab. Homo insignis omnibus notis turpitudinis. Idem de Arusp. resp. Maxime insigne atque illustre periurium. Et 2. de Or. Illa quæ insignia ac plane vitiosa sunt. Et 6. in Verr. Os hominis insignemque impudentiam cognoscite. Et pro Cæc. In re tam insigni tamque atroci. Tacitus 1. Ann. Insignem utramque perfidia in nos aut fide. Sed & ab insignio formatum insignitus sic usurpatur. Tacitus 4. Ann. Insignitius flagitium. Eadem notione & adverbium insigniter usurpatur. Cicero 3. Phil. Quis rex unquam fuit tam insigniter impudens. Item adverbium ab altero adiectiuo formatum, insignite. Cicero pro Quint. Neque tamen quisquam inuentus est tam insignite impudens. Sic & non virtutibus tantum, sed & vitiis nobiles dicunt. Ut de pet. conf. Qui ne-

quaquam sunt tam genere insignes, quam vitiis nobiles. Pari modo ipsa quoque vitia nobilitata dicuntur. Cicero 2. de Off. Phalaris cuius est præter ceteros nobilitata crudelitas. Ab eodem iniuria quoque eximia dicitur. Vt 4. in Verr. Sin vos in rege tam eximiam iniuriam, tam acerbam neglexisse audient.

PRINCEPS latinis idem est quod primus. Cæsar. 7. de B. Gall. *Profitentur Carnutes se nullum periculum communis salutis causa recusare, principesque se ex omnibus bellum facturos pollicentur. Nec tantum dicitur de homine, quod princeps, id est, primus aliquid faciat, sed & de aliis usurpatur. Cicero: Exordium princeps omnium debet esse. Item: earum qualitatum alia sunt principes, alia ex iis orta. Quæ & id genus alia ex Cicero-ne congesta in libello Schori videre licet. Ibidem & docetur, quod princeps quoque idem sit, quod summus, præcipuus: itemque idem quod inuentor & auctor alicuius rei: ut cum dicitur princeps consilii publici, Zeno qui inuentor ac princeps Stoicorum fuit. Et callidum fuit consilium Cæsaris Augusti quod cum regere ageret*

ageret ac vere ἀνυπεύθυνος esse postulare, tamen non rex, sed princeps dici voluit; quasi primus tantum aut præcipuus apud suos esse vellet. Tacitus lib. I. Ann. cap. 1, 3. ait: *Qui cuncta discordiis civilibus fessa nomine Principis sub imperium accepit.* Ita videlicet regni inuidiam se declinare posse credidit.

PROPRIVM etiam illud dicitur quod est stabile & constans, non fluxum & transitorium. Cicero pro I. Manil. *Quod ut illi proprium sit atque perpetuum, Quirites, velle & optare debetis.* Nepos 8, 4, 2. *Parua munera diutina: locupletia non propria esse consueverunt.* Horatius l. 2. sat. 6.

- - Nihil amplius oro,
Maia nate, nisi ut propria hac mihi
munera faxis.

Terentius Andr. 4, 3. *Nihilne esse proprium cuiquam?* Atque ipsam illam vocem & Valerio Maximo reddendam esse initio libri septimi, legendumque *constantis & propria*, in Notis ad illum locum monuimus.

PVDENS dicitur qui honestatis amans atque obseruans est. Cicero 2, 6. ad

G 4 fam.

fam. Graue est homini pudenti petere aliquid magnum ab eo de quo se bene meritum putet.

SINGVLARIS. vide Præditus.

SOLVS subinde ipse quoque locus dicitur: estque idem quod solitarius, desertus. Nepos. 18, 8, 6. *Sin per sola loca contenderet, sperabat se imprudentem hostem oppressurum.* Ante dixerat, *loci deserta.* Cicero 1. Diu. *cum in locis solis maestus errares.* Terentius Andr. 2, 4, 3. *solus locus: & Phorm. 5, 7, 85. sola terra.* Sic & alii *solum montem, solam actam* dixere. Vide in Gifanii in Lucretium. Atque inde est, quod ipse locus solus & solitudo dicitur. Cicero Læl. *si quis nos Deus ex hac hominum frequentia tolleret, & in solitudine uspiam collocaret.* Dicunt item, in agris, in ædibus, in foro, esse solitudinem. Et in foro quidem solitudinem ab Oratoribus. Vide Thesaurum Nizolii.

SORDIDVS non tantum is, qui sordibus inquinatus, &, vt Terentius loquitur, illuie immundus est, sed & qui vilis, humilis, obscurus & contemptus est. Plin. lib. 1. epist. 3. *Quin tu bu- miles & sordidas curas aliis mandas,* &c.
pse

pse te in alto isto pinguique secessu studiis adseris. Iustin. lib. 8. cap. 4. Adulantur vltro sordidam paulo ante clientelæ suæ partem. Vbi sordida clientelæ pars, id est, clientum Thebanorum pars, dicitur Philippus Macedoniæ rex. Idem Iustinus 22. l. 1. Sordidum genus Agathoclis. & 2, 6, 2. sordida initia ciuitatum. Vide & indicem (*) in Iustinum. Sed & ipsum substantiuum nomen SORDES pro humili loco & origine vsurpatur. Idem Iustinus 35. l. 9. pristinarum sordium oblitus. Vide & 13, 2, II.

(*) Freinsheimii putat indicem, a se auctum, additumque Iustino, sua cura & notis edito.

VERVM(*) subinde idem quoque est quod æquum. Liuius l. 32. *Ceterum & sociorum audiri postulata verum esse. Et 39. multo verius esse, quæ sub Antiocho fuerint premia belli Eumenem quam Philippum habere. Et 40. Verius fuisse, consules, quorum prouincia esset, quam se, quid e rep. esset, decernere. Idem vocabulum aliis quoque locis Liuii reponendum e Mss. docet Gronouius ad Liu. 2. 47.*

(*) Verum, substantiue, ut inuestigatio veri, itidem ad stili ornamenta pertinet, vulgo neglecta.

ULTIMVM quod idem sit quod extremum & remotissimum omnium, si locum spectes, id notum est. Sic dicitur *ultima platea*, pro *ultima*, id est, *extrema*, pars plateæ. Terentius Phorm. 1, 4. *Quis hic est senex quem video in ultima platea?* Deinde notum & hoc est, quod ad tempus relatum idem vocabulum significet id quod postremum est, & post quod aliud non est. Ita Ovidius 3. Metam. *ultimam diem* expectandam esse dicit. Sed sciendum, quod *ultimum* etiam illud dicatur quod omnium est primum & antiquissimum, & ante quod aliud non est: vt adeo retro & ad anteriora respiciatur. Cicero pro prou. Cons. *Nonne videor vobis & ultimi temporis recordatione, & proximi memoria, medium illud tristissimum tempus debere, si ex rerum natura non possem euellere, ex animo quidem certe excidere.* Vbi *ultimum tempus* vocat quod est antiquissimum, quomodo *proximum* quod est nouissimum. Sic & 1. de Leg. *Ab ultimis temporibus scribendi exordium capio.* Item Or. pro Arch. *Pueritiæ memoriam recordari ultimam.* Vbi quidem *memoria* pro tem-

tempore, vt sæpe. Vide Ind. in Nep. v. *memoria*. Vocabulis quoque *Principii* atque *initii* adiicit *ultimum*: atque itidem ad antiquitatem respicit. Vt 2. de Inu. *Omniū quicunque ab ultimo principio huius præceptioni, usque ad hoc tempus expositis copiis &c.* Item 1. ad Her. *Si non ab ultimo initio repetere völemus.* Dicunt etiam *ultima origo, ultimus auctor*: quibus itidem antiquitas significatur. Nepos 25. 1, 1. *Ab origine ultima stirpis Romæ generatus.* Liuius 40. *Bræferuntur primo agmini arma, insignia omnium ab ultima origine Macedonia Regum.* Virgilius 7. Aen. *Tu sanguinis ultimus auctor.* Ad quod proximum Sertius: *Dictus ultimus quod ultra omnia sit, siue ante, siue retro respicias.* Rursus ad locum relatum idem vocabulum significationem quandam elegantem nec cuius notam habet; quod videlicet *ultima terra* dicuntur non quæ omnium ultimæ & remotissimæ, sed quæ valde remotæ sunt. Nepos Att. *Antonius ex ultimis terris quid ageret, quid curæ sibi haberet, certiorē faciebat Atticum.* Terræ quæ hic *ultima* dicuntur, sunt sine dubio Ægyptus aut Syria.

Syria. Cicero 1, 9. ad fam. *Recordare etiam quibus laudationem ex ultimis terris miseris.* Intelligitur autem Hispania, ex qua Lentulus laudationem miserat Romanam. In Orat. pro Fl. idem Cicero Massiliam in ultimis terris cinctam Gallorum gentibus ait. Alibi Cilicas ultimas gentes vocat. Vide Manutium ad ep. 9. lib. I. ad fam.

Vocis VNVS (*) elegans vsus est, quod additur superlatiuis, per pleonasmum fere. Cicero Læl. *Quem unum nostra ciuitatis & ingenio & industria praestantissimum audeo dicere.* Et de Arusp. resp. *Qui sit unus omnium mortalium sine ulla dubitatione deterrimus.* Satis esset: *Qui sit omnium mortal. deterrimus:* sed additur tamen unus sic & pro Planc. *Brundisium veni, vel potius ad moenia accessi: urbem unam mihi amicissimam declinaui.* Vide & Ind. in Nepotem v. n. nus. Sic & aduerbiis superlatiui gradus adiicitur. Nepos 1, 1, 1. *Antiquitate generis unus omnium maxime floret.* Et voce omnium omissa 5, 3, 1. *Cum unus in ciuitate maxime floreret.* Item si pro omnium ponatur ante alios. Vt 25, 3, 3.

Vnus

Vnus ante alios carissimus. Virgilius 3. *Æn. Vna ante alias felix.* Sed hic pro superlatiuo est positiuus.

(*) Etiam *vnus* pro *solus* vulgo negligitur, quod est elegantissimum. Nepos in *Milt.* cap. 4. *Vnus Miltiades nitebatur.*

VNIVERSVS quod sit idem quod *totus*, & numero plurali *vniversi* idem quod *omnes*, id notum. At sciendum *Vniuersos* dici quoque omnes coniunctos, atque ita opponi singulis separatis. Cicero 2. de N. D. *Quæ si singula vos forte non mouent, vniuersa certe mouere debebunt.* Et 3. off. *Eandem esse utilitatem vnius-cuiusque & vniuersorum.* Cæsar 6. B. Gall. 34. *Nullum poterat vniuersis : at perterritis ac dispersis periculum accidere.* Nepos 2, 4, 2. *Vniuersos esse pares aiebat, dispersos testabatur perituros.* Valerius M. 7, 3, 6. *Validi (equi) caudam ab imbecillo sene paulatim carpi, infirmi a iuvene eximiarum virinum vniuersam conuelli iussit.* Et mox : *Equi cauda consimilem esse Romanorum exercitum, cuius partes aliquis aggrediens opprimere possit : vniuersum conatus prosternere celerius tradiderit victoriam*

riam quam occupauerit. Sed in his proximis *uniuersum* dicitur numero singulari: & significat tamen totum coniunctum. Tacitus rursus numero pl. in Agris. *Dum singuli pugnant, uniuersi vincuntur.* Item Valerius 5, 6, 8. *Vt a singulis ad uniuersos transgrediar.* Vbi per *uniuersos* intelligit totam ciuitatem coniunctam.

CAPVT III.
ACCESSIO SPECIALIOR
DE
NOMINVM SVBstantivORVM
ET ADIEctivORVM
V SV.

N Omina actionem significantia non raro significant res ipsas in quas actio illa fertur. Ita *emptio* pro re emptā: *æstimatio* pro re æstimata: *auditio* pro fama, atque adeo re audita ponitur. Cicero 7. 23. ad fam. *Prorsus enim ex istis emptionibus nullam desidero.* Emptiones autem, id est, res quas M. Fabius Gallus in gratiam

tiam Ciceronis emerat, signa & statuæ fuerunt. Cœlius in ep. ad Cic. quæ est prima libri VIII: *Ne tenuissimam quidem auditionem de ea re accepi.* Vbi auditio pro fama; quæ quidem res quædam est quæ auditur. Fundos æstimationes, quos Papyrius Pætus a debitoribus suis acceperat, Cicero 9, 18. ad fam. *æstimationes* vocat. *Æstimationes tuas*, inquit: *vendere non potes, neque ollam denariorum implere.* Et 9, 16. *Vt cum me hospitio recipias, æstimationem te aliquam putes accipere. etiam hæc lauior est plaga ab amico quam a debitore.* *Æstimationem* possessionum Cæsar debitorum causa per arbitros faciendam curauerat, vt creditoribus debitores facilius satisfacerent: qua de re Manutius ad locum illum Ciceronis. (*)

- (*) Plura id genus inueniuntur, vt *declamatio*, *possessio*, *venatio*, quæ veterum vsu & auctoritate talia sunt. Quorum ad imitationem & analogiam video multa effici esse, quæ sunt ab antiquo vsu aliena. Atque vereor, ne ad eam classem pertineat vox *editio*, quum pro libro adhibetur, typis excuso. Memini sane me in re Grammatica sic inuenire: *Ælii Donati editio prima & editio secunda*: non autem loquor

quor de Grammaticorum illorum ævo ; sed de aurea argenteaque ætate. Addo, Donati *editionem primam & secundam* non significare idem argumentum, bis editum, sed materias distinctas. At hodie per *editionem primam* quid aliud intelligitur, quam primi typi exemplum ? nec *secunda, tertia, quarta editio*, nisi de varia repetitione primi argumenti vulgo accipitur. Equidem hunc usum eruditis vix abrogauero ; dicam tamen, magis Latini esse, *Liber primum editus, iterum editus, vel typis repetitus, vel tertia editione exhibitus vel auctus cet.* Pari modo & iure hæc monui, quo Cellarius vocem *recudere* ex Fabri Lexico reiecit, quia nusquam apud antiquos auctores, sæpe autem in primis paginis iteratorum librorum vulgo apparet.

Eiusdem generis sunt quædam in VS vocabula. Ita CONSPECTVS, cum ipsam præcipue actionem seu operationem, quæ fit oculis, significet, significat quoque rem conspectam. Cicero pro I. Manil. *Quamquam mihi semper frequens conspectus vester multo incundissimus est visus. Vbi frequens conspectus vester est pro eo, quod frequentes vos conspicimini.* Ipsa Ciceronis oculorum actio non potuit *frequens* dici ; sed res conspecta, populus Romanus, sic dici potuit. Deinde

&c

& ex pronomine *vester*, quæ ipsius nominis vis sit, apparet. Si enim actionem id significaret, dicendum fuisset *conspectus vestri*.

Contra eadem nomina verbalia, quæ actionem seu operationem significare solent, significant subinde ipsum agens seu operans. Verbi gratia qui possidet dicitur *possessio*. Iustin. 2, 1, 15, *si ignis prima possessio rerum fuit*, pro si ignis initio omnia tenuit possedit. In quam sententiam & antecesserat, *si ignis qui & mundum genuit cuncta possedit*. Pari modo quod accedit, dicitur *accessio*. Cicero 2, 11. ad fam. *Videamus eam famam consecuti, ut non tam accessio quarendæ, quam fortuna metuenda sit*. Ubi *accessio* est aliquid quod accedat.

Ad hunc modum Cicero studia veteres delectationes suas vocat. Vti, 9, ad fam. *Quantum studiis veteribus nostris delectationibus consequi poterimus*. *Delectatio* proprie ipsum delectandi actum; hic vero ipsum delectans, ipsum illud quod delectat, significat.

Solus subinde ipse quoque locus dicitur: Estque idem quod solitarius,
H desertus

desertus. Nepos. 18, 8, 6. *Sin per sola loca contenderet, sperabat se imprudentem hostem oppressurum.* Ante dixerat *loca deserta.* Cicero i. Div. *Cum in locis solis moestus errares.* Terentius Andr. 2, 4, 3. *solus locus:* Et Phorm. 5, 7, 85. *Sola terra.* Sic & alii *solum montem, solam actam dixerere.* Vide Ind. Gifanii in Lucretium. Atque inde est, quod ipse locus solus & solitudo dicitur. Cicero Læl. *si quis nos Deus ex hac hominum frequentia tolleret, & in solitudine uspiam collocaret.* Dicunt item *in agris, in aedibus, in foro esse solitudinem.* Et in foro quidem *solitudinem ab oratoribus.* Vide Thesaurum Nizolii.

Notentur quoque nomina quaedam verbalia in TOR, ut non actum modo, sed & ipsam agendi frequentiam & desiderium ea significant. Sic *aedificator* non tantum is dicitur, qui aedificat, sed & qui aedificatione delectatur atque ducitur. Columella 1, 4. *Eleganter agricola aedificet, nec sit tamen aedificator.* Nepos. 25, 13, 1. *Nemo illo minus fuit emax, minus aedificator.* Germani mei dicerent, *Niemand hat weniger Lust zu bauen gehabt, als er.* Vide

Vide & *Florum* 1, 8. 4. Pari modo *Peregrinator* non tantum dicitur is, qui peregrinatur, cum summa quamvis molestia, sed & qui peregrinationibus delectatur. Cicero. 6, 19. ad fam. *Non tam sum peregrinator quam solebam.* Sic & *Cessator* dicitur qui facile & libenter cessat, *ambulator* qui libenter ambulat. Cicero. 9, 17. *Hac tibi antea non rescripsi, non quo cessator esse solem, praesertim in literis, sed &c.* Columella, 11, 1. *In agresti negotio vix dici potest, quid gnavus operarius ignavo & cessator praestet.* Idem alibi *villicum non debere ambulatorem esse* scribit.

(*) Rarum quoque est, nec inelegans, vocabula in tot nominibus bestiarum addere, ut, *bos arator.* Suet. Vesp. 5. *Equus Bellator.* Tacit. Germ. 14.

Sic Adiectiva quædam verbalia sunt, quæ quum passiva videantur, active significant. Ita *tacitum* non tantum dicitur id quod tacetur, sed & illud quod tacet. Cicero. 1, Catil. *Quid expectas auctoritatem loquentium, quorum voluntatem tacitorum perspicis.* Et pro Marcel. *Hoc tacitus nullo modo praterire possum.* Ista vox formam quidem passivam

uam sed significationem tamen actiuam habet: Qualia latini multa habent. Vt: *Ita conspiratas factionum partes.* Phædrus. 1, 2, vocat eas quæ conspirarunt. Terentius. Hec. 2, 1, 3. *Neque declinatam quidquam ab aliarum ingenio ullam reperi- as.* Vbi *declinatam* est pro ea quæ *declinauerit*. Lucretius. 4, 1239.

Aut penetrare locos aque nequit, aut penetratum

Ægre admiscetur muliebri semine semen.

Et vers. 671. ejusdem libri:

Qua penetrata queunt sensum progignere acerbum.

Vellejus 2, 97, 4. *Peragratus victor Germaniam.* Rursus Terentius 5, 1, 11. *Iam ea ætate sum, ut non sit peccato mihi ignosci æquum.* Vbi *peccato mihi* est pro *mibi cum peccavi*. Cicero 2, Agr. *Cui errato nulla venia, recte facto non aliud esse potest, quam cui cum errauerit, cum recte fecerit.* Ovidius 4, de P. 15.

Esse parem virtute patri, qui frena rogatque

Sæpe recusatus ceperit imperii.

Ita enim legendum; non recusati, vt

vt quædam editiones habent. *Recusatus* est is qui recusauit. Ad hunc modum dicitur & *annus præteritus* pro eo qui præteriit: *Sol occasus*, pro sole qui occidit.

CAPVT. IV.

DE

PRONOMINUM QUIBUS-
DAM ELEGANTIBVS AC VVL-
GO NON SATIS COGNI-
TIS VSIBVS.

Post verba, quibus cupiditas & desiderium significatur, ponitur subinde Accusatiuus pronominis qui satis recte & abesse potest; Veruntamen elegantix aliquid, nec, vt videri possit, pleonasmum, habere videtur. Ne-
pos, 4, 2, 3. *Cupit se tecum affinitate con-
jungi.* Pro cupit te cum affinitate con-
jungi. Et 13, 4, 3. *Maluit se capitis periculum
adire.* Et 15, 4, 5. *se deduci volebat.* Et
18, 8, 2. *Non parere se ducibus, sed impera-
re postulabat.* Vbi postulare idem quod
velle, capere; & non secus quam ipsum
capere, accusatiuum post se habet. Plau-
tus Men. 2, 3, 88. *Sed ego in scitus, qui me
keropostulem moderari.* Terentius Heaut.

H 3

4, 1,

4, 1, 55. *Quod sperem de argento, aut posse postulem me fallere, nihil est.* Rursus Nepos 25, 20, 5. *Cum se uterque principem orbis terrarum esse cuperet.* Cicero 6, 20. ad fam. *Tantis pedum doloribus afficitur, ut se conueniri nolit.* Hic quoque se abesse potest & nihilominus, quid sibi velit, intelligeretur.

Hic, ille, quod subinde propinqua sunt in oratione, putant quidam, *hic* semper ad propinquius, *ille* vero ad remotius pertinere: id quod aliter se habet. Possunt enim exempla afferri, quod *hic* ad remotius, *ille* vero ad propinquius sit relatum. Sint ergo duæ istæ voces in propinquo positæ pro unus, alter. Valerius Max. 5, 5, 1, *Triumphiprætextam huius excepit, illius tradidit.* sc. P. Scipio Africanus.

Quod nihil aliud est quam si dixisset. *Triumphiprætextam unius excepit, alterius tradidit.* Item 5, 8, 5, *Fulvius filium in castra Catilina ruentem supplicio Mortis affecit. Escuit, donec civilis belli rabies præteriret, inclusum arcere, verum illud cauti patris narraretur, hoc seueri refertur.* Vbi illud ad proximum, videl. *inclusum arcere*

eere: hoc ad remotius videl. supplicio afficere, pertinet. (*)

(*) Adde Liv. Lib. 3. c. 30. *Melior est certa pax, quam sperata victoria: Hac (pax) in tua; illa (victoria) in Deorum manu est.* Ceterum plura hic adnotari possent, e. c. quod nonnunquam alterum horum pronominum pro utroque ponatur. e. g. *In illis fructus est, in illis opera luditur.* Terentius Phorm II, 2. 18. Sed otium nobis fecerunt editores Grammaticæ Marchicæ vberioris, quos vide pag. 512. seq. confer etiam, si placet, novam Horatii Tursellini edit. Cl. Schvartzii. p. 414. sqq.

Huc spectat, quod pronomina vulgo omnia, præter *Ego & Tu*, contendunt *tertiæ* personæ esse. Jungunt tamen optimi autores reliquis quoque pronominibus *primam & secundam* personam, quos tamen inde vix barbarismorum, ut vulgus Grammaticorum solet, postulaveris. Cic. IV. 6. famil. Sed *idem* etiam illa *sidi*, neque Te consilium ciuiliis belli ita gerendi probare. II. Philipp. 36. *Idem* tamen quasi fuligine absterfa, reliquis diebus in Capitolio præclara senatus consulta *fecisti*, si hæc per subaudita pronomina *ego & Tu* vis explicare, quid fiet sequenti. Cic. loco lib. X. 3. famil. Cum ipsum Furnium *per se sidi* libentissime, tum hoc libentius, cet.

Pronomina qui & quis ita distinguunt vulgo, ut posterius tantum interrogationibus inferuiat: Sed nec desunt exempla, ubi *idem* quoque prius valeat. II. Philipp. 36. *Qui*

tu vir &, quantus fuisses? conf. etiam Cl. Schvartzii Turfelli. p. 1058.

Nonnullis verbis pronomina *me*, *te*, *se*, interdum junguntur, manente priori verborum significato. Nep. Attico. c. XI. Quibus *sis* malis ut *se* emerfit. Cæsar. de B. C. c. 14. portis *se* foras erumpunt. Vide etiam infra part. 2. cap. 2. auctoris exempla de formula, ferre *se*, pro ferri, e. g. *me* extra tecta ferebam. cet. v. I. C. Reliqua, quæ rarioris, sed minus tamen reprehendendi, usus sunt, in pronomibus reciprocis, vide improbo labore congesta in sup. citata Grammatica March. vberiori ista, p. 514. usque ad p. 527.

CAPVT. V.

DE

QVORVNDAM VERBORVM
SIGNIFICATIONIBVS ATQVE
VSIBVS VVLGO NE-
GLECTIS.

INter verba quoque, quæ Grammatici vocant, multa sunt, quorum significationes quædam vulgo parum notæ sunt; aut, si notæ sint, tamen negliguntur. Verbi ABESSE noti sunt usus, quod dicunt, *parum abest*, *paulum abest*, *quin hoc faciat*, & *tantum abest*, ut
hoc

boc faciat, vt; & pluribus exemplis eos verbi vsus demonstrarunt Schorus & alii. Vide Schorum prædicto libello ad verbum absūm. Notandum autem est illud, quod pro parum absuit, quin urbem caperet, dicant etiam, ille parum absuit a capienda vrbe; & pro tantum abest, ut pecunia cupidus fuerit, vt dicant etiam, tantum absuit a pecunia cupiditate, vt. Πῶς, paullum absui a capienda vrbe, memini me obseruare in Justin. 2, 8, 5. Nostri: es hat wenig gefehlet, daß er die Stadt nicht hat eingenommen. Alterius Phræseos exempla sunt apud Corneliū Nepotem, 17, 5, 2. Tantum absuit ab insolentia gloria, vt commiseratus sit fortunam Græcia, & 20, 1, 3. Tantum absuit a societate sceleris, vt antetulerit suorum ciuium libertatem fratris saluti. & 25, 12, 2. Tantum absuit a cupiditate pecunie, vt nulla in re usus sit ea. (gratia Antonii puta) Valerius Max, 6, 7, 1. Tantum a vindicta mens ejus absuit, vt post mortem Africani manumissam ancillam in matrimonium liberti suo daret, Item, 6, 2, 2. Tantum a pœnitentia dicti absuit, vt etiam L. Crasso id in curia grauitè ferenti manum injici

H 5

jube-

juberet. Satis apparet, omnia hæc, quæ ex Nepote & Val. Maximo produximus, efferri quoque posse forma illa loquendi altera, & exempli causa pro *tantum absuit a cupiditate pecunia, ut nulla in re usus sit gratia Antonii*, dici quoque posse, *Tantum absuit, ut cupidus pecunia fuerit, ut nulla in re usus sit gratia Antonii*. Sed videndum quoque, quid enonciis istæ, quarum eadem est sententia, logice consideratæ discrepent tamen. Cum dicitur, *Tantum absuit, ut pecunia cupidus fuerit, ut nulla in re usus sit gratia Antonii*, subiectum enuntiationis est, *ut pecunia cupidus fuerit*, vel quod idem est, *pecunia illum cupidum fuisse*: prædicatum vero, *tantum absuit, ut nulla in re usus sit gratia Antonii*. Atque ita ipsa res, puta *pecunia cupidum fuisse Atticum*, dicitur *Tantum abfuisse, ut Atticus nulla in re usus fuerit gratia Antonii*. Cum autem dicitur, *Atticus tantum absuit a cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus fuerit gratia Antonii*, tum ipsa persona dicitur tantum abfuisse ab aliqua re, & quidem a cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus fuerit gratia Antonii. Atque hujus ipsi-

us

us formulæ ex ipso quoque Cicerone exemplum proferre licet. Nam in 1. de Orat. legitur, *Tantum absum ab ea sententia, ut, pro Tantum abest, ut ita sentiam, ut.* Sed et omiſſa voce *tantum* sæpius verbo abesse de persona vſus est idem Cicero. Vt l. 10. ep. 23. ad fam. *Dum, si quid acciderit mihi, a reprehensione temeritatis abſum.* Et 8, 15, Ad Atticum. *Et illi ciues optimi sunt, & ego ab ista laude non abſum.* Item de cl. Orat. *Eloquentia, unde longe abſum.* Et 8. 23. *A consilio fugiendi abſum.* Apparet ergo, quam frequens verbi abesse vſus sit, cum aliquid in aliquo non esse, vel aliquem aliquid non habere, significandum est, ut, *abſum ab eloquentia, a consilio fugiendi, pro, eloquentia non est in me, consilium fugiendi non est in me.* Et addi deinde potest *tantum*, ut in superioribus, *Tantum abſum ab eloquentia, ut, Tantum abſum a consilio fugiendi, ut.* Pertinet hæc item *abesse a culpa*, pro culpam non habere. Cic. 6, 2, ad fam. *Ferendum esse fortunam, præſertim quæ abſit a culpa.* Vbi quidem dicitur, *fortunam abesse a culpa*; sed non dubium est tamen,

men, quin ipse quoque homo recte dicatur abesse a culpa, si culpam non habeat, et si culpa in eo non sit.

ABHORRERE eleganter vsurpatur pro discrepare, differre. Cicero 1, 9. ad famil. *Tres libri de oratore abhorrent a communibus praeceptis.* Idem in Bruto: *Quod quoniam genus (Philosophiae puta) ab hoc, quod proposuimus, abhorret, Philosophos aliud in tempus rejiciamus.* Nepos 25. 14. 2. *Eos vocabat, quorum mores a suis non abhorrent.* Item 1. 3. 5. *Itaque adeo se abhorre a ceterorum consilio.* Praecedit, *ad hoc consilium cum plerique accederent.* Curtius 3. 6. 19. *Cultus habitusque paululum a privato abhorrens.* Plura id genus a Freinshemio notata sunt in indice ad hunc librum.

De Verbo ABVTI minus notum vulgo esse videtur, quod non tantum idem sit quod *male uti atque utendo consumere*, sed & idem quod simplex *uti*. Et memini quempiam, cum in scriptis S. Hieronymi legisset, Apostolum Paulum abusum esse verbis Prophetarum, eaque verba retulisset, subjecisse mox talia: *Quid dicis Hieronyme?*

Non

Non abusus, sed recte usus est Apostolus verbis Prophetarum. Sed ex ipso Cicerone exempla subjiciamus: Libri 16. ep. 6. ad Att. Qui non meminissem me abusum isto proœmio. Et pro Mil. Annii tribunatu rebus ominibus pro salute reip. gestis ad bujus criminis defensionem non abutemur, Et. 2. de Nat. D. Nos sagacitate canum ad utilitatem nostram abutimur. Et l. 9. ep. 6. ad fam. Quæ igitur studia magnorum hominum sententia, vacationem etiam habent publici muneris iis concedente rep. cur non abutamur?

De verbo ADMONERE notetur, quod non modo significet quod verbis fit, sed & quod fit flagris; quodque adeo dicatur & *flagro admonere, telo admonere, fustibus admonere aliquem, sitalibus quispiam cædatur. Virgilius 10. Aen. Leucagus ut pronus pendens in uerbera telo Admonuit bijugos. Increpare. Tib. 1, 1. Aut stimulo tardos increpuisse boves. Valerius Max. 1, 1, 7. Digna visa est (virgo vestalis) quæ flagro admoneretur. Ita enim legendum esse recte monuit Colerus; cum vulgo editum esset ad-moveretur Lege 7. D. poen. legitur sic, Fustium admonitio, flagellorum castigatio, vin-*

vinculorum verberatio. Vnde apparet, quod quomodo dicitur *flagellis castigare*, ita quoque dicatur *fustibus admonere*. Seneca quoque in Lib. I. de Benef. ut Colerus obseruauit, dixit, *verberibus admonere*. Simile huic quod dicunt etiam *verberibus objurgare*. Nam ut *to admonere*, ita quoque *to objurgare* proprie, verbis fit; & tamen ad id, quod fustibus ac verberibus fit, transfertur. Suetonius Ca- lig. 20. *Nisi ferulis objurgari aut flumine proximo mergi maluissent.* Item Othon. 2. *Flagris objurgari.* De verbo *admonere* notetur etiam, quod non modo idem sit, quod *monere*, & de rebus futuris vsurpetur; sed & idem sit, quod in memoriam reuocare, in memoriam redigere. Dicunt sane *admoneo te, ut scribas*, sed dicunt tamen etiam, *Admoneo te talicujus rei*, & de aliqua re, *qua prateriit*. Cicero Or. p. Leg. Man. *Accepta in Ponto calamitate, ex eo praelio, de quo vos paulo ante inuitus, admonui.* Iustinus 5. 10, 3. *Admonet, (sc. illos) vetusti per tot bella commilitii.*

ADGREDI aliquem non modo dicunt, cum vi res agitur, sed & cum blan-

blanditiis & corruptione. Sallustius B. lug. *Reliquos eadem via adgressus.* Item, *Is præcipit, ut omnes mortales pecunia adgrediantur.* Dicitur quoque adgredi ad aliquid, de quo alio loco disputamus.

ADLIGARE vulnus dicunt Latini quod Germani dicimus *die Wunde verbinden.* Quo de Cl. quoque Gronovius ad Liv. 7, 24. monendum putavit, quod illud non ita tritum hodie, ut obligare, animadverteret. Idem pleraque quoque eorum, quæ subjiciam, observavit. Cic. 2. Tusc. quæst. *Quiesce igitur, & vulnus alliga.* Et i. de Div. Scriptum est item, cum Critonis, sui familiaris, oculum alligatum vidisset, quasiuisse, quid esset. Vbi Lambinus legendum putat obligatum; quasi alterum latine non diceretur. Liv. 7. 24. *Consul vulnere alligato reuectus ad prima signa:* Justin. 15. *Diadema sibi demptum rex alligandi vulneris causa capiti ejus imponderet.* dicunt quoque alligare vas: ut respondeat nostro: *Zubinden.* Scribonius Larg. *Alligata pyxis;* item: *Alligatum vas.* Vide & Lexicon Scribonianum Rhodii. Denique etiam dicunt alligare caput, aut crûs fascia. Valerius

lerius Max. 6, 27. *Candida fascia cruris alligatum.* Plinius 28, 7. *Fascia mulieris alligato capite.*

ADLOQVI dicunt etiam pro consolari, & exemplo quidem Græcorum verborum παραμυθισθαι, & παρηγορεῖν: qua de re & Petrus Victorius ac Marcus Antonius Muretus in variis suis lectionibus monendum putarunt. Et Muretus quidem ex Senecæ Troade exemplum manifestissimum affert illud:

Alios parentes alloqi in luctu decet.

Tibi gratulandum est. Vid. cap. 4. l. 2.

Var. lect. ibidem & nomina *allocutio* & *alloquium* sic usurpata a Catullo atque Horatio docet. Sed licet ejusdem vocabulorum significationis exempla adhuc alia afferre, quale est hoc Varronis lib. 6. de L. L. *Hinc allocutum mulieres ire ajunt, cum eunt ad aliquam locutum consolandi causa*

(*) Tironibus & erroneis nostris vulgo *adloqui* sine casu adhibitum, idem est hodie, quod adire aliquem & de hospitio aut beneficio procurando eum compellere, sed sine usu veterum.

ADMITTERE idem est quod incitare, cum *admittere equum* dicunt. Cæsar B. G. 1, 22. 1. *Confidius equo admissso*
ad

ad eum accurrit. Et 2. B. C. Sed admissis equis ad suos refugerunt. Alibi idem dicit, incitato equo. Ut 4. B. G. incitato equo se hostibus obtulit atque interfectus est. item Incitatis equis impeditos adoriebantur. Si vero admittere equum & incitare equum differant nonnihil, admittere equum sit frena equo laxare, uti Brantio in Notis ad Cæsarem visum. Sane Ovidius 2. de A. am. ait:

- - Totis incumbere remis,

Utile & admissio subdere calcar equo.

Ubi admittere equum & subdere equo calcar, id est equum incitare, videntur diuersa esse. Ceterum quia, cum frena equo laxantur, idem & incitari calcaribus solet, posset nihilominus admissio equo pro incitato equo dictum videri, per metonymiam quandam antecedentis pro consequente; siquidem aliud verbum aut Phrasis, qua ipsa equi incitatio significetur, non sit addita. Liuius l. 25 signum equitibus datum, ut in hostem admitterent equos. Cic. 2. defin. Cum se deuoueret et equo admissio in mediam aciem Latinorum incurreret. In quibus verbis admissio equo Guil. Budæus putauit

uit, idem esse, quod conscenso equo: id-
 eoque ab Hier. Magio, Misc. 7. notatus
 est. Valerius Max. 5. 6. eadem de re
 agens: *Protinus concitato equo in hostium*
agmen irrupit, ex quibus manifeste ap-
paret, admissso equo idem esse, quod con-
citato equo. Nec tantum dicitur ad-
 missso equo, sed et *admissso passu.* Ouid. 1.
 Metam. *utque monebat Ipse amor admissso*
sequitur vestigia passu. Vbi *admissso passu*
 est pro celeri & concitato passu.

ADSPERNARI infra cum τὸ refu-
 tare conjunctum videbimus, & quidem
 in his Ciceronis. *Quam quidem virtu-*
tem non modo non adspernari & refutare,
sed etiam complecti atque augere debetis: vi-
 deturque in his significatio verbi ad-
 spernari non satis animaduersa esse,
 quod idem sit, quod conjunctum cum
 eo *refutare*, id est, rejicere, repudiare.
 Vulgo putant adspernari nihil amplius
 esse, quam spernere, contemnere. Sed
 est quoque idem, quod *rejicere, respuere.*
 Quod non modo ex loco Tullii jam
 producto, sed & ex hoc ejusdem, quod
 quidem in tertio de Orat. est, apparet,
 Gustatus, quod valde dulce est, asper-
 natur

natur ac respuit. Et manifestius adhuc ex his, quæ sunt in Or. pro S. Rosc. *Hanc proscriptionem nisi hoc iudicio a nobis rejicitis & aspernamini.* Hic uti dicitur rejicere a se, ita quoque aspernari a se. Pari modo in Orat. pro Cluent. scribit: *Cujus furorem Deos immortales a suis aris aspernatos esse confido.* Et in Orat. pro Sext. Rosc. *Preces alicujus aspernari,* pro rejicere. Estque hæc verbi compositi significatio consentanea ei verbi simplicis *spernere*, quæ hujus propria ac primaria est; ut videlicet idem sit, quod *separare, disjungere.* Plautus Cap. 2. 3. *Nunc spes opes auxiliaque a me segregant spernuntque se.* Ennius:

Melius est virtute jus: nam sepe virtutem mali

Nanciscuntur; ius atque æquum se a malis spernit procul.

Simplex hoc rescribendum putat Scaliger in Lib. 2. Varronis, ubi verba vulgo sic habent: *Scrofa in sua quæque bara suos alat oportet, quo alienos aspernantur.* Vult igitur ille legendum esse *quo suos spernant*, i. e. separent. Sed nihil opus emendatione ista. Nam compositum

I 2

asper-

aspernari significat itidem rejicere, repudiare, pro quo autem legendum *quoniam*, quæ & diuersa lectio est.

(*) Quod Vorstius eo exemplo probare vult, dici posse, *adspernari a se*, id vero non probasset, nisi alterum subiecisset, quod est euidentius. Neque enim sequitur ex synonymorum coniunctione, ut eadem ratione construantur. Vid. copiosius hac de re differt. m. de Vitioso Tullii imitatore. §. 53. 54.

ADSTRVERE idem quoque esse quod *addere, adiungere*, non ita notum in vulgus videtur. Just. 23. 3. 12. *sicut ante rebus supra vota fluentibus Italia Siciliaque imperium adstruxerat*. Ita quidem Bemegerus emendauit, cum vulgo legeretur *attraxerat*; quod in MSCro repertum esset *struxerat*, & quia sequitur *destruens*. Sic & 30, 1. quoniam in MSS. est, *regno parricidio parto cade etiam fratris adstructa*, ita omnino legendum in Notis ad eum locum iudicaui, pro eo, quod vulgo legitur *adjuncta*. Plinius Paneg. *sibi accrescere putat quod cuique adstruatur*. Item, *Nihil felicitati suæ putat adstrui posse*. Tacitus Agric. *Consularibus ac triumphalibus ornamentis quid aliud adstruere fortuna poterat?* Vellejus Paterc. 2, 55. *Victus a Cæsare*

sare Pharnaces vix quicquam gloria ejus adstruxit. Propria autem verbi significatio est struendo alteri adjungere. Columella 1. 5. Nouum cum veteri adstruitur.

AVGERE non tantum idem est quod majus facere, vt τὼ minuire & extenuare opponatur; sed et idem quod afficere, & facere, vt aliquis aliqua re sit præditus. Cicero de Arusp. resp. *Eodem tempore suscipimur in lucem & hoc cœlesti spiritu augemur.* Et 1. de Off. *Quorum alter te scientia augere potest, alter exemplis.* Et 2. de Nat. D. *Aer humorem colligens terram auget imbribus.* Et 14. 16 ad Atticum. *Idem dies non modo me iniquissima inuidia liberauit, sed etiam celeberrima populi Rom. gratulatione auxit.* Et, 9, Philipp. *Augeatur isto etiam honore is vir, cui nullus honor tribui non debitus potest.* In indice Nizolii cum significationes verborum non indiligenter discerni soleant, verbi *augere* tamen significatio non nisi vna demonstrata est, qua videlicet idem est, quod majus facere, amplificare, addere: eique ipsa quoque illa Ciceronis, quæ nunc nos con-gessimus, subiecta sunt. Verum rectius

sentit Obertus Gifanius in obseruationibus Lat. Linguae, vbi scribit, *augere* quoque idem esse, quod facere, vt quis aliqua re sit præditus, ac deinde vnum atque alterum eorum, quæ nos transcripsimus, subjicit. Recte idem in exemplum ejus, quam dixi, significationis addit illud Terentii in Heautont. *Hærus damno auctus est, nam & hic auctus nihil aliud est, quam affectus.* Item illud Plauti ex mercat. *Aliquid cedo, qui hanc vicini aram augeam.* Et Horatii, *Et vixisse probos, amplis & honoribus auctos.* Dixit & Cicero *honore augeri*: estque id nihil aliud, quam *honore affici, honorem alicui haberi ac tribui.* Pari modo *cognomento augeri* nihil aliud est quam cognomento affici, cognomentum accipere. Tacitus l. 12. *Agrippina cognomento Augustæ augetur.* Non hoc vult ille, quod præter illud, quod antea habuerit, cognomentum aliud ei inditum sit; sed quod tum demum cognomentum quoddam acceperit. Pari modo *nominibus imperatoriis augere aliquem.* Idem lib. 7. dicit pro imperatoris nomen alicui tribuere atque indere. Et filia au-

ctus

Etus eidem Tacito in vita Agricolaë est is, qui filiam suscepit atque adeo accepit; non, qui præter unam aut plures filias acceperit aliam. Et lib. 2. Annal. e. 13. cum vsus esset phrasi *accipere omen*, mox deinde vtitur phrasi *auctus omine*. Sic & Cicero 1, 1, ad Att. *Filiolo me auctum scito salva Terentia*. Item 1. ad Brut. *Auctus Antonii beneficio sum*. Et 7. in Verr. *Hac tanta praeda auctus*. Et pro S. Rosc. *ut spoliis S. Roscii hoc iudicio ornati auctique discedant*. Et 2. de fin. *Tanta letitia auctus sum, ut mihi non constem*. Et 1. de Leg. *Genus humanum sparsum in terras atque satum diuino auctum est animorum munere*. Justinus 2, 15, *Athenienses aucti & premiis belli & gloria*.

-Est & alia verbi *augere* significatio vulgo non satis nota; sed quæ non tam æuo Ciceronis, quam antea, obtinuisse, atque adeo ad Archaismos referenda, videtur; quod videlicet *augere* idem quoque est, quod *creare*, *procreare*.

Verbi *CAPERE* vsus elegans, nec vulgo satis notus videtur, quod idem quoque est, quod *sufficere*, satis esse; si de regionibus ac locis agatur. Cicero

pro lege Manil. *Qua ciuitas est in Asia, qua non modo vnius imperatoris aut legati, sed vnius tribuni militum animos & spiritus capere possit, id est, quæ vnius tribuni mil. animis ac spiritibus sufficiat. Et pro Mil. Capere ejus amentiam ciuitas, Italia, provincia, regna, non poterant. Just. 2, 13. Erat res spectaculo digna, & æstimatione sortis humane rerum varietate miranda, in exiguo latentem videre navigio, quem paulo ante vix aquor omne capiebat. Et 20. ult. Dionysius, quem paulo ante non Sicilia, non Italia capiebat, assiduis belli certaminibus victus fractusque, insidiis ad postremum suorum interficitur. Liu. 7. 25. Quem nunc nouum exercitum siqua externa vis ingrat, ha vires populi Rom. quas vix terrarum capit orbis, contracta in vnum, hoc facile efficiant. Quidius 3. Tr. El. 4. Nec natum in flamma vidisset in arbore natus, cepisset genitor si Phætona Merops. id est, si Merops genitor filio Phæthonti suffecisset, si Phæthon parente Merope contentus fuisset, nec pro filio Phœbi haberi voluisset.*

Verbi frequentatiui CAPTARE quoque vsus aliquis hic notandus; quod vide-

videlicet idem quoque est, quod *solicite aliquid expetere & querere*, vt Antonius Schorus in suo de phrasibus Lat. Ling. libello jam monuit. Cicero in epp. *Lepidus desperato aduentu meo, quem non mediocriter captabat, se cum Antonio conjunxit.* Dicunt ergo *aduentum alicujus captare*. Plura ejus significationis exempla in libello Schori videre licet.

CARERE non rebus bonis tantum, sed & malis dicunt, vt plurimis in cap. 7. Libri de falso - susp. Lat. ostendimus.

De verbo CASTIGARE notetur, quod non tantum, vt quidam putant, significet aliquid, quod verberibus fit, sed etiam quod fit verbis. Cicero 3. Tusc. *Pueros matres & magistri castigare solent, nec verbis solum, sed etiam verberibus.* Et. 1. Off. *Qui punit aliquem, aut verbis castigat.* Et 3. Off. *Qui non verbis sunt & disputatione philosophorum, sed vinculis & carcere, castigandi.*

CELEBRARE non modo significat, quod vulgo notum est, sed & idem est, quod saepe adire & visere. Iust. 6, 9, 4. *Cum actoribus nobilissimis poetisque*

que theatra celebrant, frequentius scenam, quam castra, visentes. Cic. pro Coel. is ideo viam munivit, ut tu eam alienis viris commitata celebrares? Et pro Mur. A quibus si domus nostra celebratur, diligenter adire videmur. Et pro Sest. Via multitudine legatorum undique missorum celebrantur. Ouid. 4. Metam. Tecta quoque non sylvas celebrat. Sic & composito concelebrare usus est Lucretius libro 2.

Et variae volucres latantia quae loca aquarum Concelebrant.

Sed & ipsa nomina *celebris* & *celebritas* cognata notione usurpantur. *Celebres viae sunt, per quas saepius itur: & celebritas locus ipse, qui frequentatur. Nep. in Praef. Cujus mater familias non primum locum tenet adiunx, ac in celebritate versatur? Cic. Lib. 3. ep. 7. ad Att. Odi celebritatem, fugio homines. Et 12, 13, ad Att. Me haec solitudo minus stimulat, quam ista frequentia. Vide & Lexicon Fabri locupletatum. Ipsius verbi celebrare notanda hic & illa significatio, qua idem est, quod frequenter tacere, et celebrari idem, quod frequenter fieri. Tacitus 2. Hist. celebratum id genus mortis. Pallas*
dus

Jius lib. 3. c. 2. *Hoc tota mense locis calidis & siccis vel apricis erit vitium celebranda positio.* Sed de hoc quoque prædictum Lexicon videatur. Dicunt item, *sermone, fama celebrari*, si qua de re multus sermo sit. Cic. in ep. ad Quint. Fr. *Quod ita esse constanti fama ac sermone celebratum est.* Et pari modo nuntii litteræque aliquid celebrare dicuntur idem Cic. pro Mur. *Quibus in locis nuntii litteræque celebrasset, Murenam factum esse consulem.* Vide & Antonii Schori Phrases Lat. L.

Verbi CERNERE singularis quidem usus est, quod dicunt *hereditatem cernere*, pro *adire, usurpare*. Cic. 9. 14. ad Fam. *Ate peto, ut me hanc quasi falsam hereditatem alienæ gloriæ sinas cernere.* Et 6, 1. ad Att. *Quod debet etiam fratris Appii amorem erga me cum reliqua hereditate creuisse.* Sed in his tamen *μσταφορὰν* Phrasis usurpatur. Alibi tamen & proprie usurpari deprehenditur. Vt 11, 2, ad Att. *Pridie Non. ex testamento creui hereditatem.* Et 11, 12. *Caionis hereditatem creui.*

(*) Legas copiosius de verbo *cernere*, si placet, Ludolphi Kusteri Diatriben, & quæ inter hunc

hunc & Jacobum Perizonium disputata sunt. Scripserat Kufferus Diatriben Anti-Gronouianam, cui iterum editæ adiecit illam de vocabulo *Cerno*, Perizonii sententiam refellens. Qui quum præfatione ad dissert. de Aere graui, anno 1713 cccxii. Lugduni Bat. excusam, aduersario Kuffero respondisset, hic Epistolam scripsit ad Virum illustrissimum, in qua præfatio, (vtor auctoris verbis) quam Vir Clariss. I. P. dissertationi de Aere graui præposuit, refellitur. Roterodami d. 12. April. 1712. Atque hanc epistolam adnectendam esse Diatribæ de verbo *Cerno*, eiusd. in fronte monuit.

COERCERE quod idem sit, quod seueritate quadam ac vi cohibere; notum est: vt cum dicunt *coercere iram*, *coercere iuuentutem*, *coercere exilio*, *vinculis*, *morte*. Verum quod *coercere* idem sit, quod *continere*, *constringere*, non perinde notum in vulgus est. Lucretius l. 4. *Extrema membrorum circum textura coerces*. Et l. 6. *Vndique qua circum corpus lorica coerces*. Cic. 2. de Nat. D. *Mundus omnia complexu suo coerces & continet*. Ouidius Metam. *Vitta coercebat positos sine lege capillos*. Et. 4. de Pont. el. 8. *Numeris modo bella coerces*. i. e. historiam belli in versus redigis. Quæ vero significatio

cationis huius origo atque occasio? Hæc nimirum, quod simplex arcere quoque idem est, quod continere, constringere. Festus manifeste: *Arcere est continere.* Et paullo post: *Vnde & coercere continere dicimus.* Ipse Cicero 2. Nat. D. *Est autem multiplex & tortuosa, arcetque & continet, siue illud est aridum, siue humidum, quod recipit.* Et in somn. Scip. *Summus ipse Deus arcens & continens ceteros.* Virgilius 2. *Æn. Teneras arcebant vincula palmas,* i. e. constringebant. Cic 2. Tusc. *Hos quidem ut famulos vinclis prope ac custodia arceamus.*

Verbi COMMENDARE vsus notetur ille, quod de his, qui morientes suprema mandata edunt, quibus domui prospiciant ac res ordinent. Cicero 3. Off. de Damone & Phythia. *Atque is, qui morti addictus esset, paucos sibi dies commendandorum suorum causa postulavisset.* Cæsar 2. B. Ciu. c. 41. *Hi de salute desperantes, ut extremo vita tempore homines facere consueverunt, aut suam mortem miserabantur, aut parentes suos commendabant.* Atque ita nullus Dativus additus apparet. Qui tamen subaudi-

diendus videtur. Hirtius de B. Afr. *Ipsē omnibus rebus elegantissime constitutis, liberis suis, L. Casari commendatis, ferrum in cubiculum tulit, atque ita se trajecit. Hic Dativus diserte additus est. Nomine inde derivato commendatio ea notatione usus est Plinius 7, 12. Antiocho regi Syria e plebe nomine Artemon in tantum similis fuit, ut Laodice Conjux regia, necato jam Antiocho, nimum per eum commendationis, regnique successionis, peregerit. Vbi commendatio idem, quod suprema mandata.*

Verbi COMMITTERE varii usus sunt. Sed præcipue notandus ille, quo dicunt: *Non committam, ut me accusare possis.* Quod Germanice fere sic efferas licet, *Ich will es nicht also machen.* Plancus in ep. ad Cic. quæ est quarta libri 10. ad fam. *Nec nunc committam, ut ullum meum factum reprehendere jure possis.* Cicerò, 5, 6, ad Att. *Non committam, ut tibi, cum possint reddi a me literæ, non reddantur.* Et 5, 13. *Ne committas, ut frustra properasse videaris.* Et i. de leg. *Vereor committere, ut non bene prouisa principia videantur.* Nostri, *ich scheue mich, es also zu machen.* Et 8, 3. ad Att. *Non puto*
Cn.

Cn. nostrum commissurum, ut Domitium relinquat. Et 8, 15, ad Att. Ego nolo ququam ciuem committere, ut morte mulctandus sit. Et 11, 26. ad Fam. Non commitendum putavi, ut Alpes transgrederer. In quorum quibusdam & παρελκει fere ut ipsum facere. Eleganter dicunt. Faciendum putavi, ut te monerem, pro Monendum te putavi. Pari modo. Non commitendum putavi, ut Alpes transgrederer, pro Non transgrediendum putavi Alpes.

CONFERRE variis modis, qui vulgo fere negliguntur, usurpari monuit Anton. Schorus: Notetur autem & illud, quod conferre dicunt, pro parem ducere, aequae magni aestimare Cic. 2, 11, ad Fam. Cum una ambulationiuncula atque uno sermone nostro omnes fructus provinciae non confero. Cæsar, 1. B. Gall. 31. Neque enim conferendum esse Gallicum. cum Germanorum agro, neque banc consuetudinem victus cum illa comparandam. Vbi apparet, et comparare quoque eadem, qua dixi, notatione usurpari. Quod & ex his Nepotis 11, 1, 1, intelligi licet: ut ætatis suae cum primis compararetur. i. e. par illi haberetur. Rursus Cic. 2, 6, ad Fam.

Quem

Quem tecum conferre possemus, non haberemus.

(*) Verbum hoc non tantum cum prepositione legitur, sed & sine ea, vt *conferre alicui*: nec inusitatum est, *conferre inter se*. Vid. Lexicon. Fabri. Sed Fortius ad particulam *non* simul respicit, nec de hac loquitur phrasi, *conferre alicui*, sed de illa, *non conferri alicui*, seu *non esse alicui conferendum*, weit nachzusetzen seyn einem nicht bekommen / lange so gut nicht seyn als einander / oder so groß / so reich ic.

Porro autem de verbo CONFUTARE videamus. Hoc quoque nihil amplius esse putant, quam oratione & verbis aliquid refellere. Verum vt *refutare*, ita & *confutare* dicebant pro retundere, reprimere. Cicero apud Gellium 7, 3. *Nequid in consulendo aduersi eueniat, quod nostras secundas res confutet*. Idem in Partit. *Audaciam alicujus confutare*. Apulejus II. Miles. *Qua longe longeque meum confutabat obtutum*: Vide & Thesaurum Fabri a Buchnero locupletatum. In quo tamen perinde non placet illud, quod, cum alia composita suis simplicibus subiecta appareant, *confutare* & *refutare*

futare simplici verbo *futare* subiecta non sunt: Imo simplex *futare* suo loco ne quidem positum est; Sed modo vnde deriuatum hoc est, nomen *futum*. Debuisset autem, ubi primitium *futum* apparet, deriuatum *futare* ilico subijci, & composita *confutare* & *refutare* deinde sequi. Festus *futare* dicit idem esse, quod arguere: Vnde sit *confutare*. Sed non dubium est, quin prima atque primaria verbi significatio fuerit eadem, quæ compositi *confutare* fuit, id est, fuso compescere. Propriam compositi significationem docuit Scaliger ad Festum verbis Titinnii, *Coquos abenum, quando feruit, paullo confutat true*. Vide Notas ejus ad verb. *Refutare*.

CONSEQUI pro æquare, paria facere, non vulgare videtur Cic. 1. 8. ad Fam. *Nullam partem tuorum meritorum non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia consequi possum*.

Verbi CONSTARE significatio non vna est, & pleræque in vulgus satis notæ. Quæ vero propria significatio est, ea adeo parum nota est, vt plerique de ea dubitaturi videantur. Est autem

K

illa

illa, quod *constare* idem est, quod in vno quodam loco conjunctos stare, & quod nostra lingua dicimus *bei einander beisammen stehen*. Plautus Capt. 7, 11. *Constant, conserunt sermones inter se*. Satis quoque notum, quod dicant *constare* *sibi* cum casu tertio pronominis; verum, quod dicant quoque sine casu tertio *constare in sententia*, id non perinde notum. Cicero 1, 9. ad Fam. *Qua in sententia si constare voluissent*. Ubi *constare* solum idem est, quod nos dicimus *beständig seyn*. Atque inde est, quod virtus, nobis *Beständigkeit*; Latinis *constantia* dicitur.

CONTEMNERE & NEGLIGERE non modo idem sunt, quod parui æstimare, sed & idem, quod non curare, non timere. Cicero 14, 4. ad Fam. *Periculum fortunarum & capitis sui pro mea salute neglexit*. Nepos 25, 21, 2. *Morbum initio Medici contemserunt*, i. e. non curarunt, ejus rationem non habuerunt: Eadem notione & *despicere* usurpant. Nepos 25, 16, 4. *Rei familiaris despexit fructum*. Nostri dicunt, *hat es nicht geachtet*. Item 16, 3. 1. *illi usque eo despexerunt, ut ne querere quidem de tanta re laborarint*.
Vult

Vult ille, magistratus Thebanos nihil curasse nec timuisse, quod exules in urbem venisse audiuisent.

CONTENDERE varias omnino significationes habet. Quarum non satis observari videtur illa, qua idem est, quod conferre, comparare.

(*) Cic. 2. Catil. c. 11. *Si ipsas causas contendere velimus* i. e. conferre, comparare.

CONVALESCERE non modo is dicitur, cui sanitas redditur, verum etiam, qui quocunque modo firmus ac validus euadit, estque ea verbi significatio præcipua. Just. 3, 2, 7. *Medio tempore, dum infans conualefcit tutelamque ejus administrat.* Item 3, 4. 1. *His moribus ita brevi ciuitas conualuit.* Plura id genus ex eo autore notata vide in nostro indice. Ipse quoque Cicero ita vsurpauit, ut l. 7. ep. 3. ad Att. *His ille (Cæsar puta) rebus ita conualuit, ut nunc in uno eius resp. ad resistendum imbecilla sit.* Vult ille, quod imperium in Gallia Cæsari prorogatum ac tantopere pugnatum fuerat, ut de absentis ejus ratione habenda decem tribum plebis ferrent, iis rebus Cæsarem

K 2

adeo

adeo conualuisse potentemque factum esse. Item Or. pro Mil. *Quanto ille plura miscebat, tanto hic magis indies conualefcebat.* Agit ibi de Mil. dicitque, eum magis indies conualuisse, suffragiis populi puta, vt proximo anno consul fieret. Deinde conualescere etiam is dicitur, qui ex morbo rursus validus ac firmus euadit sanitatemque recuperat, qui idem & firmus, firmior, confirmato corpore validus. Latinis dicitur Cic. 16, 1. ad Fam. *Mihi placebat, si firmior esses, vt te Leucadem deportares.* Et 16, 3. *vt prorsus nisi confirmato corpore nolles navigare.* Et 16, 6. *Omnia viceris, si, ut spero, te validum videro.*

DARE non modos res bonas, sed & malas dicimus; vt *damnum, injuriam, contumeliam, vulnus, incommoda.* Cicero 5. de Fin. *Etiam si incommoda datura sit.* Terentius Andr. 1, 1. *Nam si illum objurges, vite qui auxilium tulit, quid facias illi, qui dederit damnum aut malum.* Metellus Numidicus in Orat. apud Gellium 12, 9. dicit *injuriam tradere pro dare.* Verba ejus sunt: *Et quanto probi injuriam facilius accipiunt, quam alteri tradunt, tanto ille vobis, quam mihi pejorem honorem habuit.*
Sic

Sic & dicunt Icti *pauperiem dare*. Est autem *pauperies*, vt ipsi definiunt, damnum sine injuria facientis datum. Vide librum IX. Dig. Tit. I. Phrasedos *vulnus dare*. Exempla congeffimus in Cap. II. lib. de Lat.

DEFENDERE non modo *aliquem ab aliquo*, sed & *defendere aliquid*. Vbi tum defendere idem & quod repellere, propulsare. Vt quod vulgo dicunt *vim vi repellere licet*, idem dici quoque potest *vim vi defendere licet*. Cicero pro lege Manil. *Certe illud (scil. tempus) est non modo justum, verum etiam necessarium, cum vi vis illata defenditur*. Ouidius 2. de rem. am.

Proximus a tectis ignis defenditur egre. Virgilius 7. Æn. *solstitium pecori defendite*, i. e. Æstum a pecore auertite, arcete. Estque significatio hæc vocabuli maxime propria, quæ minus animaduertitur. Deinde, quia, si salui esse velimus, id, quod nocere possit, defendendum & arcendum est, fit, vt *defendere idem sit*, quod tueri, propugnare, dicaturque *defendere aliquem a periculo, a vi, ab injuria*. Proprie ipsa vis, ipsa injuria, defenditur, i. e. arcetur, depellitur: δευτέρως

K 3

autem

autem homo defendi a vi, ab injuria, dicitur.

Verbi DEFICERE *usus* hic notandus ille, quo idem est, quod *desituere*, quodque construitur cum Accusatiuo; & hinc passiuè dicitur *defici aliqua re*. Sane Cicero, ut Antonius quoque Schorus monuit, perpetuo cum Accusatiuo construit, dicitque *Solatia me deficiunt*, *Leontina ciuitas me defecit*. *Vires me deficere cœperunt*. Vide hæc & id genus alia congesta a Schoro. Hinc passiuè dicitur *defici viribus*, *defectus viribus*. Phædrus Lib. I. fab. 21. *Defectus annis & desertus viribus*. Vbi & *defectus viribus* dici potuisset. Verum, ne vnum vocabulum bis poneret, semel pro eo *ἰσαδύναμον desertus* posuit. Ceterum pro *defectus annis* Scioppius scribi vult *defessus annus*; quod *defectus annis* nullo sensu dici putet. Sed dicit tamen & Columella in Præf. *Defectissimus annis & viribus*. Nec sine ratione dictum est *defectus annis*. Subaudiendum enim *melioribus*, aut simile. Is, qui senex est & profectæ ætatis, defectus, id est, destitutus, desertus est ab annis melioribus. Ceterum ipse quoque Cicero in Or. pro Cluent. dicit *defi-*

ce

ci consilio & ratione. Et Val. Maximus 5, 4. ext. 6. *loquendi usu defectus.* Item 8, 3, 1. *Non quod aduocatis deficiebatur.* Et Celsus 5, 16, *Arbor senio defecta:* itemque 7, 9. *defici memoria.* Scribonius L. c. 59. *defici animo,* sed non putandum tamen cum Schoro deficere non et cum dativo constructui, nec esse verbum Neutrum. Cicero pro Quint. *Quod mihi consuevit esse adiumento, id quoque in hac causa deficit.* Vbi sine dubio mihi ἀπό τοῦ αὐτοῦ repetendum. Item 3, in Verr. *Vererer, ne mihi crimina non suppetarent, ne oratio, deesset, ne vox, viresque deficerent.* Vbi itidem non semel, sed bis est subaudiendum.

DEICERE verbi variæ significationes & elegantes vsus sunt. Proprie quidem idem est, quod deturbare: constructurque cum casu sexto, additis vel non additis præpositionibus. Cicero pro Mur. *Dejici de urbis presidio & de custodia ciuitatis deturbari.* Vbi deturbari vt plane ἐξοδύναμιν, & adiectum est, sed vtrumque tamen dictum per metaphoram. Ex quo tamen facile intelligitur, quod, quomodo proprie dicitur *deturbare de scala,* *deturbare de gradu scale,* ita quoque dici possit *dejicere de Scala & de*

gradu Scale. Certe Cicero in Epp. ad Att. dicit *dejectus de gradu*, quamvis itidem per Metaphoram: quod & ab Ant. Schoro notatum videbis. Sed manifestius fit ex illo Ciceronis pro S. Rosc. *Ha-beo etiam dicere quem contra morem majorum minorem annis XL. de ponte in Tiberim dejecerit.* Idem ex Cicerone collegit & hæc, *adilitate dejici, pratura dejici, senatum a gubernaculis dejicere*; sed non separatim & distincte & illud notavit quod dicant, *dejicere oculos*, pro demittere. Cicero 7. in Verr. *si tantulum dejecerimus oculos.* Virgilius 3. *Æn.*

Dejecit vultum, & demissa voce locuta est.

Et 6. *Æn.*

Frons leta parum & dejecto lumina vultu.

Vbi pro *dejicere oculos* est *vultum dejicere.* Et quod in altero eorum est *lumina*, id pro oculis est. Sed & pudorem oculos dejicere dicunt, id est, facere, ut oculos aliquis dejiciat. Ovidius II. *Heroid.*

Erubui, gremioque pudor dejecit ocellos.

Valerius Flacc. 7. *Argon.* *Pudor dejecit vultus.* Est & pro *despectere*, cum dicunt *dejicere oculos ab aliquo, de aliquo.* Cicero, Philipp. *Nec vero usquam discedebam, nec a rep. deiciebam oculos, & manen-*

manendum mihi statuebam quasi in vigilia quadam consulari. Item 6. in Verr. Oculos de isto nusquam deicere neque ab argento digitum discedere.

DELIBERARE non tantum idem est, quod *consultare* & vna quidem cum aliis ; Sed & *aliquem consulere*, *alicujus consilium requirere*. Cicero I, I. Offic. *Deliberanti consilium dare*, Et pro Planc. *deliberantibus non deesse*. Et lib. 6. ep. 8. *Tu autem quasi concessum sit, ita deliberas*. Idem ante dixit, *A me consilium petis, quod sim tibi Auctor*. Ibidem & vocabulo *deliberationis* eadem significatione vtitur. Nepos Miltiade. *Cum multi ejus demigrationis peterent societatem, ex his electi Delphos deliberatum missi sunt, qui consulerent Apollinem, quo potissimum Duce uterentur. His consulentibus nominatim Pythia præcepit, ut Miltiadem sibi imperatorum sumerent*. Vbi verba qui consulerent Apollinem superuacua esse, cumque interpretationis causa in margine scripta essent, post a Librariis in ipsum textum illata non male judicasse videtur Scioppius in epist. 5. Parad. liter. Ceterum quod *deliberatum* idem hic sit, quod con-

sultum, apparet, tum ex eo, quod sequitur *consultentibus*, tum quod in Themistocle verba *consultere* & *deliberare* itidem ut *ισοδύναμα* apparent, & ordine quidem inuerso verba sic habent. *Miserunt Delphos consultum, quidnam facerent de rebus suis. Deliberantibus Pythia respondit, ut mœnibus ligneis se munirent.* Notetur porro & illud, quod *deliberare* etiam vnus dicitur, quodque idem illud est, quod *rem secum reputare*. Nepos 9, 3, 3. *Tu delibera, utrum colloqui malis, an per litteras agere.* Nostri dicerent, *du magst dich darauf bedencken, du magst es bei din erwägen*, Justinus 24. 17. *Diu deliberauit, an confestim rem aggredieretur.* Atque inde est, quod & vnus homo dicere de se potest, *deliberatum est mihi*, pro *constitutum est mihi*, Cicero c. Rull. *Mihi deliberatum & constitutum est ita gerere consulatum.* Et pro S. Rosc. *Certum est deliberatumque dicere.* Et pro Quint. *Si iam tibi deliberatum est, quibus obsequi deus iurijurandi, responde.* Quasi Germanice diceret: *Wo du dich gnug darauf bedacht hast.*

DEPORTARE pro vehere, & cum
accu-

accusatio pe. ionæ, non vulgare est. Nepos 7, 4, 3, *Ad deportandum eum missa navis.* Cic. pro leg. Manil. *victricem exercitum deportavit ex Africa. scil. Romam.* Justinus 17, 2, 13. *Exercitum deportare in Italiam* Et 36, 2, 7. *Deportatus in Ægyptum,* Joseph puta.

DESTITVERE pro deferere satis notum, sed quæ maxime propria huius verbi significatio est, ea fere ignota est aut negligitur. Est autem proprie idem, quod desigere, collocare. Plautus Rud. 3. 5. *Ita duo destituit signa bis cum clavis senex.* Liv. l. 7, *Duo armati in medio destituuntur.* Et alibi: *Ante pedes destitutum causam dicere iussit.* Valerius Max. 9, 2, ext. 7. *Patrum cum filiis & nepotibus vacua arca destitutum jaculis confixit.*

Verbi **DETERRERE** vsus non satis notus in vulgus videtur ille, quo prodehortari ponitur: quod quidem non minis. aut injecto metu fit, sed rationibus & precibus. Cic. 1, 7. ad Fam. *Ego te, ut ad certam laudem adbortor, sic a diminutione deterreo.* Cicero. lib. 5. Ep. 2. *Egi cum Claudia uxore tua, & cum vestra sorore*

re Mutia, ut eum ab illa injuria (qua scilicet Ciceronem affecerat) deterrerent. Luccejus in ep. quæ est XIV. libri V. Epp. Cic. *Cupio deterrire, (subaudi te) ne perman eas in incepto.* Rursus Cicero lib. I. de Orat. *Vereor, ne majorem vim ad deterrendum babuerit, quam ad cohortandum.* Vbi deterrire & cohortari ut contraria sunt posita. Ut satis appareat, deterrire hic nihil aliud esse, quam dehortari, cum alias notio minarum & injecti metus ei verbo subjecta sit.

DISCERE eleganter pro cognoscere, intelligere, comperire; **DOCERE** autem pro narrare, exponere, certiores facere usurpatur. Cæsar. I. B. Gall. *His de causis aguntur omnia raptim atque turbate; neque docendi Cæsaris propinquis ejus spatium datur.* Nep. I. 6, 1. *Cujus victoria non alienum videtur, quale præmium Miltiadi sit tributum, docere.* Item 14, 5, 3, *In quibus (perscriptis) docet, eum magno fore periculo.* Idem præf. 3, *Hi si didicerint, non eadem omnibus esse honesta atque turpia.* Just. 2, 3, 13, *Quos cum tanta celeritate venire rex didicisset.* Cic. 3, 6, ad Fam. *Litteræ quæ me docerent.*

DISPV.

DISPVTARE putant quidam neminem dici posse, nisi qui cum alio super certis quibusdam thesibus sermones conferat, eique contradicat. Verum subinde idem est, quod differere, sermones habere de aliqua re, vt nemo quisquam contradicat. Cic. 3, 8. ad Fam. *Idque me arbitror Synnadis pro tribunali multis verbis disputauisse*; videlicet Appium hominem sapientem & vrbantum isto genere legationum non delectari. Item: *Jam non tam mihi videntur injuriam facere ii, qui hac disputant, quam si cujus aures ad hanc disputationem patent.* Quod disputarant quidam, illud est, quod Cicero legationes istas, quæ ad Appium laudandum Romam ire voluerant impediuisent. Rursus: *Disputabant, ego contra differebam: dicebant, ego negabam.*

Verba DISSENTIRE & DISSIDERE non tantum de hominibus usurpantur, sed & de rebus: suntque sæpe nihil aliud, quam *differre, discrepare.* Cicero 1. Phil. *Vt mirum mihi videatur, tam valde reliquum tempus ab illo vno die dissensisse.* Ouid. ep. Helenæ.

A

A verbis facies dissidet illa tuis.

Justinus I. 6. *Neque ab hoc vita proposito mortis ratio dissensit.*

Contra DISCREPARE idem est, quod dissentire. Plancus in ep. quæ est quarta lib. 10. ad Fam. *Neque, si facultas tibi presentis esset, unquam a tuis consiliis discreparem.* Cic. 2. 13, ad Fam. *Ex eo quidam suspicati fortasse sunt, animorum contentione, non opinionum dissensione, me ab eo discrepare.* Vbi opinionum dissensione discrepare idem est, quod dissentire: animorum contentione discrepare est similitudo cum aliquo gerere, in similitudine cum aliquo esse.

DVBITARE satis notum verbum, sed usus ejus tamen non perinde notus, neque satis in Lexicis notatus. In Lexico Fabri, locupletato illo a Buchnero notatum video, quod pro eo, quod Cicero dicit, *Non dubito, quin resta se habeant.* Corn. Nepos dicat, *Non dubito, rem ita se habere,* ac deinde subiecta hæc verba, *itaque & hæc locutio elegans est, si dicam: Non dubitavit capitis periculum pro te adire.* Quasi hæc locutio cum Nepotis illa congruat. Verum enim

enim vero multa ea differunt, & constructione, & significatione. Nam cum dicitur: *Non dubito, rem ita se habere*, post *dubito* ponitur accusatiuus cum infinitiuo, quomodo post verba sensuum & affectuum solet; cum autem dicitur: *Non vereor adire periculum capitis*; tum infinitiuus solus verbo subicitur, & pertinet hoc ad Regulam Grammaticæ Rhenii: *Cum duo verba coniunguntur sine præpositione, alterum est infinitiui modi.* Deinde & significatio non parum diuersa est. Cum enim dicitur, *non dubito adire periculum*, *dubito* idem est, quod *vereor*, *metuo*, *non sustineo*. Nepos 23, 11, 3. *Prælium statim committere non dubitauit.* Item 16, 15, 3. *Non dubitauit, simulac conspexit hostem, configere.* Sed & nominis inde deriuati *dubitatio* eadem interdum vis est Cicero 3. de Nat. D. *Victoriolas aureas sine dubitatione tollebat.* Loquitur de Dionysio, Siciliæ tyranno, qui nihil dubitauit, nihil veritus est victoriolas aureas, id est, simulacra victoriæ, quæ maiores statuae in manibus habebant, tollere.

EGREDI non tantum idem est, quod *exire*, vt, cum dicitur *egredi urbe,*
domo,

domo, castris, vel addita præpositione, ex urbe: Sed & idem est, quod ascendere. Salustius B. Jug. jam scalis egressi milites prope summa ceperant. Item: Prope ad summum montis egressus est. Tacitus 4. Hist. Multos in mœnia egressos pugionibus fodere. Et geminum huic est euadere, quod & ipsum sic usurpatum a Virgilio in 6. Æn. ubi dicit: superas evadere ad auras, item elabi in eo, quod item Virgilius 2. Georg. de igne dicit: Frondes elapsus in altas ingentem cœlo sonitum dedit. Eadem præpositionis E vis apparet in verbis eleuare, emicare, eminere, &, vt Cl. Gronouio videtur, in verbo exscindere, de quo vide notas Gronouii ad Liu. 2, 28. Imo & in verbo excedere apparet, quod Valerius Max. 3, 4, extr. dicit, excedere ad gloriam.

ENUNTIARE vix nunc alia notatione usurpatur, quam in Logicis seu Dialecticis usurpari solet, cum de altero enuntiari dicitur. Verum apud antiquos hoc verbum proprie idem erat, quam secreta & commissa reuelare. Et respondet nostro *aussagen*. Plautus Trin. 1.2. *Ne enuntiem cuiquam.* Cæsar. 1. B. Gall. 31.

Non

31. *Non minus se id contendere & laborare, ne ea, qua dixissent, enuntiarentur, quam uti ea, qua vellent, impetrarent: Propterea quod, si enuntiatum esset, summum in cruciatum se venturos viderent.* Nepos 4, 4, 6. *Orare cepit, ne enuntiaret, nec se meritum de illo optime proderet.* Justinus 5. *Alcibiades insimulatur mysteria Cereris nullo magis, quam silentio solemniter enuntiauisse.*

ERIPi atque **ADIMI** alicui non tantum dicuntur res bonæ, & privari aliquis non tantum rebus bonis dicitur, sed & res malæ, ac rebus malis. Cicero l. 9. ep. 6. ad Att. *Eripe mihi hunc dolorem, aut minue saltem.* Item. l. 10. ep. 4. ad Att. *Me libente eripies mihi nunc errorem.* Justinus 6. 3. 12. *Populo restituta dignitate conditio servilis eripitur.* Cicero c. Rull. *simillime ut mihi videtur, atque in illa lege, qua peregrini Roma ejiciuntur, Glaucippus excipitur, non enim hac exceptione unus afficitur beneficio. Sed unus priuatur injuria.* Quod miror Sciopio in Notis ad Phædrum satis novè dictum videri, utpote qui Ciceronis nihil non suspicere & admirari solet. Re-

L

cogita-

cogitare tantum potuisset, pari modo eundem dixisse & *exilio priuare, dolore priuare*. Cicero L. 1. epist. 13. ad Att. *Erras, Clodi, non te iudices urbi, sed carceri reseruauerunt. Neque te retinere in ciuitate, sed exilio priuare voluerunt.* Deinde *priuari dolore* dixit in lib. 1. de fin. & *priuare aliquem aegritudine*. 3. Tusc. vt Cario in Lexico, v. *aegritudo* notauit. Porro *adimi* quoque non tantum res bonæ, sed & malæ dicuntur. Terentius Heaut. 2, 2. *Adimere alicui metum.*

Verbi ESSE multi quoque vsus sunt, qui negliguntur: Vt quod dicunt, *in timore esse, in desiderio esse, in opinione esse, in spe esse.* Et negliguntur talia, partim quod vernaculis nostris phrasibus nimis affinia videntur, vel, quod non sic, vt alia, observantur. Quod dicunt *in timore esse*, pro *timere*, id suspectum nobis esse solet, quia nos ad eundem modum dicimus, *in Furcht seyn*. Quare in libello de Latinitate falso suspecta, vt de aliis, ita de hoc quoque nostros monendos putaui, ne ad huius modi Phrases cohorrescant, sed secure iis utantur. Videsis cap. VI. libelli no-

stri

stri. Sed sciendum est ejusdem generis Phrales subinde & sic vsurpari, vt significatione a nostris Phrasibus non parum discrepent. Nam *in timore esse* non modo dicunt pro timere, sed & pro timeri. Cicero 2, 10. ad Fam. *Ea, quæ sequitur, (æstas) magno est in timore, i. e. valde timetur.* Sic & Phrases, *in spe esse, in desiderio esse*, duplici notione vsurpantur, suntque tam pro sperari & desiderari, quam pro sperare & desiderare, vt prædicto loco demonstrauimus: Et addatur istis, quæ ibi congesta, illud Ciceronis 2, 12, ad Fam: *Si non essem tamdiu quidem in desiderio rerum mihi carissimarum.* Esse in Expectatione itidem talis Phrasis est, & tam pro expectare, quam pro expectari vsurpatur. Plancus in ep. ad Cic. quæ est quarta libri decimi: *Sum in expectatione omnium rerum, quid in Gallia, quid in urbe geratur.*

EXHIBERE dubito an hunc incensum referri mereatur, siquidem proximo illi *τueri ἰσοδύναμον* sit, idemque significet, quod alere, sustentare, tolerare, siquidem apud antiquiores, Ciceronem, Casarem, Nepotem, ceterosque eam

vocabuli significationem nondum observare mihi licuit. At in Digestis, Justino, ac fortasse & alibi, ea vocabuli significatio observatur. Vid. index in Justinum Freinsheimii, & nostræ in Justini 9, 2, 7. Notæ. Sane quod S. Paulus 1. Tim. 6, v. 8. διατροφὰς id est alimenta, id Cyprianus *exhibitionem* vocat.

Verbi FACERE multi usus sunt, qui hodie fere negliguntur: Idque vel eo, quod nostræ dialecto nimis affines illæ videntur, vel quod veterum scriptis legendis non perinde, ut alia, observantur. Ac de iis verbi usibus, qui suspecti nostris esse solent, fusius in cap. 9. Lib. de Latinitate f. susp. egimus. Nunc vero alterius generis nonnulla videamus. Primo inter elegantias Latini sermonis numerandum illud, quod τὸ facere subinde πλεονάζει, diciturque exempli causa: *Fac, bono animo sis, pro, sis bono animo.* Cic. 15. ad Fam. *Tu fac animo forte magnoque sis.* Et 1, 7, ad Fam. *Lentulum nostrum tum ceteris artibus, tum in primis imitatione tui, fac erudias.* Atque ita quidem in modo imperativo, vocula *ut* omissa & modo subaudita.

At in aliis modis *ut* diserte additur. Cæsar in ep. quæ est octav. libri 9. epp. Cic. ad Att. *Mea sponte facere constitueram, ut quam lenissimum me præberem*, pro, mea sponte constitueram quam lenissime præbere Cic. 2, 18. ad Fam. *Existima, esse faciendum, ut ad te statores meos mitterem*. Et 3. 8. ad Fam. *faciendum mihi putavi, ut tuis literis breuiter responderem*.

Deinde idem verbum conjungitur cum nominibus operationem significauitibus, ut tota Phrasis nihil amplius sit, quam verbum, unde nomen est deriuatum, sic *judicium facere* nihil amplius est quam *judicare*. Cic. 1, 7. ad Fam. *Totius facti tui iudicium non tam ex consilio tuo, quam ex euentu, homines esse facturos*. Vbi *iudicium facere facti* alicujus ex aduentu, est, pro *judicare de facto* alicujus ex aduentu. Ac multa hujus generis ad latinitatem falso suspectam ante hac retulimus: ut *eruptionem facere* pro *erumpere*, & *irruptionem facere*, pro *irrumperere*, *precationes facere* pro *precari*, *excursionem*, *incurSIONem facere*, pro *excurrere*, *incurrere*. Videsis cap. 9. lib. de Lat. f. susp. Et illuc quidem talia ideo

retulimns, quod ob conuenientiam cum nostra lingua pleraque eorum nostris sunt suspecta. Dicimus enim nos similiter, *einen ausfall thun, einen anfall thun, sein gebeth thun*. Sed multo frequentior iste verbi Latini vsus in talibus, quam nostri, videtur. Dicunt enim illi & *populationem facere* pro populari & *descensionem facere in continentem* pro descendere in cont. & *conjunctionem, conspirationem facere* pro conjurare, conspirare, & *introitum facere* pro introire; & infinita id genus alia.

FALLERE pro destituere, elegans est, sed non satis vsu tritum. Cicero 1, 6. ad Fam. *A me omnia summa in te studia expectata: non fallam opinionem tuam*. Justinus lib. 2. extr. *Nec in bello iudicium diligentium fefellit*. Dicunt quoque, *id me fallit*, pro non respondet opinioni & spei meæ. Cic. 3, 1. ad Fam. *id eum ne fallat, te etiam atque etiam rogo*. Præcedit: *idem scribit, meas litteras maximum apud te pondus habituras*. Deinde & hoc notetur, quod *fallere aliquem* dicunt, pro ab aliquo ignorari, non cognosci. Liu. lib. 5. *Tanto silentio in summum euasere,*
ut

ut non custodes solum fallerent, sed ne canes quidem excitarent. Anseres non fefellere.

Et lib. 22, 32. speculator Carthaginensis, qui per biennium fefellerat Roma deprehensus, precisque manibus dimissus.

FATIGARE quod significet actionis crebritatem, hic itidem observandum. Ita dicunt *fatigare aliquem precibus, a sculis, legationibus, per epistolas.* Just. lib. 1. *Cujus precibus fatigatus pastor.* Salustius B. jug. *Hiempsat dextera ad verbalem assedit. Deinde tamen, ut atati concederet, fatigatus a fratre, vix in partem alteram transductus est.* Sed hic precibus aut aliud hujusmodi est subaudiendum. Rursus Justinus l. 6. *Diurege per epistolas frustra fatigato* Et 9. 3. *legationibus Graciam fatigant.* Et l. 26. *Quos cupide & ultra modum vera affectionis amplexus osculis diu fatigat.*

FERRE varia adsciscit adverbia, cumque his junctum varias animi affectiones designat. Nec tantum dicunt *forti & magno animo, equo animo, iniquo animo, aliquid ferre, sed & fortiter ferre, graviter molesteque ferre, acerbius ferre, remissius & placatius ferre, moderate, immoderate.*

L 4

ferre

ferre, sapienter ferre, late ferre, clementer ferre, toleranter ferre; Sulpicius in Ep. quæ est quinta libri 4. epistolarum Ciceronis: Sane quam pro eo ac debui graviter molesteque tuli, quod scil. de obitu filiæ tuæ renunciatum est mihi. Cicero 6, 13. ad Fam. Mirifica est improbitas in quibusdam, qui tulissent acerbius veniam tibi dari. Et 6, 14. Hoc ipsum intelligimus, eum quotidie remissius & placatus referre. Et 6, 15. Et, si turbidissima sapienter ferebas, tranquilliora late feras. Et. 4, 6. Cum frangerem jam ipse me cogereque illa fere toleranter. Deinde ferre idem est, quod accipere, cum dicunt, fructum ferre, palman ferre. Justinus 4. 2. Cujus moderationis baud mediocrem fructum tulit. Nepos 25. 5. 1. Quo facto tulit pietatis fructum. Cicero pro Planc. Fructus ex rep. magna turbitate permixtos tuli: Et quia dicunt calamitatem accipere, dicunt item calamitatem ferre. Cicero pro leg. Manil. Quas calamitates nostri excruciat, quis ignorat? Ovidius 3. Am. el. 6.

Tristia cum magno damna dolore sali.

Rurlus de rebus gratis agens idem Ovidius scribit:

Optabam certe recipi ; sum nempe receptus.

Oscula ferre ; tuli : proximus esse fui.

Vbi osculum ferre idem, quod Petronio osculum capere. Item l. i. de Art. am.

Quod petis, ex facili, si volet illa, feres.

Huc etiam pertinet, quod dicunt, *responsum ferre, repulsam ferre.* Est enim hoc perinde, ac si dicerent, *responsum accipere, repulsam accipere.* Porro notetur, quod *ferre* dicunt pro *prescribere.* Cicero pro S. Rosc. *Hanc conditionem misero ferunt.* Et 7, 21. ad Att. *Ad eum legatos misimus, non ut pareret, sed ut conditiones ferret, leges imponeret;* Alias dicunt etiam, *leges alicui statuere, constituere.* Illud quoque hic obseruetur, quod dicunt, *ferri cogitatione, ferri cupiditate, ferri odio, in aliquid vel ad aliquid.* Nepos 7, 9, 4. *Ad patriam liberandam omni ferebatur cogitatione.* Et 25, 10, 4. *Etsi tanto odio ferebatur in Ciceronem.* Valerius Max. 7, 3, c. 4. *Cum ad excidium ejus (urbis) summo studio ferretur.* Virgilius 2, *Æn, Furcata mente ferebat.*

FLORERE quoque crebrius vsur-
L 5
pandum

pandum videtur, quam vulgo fieri solet. Veteres sane creberrime eo vſi. Nepos habet, *florere fama iuſtitie, florere modeſtia, florere majorum gloria, florere in re militari.* Cicero item, *florere virtutibus, omni genere virtutis, beneficiis, diſcipulorum nobilitate, acumine ingenii, lepore dicendi, exiſtimatione innocentie, gratia, incredibili hominum gratulatione.* Inſpiciantur modo indices in hos auctores. Et apparet, *florere* in talibus idem eſſe, quod eminere, clarum eſſe, excellere.

Verbi HABERE quoque multi vſus ſunt, qui vulgo fere negliguntur. Nos vnum atque alterum ſic expone-
mus. Primo idem eſt, quod *afferre, conciliare.* Virgilius 2, *Æn. Nec habet victoria laudem,* i. e. non aſſert, non conciliat. Nepos 8, 4, 1. *Corona a populo data nullam habuit inuidiam.* Cicero pro Mur. *Conſulatus hoc tempore nullam inuidiam habere poteſt.* Pari modo Pythaporas in aur. carm. πεφύλαξο γε ταῦτα ποι-
εῖν, ὅποſα φθόνον ἔχει. Et 2, de leg. ſuos Deos, aut nouos, aut alienigenos coli confuſionem habet religionis Vl. 13. ad Fam. *Literæ ſecundis rebus delectationem*
modo

modo habere videbantur: Nunc vero etiam salutem. Et 5. 12. Habet prateriti doloris secura recordatio delectationem. Item. Viri saepe excellentis ancipites varique casus, habent admirationem, expectationem, latitiam, molestiam, spem, timorem. Et 7, 1. ad Fam. Quae popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attulissent. Ex quibus apparet, habere idem hic esse, quod asserre, conciliare, vt dixi. Quod enim apte delectationem habere dixit, id nunc dicit delectationem asserre, deinde notetur, quod dicunt, res habet cautionem pro res cauere potest. Res habet facultatem, pro res potest fieri; & id genus alia, Cicero II. 21. ad Fam. Ego quae prouideri poterunt, non fallar in iis, quae cautionem non habebunt, de iis non ita valde laboro. Et 1, 1. Si res facultatem habitura videatur, vt Alexandriam tenere possis. Et 1, 9. vt nullam mutationem habitura res esse videatur. Plancus 10, 18. inter epp. Cic. I. Consilium quod habere posset obtretationem. Item quae res nullam habebat dubitationem. Rursus ipse Cicero 3, de Orat. Linguamus igitur hac, quae cogitationem habent facilem. Celsus 5, 26. Incipi-
am

am a vulneribus, in his autem ante omnia scire medicus debet, quæ insanabilia sint, quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Sed & cum nomine verbali habere idem est, quod ipsum verbum, unde nomen ortum est. Cicero l. de Div. Faba habet inflationem magnam. i. e. Valde inflat. Scribonius L. Celeres effectus habet dicit, pro celeriter efficit, celeriter agit, ut c. 3. Scio multa collyria, tametsi tarde, magnos tamen, effectus habere. Et c. 23. Cum interim hac mirifica temperatura composita mirificos effectus habeat. Vide & Rhodium in Lexico. Huc etiam referri potest, quod Paulo ante attulimus, Res habet delectationem, pro res delectat.

Verbi IACERE vsus notetur ille, quo idem est, quod dicere, sermone proferre. Sallust. B. lug. *Inter alias res jacit.* Cic. Orat. *jacere & mittere radices.* Horatius lib. 1. Sat. 4. *unde petitum hoc in me jacis?* Tacitus, Ann. *Quedam de habitu cultuque & institutis ejus jecerat.* Liu. l. 6. *Thesaurus Gallici auri occultari a patribus jecit.* Vide plura id genus in Lexico Fabri.

Fre-

Frequentatium IACTARE quoque eadem notione vsurpatur, nisi quod crebritatem fere simul significat. Cæs. 1. de B. Gall. *Sed quod pluribus presentibus eas res jactari nolebat, celeriter consilium dimittit.* Cujus generis plura itidem in prædicto Lexico vide.

INCIDERE idem quoque est, quod accidere, contingere, vsu venire. Liuius 1. 58. *Rem atrocem incidisse.* Nep. 25, 20, 5. *incidit emulatio inter Cæsarem & Antonium.* item 25, 7, 1. *incidit ciuile bellum.* Cic. 1. de Orat. *Nil incidit postea ciuitati mali, quod non impendere illi tanto anteuiderint.* Et 5, 17, ad Fam. *Cogita, tales casus incidisse multis viris fortissimis.* Gifanius in Obs. in L. L. ait, hoc verbum Ciceroni vsitatissimum, hodie vero minus notum esse, quod non tam de ipso verbo, quam de ea, quam nunc notamus, significatione verum videtur. Nam quod dicatur incidere in morbum, in manus hostium, id vulgo notum est.

LÆDERE non modo personam dicimur, sed & virtutes, pietatem, fidem, pudorem, si secundum eas non agamus. Cic. pro S. Rosc. *Vultu saepe leditur pietas.* Item: *Qui fidem ledit, oppugnatur*

gnat omnium commune praesidium, i. e. qui fidem, violat, ex fide non agit. Nep. dicit, fidem amittere 18. 10. 2. idem dicit quoque pietatem ledere. ut 20. 1, 5, Nonnulli laesam ab eo pietatem putabant. Vbi laedi pietatem est, non sic agi, ut fratrem decet, & ut fraterna pietas requirit.

Verbi MERERE vel MERERI vsus notetur ille, quo dicitur, *Quid mereres, pro, quam mercedem accipis pro opera tua? Plautus Pseud. 4, 7. Quid mereres? quantillo argento te conduxit Pseudolus? Cic. 2. de Fin. Quid merearis igitur, ut te dicas in eo magistratu omnia voluptatis causa facturum? Paulo ante dixerat, Quid mereri velis? Nostri dicerent, Was woltestu nehmen, vel was solte man dir geben? id. de Nat. D. Quid mereas, ut Epicureus esse desinas? Plaut. Bacchid. 5. vet.*

Quem quidem ego ut non excruciem

Alterum tantum auri non meream.

Menæch 1, 3, 34. Neque hodie ut te perdam, meream Deum mihi divitias. Et Stich. 1, 1, 22.

Neque ille sibi mereat Persarum

Montes, qui esse aurei perhibentur,

Ut isthuc faciat, quod tu metuis

Nepos id dixerit, orbis terrarum

diui-

diuitias accipere nolo. Ejus enim verba 15, 4, 2. sunt: *Orbis terrarum* diuitias accipere nolo pro patriæ caritate, id est, vt patriæ caritatem exuam & quasi vendam. Nostri dicerent, *ich wolte nicht aller Welt Gut nehmen, und die Liebe meines Vaterlandes sabren lassen.* Alterius formulæ exemplum rursus Cicero habet, 1. Philipp. *Putasne eum immortalitatem mereri voluisse, vt propter armorum habendorum licentiam metueretur.* Pertinet huc item illud Terentii Phorm. 2. 1. *Egone illam cum illo vt patiar nuptam vnum diem? nil suauè meritum est,* id est, vt Donatus explicat: *Nihil mihi mercedis suauè est, vt ego illam cum illo nuptam feram.* Nam *meritum* hic pro mercede. vide Gronouii, Cap. 7, Obser. in script. Eccl. vbi & monetur, Plautum pro hoc dicere quoque non posse conduci. Vt Asin. 5. 2. *Egon vt non Domi vxori meæ surripiam in deliciis pallam, quam habet, atque ad te deferam? Non adepot conduci possum vita vxoris annua.* item Casin. 2. 8. *Tribus non conduci possum libertatibus, quin ego illis bodie comparem magnam.* Notetur item, quod non de personis tantum, sed &

& de inanimis dicunt, *quid meret? quanti conducitur?* Plautus prædicto loco. *Obliuiscamur hanc commemorem, quanti conducta est? quid meret Macbara? quid mercedis Petasus bodie Domina demeret?* Ex quo loco apparet, quod merces quoque non tantum dicatur id, quod præstita opera datur, verum etiam, quod usu alicujus rei penditur: qua de re & supra egimus.

MVNIRE non tantum est munibus, aggere, vallo & similibus circumdare, sed & struere, parare; cuius videlicet dicunt, *munire viam, munire cliuum*. Suetonius Aug. 30. *Desumpta sibi flaminia via munienda reliquas triumphalibus viris sternendas distribuit.* Vbi, quod semel *munire*, deinde *sternere*, dicit. Cicero pro Mur. *Hec omnia tibi accusandi viam munebant, adipiscendi obstruebant.* Item: *Illud dico, nullam esse in illa disciplina munitam ad consulatum viam.* Et 2. de Q. rat. *Qui primum tibi munisti ad te audiendum viam.* Sed hic per Metaphoram phrasis accipienda est. Ex quo tamen facile intelligitur, quid eadem proprie significet. *Scilicet munitio dicitur*

prie in his Ciceronis pro Font. *Obiectum est etiam, quæstum M. Fonteium ex viarum munitione fecisse, ut aut ne cogeret munire, aut id, quod munitum esset, ne improbareret.* Figuratè rursus Quintilianus 3, 1, scribit. *Plurimi auctores, quamvis eodem tenderent, vias tamen diuersas munierunt.* Phrasis *clium munire* est in his Festi: *Publicius diuus appellatur, quem duo fratres L. M. Publici pecuarii, damnatis ex pecunia, quam ceperant, munierunt, ut in Auentinum vehiculis Velia venire possit.* Sic enim sine dubio legendum; cum vulgo legatur *vehiculi & venire.* Ergo *munire clium* est, in cliuo viam parare, qua vehiculis venire possit. Cicero & frequentatiuo *munito* vtitur. Ut pro S. Rols. *Nunc, quam viam munit, et, quod iter affectet, videtis.* Nomen verbale *munitor* reperitur apud Liuium, cuius verba lib. 27. sunt. *Castra inde ponentem pugnantemque in munitores operibus prohibet.* Sed non intelligendum hic de eo, qui viam parat, sed, qui castra vallo ac fossa munit atque ita vim hostilem defendit. Nec dubium tamen, quin is, qui viam parat, *munitor via* dici possit. Hugo-

M

nem

nem Grotium ad verba Zachariæ, quæ sunt in cap. 1. Lucæ προπορεύων προ προσώ-
πῳ κυρίου, scribere video sic, *Munitoris of-
ficium describitur*. Vbi *munitorem* vocat,
qui viam munit et parat. Sed, nescio
ego, an *munitor via* dicendus potius ta-
lis sit, & vox *via* diserte adjicienda, si
talem quendam designare velis. Alio-
quin ambiguum erit, qua notione altera
vox sit accipienda. Ita Cicero in O-
rat. pro Font. *viarum munitionem* dicit;
non omissa voce altera *munitionem*.

NEGARE. De hoc verbo Buchle-
rus ita: *Verbum negare eleganter ponitur,
pro eo, quod vulgo vsitatus est, dicere, quod
non; & exemplum subjecit ex Cicerone.*
*Negat Epicurus jucunde posse vivi, nisi cum
virtute viuatur, item, Nuper M. Crassus
negabat, ullam satis magnam pecuniam es-
se ei, qui in rep. princeps vellet esse, cujus
fructibus exercitum alere non posset. Sic
autem passim & alii. Nepos 9. 4, 1. id
Arbitrium Conon negavit, sui esse consilii.*
*Justinus 1, 3. Negat, se ei parere posse,
qui se feminam malit esse, quam virum.*

Verbum compositum NOLLE vsur-
pant pro non fauere. Cic. 1, 1, ad Fam.

*Cui qui nolunt iidem tibi, quod cum or-
nasti, non sunt amici.* Nec mirum il-
lud. Quia enim nolle compositum est
ex velle; & velle idem est, quod fauere,
consentaneum erat, vt nolle quoque
idem esset, quod non fauere.

Verbi OFFENDERE significa-
tionem Schorus notandam præcipit il-
lam, qua idem est, quod impingere: vt,
cum dicitur, in tenebris offendere, la-
tus, pedem offendere, idem est, quod im-
pingere: Sed ea significatio vulgo satis
nota videtur. Neque minus ea, qua
idem est, quod reperire, vt quod Ci-
cero lib. 5. ep. 14. ad Fam. scribit. *Nisi
in reditu meo nibilo meliores res domesticas
quam remp. offendissem.* Præcipue vero ob-
seruanda est ea, de qua ad epistolam
Luceji, quæ est decima quarta lib. 5.
epp. Cic. Paulus Manutius monuit,
quamque in vulgus minus notam idem
iudicauit. Lucejus ita: *Ex quibus (re-
bus contrariis) aut in altera mihi velim,
si potes, obtemperes; aut in altera non of-
fendas.* Vult ille Ciceronem in aliqua
re non offendere. Quod Manutius di-
ctum vult pro in aliqua re non offendi,

M 2

vt

vt actuum positum sit pro passiuo. Nostri dicerent, *ihm etwas nicht missfallen lassen, etwas nicht übel aufnehmen*. Latine dici quoque possit, rem non improbare. Sed congerendis aliis autorum locis vis verbi magis intelligetur. Cæsar. 2. B. C. *At, credo, si Cæsarem probatis, in me offenditis*. Vbi apparet, *offendere in aliquo*, idem esse, quod, non probare aliquem Cicero pro Mil. *Qua si vos cepit obliuio, aut si in me aliquid offendistis, cur non id meo capite potius luitur, quam Milonis?* Item l. 1, ep. 1. ad Q. Fr. *Si quis est, in quo jam offenderis, de quo aliquid senseris, huic nihil credideris, nullam partem existimationi tue commiseris*. Et l. 1. act. 2, in Verr. *Hospes Janitor veritus, nequid in ipso se offenderit, hominem summa vi retinere cepit*. Hæc huius significationis exempla diligentissimus ille Manutius obseruauit. Quibus nihil aliud addere nunc habeo, quam illud Gellii l. 9, c. 15. *Offendens in eo, quod ille apud Juliani aures in præcipi stare audebat*. Nimirum hic quoque *offendere in aliquo* idem est, quod, aliquid non probare. Sed nec illud negligendum hic fuit,

tuerit, quod *offendere* idem quoque est, quod *peccare*, *delinquere*, & quod nostri dicunt, *etwas versehen* Cic. 2. 18. ad Fam. *Si dignum se majoribus suis praeberit, tua laus ex aliqua parte fuerit; sin quid offenderit, sibi totum, nihil tibi, offenderit*, & 1, 7, ad Fam. *Sin aliquid esset offensum*. Nep. 19, 2, 2. *Neque in eo solum offenderat, quod patria male consuluerat*. Dicunt quoque *offendere* apud aliquem, quemadmodum nos, *bey einem anstossen*. Cic. 10, 4. ad Att. *Quod intelligeret se apud ipsam plebem offendisse de arario*.

ONERARI non his tantum dicimur, quæ graua & molesta, sed & quæ grata & iucunda sunt, si horum multitudo quædam sit. Sallustius B. Jug. *Quem ille casu ministrum oblatum promissis onerat*. Tacitus Hist. 1. *Postquam vario sermone callidos audacesque cognouit, pretio & promissis onerat*. Tale quoque est, quod Virgilius lib. 9. Æn. dicit *operare æthe- ra votis*. Justinus 5, 4. *Omnes, non humanis tantum, verum & divinis, cum honoribus onerant*. Liu, 31. 32. *Premiorum ingentium spe oneratus Phædrus* lib. 5. t. 86. *multis onerare laudibus*, sic & Lilius lib. 4. Terentius Phorm. 5, 6, 2. *Quan-*

tis commoditatibus meo hero Antiphoni hunc onerastis diem. Sic & Plautus dicit onerare letitia, hilaritudine, voluptatibus. Vide Cap. 4, 2, 47. Mil. 3, 1, 82. Stich. 4, 1, 27. Aul. 5, 1, 1. Ut adeo appareat, onerare idem quoque esse, quod implere.

ORNARE idem quoque est, quod adornare, instruere, parare. Hinc dicunt, *ornare classem, omni genere armorum ornatus, Elephantus ornatus, & id genus alia. Subinde verba parare & ornare; itemque edificare & ornare, nec non instruere & ornare conjungunt. Cic. pro Cæc. Armatos appellamus, qui scutis armisque parati ornatique sunt. Et pro leg. Man. Postquam maximas edificasset ornassetque classes. Item: Dico ejus adventu maximas Mithridatis copias omnibus rebus ornatas & instructas esse deletas. Et 2, 10, ad Fam. Ad Amanum (montem) exercitum adduxi, satis probe ornatum auxiliis. Rursus 7, in Verr. Si mihi respondere voles, hac dicito, classem instructam atque ornatam fuisse. Cæsar. 3. de B. Gall. Naves eorum paratissima atque omni genere armorum ornatissima. Vide &*

& Not. Ciacconii ad Columnam rostratam, in qua itidem de C. Diulio legitur, quod *classes primus ornauerit paraueritque. Elephantus ornatus* pro instructo ad pugnam est apud Nepotem 23, 3, 4. *Et ornatus armatusque ad Prælium Bucephalus* apud Gell. 5, 2, Noct. Att. *Nec aliter ornati equi* apud Valer. Max. 4, 3, 4, vide & indicem Nepotis & Buchnerum ad Thes. Fab. Atque ea verbi simplicis significatio apparet etiam in composito *adornare*, quod dicunt adornare bellum, fugam, *pro* parare, instruere.

OSTENDERE non tantum idem est, quod alicujus oculis aliquid objicere & videndum præbere, sed & idem, quod dicere, scribere. Quæ quidem vis & significatio vocis in optimorum Auctorum scriptis est frequentissima. Nep. 9, 3, 2. *Conon Titbraustem accessit, seque, ostendit, cum rege colloqui velle*, idem 17, 1, 4. vt ostendimus supra. Et 23, 12, 5. *Puer cum celeriter, quid esset, renunciasset, omnesque exitus occupatos ostendisset.* Cic. 1, 1. ad Att. *Demonstravi hoc Cæcilio: Simul Et illud ostendi, si ipse vnus cum illo*

uno contenderet, me ei satisfaciendum. Et 1, 1, ad Fam. Se acerrimum tui defensorem fore ostendit. Et 1, 9. In eo ipso quod te ostendis esse facturum Et 2, 18. Placet illud meum consilium, quod initio Aristoni ostendi. Et 4, 1. Eadem omnia, quae a te de pace & de Hispaniis dicta sunt, ostendi, me esse dicturum. Frequentatium ostentare quoque ea notione usurpatum video a Cicerone ut 9. 6. ad Fam. Hoc ego idcirco nosse te volui, ut scires, hospitium tibi ubi parares, & simul ostentavi tibi me istis esse familiarem. Demonstrare quoque subinde ea notione, praecipue a Cæsare, usurpatur. Cicero quoque dicebat, Demonstravi hoc Cecilio.

PARERE non personis modo, sed & rebus, dicimur, sed quotus quisque est, qui id obseruet, aut imitetur? Cic. pro I. Man. *Majores nostros semper in pace consuetudini, in bello utilitati, paruisse. Vbi parere consuetudini, utilitati, idem est, quod consuetudinis, utilitatis rationem habere, propter consuetudinem aut utilitatem aliquid facere Nep. 7. 4. 6. Plus ira sua, quam utilitati communi, paruisse. Notetur & illud, quod non modo iustis*

sis ac mandatis, sed & consiliis, parere dicunt. Cicero 2, 1, ad Fam. *Nisi meis puer olim fidelissimis atque amantissimis consiliis paruisses.* Sed nec illud negligendum, quod *parere* idem est, quod in ditione & potestate alicujus esse. Vnde & *parentes* vocantur, qui vulgo subditi dici solent. Salustius B. Catil. *libertatem patriam, parentesque armis tegere.* Et B. Jug. *Parentes abunde habemus; amicorum neque nobis, neque cuique hominum, satis fuit.* Vellejus Pat. 2, 108. *Ex voluntate parentum constans principatus.*

PERCIPERE pro accipere Latini sæpe dicunt: sed hodie rarius illud est. Valerius Max. 87, ext. *Admirationis ejus fructum quinquennio percipit.* Justinus 13, 7, 6, *Percepta jam parte ex promissis, i. e. accepta.* Et 17, 2, 9. *Quod honestius a paterno hoste perceperit.* Et 43, 5, 12, *Ciuitatem a Cn. Pompejo percepisse.*

Verbo **POENITET** non tantum vtuntur, cum aliquem suo ipsius facto dolere significare volunt; verum etiam si significandum sit, aliquem sua sorte non contentum esse, aut rem quamcunque, quæ ad ipsum pertineat, nimis leuem & exigua-

am ei videri. Cic. l. 6. ep. 1. *Ea perturbatio est omnium rerum, ut sua quemque fortuna maxime pœniteat.* Liuius 26, 18. *Ætatis maxime pœnitebat,* puta, quod Scipionem viginti quatuor annos natum imperatorem constituissent. Iustinus 28, 3, *Commemorat deinde beneficia sua. Quorum si illos pœniteat, deponere imperium & reddere illis munus suum.* Terentius Heaut 1, 1. 20. *At enim dices, me, quantum hic operis fiat, pœnitet,* i. e. opus nimis leue & exiguum mihi videtur, Cicero rursus 1. Off. *Tamdiu autem velle debebis, quoad te, quantum proficias, non pœnitebit.* Item 12, 27, ad Att. *Quod me ipse per litteras consolatus sum, non pœnitet me, quantum profecerim.* Vbi itidem quantum sequitur, vt in Terentianis. Sic & alibi in iisdem epp. ad Att. *A senatu quantifiam, minime pœnitet me,* i. e. satis habeo, facile contentus sum. Plautus Pœn. 1, 3. 71, *Cum ornatum aspicio nostrum ambarrum, pœnitet exornata vt simus.* Plura id genus Plauti nota videas in Lexico Plautino Paræi.

PRÆCIPERE non semper idem est, quod iubere, mandare, sed subinde quoque

que idem, quod docere, hortari. Sulpicius in ep. ad Cic. quæ est quinta libri 4. ad Fam. *Noli te obliuisci Ciceronem esse, & eum, qui aliis consueueris præcipere & dare consilium.* Item: *Qua alius præcipere soles, ea tute tibi subjice atque apud animum propone.* Nep. 2, 6, 5. *Reliqui legati, ut cum exirent, cum satis altitudo muri exstructa videretur, præcepit.* Et 15, 1, 1, *Præcipere lectoribus nihil aliud est, quam admonere eos.* Vide plura hujus generis in indice. Atque inde est, quod, qui aliquem docet, præceptor, ipsæque doctrinæ præcepta vocantur. Nepos 25, 17, 3. *Principum Philosophorum ita percepta habuit præcepta.* Cicero 5, 13, ad Fam. *Quanquam tuis monitis præceptisque omnis est abjiciendus dolor, ubi præcepta idem, quod monita, consistunt.*

Verbi PRÆCIPITARE vsus notetur ille, quo *præcipitare* dicitur pro *præcipitare se*. Caesar. 1, de B. G. *Multi jam Menses præterierant, & hyems jam præcipitauerat.* i. e. ad finem fere decurrerat. Eadem vis verbi in illo Ciceronis de Arusp. resp. *Reliqua jam præcipitantis tribunatus etiam post tribunatum obtrektatores*

*res eorum defenderunt. Precipitans tribunatus est, qui fere ad finem decurrit. Sic & precipitata etas dixit Mutius in ep. ad Cic. quæ est 28. libri II. inter epp. Ciceronis, pro senectute, id est, ætate, quæ ad finem decurrit. Potuisset & precipitans etas subaudito se dicere. Verum utitur nunc forma passiva. Sic & alias subinde forma passiva pro activa cum pronomine reciproco utuntur, dicuntque *vix teneor*, pro *vix teneo me. Exerceor*, pro *exerceo me. Paror ad aliquid* pro *paro me ad aliquid. Nepos Epam. Exercebatur plurimum pugnando, luctandoque. Plautus Cas. 2, 3. Vix teneor quin, quæ decent te, dicam. Justinus 6, 7. Teneri non potuit, quin acie decerneret, pro tenere se non potuit. Valerius M. 1, 4, 2. Cum ad res novas pararetur, pro pararet se. Sed illuc redeamus. Virgilius 2. Aen. Et jam nox humida cælo precipitat, i. e. ingruit. Ergo alia hic vis vocabuli, quam in alteris illis. Hic enim initium, illic finem, rei significat. Ceterum quod pronomen reciprocum se ad verbum istud fit subaudiendum, id magis apparet ex eo, quod fluuius ex-**

mon-

monte, imo ipse homo *præcipitare* dicitur. Cicero 2. de leg. *Fibrenius ex eo loco præcipitat in Lirem.* Et de somn. Scip. *vbi Nilus præcipitat ex altissimis montibus.* Sane fluvius non ab alio præcipitatur, sed præcipitat ipse se vi naturali, qua omnia grauia deorsum feruntur, ex montibus. Cicero 4. Acad. *Sustinenda potius omnis assensio, ne præcipitet, si temere processerit.* Et pro Cluent. *Præcipitantem impellamus, & perditum prosternamus.* Lucretius. l. 4.

Cum vero deorsum per fauces præcipitavit,

Nulla voluptas est, dum deditur omnis in artus.

PRÆDICERE quotusquisque est qui hodie dicat, pro grauitè monere? At veteres ita non raro locuti. Nepos 2, 7, 3, *Eis* (collegis suis, qui, vna cum Lacedæmoniorum legatis Athenas ibant) *prædixit, ut ne prius Lacedæmoniorum legatos dimitterent, quam ipse esset remissus.* Liuius 21, 10, *Prædixisse se, ne Amilcaris progeniem ad exercitum mitterent.* Item 23, 19, *Prædictum erat imperatoris, ne quid absente eo rei gereret.* Valerius Max.

Max. 2, 4, 4, *Eo prædicto* (quod scil. pueros Tarentum deportare deberet) *magnopere confusus*. Vbi *prædictum* pro monitu, præcepto. Vellejus Paterc. 2, 82, 2, *Prædixit, ne destinatum iter peterent*. Tacitus Ann. 13, 36, 1, *Ne pugnam priores auderent prædixit*. Martialis 3, 86.

Ne legeres partem lascivii, casta libelli.

Prædixi & monui: tu tamen ecce legis.

Justinus 12, 13, 3, *Quidam ex magis prædixit, ne urbem introiret.*

PROCEDERE quod & pro præterire, elabi, ponatur, non adeo notum in vulgus videtur: Certe hodie ea notione vsurpari vix observes. Salustius B. lug. *Vbi plerumque noctis processit, obscuro etiam tum lumine, milites Iugurthini castra hostium inuadunt*. Livius lib. 3. *jam & processerat pars major anni*. Virgilius lib. 3. Aen.

*Jamque dies alterque dies, processit:
& aura*

Vela vocant, tumidoque inflatur carbasus Austro.

Nec dubito ego, veterem quoque inter-

terpretem Latinum in Cap. 13. ep. ad Romanos vertisse, *Nox processit, dies autem appropinquauit*; pro quo nunc legitur: *Nox praecessit*, neque enim interpres latinus nescire potuit, προόπτειν, quo vocabulo Apostolus ibi vsus est, significare *praterire*.

PRODERE non tantum est latentem manifestare, sed & deserere, destituere, atque ita facere, vt in aliorum manus quis perueniat. Liuius 7, 31. *Tum jam fides agi visa, de ditos non prodi.* Romanis dediderant se Campani. Quos non prodendos, id est, non deferendos, vt famnites in eos pro lubitu consulere possent, non putarunt. Iustinus 12, 5, 10, *Bessius regem non solum prodiderat, sed & interfecerat.* Et 19, 3, 11. *Quos inter hostium exercitus relictos morte sua proderet*, i. e. si morte voluntaria perirèt, desereret & periculo exponeret. Hinc Agathocles 22, 8, 12, *filiorum proditor.* i. e. desertor, dicitur. Præcedit, *rex exercitus sui desertor.* Item quod milites Agathoclis questi fuerint: *bis se a rege suo in mediis hostibus relictos esse, salutem-*
que

que suam desertam ab eo esse, quorum ne sepultura quidem relinquenda fuerit. Vide & notas nostras ad Justin. 19. 3. 11. Ceterum prodere ponitur quoque pro tradere in alterius potestatem, quod non debebas. Nepos 19, 3, 4. Accusatus est, quod Piræum Nicanori prodidisset. Item 18, 10, 2. Fidem amittere maluerunt, quam cum non prodere. Sic & prodere supplicem, prodere amicum, dicit idem Nepos 2, 8, 5. 91, 2, 3.

Verborum PVGNARE & REPVGNARE vsus notetur ille, quo, quæ contraria sunt, pugnare & repugnare inter se dicuntur; idque eo magis, quod vulgo aliis quibusdam minus elegantibus ac parum latinis, pro eo vtuntur, dicuntque, *hoc implicat contradictionem, hoc importat contradictionem*, vt in libello de Latinitate merito susp. jam ostendimus. Cicero 4. Acad. Q. *Quomodo quid cuique rei consentaneum esset, quid repugnans, videremus?* Et 2. de Fin. *Hac bene dicuntur: Nec ego repugno: Sed inter se ipsa pugnant.* Et 3, Tusc. *Hac inter se repugnant.* Plura in hanc sententiam vide prædicti libelli cap. vltimo.

PVLSA-

PVLSARE non tantum *januam* seu *ostium* dicunt, sed & *hominem*: ubi tum *pulsare* idem est, quod verberare. Liuius 2, 29. *Pulset tum mihi lictorem, qui sciet ius de tergo vitæque sua penes unum illum esse, cuius maiestatem violauit.* Cic. 4. in Verr. *Si quis eum pulsasset, edixit sese iudicium injuriarum non daturum.* item 5, in Verr. *Videtis pendere alios ex arbore, pulsare alios atque verberari.*

RAPI Cupiditate, studio, amore, affectu, ad aliquid quotusquisque est, qui hodie dicat? At veteres Latini ita locuti omnino sunt. *Laudis amore rapi* dicit Prudentius hymno in Cyprianum. Sed is fortassis non satis antiquus est. Valerius igitur Max. 9, 11, ult. pari modo. *Pio affectu ad id lacerandum rapior.* Et paulo adhuc antiquiores Cicero & Nepos ille in Or. pro L. Manil. *Studio inflammato ad Italiam rapi:* Hic in vita Eum. *Si aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, i. e. si in Macedoniam remigrare cuperet.* Pari modo dicunt, *ferri summo studio ad excidium urbis, ferri omni cogitatione ad liberandam patriam.* Vide Nep. 7, 9, 4. Val. Max.

N

Max.

Max, 7, 3. ex 4. Atque de hoc verbi ferri vsu dictum jam supra. Ceterum verbi rapere & iste vsus hic obseruandus, quo *rapere* idem est, quod *celeriter* capere. Lucanus 4, 346.

Non deerat fortis rapiendo dextera leto. Vbi rapere letum est celeriter sibi ipsi vitam eripere. Valerius 7, 3, 3. *Rapuit conditionem imbellis ac timida, iuuentus* i. e. statim accepit conditionem, vt scil. arma & equos militibus Scipionis traderet.

Item 7, 3, ex 1. *Occasionem in aliquanto vil. ore animali expianda religionis rapuit.*

Horatius Epod. 13. *Rapiamus amice occasionem de die.* Symmachus 1, 7. *Occasionem rapere prudentis est.* Cato lib. 4. dist.

Quam primum rapienda tibi est occasio prima.

Et Seneca Consol. ad Marc. c. 10. *Rapite ex liberis voluptates, i. e. testinanter & auide, dum licet, capite.* Plura huius verbi vsus exempla notauit Cl. Buchnerus ad Thes. Fabri. Sed nec illud negligendum, quod *rapens* & 'pro mortuo dicitur. Ouidius 5, Trist. 4.

Quid Priamus doleat, mirabitur, Heclore rapto.

Vale.

Valerius Max. 9, 12, 1. *Accidit ut columen urbis, Tullius Hostilius puta, in ipsa urbe raptum, ne supremo quidem fune- ris honore a ciuibus decorari posset. Item 9, 9, 1. Aduersus Casarem nefarie raptum impiam pro Rostris orationem habuisset. Nec tantum de eo, qui ferro, sed & de eo, qui fato moritur ita loquun- tur. Certe Tullius Hostilius, quem Valerius Max. in urbe raptum dicebat, non ferro, sed fulmine, ictus periit. De- inde, Gifanius in Obseru. L. L. ex Pli- nio affert. Statim sumptum est Punicum tertium bellum, quo Carthago deleta est, quanquam Catbone anno sequente rapto. Cato autem non ferro, sed fato, pe- riit, suadere quoque videtur illud, quod Horatius 2. Od. 13. scribit. *Improvisæ leti vis rapuit, rapietque gentes.* Vbi ipsa vis leti gentes rapere dicitur. Cui geminum illud, quod Justinus, 2, 2, 13. habet. *Ne- que plus hominum ferrum & arma, quam naturalis fatorum conditio, raperet.* Vbi naturalis fatorum conditio æque ac fer- rum, homines rapere dicitur.*

REFUTARE plerique nihil am- plius esse putant, quam verba alicujus redarguere atque refellere, id est, osten-

N 2

dere

dere atque demonstrare, rem aliter, ac quis dixerat, sese habere. Verum sciendum, ei verbo olim & alias notiones subjectas fuisse. Et primo quidem idem quoque est, quod reprimere, cohibere. Cicero. 1, 9. ad Fam. *Cum sine suspitione tua cupiditatis non possis illius (successoris puta) cupiditatem refutare.* Vult ille, quod, si Lentulus in suum Proconsulis Ciliciæ locum alium surrogari ægre ferat, & cupiditatem successoris reprimere nec provincia decedere velit, suspicio oritura sit, ipsum provinciæ retinendæ adeo cupidum esse. Eam igitur ob causam successoris cupiditatem non refutandam, id est, reprimendam ac cohibendam esse. Pari modo lib. 3. de Orat. scribit: *Libidinem tuam libertas (loquendi puta, hanc enim & libertatem simpliciter dicunt) mea refutabit.* Sed non de eo tantum, quod verbis fit, sed & de ipsa vi externa, verbum usurpatur. Rufus Cicero in Orat. de prou. consul. *Semper illas gentes nostri imperatores refutandas potius, quam bello lacessendas, putauerunt.* Vbi refutare gentes nihil aliud

aliud est, quam reprimere, cohibere. Nec aliud est in his, quæ sunt in Orat. de Arulp. resp. *si in me impetum facere conabitur, resistam, & ejus conatum refutabo.* Sed & idem est, quod rejicere, repudiare. Cicero pro Rabir. *Quam quidem virtutem non modo non aspernari & refutare, sed etiam complecti atque augere, debetis.* In lib. 2. Tusc. qq. *refutare & rejicere vt ῥωδύναμα sunt conjuncta.* Inprimisque *refutetur, inquit, ac rejiciatur Philocteteus ille clamor.* Salustius. *Celtiberi se regibus dederunt, & post eos vitam refutant.* In Thesaurο Fabri, locupletato illo a Buchnero, scriptum video, sequioris ævi scriptores *refutare* dixisse pro respuere, repudiare. Vt Animiannum lib. 17. *Non refutamus banc (parem) neque repellimus.* Adsit modo cum Decore & honestate. Et Hieronymum in Vita Malchi, *Dominus videns gregem suum crescere, nihilque in me deprehendens fraudulentie, & volens me renuntiare, quo fidum sibi magis faceret, tradidit mihi illam conseruam meam aliquando captiuam.* Et cum ego *refutarem, diceremque me Christianum, nec licere sibi viuentis uxorem ma-*

riti accipere. Quibus addere licet illud Sulpicii Seueri ex Dial. 2. *Nihil, ex his quæ virgo venerabilis miserat, refutauit, dicens benedictionem illius a sacerdote minime respuendam.* Quod autem sequioris tantum æui scriptores ita locutos volebat Buchnerus, non omnino ei assentior. Annon in verbis quoque Ciceronis *aspernare & refutare*; itemque *refutare & rejicere* vt ἰσοδύναμα apparebant? Quidni ergo ipse quoque Cicero dixisset, vt Ammianus, *refutare pacem*, pro *rejicere pacem*? Et, vt Sulpicius Seuerus, *refutare donum*? Ceterum seruata ea vocabuli notio est in idiotismo italico, quod *risutare* dicunt pro *ricusare*. Sed & ἰσοδύναμον Gallicum *refuser* inde ortum videtur.

REPRÆSENTARE prorsus sublatum de Lingua latina videri; adeo paucos esse, qui eo vtantur, Ant. Schorus scribit: Ignoracione enim ejus vulgus dicere, *prompta pecunia soluere, cum pecunia prompta emere*: at Latinos *representare* aut *representatione emere*. Ego plane negligi verbum non dixerim. Minimum enim nota vulgo *representare*.

maginem alicujus, representare mores alicujus. At representare pecuniam, pro pecunia presentem exhibere, presenti pecunia aliquid emere, paulo abstrusius est. Veteres tamen subinde ita sunt locuti. Suetonius Aug. extra quam summam representari jussit. Nam et confiscatam semper repositamque habuerat. Reliqua legata varie dedit, produxitque quadam ad vicena sestertia, quibus soluendis annuam diem finit. In quibus opposita sunt summum representare & soluenda summa annuam diem finire. Idem Nerone: Inquilinos privatarum adium atque insularum, pensionem annuam representare fisco. Sic & Othone. Omnibus dena sestertia representata & quinquagena promissa. Ipse Cicero. 12, 25, ad Att. Reliqua pecunia vel usuram filio pendemus, dum a Faberio, vel ab alio, qui Faberio debet, representabimus, Et 12, 30, ad Att. si Faberianum venderem explicare vel representatione non dubitarem. Item: Magno etiam Adjumento nobis Hermogenes potest esse in representando. Ita de solutione pecuniarum, quæ statim fit. Et putant viri docti, proprie locum habere verbum in pecunia persoluenta; hinc

N 4

vero

vero ad alia transferri. Vide Buchnerum ad Lexicon Fabri. Et sane decus rei exhibitione, quæ statim fit, v-
 surpari videas. Cicero 5. 16. ad Att. *Quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus, neque expectare temporis medicinam, quam representare ratione possimus.* Medicinam hic doloris atque ægritudinis intelligit. Atque eam repræsentari, id est, statim exhiberi, vult ratione; neque expectari, dum longinquitas temporis dolorem minuat. Seneca ep. 95. *Petis, ut id, quod in diem suum dixeram debere differri, representem, & scribam tibi &c.* Vbi representem idem est quod statim faciam. Cæsar. 1. B. Gall. *Itaque se, quod in longiorem diem collaturus esset, representaturum, & proxima nocte de quarta vigilia castra moturum.* Dicunt etiam representare pœnas, supplicia, pro statim exigere vel sumere. Suetonius Claud. 34. *Tormenta questionum, pœnasque parricidarum representabat, exigebatque coram.* Curtius 1. 10. *Præceptum ad representanda supplicia.* Valerius M. 6, 5, ext. 4. *Cumque liceret culpam vel dissimulare, vel errore defendere, pœnam tamen representare*
 ma-

maluit. Vide & Gronouium l. i. de pec. vet. c. 6. & Buchnerum ad Lex. Fabri.

SERVIRE non id modo significat, quod seruorum est, sed & idem, quod studere, dare operam. Nep. 25, 6, 5. *Qua in re non solum dignitati seruiabat, sed etiam tranquillitati.* item 15, 2, 4. *Non tam magnitudini virium seruiuit, quam velocitati.* Rursus 2, 1, 3. *Diligentius amicis, famaeque seruiens.* Cic. 5, 16. ad Fam. *Tuenda tibi ut sit grauitas, & constantia seruiendum* Et 9. 14. *Quid est, quod ego te hortor, ut dignitati & gloria seruias?* Idem quoque dicit, *seruire valetudini, seruire rei familiari, seruire litteris, seruire alicujus commodis, suis commodis, seruire iracundiae, seruire cupiditatibus.* Quæ ipsa & id genus alia a Nizolio congesta videbis. Vtuntur autem & composito inseruire in talibus. Nepos 7, 11, 13. *Beotii magis firmitati corporis, quam ingenii acumini, inseruiunt.*

Verbi **SONARE** significatio hic notetur illa, qua idem est, quod significare. Cic. 3. Off. *Sic hæc duo verba inter se discrepant, ut tamen vnum sonare vide-*

N 5

antur.

antur. Et l. 2. de Fin. Epicurum, qui crebro dicat oportere exprimi, quæ vis subjecta sit vocibus, non intelligere interdum, quid sonet hac vox voluptatis. Atque hic & alia quædam elegans & vulgo neglecta locutio apparet; quod videlicet dicitur: Quæ vis subjecta sit vocibus, pro Quid voces sonent, quid voces significant. Pari modo dicunt, notionem, sententiam, ipsamque rem vocibus subjectam esse; itemque vim in verbis esse, cum voces aliquid significare volunt dicere. Cicero. 1. de Orat. Verborum sonitus inanis nulla subjecta, verbis puta siue vocibus, sententia. Et 5. Tusc. q. Huic verbo cum beatum dicimus, subjecta notio est secretis malis omnibus cumulata complexio. Rursus 2. de Fin. Neque vident, sub hac voce honestatis quæ sit subjicienda sententia. Item Quæ res huic voci subjiciatur. Item Tanta vis erat in verbis; sed de verbo sonare notetur adhuc, quod idem quoque sit, quod pronuntiare, eloqui, Virgilius 6. Æneid. Nil mortale sonans, Horatius l. 1. sat. 4. Os magna sonaturum S. Cicero de clar. Or. Cotta sonabat contrarium Catulo, subagreste quiddam planeque subrusticum.

SVPPE-

SUPPEDITARE non tantum idem est, quod præbere, significatio- nemque habet actiuam; sed & idem, quod suppetere, præsto esse, in prom- ptu esse. Cic. 7, 19. ad Fam. *An hoc si- gnificas, ne chartam quidem tibi suppeditare.*

TEMPERARE quod idem sit quod moderari, dicaturque temperare temp. temperare sibi, temperare lingua, ma- nibus, id notum est. Obseruandum autem, quod præterea idem sit, quod abstinere ab aliquo, nec injuria eum af- ficere. Cicero pro Corn. *Nostros ini- micitias ipsi inter nos geramus: amicis no- strorum inimicorum temperemus.* Et 4. in Verr. *Verrem nemini ulla in re tempe- rasse.* Et 3. in eund. *Te putet quisquam, cum ab Italia freto disjunctus esses, sociis temperasse?* Liuius alicubi, *Templis Deo- rum temperatum est.* Notetur autem & illa verbi significatio, qua idem est, quod miscere. Cicero 1. Off. *Quod sim- plex esse debet ex dissimilibus rebus, misceri & temperari non potest.* Valerius Max. 2, 6. *Venenum cicutæ temperatum.* At- que hac significatione sæpe vsurpant rerum naturalium scriptores. Scribo-
nio

nio Largo *medicamentum temperatum* idem est, quod *mixtum*. Palladius 1, 30. *Polenta duas partes & furfuris quatuor aqua calida temperabit*. Et 2, 19. *Ex mellis optimi decem libris omnia temperabis*. Vide & iudicem Rhodii in Largum.

TOLERARE, quod τοῖς *alere, tueri*, ἰσοδύναμον posuimus, ipsi quoque antiquiores ea notione usurpant, dicuntque tunc *tolerare vitam*, tum *tolerare aliquem*. Cæsar 13. B. Ciu. 47. *Tolerare equos* dixit pro *alere, tueri equos*. Virgilius 8. *Æn.*

Tolerare colo vitam tenuique Minerva.

De verbo **TRAHERE** non satis notum videtur, quod idem quoque sit, quod *ducere, secum ducere*. Virgilius 2, *Æn.* *Auo puerum Aslyanasta trahabat*, pro *ad auum, ducebat*. Et ibidem:

Sacra manu, victosque Deos, paruumque nepotem ipse trahit.

Curtius lib. 3. *Fæmineæ pleraque paruos trabentes liberos ibant*. Valerius Max. 3, 2, ext. 8. *Uxor Asdrubalis dextra leuaque communes filios trabens*. Et 5, 8, 1. *Veturia liberos, secum trabens*. Nec de hominibus tantum & pueris, sed & de Brutis usurpatur. Idem Valerius,

1, 2, 4.

1, 2, 4. *Señtorius per asperos Lusitania colles ceruam albam trabebat.*

TUERI non modo significat vim sibi, vel aliis, illatam defendere ac propulsare, sed idem quoque est, quod alere, sustentare, tolerare. Cicero pro Dejot. *Antea alere maiores copias poterat, nunc exiguas vix tueri potest.* Liu. 39, 9. *Scortum nobile libertina Hispala non digna quaestu, cui ancillula assueuerat, etiam postquam manumissa erat, eodem se genere tuebatur.* i. e. alebat, tolerabat: Nepos.

15, 3, 4. *Amicorum in se tuendo caruit facultatibus.* Pari modo dicunt *tueri exercitum, tueri animalia.* Plinius 32. 10. *Craesus negabat locupletem esse, qui redditu annuo tueri legionem non posset.* Sed & dicunt *tueri aedificia*, pro facta recta conservare. Nomen quoque inde deriuatum tutela eadem. notione vsurpatur. Valerius

Max. 7, 1, 2. *Vnum atque alterum iugum bouum facilis tutela, i. e. quos tueri atque alere facile.* item 7, 6, 6. *Amarissimam tempestatem Augusti, cura tutela tunc terrarum vacans, dispulit.* Tutela terrarum est sustentatio earundem. Præcedit enim, *Tanta commeatus penuria incessit.*

VEL-

VELLE vulgo fere non nisi de ea voluntate vsurpant, quæ imperium simul inuoluit, vt quod poeta dicit:

Sic volo, sic jubeo: sit pro ratione voluntas.
 Quod autem idem verbum etiam idem est, quod *cupere*, *optare*, atque ita iucunditatem & voluptatem quandam simul inuoluit, ea significatio fere negligitur. At veteres frequentissime sic vsurpabant. Cicero 4, 14. ad Fam. *Alteris dicebas, te velle, quæ egissem, bene ac feliciter euenire.* Et 1, 7. *Quod scribis, te velle scire, qui sit reip. status, summa dissensio est.* Et pro I. Manil. *Quod vt illi propterea ac perpetuum sit, cum communis salus, que imperii, tum ipsius hominis, causa, fructi facitis, velle & optare debetis.*

Deinde *Velle* quoque idem est, quod bene velle, fauere. Vbi tamen peculiari ratione & construitur, diciturque *velle alicui* & *velle alicujus causa*, denique, *velle omnia alicujus causa*. Quæ loquendi genera Schorus negat, eo nunc esse dicit, vt sublata de lingua latina videantur. At veteres sic loquebantur. Cicero Att. *Plane volo bis Magistratum, quæ*

volum-

voluntatem in Supplicatione sum expertus.
 Et 16, 17. ad Fam. *Valde ejus causa volo.*
 Et 13, 22. *Varro magnopere ejus causa vult omnia.* Et 1, 1. *Regis causa, si qui sunt, qui velint, qui pauci sunt, omnes rem ad Pomp. referri volunt.*

Plura hujus generis congesta videas a Schoro. Hic vero & illud notetur, quod *voluntas* quoque idem est, quod *benivolentia*, *favor*: Cicero 5. 7. ad Fam. *Ad me autem literas, quas misisti, quanquam exiguam significationem tuae erga me voluntatis habebant, tamen mihi scito jucundas fuisse.* Item 1, 8. ad Fam. *Eam voluntatem, quam exceptaram, praestiterunt.*

Verbi **VIDERE** elegans vsus est cum dicunt, *videre, videndum est ne, videamus ne.* Qua formula se ab aliis dissentire, aut rem adhuc dubiam esse, significare solent. Terentius Eun. 2, 3, *Vide, ne nimium calidum hoc sit modo.* Ne pos 15, 10, 1. *Vide, ne tu pejus consulas.* Cicero 5, 4. ad Fam. *Vide, ne, cum velis reuocare tempus omnium conseruandorum, cum qui seruetur non erit, non possit.* Et 1. Off. *Videndum est, ne non satis sit id, quod apud Platonem est in philosophos dictum.* Et de Orat.

Orat. *Vide, ne hoc totum, Scauola, sit a me.*
 Et de fato, *Vide, ne non eadem illorum cau-*
sa sit & stricorum. Et 4. Acad. *Vide, ne*
illarum quoque rerum pulcherrimarum a te
ipso minuatur auctoritas. Seneca ep. 39.
Vide, ne plus profectura sit oratio ordinaria,
quam hac, quæ nunc vulgo breuiarium dici-
tur. Rursus Cicero 3. Tusc. *Videamus,*
ne hac oratio sit hominum assentantium in-
stra imbecillitati & indulgentium mollitudi-
ni: Et 4. 9. ad Fam. *Vide, ne superbi sit a-*
spernari ejusdem liberalitatem. Sed quid
videre hic significat, cum dicunt *vide, ne,*
videndum est, ne, videamus, ne. Cl. Vossi-
 us lib. 7. Grammat. p. 601. de vi ipsius
 verbi non adeo sollicitus, putat, vocu-
 lam *ne*, quæ subjuncta est, esse pro, *ut ne,*
ut non. Ipsi quoque tantum de vocu-
 la *ne* solliciti scripsimus alibi, *ne* esse pro
annon: quod quidem nunc non placet.
 Optimum autem videtur, ut *videre* in
 talibus idem putemus esse, quod *con-*
siderare. Et quia tō cōsiderare
considerare subinde aliquid metus fac-
 bet, fieri inde, ut tō *videre* etiam
ut subjiciantur; non aliter
 verbis *timere & vereri.* Sane
 que

que verbis *cogitare*, *considerare*, *circumspicere*, *voculæ ne & vt* subjiciuntur. *Videre* pro *cogitare*. Plaut. Barch. 4, 9, *Quæ conditiones sunt, vtrum tu accipias vide*. Nep. & quomodo verbo *vereri* additum *ne* affirmationem, *vt* autem negationem significat, ita & verbo *videre* additum *ne* affirmationem, *vt* autem negationem significare. Idque assentior Andreæ Schotto, qui Not. Cic. 2, 9, scribit, obseruasse se, video cum particulis *ne & vt* non raro eundem, quem *timeo*, *metuo*, *vereor*, vsum habere apud Ciceronem, subjicit autem & exemplum ex 14. 14. ad Fam. *Reliquum est, quod ipsæ optime considerabitis, vestri similes feminae sint ne Roma. Si enim non sunt, videndum est, vt honeste vos esse possitis. Hic post videndum est ponitur vt; & manifeste videndum est pro verendum. Quod & amplius apparet ex eo, quod in eadem ep. Ciceronis mox additur, etiam illud verendum est. Quasi diceret, non tantum illud verendum esse, vt vxor & filia Ciceronis honeste esse possint Romæ, sed & aliud verendum esse. Pari modo & Cicero in ep. ad Tiron. quæ*

O

est

est penultima libri XV. epp. *Q. Vide*
ut scribit pro verere ut. Verba sunt:
Isque diu & multis lucubrationibus com-
mentata oratione vide, ut probare possit, te
non peccasse. Quod ex 1. Off. citaba-
 mus *videndum est ne*, in eo item adeo
 manifestum est, *videndum esse* pro *vereren-*
dum, ut Lambinus hoc pro illo substitu-
endum putaverit, quod quidem cum
 Schotto minime nos probamus, quan-
 doquidem notum esse potest, ipsum *vi-*
dere idem quoque esse, quod *vereri*. Per-
 peram autem ab ipso quoque Schotto
 est factum, quod locum illum Cicero-
 nis citavit sic. *Videndum est, ut non satis*
sit id, quod apud Platonem est. Legendum
 enim omnino est: *Videndum est ne non satis*
sit.

Eadem vis, quæ verbi *videre* est,
 cum post illud *ne* aut *ut* positum, appa-
 rer, est quoque similium quorundam
 verborum, cum post eadem *ne* ponitur.
 Varro. *Cum circumspiceret Atticus, quæ*
quid præterisset. Hic *circumspicere* no-
 tionem itidem verendi aut metuendi in-
 voluit; proindeque eodem modo, quo
 verba metuendi, construitur. Cicero

4, 9, ad Fam. *Caput illud est, ut, si ista vita tibi commodior esse videatur, cogitandum tamen sit, ne tutior non sit. Vbi cogitandum, ne tutior non sit, est itidem proderendum, ne tutior non sit. Præcedunt, quæ jam paulo ante produximus, Vide, ne superbi sit aspernari ejusdem liberalitatis.*

Verbi VOCARE elegans, nec cuius notus, vsus, quod dicunt, *vocare aliquem in discrimen, inuidiam, suspicionem, portionem, conditionem eandem, Justinus 5, 2, 9. Vocandos enim in portionem muneris Jovios, quorum pro libertate bellum susceptum sit, Vbi Sebizius coniecit legendum esse oneris. Est autem vocare aliquem in portionem oneris nihil aliud, quam partem oneris alicui imponere. Cicero. 7. in Verr. Vocari in crimen & inuidiam, item, Vocari in suspicionem conjurationis. Et pro Sest. Qui claros viros in inuidiam aliquam vocauerunt Et 1. Off. Vocare aliquem in odium aut inuidiam falsis criminibus. Et pro Cluent. Vocari in periculum & discrimen. In quibus vocari idem est, quod trahere, adducere.*

VREERE non ignis tantum, sed &

O 2

ipsum

ipsum frigus dicitur Justinus 2, 2, 9. *Quaquam continuis frigoribus vrantur.* Virgilius 1. Georg. *Boreæ penetrabile frigus adurat.* Quod ne poëticum videatur, aut Justinus poëtam tantum imitatus notetur, quod ipse Cicero 2. Tusc. scribit: *Pernoctant venatores in niue, in montibus se vri patiuntur,* Et quod Livius 1. 4. *Hiems eo anno niue sæua & omni tempestatum genere fuit: arbores, quæ obnoxia frigoribus sunt, deussit cunctas.* In Curtio quoque locutionem hujusmodi observare memini. Ceterum & Ovidius 3 Tr. 4.

Me tenet astricto terra perusta gelu.

Nec mirum, frigus & gelu Latinis dici *vrere*; cum molestum omnino frigus sit homini, & Latini, quicquid molestum & graue est, *vrere* dicant. Vel lejus 2, 77. *Tum expositulante consensu populi, quem grauis urebat annona* Florus 2. 6. *Vrebat nobilem populum abstactum mare,* Cujus generis plura congeffit Buchnerus ad Lex. Fabri.

Verbi VTOR varii vsus sunt, qui vulgo non satis noti esse atque negligi videntur. Vt, quod idem est, quod *habere*. Nep. 4, 2, *Pari felicitate in ea re usus.* Et

Et 25, 13. 3. *Vsus est familia optima.* Et 25, 1, 2. *Patre vsus est diligente.* Plura huius generis vide in Ind. Nepotis: Sic & Cicero 8, 3. ad Att. *Cum in ea vrbe summis honoribus imperiisque vsus sit,* item 2, 15. *Neque erat superiore honore vsus, quem praefererem i. e. non erat, qui superiorem honorem habuisset atque gessisset, quam quaestor ille.* Item Or. 2. Phil. *Antonius Caesar regnum detulit, Caesar uti noluit,* item 14, 5. ad Fam. *Cum aduersis ventis vsi essemus.* Vide & Thesaurum Nizolii. Deinde vsus verbi notetur ille, quod iungitur nominibus, quæ significant virtutes & affectiones animi, atque ita ex affectionibus istis proficilcentes operationes notat, sic dicunt, *vti libertate, fortitudine, prudentia, moderatione, pro liberaliter, fortiter, prudenter, moderate agere.* Nep. 25, 11, 5. *Sic liberalitate vtens nullas inimicitias gessit.* Item 7, 5, 6. *in captos clementes fuerant vsi.* Cujus generis plura vide in indice. Adjiciunt etiam nomina ipsas actiones significantia, dicuntque *consolatione uti, predicatione uti, pro consolari, predicare.* Cic. 6, 11, ad Fam. *Consolatione non utebatur, quod ex multis*

audiebam 5c. Et 6, 12, *Hæc prædicatio tua mihi valde grata est, eaque te uti facile patior.* Et 6. 18. *Quo magis expetam promissum tuum quo in litteris utesis.* Hic uti promisso nihil aliud est, quam promittere. Virgilius pro eo dicit, *dare promissa*, ut in lib. de Lat. f. susp. notauimus. At *facere promissa* aliud, ut ibidem monuimus. Rursus 9, 14. *Hortatio non est necessaria: gratulatione magis utendum est.* Et in Or. pro Marc. *Quo silentio eram his temporibus usus.* Notandum denique, quod dicunt, *uti aliquo multum*, *uti aliquo familiariter*, pro multum versari cum aliquo, & familiariter cum aliquo vivere, quæ quidem passim sunt obuia.

CAPVT VI.

ACCESSIO SPECIALIOR DE
VERBORUM VSU.

Verba, quæ affectum aut actionem mentis significant, subinde orationem externam significare, quæ affectus aut actionis mentis signum est.

Vocabula, quæ affectum aut actionem mentis proprie significant, subinde non ipsum affectum, aut actio-

actionem mentis, quæ quidem intra nos sunt, sed orationes externam, qua affectus & actiones mentis exprimuntur, significant. Quod quia & ipsum vulgo non satis notum videtur, hic itidem ob oculos ponendum videtur. Sunt autem inter ea vocabula *miserari*, *detestari*, *opinari*, *existimare*. Cæsar i. de B. Gall. *Abditi in tabernaculis aut suum factum querebantur, aut cum familiaribus suis commune periculum miserabantur*. Et l. 2, de B. civ. c. 41. *Hi de salute sua desperantes, ut extremo vite tempore homines facere solent, aut suam mortem miserabantur, aut parentes suos commendabant*. Sallustius B. Jug. *Eos multa pollicendo, ac miserando casum suum confirmat (Atherbal) ut per hostium munitiones noctu ad proximum mare, deinde Romam, pergerent*. Tacitus i. Ann. *Planci gravem & immeritum casum, simul quantum dedecoris adierit legio, facunde miseratur*. Vbi ipsum quoque adverbium *facunde*, declarat, quod *miserari* hic orationem externam significet. Idem Tacitus lib. 15. Ann. *Nulla edita voce, qua semet miseraretur*. Vestinus puta, cui jussu Neronis abscis-

fæ venæ. Nomen quoque verbale *miseratio* eadem notione, & quidem ab ipso Cicerone, vsurpatur. Vt in Oratione: *Miseratione mens iudicium permouenda est.* Et in epp. ad Att. *Tua illa pulchra laudatio, tua miseratio, tua cohortatio.* Ex quibus itidem satis intelligitur, vocem *miseratio* hic ad sermonem pertinere. Nec tantum de hoc vocabuli vsu & significatione monendum fuerit, sed & de vocabulo ipso. Obseruat enim Antonius Schorus, *ipsum hoc vocabulum miseratio pro misericordia paucos quotidiano sermone vsurpare.* Vide librum ejus de Phrasibus Lat. L. Atque id sane ita verum est, quod Schorus obseruat. Ceterum ipsa illa, quam dixi, notione vocabulum vsurpari adhuc rarius est. Compositum verbum *commiserari* eadem notione vsurpatur. Ne-
 pos XVII, 5, 2. *Tantum absuit ab insolentia gloria, ut commiseratus sit fortunam Græciæ.* In quibus verbum *commiserari* de sermone intelligendum esse, re-
 monet Bœclerus in Indice.

Superioribus verbis similia fere sunt
 DEFLERE & DEPLORARE. Hæce-
 nim

nim subinde non ipsum fletum, sed orationem cum fletu conjunctam & querimoniam, significant. Curtius 8, 6, 7. *Quam ignominiam agre ferens deflere apud Sostratum cæpit.* Vbi *deflere* idem, quod *queri*, *conqueri*. Et quomodo dicitur *queri apud aliquem*, ita hic *deflere apud aliquem*. Vellejus Pat. 2. 119. 1. *Ordinem atrocissima calamitatis justis voluminibus. ut alii, ita nos, conabimur exponere.* Nunc *summa deflenda est.* Vbi *deflere* est scribendo & conquerendo exponere. Suetonius Calig. 30. *Hanc ut crudelissimam cadem & defleuit edicto, & eos, qui spectare sustinuerant, execratus est.* Vbi tam *execrari*, quam *deflere*, itidem ad orationem & sermonem pertinent. Sequitur illico. *Queri etiam palam de conditione temporum suorum solebat.* Liuius 4, 3, 7. *Cum sibi nihil viui reliquum, prater linguam, ad deplorandas patriæ suæ calamitates præfatus esset.* Rursus Suetonius Cæs. 20. *Cicerone in iudicio quodam deplorante temporum statum.*

Porro de Verbo DETESTARI videamus. Hoc de sermone & verbis usurpatum reperio a Liuiio in Lib. XL.

O 5

Quoti-

Quoties ego audientibus vobis detestatus exempla discordiarum fraternarum, horrendos euentus eorum retuli? Et a Cicerone lib. 9. ep. 12. ad Att. Cum tu ad me quaedam Γενεσιος ερωτα scriptisisses, & ego mihi a te quaedam significari putassem, vt Italia cederem, detestaris hoc diligenter XI. Kal. Mart. Sequuntur deinde ipsa verba Attici, quibus id detestatus fuerat.

Pari modo & EXECRARI interdum non affectionem animi, sed eum, quo hæc proditur, Sermonem designat. Valerius Max. 3, 2, 20. *Vibius Accæus vexillum trans Punicum vallum projecit, seipsum suosque commilitones, si eo hostes potiti essent, execratus. Eodem verbo eadem de re vsus quoque Liuius lib. 25. Qui idem subinde & execrari aliquid in aliquem, aut in aliquid scribit. Vt l. 10. Hac execratus in se hostesque, quædam cernebat Gallorum aciem, concitat equum. Et l. 30. In se quoque ac suum ipsius caput execratus. Ita enim ex Mss. ibi legendum, vtj monuit Gronouius. Et l. 39. Execratus deinde in caput regnumque Prusia & hospitales Deos violata ab eo fidei testes innocans. Et l. 40. Execratio-*

crations in agminibus proficiscentium in regem. Sic & superiore ἰσχυράναι verbo vtitur in lib. 39. *In caput eorum detestari minas periculaque qui id suauissent.* Obseruauit hæc proxima & in Notis ad Liu. 30, 29. Congessit vir summus, Joh. Fred. Gronouius.

Verba EXISTIMARE & OPINARI quoque in Auctioribus subinde de sermone intelligenda sunt. Nepos X, 7, 3. de Dione. *Insuetus male audiendi non a quo animo ferebat de se ab iis male existimari, quorum paulo ante in cælum fuerat elatus laudibus.* Vbi male de aliquo existimare nihil aliud, quam male de aliquo loqui. Quibus adde, quæ Berneggerus ad Iustini 12, 5, obseruauit. Seneca de ~~ira 3, 22~~ *Pari modo dicunt bene & male de aliquo opinari.* Iustinus 12. 5. *In unam eobortem eos, qui de rege durius opinati fuerunt, contribuit.* Vbi durius de rege Alexandro opinari dicuntur, qui sequius de illo in epistolis, quas in Macedoniam mittere voluerant, scripserunt. Suetonius Aug. 51. *Inter cetera crimina abjiciebatur, quod male opinari de Casare soleret.* Et
67.

67. *Servam gravissime de se opinantem compedibus coercuit.*

Porro de verbis existimandi & ad intellectum pertinentibus notandum, quod subinde ad voluntatem significandam transferantur. Præcipue vero de verbo *censeo* hic monendum. Sane Varro apud Nonium sic habet: *Verbum censeo & arbitror idem poterat ac valebat.* Et Nonius ipse ait: *Censere et arbitrari veteres cognatione quadam socia ac similia esse verba voluerunt.* Et pro exemplo adjecit illud Plauti ex Rudente: *Non vidisse undas majores censeo.* Item illud ex Menæchmis. *Vt si sequetur me hac abisse censeat.* Verum factum fuit, ut idem verbum & ad voluntatem & ad jussionem quandam significandam transferretur. Cujus rei occasio videtur hæc fuisse, quod Senatus Romanus cum censuit & existimavit aliquid faciendum esse, ita censuit & existimavit, ut magnæ ejus auctoritas esset, & ut vim mandati ea censio haberet. Livius lib. 10. *Bellum Samnitibus & censuere Patres, & populus jussit.* Et lib. 31. *Sulpitius consul popu-*

populum concione aduocata alloquens, quia Fratres, ait, censuere, vos iubete. Ita mollius verbum de senatu vsurpabant, quam de populo; Sed vt vtriusque eadem fere vis esset. Sallustius B. Jug. Tres adolescentes in Africam legantur, qui ambos reges adeant, S. P. Q. R. verbis nuntiarent, velle & censere (senatum, populumque Rom.) eos ab armis discedere. Hic velle & censere coniunguntur: vt appareat, censere itidem ad voluntatem hic pertinere. Nec dicitur, Censere eis ab armis discedendum esse, quod non nisi ad intellectum & ad existimationem pertinere videri possit; sed Censere eos ab armis discedere. Cicero lib. 1. ep. 1. Crassus tres legatos decernit; nec excludit Pompejum, censet enim etiam ex iis, qui priuati sunt. Ex quibus apparet, censere itidem fere hic esse, quod illud, quod præcedit decernere. At decernere vtique non nudum intellectum, sed simul voluntatis actum, exprimit. Crassus cum sententiam diceret de Ptolemæo rege Ægypti restituendo, decreuit omnino, dixitque, quid ipse vellet: idemque dum decreuit, etiam censuit.

fuit. Cæsar. i. B. Ciu. M. Calidius censebat, ut Pompejus in suas provincias proficisceretur. Valerius Max. l. 7. c. 6. ex i. Senatus censuit uti publice serui aduersus propulsandorum hostium impetum emerentur. Et sane de ea verbi *censere* significatione, qua idem est, quod *decernere*, monuerunt quoque veteres Iurisperiti. In Digestorum titulo de verborum significationibus verba Iaboleni hac de re sunt ista. *Censere, est constituere & præcipere. Vnde etiam dicere solemus: Censeo, ut hoc facias. Et senatum: aliquid censuisse. Etiam Festus sic habet: Censere nunc significat putare, nunc suadere, nunc decernere. Nec tantum, cum de sententiis in senatu dicendis agitur, sed & alias ea verbi censere videtur vis esse, ut non tam ad intellectum, quam ad voluntatem, pertineat. Cicero Bruto: Imo plane, inquam, Brute, legas censeo. Idem lib. 7. ep. 13. Treuiros vites, censeo. Non dicit, censeo, legendum tibi esse, censeo, Treuiros vitandos tibi esse, quæ ad nudum intellectum pertinere videre possent; sed censeo legas, id est, ut legas, censeo vites i. e. ut vites. Quæ sane idem esse videntur, quod Volo & sua-*

Et suadeo seu hortor, ut legas, ut vites.
 Estque hæc loquendi formula multo frequentissima. Cicero. 7. in Verr. *Magnopere censeo desistas.* Et 4. Acad. *Q. Illud vero non censuerim, ut ejus Auctoritate monere.* Et 10, 12. ad Att. *Ad Cesarem mittas censeo, Et ab eo hoc petas.* Item 2, 4. ad Att. *Censeo tamen adhibeas Vettium,* Liuius 36, 7, *Nunc quoque arcessas censeo omnes nauales terrestresque copias.* Ita enim legendum, non *arcessendas*, ut docet Gronovius. Iustinus 9, 5, 2. *Demosthenes censere coepit, ut abirent Sicilia.* Quemadmodum autem alia verba, quæ ad voluntatem pertinent, non tantum ut cum conjunctiuo, sed & Accusatiuus cum infinitiuo sequitur, ita & fieri obseruamus. Iustinus. 13, 2, 5, *Perdicta censeat Roxanis expectari partum,* pro censeat, ut Roxanis partus expectetur; sic & supra ex Liuiio citabamus, *Velle Et censere eos ab armis discedere,* pro velle & cense-re, ut ipsi ab armis discederent.

Quod dixi verba existimandi subinde & ad voluntatem significandam transferri, id & ad verbum *videtur* pertinet. Est enim hoc subinde idem, quod

quod placet. Cicero in epp. ad Att. Puero de mancipiis, quæ tibi videbitur, attribuas. Vbi quæ tibi videbitur est, pro quæ tibi placuerit attribuere? si dixisset quæ tibi videbuntur attribuenda, pertineret id ad intellectum & ad existimationem. Nunc autem dicit, quæ tibi videbitur scil. attribuere. Quod nihil aliud esse potest, quam quæ tibi placuerit attribuere. Rursus Cicero lib. 14. ep. 7. si tibi videbitur, villis illis utere, quæ longissime aberunt a militibus, si dixisset, si tibi videbitur, consultum, intelligendum omnino esset de existimatione, verum vox consultum aut similis non est addita. Nepos Pausania, si tibi videtur, des ei filiam tuam nuptum. Et Datame; De qua re, si ei videretur, in colloquium veniret. Liuius lib. 3. Victi consensu decemviri, futuros se, quando ita videatur in potestate patrum affirmant. Item: Missi ad plebem conditionibus quibus videretur renocandam.

Porro OMINARI cum ad animum pertineat, reperitur tamen itidem de sermone, quo ipsa animi cogitatio exprimitur, vsurpatum. Vellejus 2, 71. Varro ad ludibrium moriturus Antonii digna illo
ac

ac vera de exitu ejus magna cum libertate ominatus est. Libertas hic est libertas loquendi. Pari modo igitur & ominari ad sermonem hic pertinet.

PLACET verbum ad voluntatem pertinens subinde & ad actionem intellectus significandam transferatur. Cicero 1. de Div. *Vt doctissimis sapientissimisque placuit*, id est, visum fuit, ut doctissimi sapientissimique existimarent. Item 4. Acad. *Duo placet esse Carneadi visorum genera*, id est, Carneades censet, existimat. Et 17, ad Fam. *Quod si haec ratio rei gerenda periculosa tibi videbitur, placebat illud, ut, si rex amicis tuis, qui per provinciam imperii tui pecunias ei credidissent, fidem suam praestitisset, & auxiliis cum tuis & copiis adjuvares. Vbi placebat, est, pro consultum videtur.* Item 16, 1. ad Fam. *Mibi placebat, si firmior esses, ut te Leucadem deportares, ut ibi te plane confirmares. Videbis quid Curio, quid Lysoni, quid medico placeat. Vbi mihi placebat, est, pro mihi consultum videtur, & quid medico placeat pro, quid medico consultum videatur, quid medicus faciendum putet.* Et 1. 1. ep. 2. ad F.

P

Ita-

Itaque postridie placuit, ut breuiter sententias diceremus. Plura id genus vide congesta ab Ant. Schoro. Ait ille, qui verbi placet vsum ignorent, eos pro placet dicere bonum videtur. Notat item quod pro placuit dicunt etiam placitum est. Horatius quoque ea notione vocabulo utitur, quod Epod. 16. scribit, Sic placet, an melius quis habet, suadete?

Verba SENTIRE & PUTARE itidem de sermone usurpata reperias. Cicero l. 10. ep. 2. *Sed nec sine periculo quisquam libere de rep. sentiens versari potest in summa impunitate gladiatorum. Vbi libere de rep. sentire, est, utique libere de rep. loqui; alioqui dici haud possit, non posse quenquam libere de rep. sentientem sine periculo versari. Nam si quis, quod de rep. sentit, non eloquatur, sed tacitus secum reputet, in discrimen venire ideo non potest. Sed & Adverbium libere argumento est, quod sentire de sermone intelligendum hic fit.*

Sunt & alia quædam, quæ modo ad intellectum, modo ad voluntatem pertinent, ut *statuo, induxi animum, decreui*

creui. Si dicas, statuo, rem ita se habere, verbum Statuo pertinet ad intellectum: Si vero dicas statuo id facere, pertinet idem ad voluntatem. Et vtriusque phraseos exempla passim obuia sunt.

CAPVT. VII.

DE

ADVERBIORVM QVORVN-
DAM SIGNIFICATIONIBVS AT-
QVE VSIBVS VVLGO FE-
RE NEGLECTIS.

INter Aduerbia, quorum vsus quosdam vulgo fere negligi obseruo, est primo ADHVC, pro *etiam, prater ea, satis* frequenter istud vocabulum vsurpatur. Nec male illud. Nam & veteres passim ita vsos inuenias. Cicero Læl. *Ortum amicitia videtis; Nisi quid adhuc forte vultis.* Plinius 33, 2. *Sunt adhuc aliqua non omittenda in auro differentia.* In talibus adhuc est pro *ad hoc, prater hoc, prater ea.* At veteres frequentissime *ad*

P 2

hoc

hoc dixerunt quoque pro ad hoc tempus, usque ad hoc tempus. Qui usus vocabuli valde hodie negligitur, diciturque pro eo perpetuo fere haecenus. Cum observare liceat, Ciceronem aliosque veteres, cum dicere voluerunt, ad hoc usque tempus aliquid factum aut non factum esse, vocabulo adhuc, non vocabulo haecenus uti soliti esse. Corn. Nepos Milt. Quae pugna nihil adhuc est nobilior, i. e. ad hoc usque tempus. Cicero lib. 6. ep. 6. ad Fam. Cur haec igitur adhuc parum profecerunt? Et ep. 14. Etsi tui tempore me aut consolandi aut iuvandi tui causa scribere ad te aliquid pro nostra amicitia oportebat: Tamen id adhuc non feci. Et l. 10. ep. 6. Att. Me adhuc nihil praeter tempestatem moratur. Et l. 6. ep. 1. ad Fam. Qui in te adhuc injustior quam tua dignitas postulabat, fuit. Et 5, 5, ad Fam. Quod adhuc majore in varietate versata est tua causa, quam homines volebant. Livius l. 40. Adhuc seu cura mea, seu fortuna, restitit parricidio tuo. Seneca ep. 24. Non pro mea adhuc, sed pro patriae libertate, pugnavi.

BENE. vide infra male

CELE.

CELERITER pro breui apud veteres frequentius, quam hodie est, Cæsar. 7. de B. Gall. *Sed factum imprudentia Biturigum & nimia obsequentia reliquorum, uti hoc incommodum acciperetur: Id tamen se celeriter majoribus commodis sanaturum.*

COMMODE vsurpant Cicero & alii pro recte, bene, concinne. Cicero 2. Off. *Has res commodissime Xenophon persecutus est.* Et de Am. *Multa breuiter & commode dicta.* Et c. Rull. *Commodius fecissent.* Nepos præf. *Commode saltare.* Et 2, 10. 1. *Commode verba facere:* Pro quo Cicero non semel *commode dicere.*

DENIQUE quod post plusscula recensita adhiberi, idemque, quod *breuiter* significare solet, hic itidem monendum videtur. Sallustius B. Jug. *Gratia, voce, denique omnibus modis pro alieno scelere nitebatur.* Nepos 21, 2, 2. *Minime libidinosus, non luxuriosus, non avarus, nullius rei denique cupidus, nisi singularis perpetuique imperii.* Quod non libidinosum, non luxuriosum, non avarum Dionysium fuisse dixerat, trium jam generum

nerum cupiditates ab eodem abfuisse significarat. Et ne plura speciatiim recensere opus esset, addit, *nullius rei denique cupidum fuisse*: Atque ita *denique* idem est, ac *breviter ut dicam*. Idem Nepos 18, 12, 1. *A quo tot annos adeo essent male habiti, ut saepe ad desperationem forent adducti; quique maximos duces interfecisset; denique in quo uno esset tantum, ut, quoad ille viueret, ipsi securi esse non possent*. Vide & Ind. in Nepotem: Itemque Freinsheimii in Curtium & Florum. Nam passim in auctoribus iste vocis *denique* vsus obleruatur. Notetur deinde & ille vsus, quod *tum denique* dicunt pro *tum demum*.

JAM idem quoque est, quod *amplius*. Cicero 1, 2, ad Fam. *Cui rei jam obfisti non poterat*.

Elegans quoque vsus ejus in connexionibus. Sallustius B. lug. c. 15. *Iam primum adolescens Catilina multa nefanda stupra fecerat*. Conf. etiam Liu. lib. 1. incunte.

MALE non ad prauitatem tantum & ad turpitudinem pertinet, sed & idem est, quod *infeliciter*: ut, cum dicunt, *male pugna-*

pugnare, male rem gerere. Vide Indicem in Nepotem a nobis locupletatum. Liuius l. 4. Mæsta ciuitati ab re male gesta Posthumius objectus. Contra bene idem quoque est, quod feliciter. Liuius L. 1. 23. Nec cessabant Sabini feroces ab re priore anno bene gesta laceffere & instare. Et l. 23. Ab re bene gesta latum exercitum. Cicero 5, 13. ad Fam. Non aliunde perdere, nec extrinsecus aut bene, aut male viuendi suspensas habere rationes. Deinde de voce male notetur, quod idem, quod valde, & quod voces pejus & pessime consimili notione vsurpentur. Ita dicunt, male odisse, male metuere, formidare pro valde, vehemenser odisse, & similiter, pejus odisse, pessime metuere pro magis odisse, maxime metuere. Terentius Heaut. 4. 1. 56. Vt prater spem euenit, quam timili male. Vide & Heaut. 3, 2, 20. Plautus Cure. Pessime metui, ne mihi hodie apud prætorem solueret. Et Pseud. 4, 3. Nimis ego illum hominem metuo. & formido male. Cicero 13, 50. ad Att. Non dubito, quin me male oderit. Et 7, 2. ad Fam. Oderam multo pejus hunc, quam ipsum illum Clodium. Horatius l. 1. ep. 17. Cane

pejus & angue vitare dicit pro *magis quam canem & anguem*. Videtur autem utraque illa significatio vocis *male* imitatione Græci vocabuli κακῶς exorta esse. Nam & Græci dicunt κακῶς πράττειν, κακῶς δίδια. Vide Henr. Stephanum de Latinitate Plauti. pag. 400. Ceterum nec alia quam dixi, vocis *male* vis est, cum dicunt *male multare aliquem*, quod passim apud Plautum, Terentium, ipsumque Ciceronem obleruatur.

De voce MAGIS non satis notum in vulgus videtur, quod sæpe utuntur, ubi vernacula lingua suadet potius contraria voce *minus* uti; quodque adeo oratione fere inversa utuntur. Justinus 2, 1, *Nec virorum imperio magis, quam fœminarum virtutibus claruere, pro non minus virtutibus fœminarum quam imperio virorum claruere*; vel, quod idem est, æque virtutibus fœminarum, atque imperio virorum. Nostri dicerent, *Nicht weniger wegen der Weiber Tugenden, eben so wohl wegen der Weiber Tugenden, als*. Nepos 1, 2, *Neque id magis imperio, quam justitia, consecutus, pro non minus just. quam imp.* Idem 25, 6, 1, *Non magis eos in*
sua

sua potestate existimabat esse, qui se iis (fluctibus ciuilibus puta) dedissent, quam qui maritimis jactarentur. Vbi non magis idem, quod æque non. Nostri, sie sind eben so wenig ihrer selbst mächtig. Item 10, 3, 2. Homo amicus non magis tyranno quam tyrannidi. Cicero 1, 8. ad Fam. Quæ proposita fuerant nobis ea sublata tota, sed nec mihi magis, quam omnibus. Notetur item, quod dicunt, neque eo magis pro & tamen non. Salustius B. lug. Neque eo magis cupido jugurtha minabatur. Nep. 21, 3, 3. Neque eo magis fida inter eos amicitia manere potuisset.

De aduerbiis magis, plus, amplius, minus, notetur, quod vsurpentur pro nominibus adiectiuis plures & pauciores, & quidem omnibus horum casibus. Cicero in Verr. Dum ea demolitio fieret, senatores non minus triginta adessent, pro non pauciores, quam triginta. Nam & ellipsis voculæ quam est in talibus. Nepos. 2, 5, 4. Minus diebus triginta in Asiam reuersus est pro paucioribus quam diebus trig. Petronius: Minus duabus horis mecum moraris. Cicero pro Rosc. Annos natus magis quadraginta pro

plures quam quadrag. Terentius Adelph. 2, 1. *Plus quingentos colapbos infringi pro plures quam quing.* Nepos 8, 4, 2. *Nolo amplius, quam centum jugera, pro nolo plura.* Idem 16, 2, 3. *Cum non essent amplius centum, pro non plures, quam centum.* Vide & Indicem in Nep. v. *amplius.*

MOX, quod Latini pro *deinde, postea*, dicant, non satis observari, vel saltem raro ea notione usurpari hodie videtur. Justinus 2, 4, 4. *Summouentes primo, mox etiam inferentes bella.* Item 9, 7, 3, *Vt in conuiuio antea primum cum Attalo, mox cum ipso patre iurgaret.* Item 12, 12, 11. *Dotibus primo formæ pueritiæque, mox obsequiis regi percharius, item 13, 1, Quos primo Philippus, mox Alexander tanta cura legerat.* Et 43, 3, *Primum Italiæ & mox orbis imperium questum.*

NEQVICQVAM pro frustra elegans; sed non vltimum. De hoc Festus: *Nequicquam significare idem, quod frustra, plurimis auctorum exemplis manifestum est.* Sallust. Bel. Cat. *Vbi socordia rete ignauiaque tradideris, nequicquam Deos implores.*

NIHIL, quamuis reuera nomen,
idem-

idemque fit, quod nulla res, tamen subinde ponitur aduerbialiter. Porro Comparatiuis cum additur pro *nihil* ponitur fere *nibilo*; idque ibidem pro *non* Liuius. 1, 23, *Si secum congressus sit, satis scire, ea se allaturum, qua nibilo minus ad rem Romanam, quam ad Albanam pertineant: Vbi Nibilo minus est pro nihil minus, non minus.* Idem Liuius 2, 29, *Exprobrantibus Consulibus nibilo plus sanitatis incuria, quam in foro esse.* Terentius Eun. 1, 1, *incerta hac, si tu postules ratione certa facere, nibilo plus agas, quam si cum ratione insanias.* Vbi eursus *nibilo plus est pro nihil plus, non plus.* Cicero 4, 14. ad Fam. *Nisi in reditu meo nibilo meliores res domesticas quam reimp. offendissem.* Vbi *nibilo meliores est pro nihil meliores, non meliores.* Pari modo comparatiuis addunt ablatiuos *tanto, quanto, aliquanto, multo, paulo* dicuntque, *tanto melior, quanto melior, paulo melior.* Pro quibus tamen etiam dicunt *tantum, quantum, aliquantum, multum, paulum melior*, ve Grosippus, id est Schoppius in Parad. liter. ep. 5. demonstrat. Exempli gratia Liuius 3, 15, *Quantum magis iuniores patrum plebi*

plebi se insinuabant. Et 44, 7, *Quantum longius procederet.*

Præcipue vero hic notandum id, quod dixi, *nibilo minus* per ablativum dici pro, *nihil minus* seu *nibulum minus*, id est, non minus, quemadmodum *quanto minus, tanto minus, paulo minus*. Id enim vulgo non satis observari videtur, putarique, *nibilo minus* respondere tantum nostro *nichts desto weniger*; non autem nostro *nicht weniger*. Differunt sane hæc nobis. Nam cum dicimus *nichts desto weniger*, idem id est, ac si diceremus, *nichts weniger*. Et notius nostris est, quod *nihilominus* significet *nichts desto weniger*, quam quod significet *nicht weniger*. Observetur autem & illud, *nibilo minus*, cum respondet nostro *nichts desto weniger*, pro quo illud dicatur, nam & hoc vulgo ignorari videtur. Cum *nibilo minus* significat *nicht weniger*, tum ut dixi, est pro *nihil minus* vel *nibulum minus*, id est, non minus, *nibilo* enim est pro *nibulum*, ut *quanto minus* pro *quantum minus*. At cum *nibilo minus* respondet nostro *nichts desto weniger*, tum *nibilo minus* est pro *nihil eo minus*, id est, non eo

eo minus : quasi Germanice dicas, *deswegen nicht vveniger*. Sic & *nibilo magis* dicunt pro *nihil eo magis*, non *eo magis*. Nepos 14, 10, 3, *Nibilo magis neque Colloquium ejus petiuit, neque in Conspectum venire studuit*. Sic & *nibilo secius* est pro *nihil eo secius*, non *eo secius*. Nepos 9, 2, 4. *Conon nibilo secius apud praefectos regis versabatur*. Item, *nibilo segnius*, pro *nihil eo segnius*, non *eo segnius*. Nepos 14, 2, 4. *In quo cum ab Ariobarzane desertus esset, nibilo segnius perseveravit*. Ipsum quoque *eo*, id est, *ideo*, in talibus separatim usurpant, dicuntque, *neque eo magis* pro *nibilo magis*. Nepos 4, 3, 5. *Neque eo magis carebat suspitione*, pro *& nibilo magis carebat suspitione*, vel, quod idem est, & *nibilo minus suspitionem habebat*. Item 18, 4, 1, *Ab hoc aliquot plagis Eumenes vulneratur, neque eo magis ex praelio excessit, sed acrius hostibus institit*. Item 16, 1, 3, *Neque eo magis arcem Thebanis reddiderunt*. Et 25, 8, 5, *Neque eo magis potenti adulatus est Antonio*. Sic & *neque eo minus* dicunt pro *nihilominus*, id est, *nihil eo minus*, non *eo minus*. Nepos 20, 4, 1, *Neque eo minus priuatis publicisque rebus interfuit*. Et
 pari

pari modo *neque eo secius pro nihilo secius*, i. e. *vt diximus, nihil eo secius*. Nepos. 1, 2, 3, *Neque eo secius Atheniensibus officia praeſtabat*. Sed quid nostrum *deſto*, quod in talibus uſurpamus, & cuius originis illud? in antiquis MSTS. scriptum reperio *thes te mebr, thes te weniger*: Vide-
turque *deſto* vox composita ex *des* & *te*; *vt des* sit Genitivus pro *deſſen*, & amplius pro *deswegen*, *vt nichts deſto weniger* dicatur pro *nichts deswegen zu weniger*.

PARVUM pro non satis huc itidem referendum. Salustius B. Jug. *Parum tuta per se ipsa probitas est*. Et B. Catil. *Nobis ea res pro magnitudine parum com-
perta est*. Cicero 2. fin. *Sed tu istud dixi-
ſti bene latine, parum plane*. Seneca de ir. c. 17. *Alexander Clitum, carissimum sibi &
una educatum, inter epulas transfodit, &
manu quidem sua, parum adulantem & pi-
gre ex Macedone & libero in Persicam Ser-
uitutem tranſeuntem*. Sic & *paruum* di-
cunt pro non satis magno. Justinus 8, 1, *Quasi parua supplicia cedibus & ruinis
luſſent*.

PRIVATIM vulgo opponitur tan-
tum

tum ei, quod fit publice. At veteres *privatim* fieri etiam illud dixerunt, quod vulgo dicunt *specialiter* & *in specie* fieri. Cicero pro Quint. *Neque interea verbum interposuit Nauius, aut societatem sibi quippiam debere, aut privatim Quintium debuisse.* Plinius l. 24. *Picis natura, excalfacit, explet, aduersatur privatim cerasse moribus.*

QVANDOQVE pro *interdum*, *nonnunquam*, frequenter hodie vsurpari videas; pro *olim aliquando*, non item. Atqui prior ille vsus in antiquiorum Scriptis: Nam quod in Thesauro Fabri, aliisque id genus libris ex Horatio citatur. *Quandoque bonus dormitat Homerus*, in eo *quandoque* non est pro *interdum*, *nonnunquam*; Sed pro *quando* vel *quandocunque*. Ceterum pro *olim*, *aliquando* vsurpari apud ceteros passim invenies. Justinus 7, 5, 5. *Cui Amyntas in scelere deprehensa, propter communes liberos, ignarus eisdem quandoque exitiosam fore, pepercit.* Ipse Cicero 6, 20. ad Fam. *Ego me Astura diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat.* Suetonius Cæsar. l. *Dummodo scirent, eum, quem incolu-*

mem tantopere cuperent, quandoque optimi uitium partibus exitio futurum. Item Tib. 14. Etiam regnaturum quandoque, sed sine regio insigni. Tacitus 6. Ann. 20. 3. Et tu Galba quandoque degustabis imperium.

QVARE vulgo putant tantum idem esse, quod, quam ob causam, & significare finem. Verum & aliter usurpatur, & significat causam efficientem, sic, ut aliquid fere *παράλκον* habeat. Cicero pro Rosc. Am. *Per multa sunt, quae dici possunt, quare intelligatur. Nepos Catone. Multas res novas in edictum addidit, quare luxuria reprimeretur. In priore quare est pro per quae: In posteriore pro per quas. Quare vulgo fere non nisi, pro propter quod usurpatur: ut Quare hoc fecisti? Nescio, quare m. hi non sit amicus. Sed sciendum, veteres usurpasse etiam pro per quod; imo & pro per quae, ut ad numerum pluralem referrent. Cicero pro Rosc. Am. Multa sunt, quae dici possunt, quare intelligatur, i. e. ex quibus, vel per quae. Nepos 24, 2, 3. Multas res novas in edictum addidit quare luxuria reprimeretur, quae jam tum incipiebat pullulare, i. e. per quas luxuria reprimi-*

reprimeretur. Estque in talibus aliquid pleonasmī. Quoniam præcedit *res novas*, nihil attinebat *re* in *quare* repetere, sed poterat scribi *per quas*, vt pronomen relatiuum cum præpositione *per* solum poneretur. Idem pleonasmus est cum *quare* ponitur pro *propter quid*, aut numero plurali *propter qua*. Cicero pro S. Rosc. *Queramus igitur, qua tanta vitia fuerint in unico filio, quare is patri displiceret.* Pari modo & *quamobrem* aliquid pleonasmī interdum habet. Exempli causa quod Cicero 7. in Verr. scribit, *Iste multa signa dederat quamobrem aliquibus responsurus non videretur, i. e. propter quæ scil. signa.*

Aduerbii SECVS vsus notetur ille, quo pro *infauste, infeliciter, male* vsurpatur; qui vsus & ipse vulgo fere negligitur. Salustius B. Iug. *Prius tamen omnia pati decreuit, quam bellum sumere: quia tentatum antea, secus cesserat.* Et ep. 2. de Rep. Ord. *Si morbo jam aut fato huic imperio secus accidat: cui dubium est, quin per orbem terrarum vastitas, bella, cades oriantur?* Suetonius Tib. 2. *Multa multorum*

Q

Clau-

*Claudiorum egregia merita: multa secus admissa in reimp. exstant. Cicero 6. 22. ad Fam. Magna consolatio est, cum recordere, etiamsi secus acciderit, te tamen recte verique sensisse. Et 3, 6. ad Famil. De iuo in me animo ne quis secus existimandi videris nonnihil loci dedisse. Ad quem locum Casaubonus: *Ὡς Ἰουλιανὸς καὶ Ἰούλιον*, Latinis aliud per *εὐφημισμὸν* ponitur in significatione mali, sic & secus usurparunt pro κακῶς. Liuius, 7, 6. Perinde ut eueniret res, ita communicatos honores pro bene aut secus consulto habitura. Tacitus 2. Ann. Qua de matre ejus locuta secus argueretur. Plinius Paneg. Meminerint sic maxime laudari incolamem imperatorem, si priores secus meriti reprehendantur. Atque ita extra viciniam quoque *τὴν βέλτιον* ea notione collocatur: quo de & Gronovius ad Liuii 7, 6, monuit.*

VEHEMENTER fieri non tantum illud dicitur, quod cum motu & strepitu aliquo fit, sed & quod a quiescentibus, & vel prorsus tacitis, peragitur. Cicero 1, 3. ad Fam. *Veheementer confidit his meis literis, se apud te gratum fore.*

tiosum fore. Et 1, 9. Quem ego auctorem, Platonem puta, vehementer sequor.

VSQVAM & NVSQVAM non patandum est idem modo esse, quod *ullo in loco, & nullo in loco*, sunt enim idem quoque, quod *ullum ad locum & nullum ad locum*. Cicero 1. Philipp. *Nec vero usquam discedebam, nec a rep. dejiciebam oculos.* Idem 6. in Verr. *Oculos de isto nusquam dejicere.* Et 7, Att 3. *Mibi certum est ab honestissima sententia digitum nusquam, scil. discedere.* Nepos 25, 4, 2. *Nusquam eam a se dimittebat.* Præterea sunt quoque idem, quod *ex illo loco, & ex nullo loco*. Nepos 1, 4, 3. *Auxilium nusquam, nisi a Lacedæmoniis petiuerunt.* Quia dicunt *auxilium nusquam petere*, dixerint quoque *auxilium usquam petere.*

CAPVT. VII.

DE

PRÆPOSITIONVM QVA-
RVNDAM VSIBVS VVLGO FE-
RE NEGLECTIS.

ANTE, quod in narrationibus
vsurpatur, cum, quid vno, aut
pluribus annis ante factum sit,
significandum est, hic quoque obser-
uari meretur. Solet in talibus *ante* vt
adverbium vsurpari, ac præcedere ab-
latius. Cæsar. i. B. Gall. 31. *Propterea*
quod pluribus mensibus ante Harudum milia
hominum XXIV ad eum venissent. Cicero i.
Tusc. *Themistocles aliquot ante annis,*
cum in epulis recusasset tyram, habitus est
indoctior. Nepos i, 8, 1. *Athenienses pro-*
pter Pisistrati tyrannidem, qua paucis annis
ante fuerat, omnium suorum ciuium poten-
tiam extimescebant. Sed potuisset in his
ipsa quoque præpositio vsurpari, scri-
bique *ante paucos menses, aliquot ante an-*
nos, ante paucos annos. Et vnus sane
isto-

istorum diuersam lectionem Gothofredus notauit; quod scil. in Tusc. Quæst. quidam Codd. habeant, *aliquot ante annos*. Sed hujus generis plura videamus. Nepos 14, 11, 2. *Huc Mithridates cum vno, cui maxime habebat fidem, ante aliquot dies venit*. Liuius 23, 44. *Victis ante diem tertium, fugatis paucis diebus ante*. Suetonius Aug. 98. *Masguba ante annum defuncti tumulum cum animaduertisset magna turba frequentari, pro anno ante*. Sic & sequente *quam*. Suetonius Cæs. 9. *Ante paucos dies quam ædilitatem iniret, pro paucis diebus ante quam æd. in*. Et Tib. 14, *Ante paucos quam reuocaretur dies*. Item c. 24. *Ante paucos quam obiret dies*. Sic Iustinus 18, 3, 5. *ante annum Trojana cladis dicit pro anno ante Trojanam cladem*. Deinde & concise dicunt *ante hæc sponsalia* pro antequam hæc sponsalia fierent, Nepos 25, 20, 1. & *ante illum imperatorem* pro antequam ille imperator fieret, idem 11, 1, 3, Sed nec illud negligendum, quod dicunt, *ante diem aliquem aliquid fieri*, cum tamen ipso illo die id fieri intelligendum sit. Seneca in lib. de morte Claudii Imp. quem

Q3

απθ.

ἀποκολοκύνθωσιν inscripsit: *Quid actum sit in cælo ante diem tertium Id. octobris Asinio Marcello, Acilio Auiola Coss. anno nouo initio seculi felicissimi, volo memoria tradere.* Voluit ille exponere, quod Claudius Imp. extinctus esset: idque factum dicit *ante diem tertium Iduum Octobris.* Suetonius autem in Claudio eadem de re sic habet: *Excessit III. Idus Oct. Asinio Marcello, Acilio Auiola Coss.* Et Tacitus 12. Ann. Sic: *Tunc medio dici, tertio ante idus Octob. foribus palatii repente diductis comitante Burro Nero egreditur.* Ex quibus apparet, *tertio id. Oct. & tertio ante Id. Oct. & ante diem tertium Id. Octobris*, vnum eundemque diem significare, & quidem decimum tertium Octobris. Vide Ciaccconii Notas in Cæsaris de B. Gall. 1, 7, 6, Pro *ante* in talibus dicunt quoque *in ante & ex ante.* Cicero in Catil. *in ante diem VIII. Kal. Nou.* pro octauo die Kal. Nouembr. Vide & Thes. Fab. a Buchnero locupletatum.

CVM quod subinde pro *apud* ponatur, vulgo non satis observari videtur. Plautus Cistell. 1, 2, 15. *Quæ sepe me-*

tecum mentionem fecerat, Puerum aut puellam aliunde ut reperirem tibi recens natum. Cicero 5, 2, ad Fam. Satis habeas, nihil, me etiam tecum de tui fratris injuria conqueri.

EX quod subinde pro a vel ab ponitur, vulgo parum animaduerti videtur. Virgilius 12. *Æn. Pœnam scelerato ex Sanguine sumit.* Liuius 23, 2, *Ut supplicii sumendi vobis ex improbo & detestabili senatu potestas esset.* Valerius M. 7, 6, ext. 3, *Ex hoc nimirum hoste tanto duci pœna magis, quam victoria petenda fuit.* Dicunt vulgo pœnam sumere, capere, recipere, exigere, petere, expetere, repetere ab aliquo. Deinde pro a vsurpant quoque de in talibus, dicuntque, *supplicium sumere de aliquo, pœnas exigere de aliquo.* Ovidius 8. *Metam.*

*Nam de matre manus diri sibi conscia facti
Exegit pœnas.*

Vide & Ind. in Nep. a nobis locupletatum v. *Supplicium.* Denique in talibus, ut dixi, & ex vsurpant. Valerius Max. qui supra dicebat *victoriam petere ex aliquo*, dicit & *victoriam referre, triumphum referre ex aliquo pro ab aliquo.* Ut 3, 6, 4, Na-

Q 4

ualem

ualem triumphum ex Pœnis retulit, Et 9, 3, 4, Ex Latinis victoriam in urbem referenti. Porro hic notetur, quod ex proposit ponunt. Cæsar l. B. Ciu. 22. Prouinciā ex pratura habuerat. Et c. 70. Ex magnis rupibus nactus planitiem. Nepos, 3, 4, 2, Ex maximo bello tantum otium conciliauit. Luccejus in ep. ad Cic. quæ est XIV. Libri V. Animus defatigatus, qui nunc requiem querat ex magnis occupationibus. Notetur & illud, quod dicunt, ex pecunia edificare, reficere aliquid. Nepos 13, 4, 1. Quos muros auus ex hostium prada restituerat, eos nepos ex sua re familiari reficere coactus est. Vide & Ind. in Nep. a nobis locuplet. Plin. l. 10. ep. 34. Erit pecunia ex qua fiat. Vetus Inscriptio ap. Gruterum p. 242, Addito ex pecunia sua portu.

IN, quod subinde pro propter vsurpetur, notandum hic videtur, Valerius Max. 5, 9, 3, *Vt suspectus in parricidio, & ob id latens, per triumuirum conquireretur. Sallustius pro eo diceret suspectus super parricidio. Ad hunc modum enim ille B. Jugurth. Suspectus super aliquo scelere. Ita dicunt gloriari in aliqua re, re-*
pre-

prebendi in aliquare, plecti in aliqua re. Cicero 2, 16, ad Fam. Memini in hoc genere gloriari solitum, quod nunquam bello civili interfuisset. Nepos 25, 11, 6, Cavit, ne qua in re jure plecteretur. Idem 4, 1, 3, Primum in eo est reprehensus, quod ex præda tripodem aureum Delphis posuisset. &c. Et 20, 4, 3, se in ea re maximas Diis gratias agere atque habere: Et 4, 2, 6. In quo factò domum reuocatus. Rursus Cicero 3, 1, ad Quint Fr. Quantum ego dolui in Cæsaris suauissimis literis. Et 6, 2, ad Fam. Nihil esse præcipue cuiquam dolendum in eo, quod accadat vniuersis. Item 3, 8, ad Fam. Ne, in quo te objurgem, id ipsum videar imitari.

Inter ea, quæ a Latine scribentibus hodie fere negliguntur, est & illud, quod Latini dixerunt, hanc vel illam affectionem animi, hanc vel illam virtutem esse in aliquo, cum dicendum fuit, aliquem hac vel illa affectione animi, hac vel illa virtute præditum esse. Exempli gratia, cum dicendum fuit, aliquem esse comem, dixerunt comitatem esse in aliquo. Quarum enunciationum, cum o-

Q 5

nni-

mnimoda sit æquipollentia, propter modum prædicandi tamen, vt cum Dialecticis loquar, eadem discrepant. Cum enim prior sit logice enuntians, & aliquid esse aliquid dicat, altera Physice enuntians est, quippe quæ ita enuntiant, vt aliquid alicui inesse, vel in aliquo esse significet. Neque vero rarum istud loquendi genus, sed longe frequentissimum est, ac proinde in vsum merito reuocandum. Cicero l. 16. ep. 1. *Vide, quanta in te sit suauitas, pro vide, quam suavis tu sit.* Item lib. 1. ep. 1. *Si esset in iis fides, in quibus summa esse debebat, non laboraremus, pro si ii fideles essent, qui maxime tales esse debebant.* Item lib. 1. ep. 7. *si esset fides, si grauitas in hominibus consularibus: sed tanta est in plerisque leuitas.* Rursus l. 2. ep. 5. *Ea para, meditare, cogita, quæ esse in eo Cive ac Viro debent, qui sit temp. in libertatem vindicaturus.* Quæ in Curione esse debere censebat, nihil aliud sunt quam virtutes Sic & l. 3. ep. 10. *Illud mihi per miram accidit, tantam temeritatem fuisse in eo adolescente.* Item: *Quibus temporibus hæc in eo grauitas, hæc animi altitudo fuit.* Et l. 4.

C. 2.

c. 2. *Similis in utroque nostrum error fuit.*
 Et l. 4. ep. 13. *Ea quidem facultas vel tui vel alterius consolandi in te summa est.* Et l. 9. ep. 19. ad Att. *Ea in me est benevolentia. Præcedit, Tanta ejus humanitas.* Pro quo ad alteram formam dicere itidem potuisset, *Tanta in eo est humanitas.* Rursus l. 6. ep. 13. ad Fam. *Mirifica est improbitas in quibusdam.* Et in Brut. *Erant in eo plurimæ literæ, nec eæ vulgares, sed interiores quedam & recondita.* Nepos 1, 8, 4, *In Miltiade erat cum summa humanitas, tum mira comitis: magna auctoritas apud omnes Ciuitates, nobile nomen, laus rei militaris maxima.* Hic non vnum, sed omnino varia in Miltiade fuisse dicuntur: Suntque ejus, quam dixi, locutionis plura hic exempla. Idem Nepos 25, 1, 3, *erat in puero præter docilitatem ingenii summa suauitas oris & vocis.* Salustius B. J. in consule nostro *multæ bonæque artes animi & corporis erant.* Justinus 6, 5. *In quo non imperatoria tantum, veram & oratoria artes fuisse.* Item 13, 1. *Ea formæ pulchritudo, & proceritas corporis, & virium ac sapientiæ magnitudo in omnibus fuit, ut, qui eos ignoraret, non ex*
 una

una gente, sed ex toto terrarum orbe electos putaret. Rursus 2, 9, 14. Tantam in eo virtutem fuisse, ut non tot cadibus fatigaretur.

Sed non tantum dicunt, *est in aliquo hac vel illa affectio, hac vel illa virtus, sed & verbo composito inest in aliquo & inest alicui hac vel illa affectio, hac vel illa virtus.* Cicero in lib. de fin. b. & m. *inesse necesse est in eo, qui ita sit affectus, firmitatem animi.* Salustius B. Cat. *Huic homini non minor vanitas inerat, quam audacia. Nepos 15, 5, 2. Illi genti plus inest virium, quam ingenii. Item 7, 1, 4, Ut omnes admirarentur in uno homine tantam inesse dissimilitudinem, tamque diversam naturam.* Quidam tamen libri verbo simplici habent, *tantam esse similitudinem.* Sed alteram lectionem tuetur Gebhardus illo Taciti Hist. 4, 27, 6. *Tanta illi exercitui diuersitas inerat licentia patientiaque.* Si autem similes locutiones huc aliquid faciant, ipsa verba Ciceronis, Salustii & Nepotis alia, quæ produximus, præcipue respicienda hic fuerint. Cicero quidem prorsus *consimiliter dicit*
inest

Inest in aliquo firmitas animi. Ad quem modum & Terentius Andr. 5, 2, Tristis seueritas inest in vultu, atque in verbis fides. Idem vero & verbo simplici subaudito, adiectiuoque nomine situs addito dicit, fidem & taciturnitatem in aliquo sitam esse. Vt Andr. 1, 1, Nihil istac opus est arte ad hanc rem, quam paro: sed his, quas semper in te intellexi sitas, fide & taciturnitate.

POST præpositio, eodem modo pro *post* aduerbio, ponitur, vt *ante* præpositio, pro *ante* aduerbio. Cicero pro Rosc. *Aliquot post menses occisus est, pro aliquot mensibus post.* Item 2. Philip. *Post diem tertium veni in adem Telluris, i. e. tertio die post, tribus diebus post.* Varro 5 de L L. *Saturnalia dicta a Saturno, quod eo die feria ejus, vt post diem tertium Opalia Opis.* Vide Notas Ciacconii in Cæs. de B. Gall. 1, 7, *Nec aliter sequente quam.* Nepos 3, 3, *Decessit fere post annum quartum, quam Themistocles Athenis erat expulsus, id est, quarto anno post.* Item 10, 5, 3, *Post diem tertium quam Siciliam attigerat, pro tertio die post.* Denique

nique sequente casu secundo. Justinus 38, 8, 1, *Post annos tres & viginti sumpti regni, i. e. tribus & viginti annis postquam regnum sumpserat.* Et 14, 3, 8, *Post tot annos emeritorum stipendiorum, pro tot annis, postquam stipendia emeruerat.* Deinde eleganter multa concise dicunt. Vt Justinus 8, 1, *Quasi post arma & bellum locum legibus reliquissent, i. e. postquam arma & bellum sumpserant.* Nepos 25, 9, 5, *Neque post calamitatem versuram facere potuit, i. e. postquam in calamitatem incidit.* Martialis:

Mastuprabantur Phrygii post otia serui,
i. e. postquam otia nacti erant. Rursus Justinus, 1, 6, *Ingens post necessitatem pugnandi animus exercitui ejus accessit, i. e. postquam necessitatem pugnandi sibi impositam viderunt.* Et 10, 1, *Post noua paterna pietatis exempla interficiendi patris consilium cepit, i. e. postquam noua paternæ pietatis exempla edita fuerunt.* Valerius Max. 4, 6, ext. 1, *Post conquistorum omnis generis bonorum, monumentique usque ad septem miracula prouecti magnificentiam, i. e. postquam omnis generis honores*
 con-

conquiliuit, & monimentum vsque ad septem miracula prouectum fuit. Sic post *Athenas deuictas* Nepos 16, 1, 3, dixit pro postquam Athenæ deuictæ fuerunt, Et 25, 5, 3, *Hanc post rem gestam non ita multis diebus*, pro non ita multis diebus, postquam hæc res gesta fuit.

PROPTER, quod causam notet, satis vulgatum esse, ait Schorus; ac modo illud obseruari vult, quod idem quoque sit, quod prope aut apud; sed quia causarum genera sunt varia, non satis notum videtur, quod non tantum finis, & id, quod impellit, sed & alia causarum genera hoc vocabulo exprimantur. Luccejus in ep. ad Cic. quæ est 14. libris inter epp. Ciceronis: *Tu solus aperta non videbis, qui solus propter acumen occultissima perspicis.* Ipse Cicero 13, 17. ad Fam. *Sin propter verecundiam suam minus se tibi obtulit.* Nos id dicimus aus *Schambafftigkeit*. Idem pro Rosc. *Susceptum onus aut propter perfidiam abjicere, aut propter imbecillitatem animi deponere.* Nostri aus *Vntreu*, aus *Schwachheit des Gemüths* Nepos 15, 7, 1, *Cum cum propter inuidiam Cines perficere*
 ex.

exercitui noluiſſent. Noſtri auſ Miſgunſt. Virgiliuſ pro eo dicit obinuidiam. Vt l. 2. Æn. Pulſuſ ob inuidiam regno. Ruruſ Cicero 5. Parad. Qui legibuſ non propter metum paret. In talibuſ igitur cauſa minus principalis, quam vocant, & quidem προηγουμένη hac vocula notatur. Sed ſubinde cauſam quoque principalem notat. Plautuſ Amph. 4, 1, Quiſ fuerit, quem propter corpus ſuum ſupri compleuerit. Cicero pro Mil. Quod enim præmiuſ ſatiſ magnum tam beneuoliſ, tam boniſ, tam fidelibuſ ſerviſ, propter quos uiuit? Item, Propter eodem non Sanguine & vulneribuſ ſuiſ, Crudeliſſimi inimici mentem oculoſque ſatiauit. Item, Propter quem ceteri latarentur. Ruruſ p. Roſc. Vt propter quos ſuauiſſimam hanc lucem aſpexerit, eoſ indigniſſime hac luce priuauerit. In quibuſ omnibuſ propter eſt pro per & cauſam efficientem principalem notat.

PARS II.

DE

CONSTRUCTIONE VULGO NEGLECTA.

CAP. I.

DE

CONSTRUCTIONE NOMI- NVM ET VERBORVM.

Illud vulgo negligitur, quod nominibus voluntatem aut facultatem significantibus Latinis non tantum gerundium in Di, sed & in Dum terminatum, cum præpositione *ad* sub-
jicere libello de Lat. falso suspecta cap. 20. docuimus; itidem eam ob causam, quod linguæ vernaculæ nimis affine illud, ac non satis Latinum, esse suspicentur. Dicunt Latini non tantum *tempus faciendi, spatium faciendi*, sed & *tempus ad faciendum, spatium ad fac.* Cicero 5. in Verr. *Etiam si spatium ad dicendum nostro commodo vacuosque dies habuissimus.*

R

Iusti-

Iustinus 8, 5. *Neque spatium erat instruendi belli, nec tempus ad contrabenda auxilia.* Vbi manifeste *spatium ad dicendum, tempus ad contrabenda aux.* est pro *spat. dicendi, tempus contrabendi.* Vide sic plurima id genus alia in prædicto loco. Et adde illud Ciceronis I, 9, ad Fam. *Nulli improbo cui locus ad uiolandam remp. esse potuisset.* Et illud Curtii I. 5. *Paucis ad moriendum, pluribus ad fugam animus fuit.*

Nomina, quæ cum Genitiuo aut Ablatiuo construuntur, quod subinde & cum Ablatiuo præpositione *in* vel *diserte* addita, vel subaudienda construuntur, parum obseruari videtur. Dicitur sane *prudens alicuius rei*, sed dicitur quoque *prudens in aliqua re.* Cicero de Amic. *Acilius prudens esse, in iure civili putabatur.* Et Hyginus 14, *Augurio prudens pro in augurio pr.* Idem fab. 92. dicit, *omni artificio sciens pro in omni art.* *Sciens* autem antiquum est, pro *sciens*, apud Pacuuium, Nonium, & al. Sic & *iure peritus* dicunt pro *in iure peritus.* Item *rudis in arte.* Propertius 3, 5.

Pari

Pari modo, quæ Dativum adsciscunt, construuntur itidem interdum cum Ablativo, addita aut subaudita præpositione. Sic dicitur *deditus in aliqua re*. Catullus Epithal. Mallii. *Non tuus levis in mala deditus vir adultera*, pro malæ adulteræ deditus. Lucretius l. 3. *In pugna studio quod dedita mens est*.

Recte sane dicitur ABSTINERE *ab aliqua re*, subaudito pronomine reciproco *se*. Sed non negligenda tamen prorsus est phrasis plenior, *abstinere se aliqua re*; sed & ipsa nonnunquam usurpanda. Sane veteres illi, quibus lingua vernacula fuit pronomen reciprocum, non semper subaudiendum relinquunt, sed subinde diserte illud adiiciunt. Nepos 25, 22, 3. *Cum biduum cibo se abstinuisset*. Cicero l. 7. ep. 26. *Qui me ostreis & muranis facile abstinebam*.

De Verbo ACCUSARE notetur illud, quod non tantum dicant, *accusare aliquem alicuius rei*, sed &, *accusare superbiam, avaritiam, perfidiam alicuius*. Cicero l. 7. ep. 16. *Superbiam tuam accusant*. Item l. 2. ep. 1. *Non tam mihi molestum fuit accusari abs te officium meum*,

R 2

(negle-

(neglectum puta) *quam iocandum requiri.*
 Et l. 4. ep. 4. *Cæsar accusata acerbitate Marcelli, laudatæque æquitæ tuæ. Nepos Lyfand. In quo (libro) accuratiffime eius auaritiæ peruidiamque accusaret.* Iuftinus 2, 15. *Tarditatem collegarum accusans.* Ceterum verbi *accusare* ipfa quoque illa fignificatio obferuetur; quod videlicet extra iudiciũ quoque & in rebus priuatis locum habeat, vt ex his, quæ produxi, manifeſte apparet. Et monuit quoque hac de re Manutius in Noris ad ep. 1. lib. 1. Ciceronis; & quidem ad illa verba, *Pompeium & hortari & orare, & iam liberius accusare, & monere, vt magnam infamiam fugiat, non deſiſtimus.* Produxit quoque idem Manutius ibidem verba Ciceronis ex. 3. de off. *Accuſabit patrem filius, nefaria de patria cogitantem, in quibus quippe accuſabit, fit pro reprehendet.* Porro eadem ratione, qua dicunt, *accuſare ſuperbiam alicuius, pro accuſare aliquem ſuperbiæ, vel nomine ſuperbiæ, propter ſuperbiam, dicunt quoque, increpare alicuius ſuperbiam, contemnere alicuius ignauiam, pro increpare aliquem nomine ſuperbiæ, vel propter ſuper-*

superbiam, contemnere aliquem propter ignauiam. Iustinus II. 3. Studia (Thebanorum) in Persas non presentia tantum, verum & vetera aduersus Græcia libertatem increpantes. Liuius lib. 3. Non illi vestram ignauiam contempsere, nec suæ virtuti confisi sunt; quippe toties fusi fugatique, castris exuti, agro mulctati, subiugum missi, & se & vos nouere. Vbi non illi vestram ignauiam contempsere est, pro non illi vos propter ignauiam contempsere, vel quod ignauos & timidos vos putarent. Neque enim ignauia laborum fugam tantum, & ignauus tantum idem, quod piger, sed aliquid etiam aliud significat. Ignauus miles dicitur, qui hostem timet, & abiectis armis fugit. Cicero 2. Tusc. Vt enim sit in prælio, vt ignauus miles simul ac viderit hostem, abiecto scuto, fugiat.

Occasione verbi accusare, de cuius constructione quædam modo agebam, reuocor in memoriam alterius cuiusdam constructionis, non eiusdem tantum, sed & variorum aliorum verborum; quod videlicet dicunt quoque, accusare aliquem in aliqua re, gratias alicui agere in aliqua re, & id genus alia:

R 3

in

in quibus *in* idem est, quod *de* vel *propter*. Cicero l. 2. ep. 9. *In* quo cum ob-
iurgarer. Rursus l. 2. ep. 16. *Memini in*
hoc genere gloriari solitum esse Q. Hor-
tensium, quod nunquam bello civili inter-
fuisset. Et l. 3. ep. II. *Te leuiter accu-*
sans in eo, quod de me cito credidisses. l. 6.
ep. 2. *Nihil esse præcipue cuiquam dolen-*
dum in eo, quod accadat uniuersis. Et l. 3.
ep. I. ad Q. Fr. *Quantum ego dolui in*
Cæsaris suauissimis literis. Sic etiam di-
cunt, *plecti, reprehendi in aliqua re, gra-*
tias alicui agere in aliqua re. Vide Indi-
cem in Nep. a nobis locupletatum v. in.
Apparet, constructionem eam satis fre-
quentem fuisse apud veteres. At ho-
die quotusquisque ita loquitur, aut scri-
bit? Est igitur hoc quoque in vsum re-
uocandum.

Constructio verbi ADDERE, in-
tercedente præpositione *in* cum nomi-
nibus, vulgo fere negligitur. Quotus-
quisque enim scribit, *addere aliquid in*
aliquid? At veteres non tantum dixe-
runt, *addere aliquid alicui*, sed & *addere*
aliquid in aliquid. Corn. Nepos. 24. 3. 2.
Multas res novas in edictum addidit. Ci-
cero

cero pro Cæc. *Cur ergo in illud quotidianum interdictum, unde ille me vi deiecit, additur, cum ego possiderem.* Et in epp. ad Att. *Misi ad te epistolas ad Martianum & ad Montanum: eas in eundem fasciculum velim addas.* Item: *In illam orationem Metellinam addidi quædam.* Plin. lib. 1. 13. 3. *In potus addere, sc. unguenta.*

ADMITTERE *facinus* dicunt vocolis *in se* subauditis; sed & phrasi pleniore *admittere in se facinus*. Cicero 2. Philipp. *Ea in te admisisti, quæ a verecundo amico audire non posses.* Auctor ad Herenn. *Aduersarii hoc in se facinus admiserunt.* Quare his quoque, qui hodie Latine scribere conantur, non modo *admittere facinus*, sed & *admittere in se facinus* dicendum fuerit. Plautus quoque Menæch. 5, 1. plene scripsit. *Quid tandem admisi in me, ut loqui non audeam?* Sic enim legendum ex MSS. recte iudicat Taubmannus; non, ut aliæ editiones habent *in te*. Terentius Adelph. 4, 5. *Ut me hoc delictum admisisse in me, id mihi vehementer dolet.*

ADUOLARE cum casu sine præpositione, vulgo ignotum est. Cic. 1. 2.

ad Att. *Hic tibi rostra Cato aduolabit.* Alibi dicit, *aduolare ad, aduolare in.* Pari modo dicunt, *aduolui genua vel genibus,* & habet ita nominatim Tacitus in lib. I. Ann. Vid. index Freinshemii. Sic *adfidere mœnia, adiacere mare.* Nep. 13. 2. I. Lucret. 5. 545. Aliter dicunt, *adiacere alicui.*

AGGREDI *ad aliquam rem, non minus recte dicitur, quam aggredi aliquam rem.* Cicero pro Mur. *Ceterorum ornamentorum omnium, quibus fractum ad consolatus petitionem aggredi par est.* Et I. de Nat. *Antequam aggredior ad ea, quæ a te disputata sunt.* Liuius I. 42. *Aggreditur inde ad pacis longe maximum opus.* Ita in sex MSS. se reperisse, testatur Gronouius.

CIRCVMDARE *alicui aliquid, æque recte dicitur ac circumdare aliquid aliqua re.* Ad eum modum Scribonius Largus, *circumdare denti medicamentum,* dicit pro *circumdare dentem medicamento.* Liuius. 3. 26. *Munitiones circumdant sc. castris, pro munitionibus circumdant castra.* Et 21. 42. *Circumdatis ad spectaculum exercitu sc. militibus.* Ergo *circumdare exer-*

exercitum militibus dicitur, pro circumdare milites exercitu. Iustinus 5, 8, 1. Obsidione circumdata obsessos fame urgent: Dicunt ergo non tantum, obsidione aliquos circumdare, sed & obsidionem aliquibus circumdare. Sic & 4, 4, 5, munitionibus circumdati, hostes etiam marinis commeatibus in vrbe clausos intercludunt. Munitionibus circumdati duo ablativi sunt consequentiam designantes, vt Grammatici loquuntur: diciturque, munitiones circumdare alicui, vt supra & ex verbis Liuii intellectum. Rursus Iustinus 1, 2, 7. Murum vrbi circumdedit. Et 1, 6, 4. Circumdata via sylua.

CIRCUMFUNDERE *alicui aliquid, perinde dicitur, vt circumdare alicui aliquid; neque tantum circumfundere aliquid aliqua re.*

COMPARARE *cum aliquo, vulgo notum est: quod autem dicant quoque comparare ad aliquem, id rarius. Terentius Eun. Ne comparandus quidem ad illum est. Liuius 1, 3. Tantam vastitatem in sabino agro reddidit, vt comparati ad eum prope intacti bello fines Romani viderentur.*

CONUENIRE non tantum dicitur alicui, sed & ad aliquem, & in aliquem. Cicero pro Sulla : *Conuenit ad eum hac contumelia.* Nepos 7, 3, 4. *Hac maxime conuenire in Alcibiadem videbatur.* Varro de re rust. c. 19. *Neutrum borum ad omnem agrum conuenire puto.* Scribonius Largus c. 23. *Res, quæ in hac compositione sunt, non vtique conueniunt ad antiquas.* Idem in Præf. *Respondet ad cibos curatio, pro respondet cibus : quomodo & Palladius 1, 5, respondere ad vota, pro respondere votis.*

DESPERARE de aliqua re, notum est ; sed desperare alicui rei aut persona, non perinde notum. Loquuntur tamen ita Auctores non raro. Cicero pro Cluent. *Is cum promissis suis excitauit, & simul saluti desperare vetuit.* Et in Or. post red. in Sen. *Bonos viros lugere malui meas fortunas, quam suis desperare.* Et i. Philipp. *Qui cum oppido desperassent, munire artem cœperunt.* Et pro Mur. *Quoniam sibi hic ipse desperat.*

Recte sane dicitur, **DISSENTIRE** ab aliquo, dissidere ab aliquo, discrepare ab aliquo : nec male talia vulgo usurpantur.

Sed

Sed sciendum, esse & aliam istorum verborum constructionem, non, ut vulgo fere fit, negligendam. Dicunt enim Latini etiam, *dissentire cum aliquo, dissidere cum aliquo, discrepare cum aliquo*. Cicero Orat. pro Syll. *L. Sylla cum Octavio Collega dissentit*. Item 3. de Off. *Ego etiam cum Catone meo saepe dissensi*. Et 1. ad Herenn. *Cum videtur Scriptoris voluntas cum Scripto dissentire*. Valerius Max. 3, 8, ext. 1. *Dacium acerrimo studio secum in administratione reip. dissidentem*. Idem 5, 1, ext. 3. *Ut officii prospectum in iis deponeret, qui cum maxime ardent cum eo dissidebant*. Suetonius Tiberio 7. *Cum Iulia primo concorditer vixit, mox dissedit*. Subaudiendum enim cum illa, non ab illa, nisi enim ipsa quoque illa præpositio cum, quæ antecessit, subaudienda esset, non potuisset præpositionem omittere. Rursus Cicero 4. de fin. *Quibuscum re conveniebat verbis discrepare*. Subaudiendum & hic cum illis; & quidem ob eandem, quam modo dixi, causam. Item 2. de fin. ut Curio citat, in Lexico, *discrepant facta cum dictis*.

ERVM-

ERVMPERE non nisi intransitium verbum esse quidam putant. Quo etiam factum, ut varia veterum Auctorum loca quibusdam corrumparentur, potius quam emendarentur. Exempli gratia apud Liuium 36, 7, male lectum fuit, *ut erumpere diu coercita ira in hostes communes possit*; cum legendum sit, *erumpere diu coercitam iram*, ut a magno eius Auctoris Sospitatore Gronouio est monitum. Est omnino id verbi transitium proprie, & casum quartum adsciscit: qui, si diserte adiectus non sit, subaudiendus tamen est; & quidem pronominis reciproci: ut *erumpere*, si nullus quartus casus adiectus sit, dicatur pro *erumpere se*, quomodo supra *abstinere*, pro *abstinere se*. Sed plura Auctorum loca videamus. Cicero 16, 3, ad Att. *Ne in me stomachum erumpant*. Et in Arataeis:

Actriferos validis erumpunt flatibus ignes.
Cæsar 3. de B. Ciu. *In eas indiligentia sua ac doloris iracundiam erupit*. Sic enim legendum viri docti monuerunt. Tibullus l. 4.

Fontibus ut dulces erumpat terra liquores.
Deinde, si actio reflectatur in ipsum agentem,

tem, dicunt *erumpere se*. Cæsar. 2. de B. Ciu. *Portis se foras erumpunt*. Coelius ep. 14. ad Cic. *Ad bellum se erumpit*. Virgilius 1. Georg. *Densa inter nubila sese diuersi erumpunt radii*. Et 4. Georg.

*Et caput unde altus primum se erumpit
Cenipeus.*

De verbis ESSE & FACERE notetur, quod adsciscant non duos, sed vnum genitium, quodque dicatur, *esse muneris, esse beneficii, esse ditionis, esse iuris* : itemque *facere muneris, facere beneficii*.

Illud notum, quod verbum *esse* adsciscat duos genitiuos, unum nominis substantiui, alterum nominis adiectiui : exempli gratia, *esse maximi animi, esse sapientis consilii, esse magni pretii, nullius pretii*.

Verum, quod dicant etiam, *esse muneris, esse beneficii alicuius*, id non adeo notum in vulgus. Ouidius lib. 2. am. eleg. 13.

*Lenis ades, precibusque faue, Lucina,
puella :*

*Digna est, quam iubeas muneris esse
tui.*

Sunt quidem & hic duo genitiui, sed unus est pronominis : pro quo & alterius

rius nominis substantiui genitiuus poni potest, & discrepat hoc omnino ab alteris illis. Iustinus l. 42. c. 5. *Nam & ipse (Tyridates) restitui in regnum desiderabat, iuris Romanorum futuram Parthiam affirmans, si eius regnum muneris eorum (Romanorum puta) fuisset.* In quibus duplex eiusdem generis constructio apparet, *Parthia est iuris Romanorum, Regnum Tyridatis est muneris Romanorum.* Tale & illud est eiusdem Iustini 38, 3. *Cappadocia iuris esse Mithridatis coepit.* Nec multum discrepat illud eiusdem 5, 7. *Nec aliud ditionis Atheniensium præter urbem ipsam reliquit.* Vi enim verbi substantiui genitiuus ille *ditionis* locum hic habet. Rursus Ovidius lib. 14. *Metamorph.*

*Numinis instar eris semper mihi, meque
fatebor*

Muneris esse tui.

Horatius lib. 4. Od. 3.

Totum muneris hoc tui est,

Quod monstror digiti prætereuntium.

Hic res quædam dicitur esse muneris Melpomenes : in verbis Ovidii autem ipsa persona dicebatur muneris alicuius esse.

esse. Et sensus vtriusque quis sit, varie intelligitur. Nimirum res quædam muneris alicuius esse dicitur, si a quopiam sit profecta, si alicui accepta sit referenda: persona autem muneris alicuius esse dicitur, si cuiusquam incolumitatem, & prosperam fortunam suam acceptam referre debeat.

Phrasin *beneficii sui aliquem* FACERE, habet Seneca 3. de benefic. c. 18. *Adeo-que dominis serui beneficia possunt dare, ut ipsos saepe beneficii sui fecerint.* Sic enim legendum esse; non ut Lipsius emendare voluit *beneficia sua*, docet Gronovius lib. 4. Observ. c. 9. Iustinus 13, 4. *Reuersus inde (Perdiccas) inter Principes prouincias diuidit, simul ut & remoueret amulos, & munus imperii, beneficii sui faceret.* Item 24. 2. *Cum quibus non ideo se armis contendisse, quoniam eripere his regnum; sed quod id facere sui muneris vellet.* Tacitus lib. 15. Annal. c. 52. v. 5. *Plerique Vestini quoque consulis acre ingenium vitauisse, Pisonem crediderunt; ne aut libertatem moliretur, (sic Lipsius legendum censet) vel delecto imperatore alio sui muneris temp. faceret.* Et quem-
admo-

admodum, vt paulo ante ostendimus, dicunt ditionis aliquorum esse, Causaub. ad Suet. Claud. 23. Ita quoque dicunt, *ditionis aliquorum aliquid facere, iuris aliquorum aliquid facere.* Liuius 7, 31. *Adeo infractos gereret animos,* (populus Campanus) *vt se ipse suaque omnia potestatis alienæ faceret.* Sed huic de dedentibus se & fidei alienæ se committentibus phrasis vsurpatur. Possit tamen is quoque potestatis alicuius facere, aliquos dici, qui potentia sua atque armis efficit, vt sub potestate atque in deditioe alicuius sint aliqui. Nec minus, qui in potestatem suam ipsius aliquos redigit, potestatis suæ eosdem facere dici possit. Sane Iustinus 34, 1, 5, scribit sic, *singulos vrbes proprii iuris facere.* Dicitur autem, *muneris sui, beneficii sui aliquid facere; itemque potestatis alienæ, potestatis suæ aliquos facere, pro facere, vt aliquid sit muneris seu beneficii sui, facere, vt quidam sint potestatis alienæ, potestatis suæ:* vt adeo phrasæ hæ in alteras illas *muneris alicuius, beneficii alicuius esse* resoluantur. Sic concisus loquendi modus est, quod dicunt, *ditionis alicuius aliquid relinquere,*
pro

pro relinquere aliquid, ut sit ditionis alicuius. Iustinus 5, 7, 3. Nec aliud ditionis Atheniensium prater urbem ipsam reliquit. Item quod dicunt, urbs nunc Lacedæmoniorum, nunc Atheniensium juris habitata est. Vide eundem Iustinum 9, 1, 3. Rursus quod dicunt, in Asiam Persarum iuris aliquem mittere, pro in Asiam, quæ est Persarum iuris. 9, 5, 8. Alterius generis concisa locutio est, quod dicunt, facere potestatem alicuius, facere optionem alicuius, pro facere ut potestas, ut optio sit alicuius. Liuius 27, 8. Senatus populi potestatem ferit; puta maximi curionis creandi siue a patribus siue a plebe. Ita enim legendum; non populo, docuit Gronovius e MSS. Sallustius B. Iug. Cum Pœni aliam conditionem, tantum modo æquam, peterent, Græci optionem Carthaginensium faciunt. Dicunt sane, optio tua est, optio illius est. Plautus Cas. 2, 4. Optio hæc tua est: utram harum vis conditionem accipe. Inde porro est, quod dicunt, facere optionem alicuius, pro facere, ut optio sit alicuius.

Verbum EXCVSARE, quod accusativum & dativum personæ adsciscat, id

S

notum:

notum : quod vero solum quoque accusatorium rei adsciscat, dicaturque, *excusare morbum*, pro *excusare se de morbo*, id non vulgare est. Liuius 23, 8. *Ipse valetudinem excusans*. Et 26, 22. *Valetudinem oculorum excusauit*, id est, ut Berneggerus ad Iustini 18, 7. exponit, *in sui excusationem adduxit*. Valerius Max. 6, 4. ext. 2. Eumque (consulatum puta) *sub excusatione aduersæ valetudinis oculorum recusaret*. Ubi *excusatio aduersæ valetudinis dixit*, quia dicitur, *excusare aduersam valetudinem*. Cæsar 1, de B. Ciu. *in se excusationem ætatis nihil valere*, dicitur ergo & *excusare ætatem*. Svetonius Aug. c. ult. *Excusata rei familiaris mediocritate*. Iustinus 18, 7, 16. *Belli necessitatem excusat*. Tacitus Annal. 5, 1. *Excusare magnitudinem negotiorum*. Et 3, II. *diuersa excusare*. Curtius 5, 10, 8. *Excusare consternationem suam*, & 3, 12, 17, *excusare ignorance[m] nunquam visi regis*. Sed concisæ istæ phrasæ, quibus aliis explicandæ. Berneggerus ad Iustini 18, 7. Verba Liuii, *valetudinem ocul. excusauit*, explicat his suis, *valetudinem ocul. in sui excusationem adduxit*.

duxit. Sed dubito ego, an sic dicant Latini, *adducere aliquid in sui excusationem.* Hoc scio, dicere eos, *afferre excusationem*, dixerim potius, *excusare morbum, valetudinem oculorum*, esse concise dictum, pro *excusare se morbi causa, valetudinis oculorum causa.* Video enim Ciceronem 12, 14. ad Att. scribere, *excusari morbi causa.* Deinde apud Liuium 38, 52. pleniorē phrasin reperio hanc: *L. Scipio morbum causam esse, cur abesset, excusabat.* Item: *Cum L. Scipio excuset, morbum causam esse fratri.* Ergo, *excuso morbum*, fuerit pro *excuso morbum mihi causam fuisse.*

EXPONERE *de aliquare*, non perinde notum est, ac *exponere aliquid.* Nepos 16, 1, 1. *Cuius de virtutibus dubito quemadmodum exponam.* Cicero 1, 9, ad Fam. *Tum hoc non in postremis, de quo cœperam exponere.* Sic & dicunt, *deferre de aliqua re*, pro *deferre aliquid.* Nepos 14, 7, 1. *Filius ad regem transit, & de defectione patris detulit.* Item 14, 9, 2. *De quibus, quod inimici detulerunt, neque credendum, neque negligendum putauit.* Estque illud **DE** plane frequens in constru-

struendis nominibus cum verbis. Sic enim dicunt quoque, *de scelere comperire, de vxore exprobrare, de voluntate alicuius explorare, de morte alicuius obiicere.* Brutus in Epistola ad Cic. quæ est tertia libr. XI. *Te miramur, non potuisse continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Casaris obiiceres.* Nepos 23, 2, 2. *Ad quem, cum Legati venissent Romani, qui de eius voluntate explorarent.* Idem 4, 3, 3. *Postquam de scelere filii comperit.* Et 15, 5, 5. *Desine de Vxore mihi exprobrare.* Pari modo Cicero Or. in Pis. dicit: *Mitto de amissa maxima parte exercitus, promitto vel omitto maximam partem exercitus.* Nam Orat. pro Mur. Casu quarto dicit: *Mitto prælia, præterea, oppugnationes oppidorum.* Et in epp. ad Att. *Mitto illam fugam, conciones.* Porro dicunt: *deplorare de aliqua re, pro deplorare aliquam rem.* Cicero pro Sest. *Necessario mihi de iisdem rebus esse arbitror, si non utilius disputandum, ut certe dolentibus deplorandum.* Vide & Schorum v. *deploro.*

IMMINERE, quod cum casu tertio construatur, notum est: quod vero & cum quarto casu, intercedente præ-

posi-

positione, construatur, paucis obseruatum videtur. Dicunt igitur non tantum, *imminere alicui*, sed & *imminere in aliquid* & *ad aliquid*. Cicero 15, 17, ad Att. *Ipse autem eo die in Pati nostri tyro-tarichum imminebam*. Fuit autem tyro-tarichus cibi genus, cuius Cicero & alibi mentionem facit, & confectionem docet Apicius libro 4. Rursus Cicero pro Dom. *Qui imminere iam cupiditate videtur in tribunitiam potestatem*. Et 2. Verr. *Ille infestus in omnia maria ex omnibus Sicilia partibus imminebat*. In altera illa pro Dom. Oratione loquitur & sic: *Homo ad eadem imminens*.

IMPLICARE, construitur sane cum casu tertio, diciturque, *implicitus morbo*, *implicitus magnis rebus*: sed dicunt tamen etiam vi præpositionis, *implicitus in morbum*. Ita Nepos c. 3, 4, & 17, 8, 6. Sed & casum sextum eiusdem vi præpositionis verbum adsciscit, diciturque, *implicitus tyrannide Dionysiorum*. Ita rursus Nepos 10, 1. Estque, *implicitus tyrannide*, pro *implicitus in tyrannide*. Cicero 2. de Fin. *Implicare se societate omnium*.

Et I. de Off. *Implicari certo genere, cur-
sueque viuendi.*

IMPONERE *in aliquo*, non magis
suspectum esse debet, quam *imponere*
alicui & in aliquid. Cicero I. de Nat. D.
Imposuistis in ceruicibus nostris sempiternum dominium. Valerius Max. 5, 3, ext. 3
*Tantum non in eculo ab Atheniensibus im-
positus est.* Quintilianus Proœmio lib. 1.
Summam manum imponere in aliqua re.
Pari modo dicunt, *includere in carcere.*
Lilius 38. *Ut in carcere instar furis &
latronis vir clarissimus includatur, & in
robore ac tenebris expiret.* Item *infunde-
re aurum in statuis.* Iustinus 32, 4, 5.
Auro suo in statuis infuso. Vbi ante hac
legendum putabam *statuis* vel *in statuas*:
nunc autem nihil mutandum iudico.
Ad eum modum & Columella 6, 4, *in
maribus infundere*, dicit. *

* Plura de his habes in Grammatica Marchica,
hoc anno edita, p. 683.

INCUMBERE non tantum dicitur
in aliquam rem, sed & *ad aliquam rem*:
& æque etiam frequenter. Cicero pro
Mur. *M. Cato incumbens ad illius perni-
ciem.* Et pro Sylla: *Nemo fuit ex eis,*
qui

qui non incubuerit ad remp. liberandam.
 Et l. 10. ep. 10. ad Fam. *Incumbe toto pectore ad laudem.* Et 4. in Cat. *Incumbite ad salutem reip.* Et 2, 16, ad Att. *Incumbamus ad studia.*

INHIARE *aliquam rem*, non tam notum, quam *inbiare alicui rei*. Fuit tamen & prius satis usitatum olim. Virgilius Georg. 2. *Nec varios inbiant pulchra testudine postes.* Plautus Stich. *Illic homo suam hereditatem inbiat.* Fit autem constructio hæc vi præpositionis *in*, cum qua verbum ipsum est compositum; non aliter, quam quæ præcesserunt, *aduolare Rostra*, *aduolui genua*. Et quomodo in his præpositio ipsi quoque nomini adiicitur, atque ita geminatur quasi, diciturque, *aduolui ad genua*: ita plane pro *inbiare aliquam rem*, dicunt quoque, *inbiare in aliquam rem*. Sulpicius Seuerus, auctor non inelegans Dial. 3. c. 11. *In bona eorum inbiauerat.*

INSIGNIS adsciscit vsitatissime ablativum, diciturque, *insignis auro & purpura*, *insignis pietate*, *insignis vitiis*. Sed dicunt etiam, *insignis ad laudem*, *insignis ad memoriam crudelitatis*, *ad deformitatem*.

S 4

Cicero

Cicero Oratore : *Res insignis ad maximam laudem.* Et l. 3. ep. ii. ad Fam. *De insignibus ad laudem viris nihil obscure nuntiari solet.* Et pro Dom. *Acerbitas Syllani temporis, quid habet, quod maxime sit insigne ad memoriam crudelitatis?* Et 3. de fin. *Cui contingit, ut iure laudetur, habet insigne quiddam ad decus & ad gloriam.* Et 3. de leg. *Insignis ad deformitatem puer, pro insignis deformitate, insigniter deformis.* Nimirum non tantum in laudem, sed & in vituperium usurpatur, ut supra pluribus est demonstratum. Gifanius in Observationibus Lat. ling. ex Cicerone citat quoque, in aliquo insigni ad irridendum reperiantur. Quod quidem esset tale, qualia sunt, quæ nunc subiiciemus. Nimirum pro supino posteriore subinde & gerundium ponitur cum præpositione *ad* dicitur, *difficilis ad credendum, pro difficilis creditu.* Cuius generis varia in lib. de Latinit. f. susp. p. 212. congeessimus. Quibus addere licet, quod Cicero 2. de fin. dicit, *cibus facillimus ad concoquendum.* Et l. 10. ep. 5. ad Fam. *Cepi fructum duplicem, mibique in comparatione difficilem adjudi-*

CAR-

candum. Et sunt hæc talia, vt propter conuenientiam quandam cum structura linguæ vernaculæ, & quod non satis Latina quibusdam videantur, ab iisdem negligantur, vt alterius libri dicto loco docuimus. Ceterum vt insignis non tantum gerundium cum præpositione *ad* penes se habebat, dicebaturque *insignis ad irridendum*, sed varia quoque nomina cum eadem præpositione: Sic & *difficilis*. Non tantum enim *difficilis ad credendum*, sed & *difficilis ad fidem* dicunt. Liuius lib. 3. *Difficile ad fidem est in tam aliqua re, quot pugnauerint, ceciderint, exacto affirmare numero.* Porro vt dicebatur *insignis ad laudem*, ita dicunt quoque, *mirabilis ad laudem*: id, quod & Gifanius in suis Observationibus notandum putauit. Cicero pro Dom. *Virum virtute, consilio ratione vitæ mirabili ad laudem & prope singulari.*

Sunt verba, quæ vi præpositionis, cum qua sunt composita, certum casum adsciscunt, vt præpositio & separatim adiiciatur, vel non adiiciatur: vnum tamen in vulgus notius sit, alterum minus notum. Dicunt INTERI *ali-*

S s

quem,

quem, dicitur & *intueri in aliquem* : **INUADERE** *aliquem*, & *inuadere in aliquem* ; sed prior constructio in vulgus est notior : altera tamen & ipsa optimi auctores vtuntur. Cicero in Bruto : *Mibi in te intuenti crebro in mentem venit.* Et 1. de Or. *Ac mihi quidem in summos homines intuenti, quarendum visum est.* Dicit item *ad nutum intueri*, alia præpositione itidem separatim posita. Vt 5. Tusc. *Delecti pueri ad nutum eius intuentes.* Deinde quotusquisque est, qui non potius dicat, *inuadere aliquem*, quam *inuadere in aliquem*. Et habet ita rursus ipse Cicero. Vt 2. Off. *Modo hoc malum in hanc urbem inuasit.* Et pro Sest. *Neque quenquam offendet Oratio mea, nisi qui se ita obtulerit, ut in eum non inuasisset, sed incurrisse videamus :* Et pro S. Rosc. *Iste in prædam huius intiadit.* Et 2. Philipp. *In multas præterea pecunias alienissimorum hominum inuasit.*

NUBERE, quod cum casu tertio construatur, id notum. Sed sciendum, quod & cum sexto casu, intercedente præpositione *cum* construatur, dicaturque, *nubere cum aliquo*. Cicero in Top.

Cum

*Cum mulier fuisset nupta cum eo, cui con-
nubii ius non esset. Et 15, 3. ad Fam.
Regis Parthorum filius, quo cum esset nupta
regis Armeniorum Soror. Item 6. in Verr.
Viri, cum quibus nupta erant. Dicunt
quoque, in familiam nubere. Cicero
pro Coel. Cui cum ex amplissimo genere in
amplissimam familiam nupsisset.*

OBSTARE alicui a lumine, - a sole,
dicunt pro obstare, quo minus lumen &
radii solares ad aliquem peruenire que-
ant. Valerius Max. 4, 3, ext. 4. *A sole
mibi velim non obstes. Tantundem Ci-
cero 5, Tusc. dicit his verbis, nunc qui-
dem paululum a sole absis. Ergo, quod
Cicero dicit, abesse a sole, pro eo Vale-
rius dicit, non obstare a sole. Lucanus
I, v. 59. Pars aetheris illa sereni tota va-
cet, nullaque obstant a Casare nubes. Ubi
obstare a Casare, idem est, quod impedi-
re, quo minus radii astri Cæsaris pertin-
gere ad aliquem possint. Nam Casar
est pro astro eius, & huius quidem
radiis.*

Verbi OBSTRERE constructio
nota est illa, qua dicitur, *obstruere ali-
quid aliqua re. Qua quidem forma Ci-
cero*

cero in Catone scribit : *Qui iter pœnis vel corporibus suis obstruere voluerunt.* Vbi præter accusantium & ablatium rei etiam dativus personæ apparet. Quod autem dativum quoque rei, & solum quidem isti verbo adiiciunt, id paucis, credo, animadversum est. Cicero pro Dom. *Contendit ut C. Posthumius sibi domum venderet.* Cum ille negaret, primo se luminibus eius obstructurum esse minabatur. Vbi obstruere luminibus alicuius, idem est, quod facere, ne lumina ad aliquem peruenire possint. Idem Cicero in Phænomenis Arati carmine Latino ab ipso expressis ;

*Sin autem efficiens signis mons obstruet
altus,*

Aut adiment lucem caca caligine nubes.

Vbi quid obstruere signis sit, facile apparet ex phrasi, quæ sequitur *lucem adimere* ; nimirum facere & impedire, quominus signa cœlestia a nobis videri possint. Et ita quidem verbum proprie vsurpatur. Deinde vero & figurate vsurpat idem Cicero, quod in Orat. pro Cluent. scribit : *Cato luminibus obstruxit hæc posteriorum quasi exaggerata altius*
Oratio.

Oratio. Isti autem constructioni verbi gemina est illa verbi *obtegere*, qua usus est Julius obsequens, quod in libello de Prodigiiis scribit : *In Spoletino colore aureo globus ignis ad terram deuolutus, maiorque factus, e terra ad Orientem ferri visus, magnitudini solis obtexit.* Et quidem in quibusdam editionibus, *magnitudinem solis obtexit* ; verum altera lectio melior videtur, & mutata esse ab his, qui non obseruassent, Latinos similiter dicere, *obstruere alicui.*

PARATVS, etsi participium sit, tamen & ad nomina adiectiua referri potest. Dicitur autem *paratus* pro eo, qui parauit se. Valerius Max. 1, 4, 2. *Tib. Gracchus cum ad res novas pararetur, pro pararet se.* Nimirum vt dicunt, *lauari* pro *lauare se*, *exerceri* pro *exercere se*, ita *parari* pro *parare se*, de quo plura capite 2. huius partis videbis ; & porro *paratus* pro eo, qui parauit se. Sed non tantum dicunt, *paratus ad aliquam rem*, & *paratus alicui rei*, peragendam, aut peragendæ scilicet ; sed & *paratus aliqua re*, pro *instructus aliqua re.* Cicero pro Cæc. *Armato*s appellamus, qui *scutis armis-*

armisque parati ornatique sunt. Cæsar. 3. de B. Gall. *Naues eorum paratissima atque omni genere armorum ornatissima.* Rursus Cicero 5. Phil. *Ætate multo robustior, & militum ducem querentium studio paratior.* Addunt deinde & præpositionem, dicuntque *paratus, imparatus ab aliqua re.* Paratus ab exercitu, it. Cicero in epp. ad Att. *Sumus flagitiose imparati cum a militibus, tum a pecunia.* Pari modo *instructus* cum ablatiuo intercedente eadem præpositione construunt. Idem Cicero in Bruto: *Vt eo nihil ferme quisquam addere posset, nisi qui a philosophia, a iure civili, ab historia, fuisset instructor.* Et hæc quidem plene scripta; si aliter scribatur, ellipsin esse censet Vossius lib. de construct. c. 47. Alii vero pleonasmum esse existimant, si præpositio adiiciatur. Sane quia dicitur, *instruere aliqua re*, simplicissimum habendum videtur, *instructus aliqua re*; alterum vero illud, *instructus ab aliqua re*, ad Syntaxin figuratam referendum.

Recte quidem dicitur, PENSARE aliquid aliquo, & COMPENSARE aliquid aliquo, sed intercedere tamen & præ-

præpositio potest dicique, *pensare aliquid cum aliquo*, & *compensare aliquid cum aliquo*: quemadmodum dicunt, *iungere aliquid cum aliquo*, & deinde præpositione geminata, *coniungere aliquid cum aliquo*. Cicero 5. de fin. *Cum maximis curis & laboribus compensare eam, quam ex discendo capiant voluptatem*. Et 2. de fin. *Rationes tuas te video compensare cum istis doloribus, non memoriam corpore perceptarum voluptatum*. Item: *Compensabatur tamen cum his omnibus animi letitia quam capiebam, memoria rationem inuentorumque nostrorum*. Item: *Compensabatur cum summis doloribus letitia*. Sed & simplex, ut dixi, intercedente præpositione cum nomine construitur. Ovidius 13. Metam. *Laudem ut cum sanguine penset*. Claudianus 4. Paneg. 23. *Laudem pensat cum crimine*. Iustinus 5. 2. *Parataque cum amissis imperia pensare*. Sic enim legendum; non ut vulgati Codices habent, *pensabant*, recte monuit Vir summus, I. Fr. Gronovius in lib. 4. Observationum. Ut ita Alcibiadem parta imperia cum amissis pensasse intelligitur. Sed quid illud est, *parta imperia cum*

cum amissis pensare? Et an non dicendum potius, *amissa imperia partis*, vel *cum partis pensare*; quomodo idem Iustinus lib. 25. dicit, *veluti damna amissa Sicilia Italiaque acquisito Macedonia regno pensasset?* Dicitur utrumque, *amissa partis pensare*, & *parta amissis vel cum amissis pensare*. Ovidius in epist. Briseidis ad Achillem.

*Tot tamen amissis te compensauimus
unum.*

Pro tot amissos te uno pensauimus, vel compensauimus. Nimirum in talibus pensare & compensare, idem est, quod exequare, parem facere, parem ducere. Ita multis amissis unum quendam compensare, idem est, quod multis amissis unum quendam exequare & parem esse ducere. Et *parta amissis*, vel *cum amissis pensare*, idem, quod *parta amissis exequare* & *paria facere*, tantundem adipisci, quantum amiseris. Plinius 7, 40. *Bona malis paria non sunt, etiam pari numero: nec letitia ullo minimo mœrore pensanda.* Vbi *letitiam mœrore pensare*, est *letitiam mœrori parem ducere*. Idem Plinius 9, 25. habet sic, *qua crimina una laude pensat.* Et est sanè constructio vsitatior, si dicatur, *multa crimina una laude pensare*,
vitia

*vitia virtutibus pensare, maleficia benefa-
ctis pensare, damna acquisitis, amissa par-
tis, aduersa secundis, mœrorem latitia pen-
sare : vt ita id, quod malum est, re ali-
qua bona ac grata pensari dicatur. Sed
dicitur tamen & ordine inuerso, laudem
pensare crimine, vel cum crimine, vt ex
Claudio ostendimus, pro laudem cri-
mini exaquare, & parem reddere, tantum
& virtutum præstare, quantum vitiorum
amiseras : Item parta amissis, vel cum
amissis, pensare, pro parta amissis paria
facere, tantum acquirere, quantum amise-
ris, vt ostendimus ex Iustino. Sic ipse
quoque Cicero dicebat : Cum maximis
curis & laboribus compensare eam, quam
ex dicendo capiant, voluptatem, pro maxi-
mis curis & laboribus eam, quam ex
discendo capiant, voluptatem parem du-
cere. Item : Rationes tuas te video com-
pensare cum istis doloribus, Tò rationes
tuas, id est, inuenta tua, cum doloribus
compensare, idem est, quod inuenta tua
doloribus opponere, & paria ducere, vt
quantum doloribus angare, tantum con-
tra ex inuentis tuis voluptatis capias.
Alluditur illis verbis ad Epistolam Epi-
curi,*

T

curi,

curi, quam & ipsam Cicero in eodem illo lib. 2. de Fin. posuit. Et quidem ipse Epicuri epistolæ, ut a Cicerone Latine versæ, verba sic habent: *Cum ageremus vitæ beatum & eundem supremum diem, scribebamus hæc. Tanti autem morbi aderant vesicæ & viscerum, ut nihil ad eorum magnitudinem posset accedere. Compensabatur tamen cum his omnibus (vesicæ & viscerum morbis) animi lætitia, quam capiebam memoria rationum inventorumque nostrorum.* Verborum Græcorum autem, quibus ipse Epicurus usus fuerat, ut ex Diogene Laertio videre est, posteriora sic habuere: *Αντιπαρετάτλετο δὲ πᾶσι τέτοις (δυσεντερικοῖς πάθεσι) τὸ κατὰ ψυχὴν χαῖρον ἐπὶ τῇ τῶν γεγονότων ἡμῶν διαλογισμῶν μνήμῃ.* Atque his respondent illa Latina, quibus Cicero ea vertit: *Compensabatur tamen cum his omnibus animi lætitia, &c.* Iam ἀντιπαρετάσσεσθαι, quo verbo Epicurus usus est, significat proprie, *contra hostem in acie stare.* Thucydides lib. 1. *Οἱ Μακεδόνες ἱππεῖς ἀντιπαρετάξαντο ὥς κωλύσοντες.* Quod ergo Epicurus scripsit: *Τοῖς δυσεντερικοῖς αὐτῶς πάθε-*

σιν

σὴν ἀντιπαρκατάσσεσθαι τὸ κατὰ ψυχὴν
χαῖρον ἐπὶ τῇ τῶν γεγόντων αὐτῷ διαλο-
γισμῶν μνήμῃ. Senius est passioni-
bus eius dysentericis tanquam parem
oppositam esse lætitiā animi, quam ex
memoria cogitationum ac inuentorum
suorum ceperit. Quod, quid aliud est,
quam quantum doloris ex morbis ca-
pias, tantum contra lætitiæ ex memoria
inventorum suorum ipsum capere?
Estque hoc ipsum illud, quod Cicero ex-
pressit Phrasi, *eum morbis vesicæ & visce-
rum compensari animi lætitiā, quam me-
moria rationum inuentorumque suorum ca-
piat.* Ex quo apparet, *animi lætitiā
compensari cum morbis*, idem esse, quod
lætitiā animi morbis parem & æque
magnum duci, ac sint ipsi morbi. Vti-
tur Cicero, vbi super verbis illis Epicu-
ri differit, & verbo actiuo, diciturque,
*Rationes tuas te video compensare cum istis
doloribus.* Quod nihil potest esse aliud,
quam rationes suas Epicurum dolori-
bus suis pares fecisse, id est, æque ma-
gnas res duxisse, atque essent doloris
sui. Vt ita appareat, *compensare quoque
ad intellectum, & ad existimationem*

T 2

perti-

pertinere. Apud Senecam in Suaforia VI, quo de Cicerone agitur: *Si quis tamen virtutibus vitia pensaret, vir magnus, acer, memorabilis fuit.* Nimirum *vitia virtutibus pensare*, videtur idem hic esse, quod *virtutes & vitia componere & librare*, *utra pars sit pensior*: ut ipsum hoc quoque ad existimationem pertineat; secus quam summo viro I. F. Gronouio in Cap. 13. libri 4. Obseruat. visum est. Phrasi Ciceroniana, quam dixi, Liuius & sic potuisset: *Si quis tamen virtutes cum vitiis compensarit, quemadmodum supra in verbis Plinii simplex pensare.* Calpurnius Ecl. 4. *Sit Deus, & nolit pensare palatia cælo*, id est, nolit in terris manere, & palatia sua cælo paria ducere. Idem Ecl. 3.

Qui metere occidua ferales nocte lupinos, Dicitur & cocto pensare legumina pane. Sic enim ex editionibus Romana & Parisiensi legendum videtur; non ut in aliis habetur, *pensare legumina panem*. Est autem, *pensare legumina pane cocto*, vel *cum pane cocto*, idem, quod *legumina pro pane cocto habere*, *leguminibus pro pane cocto uti*.

Verbo-

Verborum QVERI & CONQVERI constructio fere illa negligitur, quod non tantum dicitur, *queri apud aliquem de aliqua re*, sed & *queri aliquam rem*, & *queri cum aliquo*. Cicero lib. 5. ep. 2. *Satis habeas, nihil me etiam tecum de tui fratris iniuria conqueri*. Sulpicius in Epistola, quæ est quinta libri quarti Epistolarum Ciceronis: *Quid est, quod tu aut illa cum fortuna hoc nomine queri possis?* Rursus Cicero l. 3. ep. 7. *A Paulania audiui, cum diceret, te secum esse questum, quod tibi obviam non prodisssem*. ep. 10. *Quererer tecum atque exposcularem, nisi ut supra scripsi, purgare me tibi hoc tuo tempore, quam accusare te malletm*. Accusatiui verbis istis adiecti exempla quoque passim reperiuntur. Cicero 2. de Or. *Accedebat, ut hac tu pro rep. queri existimarere*. Et in Or. pro Flac. *Non omnia, qua dolemus, eadem iure queri possumus*. Item l. 5. ep. 8. ad Att. *Audiui Milonem meum queri per literas iniuriam meam*. Ceterum vocula *cum* in ea, quam dixi, constructione est, pro *apud*: qua vocula & ipsa Latinos hic uti minime nego. Sic & dixerunt, *exposculare cum aliquo*,

aliquo, pro apud aliquem. Cicero l. 5. ep. 2. *Lenis a te atque facilis existimari debeo, qui nihil tecum de his ipsis rebus expostulem.* Sic & in his, quæ paulo ante ex ep. 10. lib. 3. produxi, *vocula tecum æque ad verbum expostularem atque ad verbum quererer pertinet.* Et est sane tam *expostulatio* quam *querela* etiam amicorum. Cicero l. 8. ep. 7. Cum de Volumine Appii pleno querelæ scripsisset, subiicit deinde: *Cognosce equitatem expostulationis tuæ.* De querela ipsa autem l. 3. ep. 11. sic habet: *Quod genus querelæ mihi quidem videbatur esse amici,* Nec alia vis *voculæ* cum est, quod Plautus & Terentius per Archaismum dicunt, *orare cum aliquo.* Plautus *Asin.* 3, 3, 72. *Hanc cui daturus es hanc, iube, petere atque orare mecum.* Et *Rud.* 3, 4, 68. *Ora tecum, senex, ut illam serues.* Terentius *Hec.* 4. 4. 64. *Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres.*

SUCCEDERE non cum tertio tantum, sed & cum quarto casu, intercedente aut non intercedente, præpositione constructur. Cicero pro Dom. *Is tectum, quod imbris vitandi causa succederet,*

ret, nullum habebat. Ita quidem Nizolius citat. Et alii malunt: Quo imbris vit. causa succed. Et i. de Or. *Omnia sub acumen styli subeant & succedant, necesse est.* Sallustius B. I. *Cum murum hostium successisset.* Sic & Tacitus. At, Liuius lib. 23. dicit, *ad murum succedere:* & lib. i. *sensim ad montes succedere.* Ad quem modum & Cæsar. l. i. B. Gall. *Succedere sub primam aciem.* Sed & præpositionem *in* intericiunt, dicuntque, *succedere in pugnam, in paternas opes, in umbras, in alterius locum.* Quibus simile, quod Sulpicius meus Seuerus l. Hist. S. c. 35. scribit, *sed in primo spelunca aditu reficiendi corporis gratia successerat;* nisi quod pro more suo casum sextum pro quarto usurpat. Supra tamen, & quidem c. 7. aliis congruenter scribit, *successit in domum Bethuelis.*

CAP. II.

DE

CONSTRUCTIONE PASSIVA PRO ACTIVA, ET VERSA VICE.

Forma verborum passiva sæpe vtuntur Auctores pro activa, cum pronomine reciproco: quod & ipsum inter vulgo fere neglecta referendum videtur. Dicunt exempli gratia *lauari* pro *lauare se*, *exerceri* pro *exercere se*, & sexcenta id genus alia. Nepos 15, 2, 5. *Exercebatur plurimum currendo & iuctando;* sed *exercebat is se ipse*. Atque ipsum hoc, *exercere se ipsum*, extulit Nepos verbo passivæ formæ *exerceri*. Ita Val. M. 2, 1, 7. *Nec pater cum filio pabere, nec socer cum genero; lauabatur*. Pari modo dicunt, *teneri* pro *tenere se*. Phrasew, *tenere se oppido, tenere se non potest*, vt verbum actiuum pronomen reciprocum penes se habeat, exempla sat multa congeffimus in cap. 8. libri de Lat. f. susp. Sed dicunt etiam, *teneri in urbe*,
pro

pro tenere se in urbe, & teneri non potest, pro tenere se non potest. Cicero 16. 2. ad Fam. Corcyra tenebamur, pro Corcyra nos tenebamus. Plinius 1. 5. ep. Lata quod te in urbe teneri nuntiabant. Rursus Cicero 9. 8. ad Fam. Tenere non potui, quin coniunctionem studiorum amorisque nostri, quo possem literarum genere, declararem. Idem 16, 24. ad Fam. Ego vix teneor, quin incurram, pro vix me teneo, vix tenere me possum. Ovidius 4. de Pont. 1.

*Non potuit mea mens, esset quin grata,
teneri*

Sit, precor, officio non grauis ira pio. Iustinus 6, 7. Teneri non potuit, quin acie decerneret. Plautus Casina, 2, 3. Vix teneor, quin, quæ decent te, dicam. Sed videamus eius generis adhuc alia, ut quam solennia ea sint Latinis, liquido appareat. Florus 3, 3, II. Prouoluti Cimbri in Italiam. Non prouoluerunt Cimbros alii; sed prouoluerunt sese ipsi. Et tamen Florus prouolui hoc dicit. Dicunt quoque, prouolui genibus, vel ad genua alicuius, pro prouoluere se. Tacitus 12. Ann. Genibus eius prouolutus Mitridates, pro prouoluens se. Lilius habet,

T 5

prouol-

prouoluere se ad genua, ad pedes alicuius.
 Porro & *insinuari* dicunt, pro *insinuare*
se. Lucretius 6. 802.

Carbonumque grauis vis atque odor in-
sinuatur

Quam facile in cerebrum, nisi aquam
praeceperis ante.

Vbi insinuatur est pro insinuat se. Sic
insinuata eidem Lucretio est, *qua insi-*
nuauit se. Plura huius verbi vsus ex-
 empla beneficio Lexici Paræani in Lu-
 cretium reperire licet. Pari modo Lu-
 cretius dicit *moueri*, pro *mouere se.* Ver-
 ba sunt 4, 1267.

Idque sua causa consuerunt scorta mo-
ueri,

Ne complerentur crebro granidaque ia-
cerent.

Item circumfusa pro circumfundens se.
 Vt 1. 39.

Hunc tu, diua, tuo recubantem corpore
sancto

Circumfusa super, suaves ex ore loquelas
Funde - - -

Tale est & illud Virgilii Æn.

- - - Quam mille secuta,

Hinc atque hinc glomerantur Oreades - -

Item

Item Lib. 2. *Æn.*

*Et me quem dudum non ulla iniecta mo-
uebant*

*Tela, neque aduerso glomerati ex agmine
Graui.*

*Nimirum glomerantur est pro glomerant
se, & glomerati pro glomerantes se, sub-
audito se. Vt 2. Æn.*

*Addunt se socios Ripeus & maximus
annis*

*Iphitus, oblatus, per lunam, Hypanisque
Dymasque.*

Et lateri agglomerant nostro.

Potuiſſet & hic forma paſſiua dicere,
lateri agglomerantur nostro, ſed & illud
notandum, quod ſuperioribus conue-
nienter hic legitur, *oblatus per lunam*, pro
offerentes ſe. Sed a ligata oratione rur-
ſus ad ſolutam veniamus. Valerius
Max. 1, 4, 2. *Tib. Gracchus, cum ad res no-
uas pararetur, auſpicia domi prima luce pe-
tiit. Vbi pararetur, eſt pro pararet ſe.*
Idem 6, 4, 3. *Omniſus quonam ſententia
eius inclinaretur expectantibus. Vbi iti-
dem inclinaretur, pro inclinaret ſe.* Iu-
ſtinus 3, 3, 5. *Ne imitatio in Luxuriam ver-
teretur: ſic & verti in fugam, idem dicit
pro*

pro vertere se in fugam. Vt 2, 12, 26. *Circumspicientes fugam pelluntur Persæ, & mox prælio victi in fugam vertuntur.* Nec aliter 15, 4, 22, 39, 2, 7. Liuius 9, 22. *Eo intentius dictator in mœnia hostium versus|pro uertens se.* Huc etiam pertinet, quod Cicero pro Arch. dicit, *tractata est, pro tractauit se.* Verba sunt: *In eiusmodi persona, quæ propter otium ac studium, minime in iudiciis periculisque tractata est. Sane tractare se, pro gerere se, Ciceroni non insolens.* Vt 3. in Catil. *Ita me in rep. tractabo.* Item 13, 12. ad Fam. *Quo in munere ita se tractauit.* Porro vero *pro persona, quæ minime in iudiciis tractauit se, dixit pers. quæ minime in iudiciis tractata est.* Porro *pro erumpere se dicunt & erumpi.* Primo quidem ignotum esse non potest, quod *erumpere* sit genuinum verbum actiuum, quod casum quartum adsciscit, & si nullus casus quartus diserte additus sit, pronomen reciprocum *se* tamen est subaudiendum. Tibullus lib. 4. ad Messall.

Fontibus ut dulces erumpat terra liquores.

Ait hic, *terram erumpere liquores, pro produ-*

producere, protrudere, propellere. Cicero in Aratæis :

Is triferos validis erumpunt flatibus ignes.

Vbi rursus *erumpere* ἐρεγγυητικῶς positum.

Hinc igitur dicunt, *erumpere se*, non ita ligata tantum, sed & in soluta oratione.

Cæsar. 2. de B. Civ. *Portis se foras erumpunt* : Cælius ep. 14. ad Cic. *Ad bellum se erumpit.* Virgilius 4. Georg.

Et caput, vnde altus primum se erumpit Enipeus.

Et 1. Georg. *Densa inter nubila sese diuersi erumpunt radii.* Quare cum *erumpere* omisso pronomine reciproco dicunt, est mera ellipsis, pro *erumpere se*. Porro vero pro *erumpere se*, superioribus conuenienter dicunt & *erumpi*. Lucretius 6, 581.

- - - *Incita cum vis*

Exagitata foras erumpitur - - -

Ante dixerat, vim maximam quandam animæ, i. e. venti, in caua loca terræ se conicere. Pari modo igitur dicere poterat, *vim istam animæ se rursus foras erumpere* : sed dicit tamen, *foras erumpi*. Pari modo 6, 435. dicit : *Hinc prorumpitur*

tur in mare venti vis, pro prorumpit se.
 Scribonius Largus Cap. 21. *Eadem ratione, cum sanguis ereptus est. Item: Sanguinem venis subiectum cogunt magis erumpi per vulnus.* Huc etiam pertinet, quod Matus in epist. ad Cic. quæ est 28. libri XI. *etate præcipitata* dicit pro *etate præcipitante se.* Quod fluuios, hiemem, ætatem dicant *præcipitare*, pro *præcipitare se*, etiam in prosa oratione, id notum est, & multis exemplis demonstratum est supra. Cæterum pro *atas præcipitans se*, id est, ad finem vergens. Matus superioribus illis conuenienter dixit, *atas præcipitata.* Quod pecora *parci* dicunt, si per prata euntia decerpant gramina, eademque manticata deglutiant, id itidem huc est referendum. Nimirum cum pecora in pratis *pasci* dicuntur, sensus est, eadem in iisdem *pascere se.* Virgilius Ecl. 1.

*Ante leues ergo pascentur in æthere
 cerui &c.*

Sic quidem ille ἀδύνατόν τι notare voluit. Sed intelligitur tamen ex his, cervos recte dici in pratis & in silvis *pasci.* Atqui non escam illis quispiam ingerit,
 atque

atque ita cibant eos ; sed escam decerpunt, atque ita pascunt sese ipsi. Et hoc tamen superioribus conuenienter verbo passiuæ formæ *pasci* effertur. Cicero 2. de N. D. *Cum cauea liberati pulli non pascerentur*, i. e. non pascerent se, non ederent. Et 1. de Diu. *Necesse est offa obiecta cadere frustum ex pulli ore, cum pascitur*. Pulli cauea emissi a pullario & obiecta ab eodem offa, vel pascebantur, vel non pascebantur, i. e. vel escam capiebant, vel non capiebant. Ex quo apparet, *pasci* hic quoque dici pro *pasce-re se*. Est hæc operatio quædam ipsorum pullorum naturalis, si cibum capiant, atque ita se ipsi pascent. Atque ea ipsorum pullorum operatio verbo passiuo *pasci* effertur. Huc quoque refero, quod Sulpicius Seuerus dicit, vindicatus pro eo, qui vindicauit se de aliquo. Vt lib. 1. Hist. C. soc. e. 27. *Samson parum se vindicatum ratus, urgere omnibus incommodis profanam gentem non desinebat*. Et Dial. 3. *Vel nunc aduersum me grassari desinant vindicati*. Videantur & notæ nostræ in ea loca Sulpicii. Dicunt, vt supra diximus, *prouolui ad genua*,

*genua, ad pedes alicuius, pro prouoluere se. Et pari modo dicunt quoque, prosterni ad pedes alicuius, pro prosternere se, & humi sterni, pro humi sternere se. Cicero pro Lig. Precibus ac lacrymis prostrati ad pedes. Tacitus 3. hist. Quamquam supplices manus tenderet humi plerumque stratus. Dicunt item conuertere pro conuertere se. Florus 3, 3, II. Sublati funditus Theutonibus in Cimbras conueniunt scil. victor Romanus, quod ex superi-
bus subaudiendum. Sic & conuertere ad arma, 2, 18, 4. conuertere ad populationes, 3, 22, 8. Etiam simplex verti sic vsurpatur. Liuius 26, 46. Hi passim ad ceteros oppidanorum versi. Item, ad predam vi-
tores versi.*

ACCINGI *ad aliquid, pro accingere se ad aliquid. Liuius lib. 2. Proinde in hoc discrimen, si iuuat, accingere, ut in singulas horas capite dimices tuo. Et l. 4. Iam ad consulatum vulgi turbatores accingi. Et l. 28. Quin igitur ad hoc accingeris. Virgilius 2. Æn. Accingunt omnes operi, subaudito se. Pro quo potuisset, accinguntur operi, si versus ita tulisset.*

DEICI

DEICI *ex muro, pro deicere se.* Liuius 5, 21. *Deiectis ex muro undique armatis.* Sic & apud Iustinum 12, 9, 11. *ex cod. Iuntarum legendum putat Græuius : Omnis exercitus muris deiectus.*

EFFUNDI *pro effundere se.* Liuius 6, 12. *Vbi illa vana iniecerunt missilia, & effusi stantibus vobis se intulerint.* Iustinus item, *inferri pro inferre se.* Cicero pro Font. *Infestis prope signis inferuntur Galli in Fonteium, & instant atque urgent summo cum studio.*

EMERSA *pro emergens se,* dicit Valerius Max. 1, 4, ext. 1. Verba eius sunt : *Ingens auium multitudo proximo lacu emersa.*

FERRI *pro ferre se.* Virgilius 2. *Æn. Rursus in Arma feror.* Paulo post altera forma dicit : *Meque extra tecta ferebam.* Ibidem, *flammam inter & hostes expedior, est pro expedio me ; & hic ferro accingor rursus, pro accingo me.*

FVSVS *per herbam, dicit Virgilius, pro fundens se per herbam.* Vt Georg. 2. *Ipse dies agit at festos, fususque per herbam, agricola puta.* Et *Æn. 1.*

U

Fusi-

- - - *Fusque per herbam
Implentur veteris Bacchi, pinguisque
ferina.*

VOLVTARI dicunt pro *volutare se*. Cicero 9, 3, ad Fam. *Cum omnes in omni genere & scelerum & flagitiorum volutentur, pro volutent se.* Vbi recte Manutius: *Hoc verbum actionem continet: & positum est de industria, ut inferiori verbo cessatio opponeretur.* Porro ut dicunt, *prouolui ad gēna, prosterni ad pedes, pro prouoluere se, prosternere se, dicunt quoque proiici, pro proiicere se.* Cæsar. 2. B. C. 5, 3. *Vt templa Deorum immortalium adirent, & ante simulacra proiecti victoriam a Diis poscerent.*

CAP. III.

DE

ELLIPSI ELEGANTIORE ET VULGO NEGLECTA.

Potest etiam ad constructionem Ellipsis referri, quia nomen huius figuræ inde est, quod aliquid deest constructioni. Atque elegantis ellipses

lipseos exempla non pauca sunt, vulgo non vsitata. Vox *partes* subinde sane ad alias vocēs subaudienda est. Exempli gratia, quod Cicero in Orat. dicit: *Demosthenes tribuit & primas & secundas actioni.* Item in Brut. Velleius, ad quem *tum Epicurei primas deferebant.* Et, *primas in causis agebat Hortensius.* Nec tantum in istiusmodi figurata, sed & in propria locutione ellipsis ista obseruatur. Proprie quidem de histrionibus dicebant, quod alii primas, alii secundas, alii tertias tenerent, aut alii primarum, alii secundarum, alii tertiarum essent. Valerius 9, 14, 4. *Alter (Lentulus) ex quodam secundarum cognomine Spintberis traxit: alter (Metellus) nisi Nepotis a moribus accepisset, Pampbili tertiarum, cui simillimus ferebatur, habuisset.* Vide & Plinium 7, 12. Cicero 1. in Verr. nomen, quod isti subaudiendum reliquerunt, diserte adiecit, scripsitque, ut in Actoribus Græcis fieri videmus, saepe *illum, qui est secundarum aut tertiarum partium, cum possit aliquando clarius dicere, quam ipse primarum.* Sed subinde ipsa vox *pars* aut *partes* non quidem subaudiri potest, sed notio tamen partis alii

U 2

Voca-

vocabulo simul subiicitur. Exempli causa, quod Nepos in Themistocle dicit: *Reliquum oppidum relinquunt*, pro reliquam partem oppidi. Et Cicero lib. 1. ep. 9. *Reliquum corpus imperfectum ac rude relinquerunt*, pro reliquam partem corporis. Subaudiri, ut dixi, ipsa vox *pars* non potest. Neque enim constructio Grammatica id permittit, sed notio tamen *partis* hic involuta, atque alteri voci subiecta est. Quam ob causam ipse Cicero prædicto loco non tantum, sic ut dixi, scripsit, verum etiam voce *pars* diserte addita, *Apelles Veneris caput & summa pectoris politissima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit*. Sic & voce *pars* adiecta Nepos in præfat. *Neque sedet, nisi in interiore parte adium*. Et in Dione: *Ut se e superiore parte adium deiecerit*. Et Plinius lib. 7, ep. 27. *Iubet sterni sibi in prima domus parte*. Sed frequentius tamen vox *pars* omittitur: idque eleganter prorsus, ut pro *interior pars domus* vel *adium*, quod Nepos dicebat, Virgilius dicit, *interior domus*. Ut lib. 2, Æn.

*At domus interior gemitu miseroq; tumultu
Miscetur* - - -

Et

Et ibidem :

*Laocoon ardens summa decurrit ab arce,
pro summa parte arcis. Gemina sunt
lib. 7. Æn.*

*Ille vel intacta segetis per summa volaret
Gramina, - - -*

pro per summas partes graminum. Et lib. 9.

*Vidimus obscuris primam sub vallibus
urbem.*

*Id est, summas partes, fastigia & culmi-
na ædificiorum urbis Pallantei: Et lib. 12.*

*At Iuno ex summo, qui nunc Albanus
babetur,*

Prospiciens tumulo, - - -

i. e. ex summa parte tumuli. Et ibid.

*Loricam & summum degustat vulnere
corpus.*

I. e. summam partem corporis, & rursus,

*Imam inter galeam, summis thoracis &
oras,*

Abstulit ense caput - - -

*I. e. inter imam partem Galeæ, & oras
summæ partis thoracis, seu loricæ. Et
denique Georg. 4.*

- - - Iamque arbore summa

Confluere & lentis vnam demittere ramis.

*I. e. summa parte arboris. Nec in ora-
tione ligata tantum, sed & in soluta, hic*

U 3

loquen-

loquendi modus perfrequens est. In epistola ad Gerh. Titium cum nonnulla id *genus* protulissem, suspicatus ille est ex Indice Kockerti in Terentium hausta ea esse. Quasi vero non passim talia obseruentur; vt ex isto indice hauire opus fuerit. Ipse Cicero, vt ostendimus, non modo dicit, *reliquam partem corporis*, sed & *reliquum corpus*. Idem i. de Diu. Ex eo auro, quod exterebratum esset, buculam curasse faciendam, & eam in summa columna collocavisse, i. e. in summa parte columnæ. Et l. 5. ep. 16. ad Att. Appius, vt audiuit nos venire, in ultimam prouinciā se coniecit Tarsum usque, ibique forum agit, pro in ultimam partem prouinciæ. Et l. 3. ep. 6. ad Fam. similiter dicit: In prima prouincia esse, pro in prima parte prou. Sed & subinde idem Cicero scribit: In extrema epistola, in extremis literis, in extremo libro, pro in extrema parte epistolæ, literarum, libri. Loca notauit Schorus in libro de Phrasibus L. L. voce *extremus*. Sic & Cæsar l. i. de B. G. Neque dubitare debeant, quin, si Heluetios superauerint Romani, una cum reliqua Gallia Aduis libertatem sunt er-
pturi,

pturi, pro reliqua parte Gallia. Liuius
1, 21. Tullii Hostilii in infima arce clara
pugna aduersus Sabinos fuerat. Et 25, 6.
Sub leuo humero summum pectus gesso ictum
est. Valerius Max. 5, 7, 2. Cum domo
postica clam esset egressus, pro parte domus
postica. Terentius Phorm. 1, 4. Quis
est, quem video in ultima platea? Iustinus
4, 5. Eurimedon in prima acie fortissime
dimicans. Pari modo dicunt in primo
agmine. Rursus lib. II. c. 6. Hostem in
intimum regnum accipere. Ouidius l. 2.
Am. el. 6.

Pfittacus extremo munus aborbe datum.
Seneca l. 3. Nat. Qu. c. 7. Quomodo
potest imber suggerere amnibus vires, qui
summam humum tingit? Florus 1, 13.
Manlius nocte subeuntes clangore an-
seris excitatus a summa rupe deiecit.
Phædrus fab. 35.

Aquila in sublimi quercu nidum fecerat.
Feles cauernam naëta in media pepe-
rerat.

Sus nemoris cultrix fætum ad imam po-
suerat.

Vbi sublimis, media, ima quercus, pro su-
blimi, media, ima parte quercus positum
est.

est. Nec aliter in Græcis fecerat Hesiodus lib. 1. Eḡy. in his. Ουρ

- - - "Ουρεσι δὲ δρῦς

"Ακρη μὲν τε Φέμιβαλαίνης, μέσση δὲ
μελίσσης.

In montibus vero quercus summa quidem fert glandes, media vero apes. Ceterum ex Latinis istis apparet, quam solenne sit Latinis vocem pars omittere, neque ipsam illam subaudiendam relinquere, sed notionem tamen eius alteri vocabulo subiectam velle. Et est hic linguæ Latinæ idiotismus quidam, quo a nostra multisque aliis Linguis discrepat. Neque enim, ut Latini sublimis vel summa arbor, media arbor, ima arbor dicunt, ita Germani, der oberste baum, der mittlere baum, der unterste baum, ut videlicet notionem partis hic subiectam velimus. Et quia idiotismus is est linguæ Latinæ, quo a nostra non parum discrepat, fit, ut non multum ille hodie usurpetur, sed dicatur potius, summa, media, ima pars arboris, quam summa, media, ima arbor.

Iam

Iam ipsi quidem etiam Latini non modo alios idiotismos suos, ut in lib. de Latinitate faso susp. pag. 115. ostendimus, sed & ipsum hunc subinde negligunt, & ut paulo ante ostendimus, dicunt *interior pars adium, superior pars adium, prima pars domus, reliqua pars corporis*, cum dicere possint, *interior domus, vel interiores ades, prima pars domus, reliquum corpus*. Sed idiotismus tamen ille non ideo a nobis negligendus plane est; sed quantum, ut vidimus, ab antiquis frequentatus, tantum & a nobis est frequentandus.

PARS

U 5

PARS III.

DE

VOCABVLORVM POSITV
ET COLLOCATIONIBVS
VULGO NEGLECTIS.

Constituerat auctor quatuor huius libri partes:

Primam, *de significatione vocabulorum.*

Alteram, *de constructione.*

Tertiam, *de positu & collocatione.*

Postremam, *de ipsis vocabulis vulgo neglectis ;*

id, quod ex præfixa dispositione, siue generali conspectu intelligis. Tertiam vero partem ne attigit quidem, sed vacuum locum in MSto libro reliquit, ubi eam post reliquas elaboraret. Enim vero verborum positus, non postrema Latinitatis pars, sed vere præstantissima suos admiratores semper habuit, talesque, qui multo legendi usu, crebroque exercitio hanc elegantiam adsequuti sunt ; tamen, qui præceptis recte traderint, ex longa rhetorum Latinorum serie,

serie, vix quisquam occurrit. Quod i aque apud omnes omisſum eſt, etiam apud inſignem Voſſium, ne fruſtra illud poſt hac etiam quæreretur, in Rhetorica Marchica cautum prouiſumque eſt, quæ, quod pro ſupplemento præſentis libri ſufficiat, ſatidare atque ſpondere nullus dubito. Explicat enim quinque claſſibus, & exemplis confirmat, quæ in principio periodorum, quæ in fine ſint elegantiora, quæ diuellantur, interpoſitione facta, quæ coniungantur, & quæ tandem ſimpliciter conuertantur. Ea, qui legat & imitetur, ipſosque coniungat Latinitatis auctores, parum reliqui in præceptis deſideret. Quod vero id argumentum ex iis eſt, quibus poteſt aliquid addi, addam illud, quod ad mentem Vorſtii propius videtur accedere. Elegantiæ ſermonis, ut ſales adhibendæ ſunt: atque hoc eſt, quod itidem vulgo negligitur. Vt enim plurimi has tranſponendi delicias, quas dixi, contemnunt & ſatis habent Grammaticum ordinem ſequi; Sic non pauci, quas formulas elegantes eſſe, ſemel intellexerunt, illas vnice ſequuntur,
aliis

aliis vbique posthabitis, neglectis. *Latorem legis dicunt, nunquam legis latorem, terra marique, nunquam mari & terra; quotus enim quisque reique publica, per mibi gratum, - - - pro quotusquisque & reipublica, pergratum mibi, cum quo velim Plinio monitore, intelligant hoc: Quæ sunt commodissima, (h.e. elegantissima) desinunt videri, quum paria esse cœperunt. Adde, quæ monui in dissert. de vitioso Tullii imitatore.*

Sunt autem aliqua, quæ sedem suam formamque vix mutant, vt *quid & quatenus*, non *quatenus & quid*, quod Germani vertunt, *wie oder was*, non autem *was oder wie*. Ita non deferri aut mutari facile solet: *mea sponte*, ego, tu, ille actor auctorque, *der Anfänger und Vollender*, non autem *der Vollender und Anfänger*. Sic particula *na*, quoties cum pronomine inuenitur, inuenitur autem sine illo rarissime, Vid. Gram. March. p. 674. seq. diuelli ab eo non solet, vt: *Na ego amens sim, si credam. Na tu homo ridiculus es. Na ulli decepti errant, aliaque huius generis, quæ vsa veterum*

sic locantur; velut ordine naturali. Quædam conuersum ordinem admittunt, numero requirentē, qui alius est in prosa, alius in carmine. Ita *pro sponte mea, (tua, sua) crede mihi*, extra carmen dices, *mea sponte, mihi crede*, quo ordine apud Ciceronem semper inuenies, apud alios raro aliter. Si qua sint exempla, quæ huic sententiæ opponas, scias, ea vel non aduertentibus auctoribus scripta esse, vel numeri leges non satis callentibus. Sic Brutus Ciceroni l. XI. ep. 26. *Crede mihi, nisi ista omnia fiunt, quemadmodum scribo &c.* Et Cassius eidem lib. 12. ep. 12. *Crede mihi, hunc exercitum senatus atque optimi cuiusque esse.* Hoc dicendo Ciceronem auctorem sequor, qui tertio libro de oratore dicit, poeticum numerum prosa remouendum esse; quod quidem ipse vbique non obseruauit. Vid. Rhetoricam March. p. 104. & dissert. m. modo nominatam. De *ne-quidem*, & *valedicere*; ~~non~~ satis certus sum, debeantne semper ita diuelli, vt nunquam dicendum sit, *nequidem*, nulla voce interiecta, & *valedicere*, tamquam sit vnum
 voca-

vocabulum. In libro Horatii Tursellini, de particulis conscripto, exempla reperio ad hunc modum : *Ego illud nequidem contemnam.* Cic. 2. ep. 16. ad Att. Sed lectionum varietas facit, vt malim sic imitari : *Ego, ne illud quidem contemnam,* & pari modo in exemplis reliquis. Sic *vale* alicui dicere tuto dixeris, & *vale dicere* alicui ; minus autem, si tamquam vnum verbum exprefferis, *valedicere*. Diuersitatem ex pronuntiatione senties, quæ sonantior est in *vale dicere*, quam in *valedicere*. De hoc Cellarius in Antib. & C. P. itemque contra Andr. Borrichium illo libello disputauit, qui est postremus operum suorum : *Iudicium de Vindiciis L. L. Borrichianis.* Quod autem dixi de oratorio numero, est illud omnino tale, vt in vocabulorum positu maximam vim habeat, cuius numeri rationem, quum pauci intelligant, fit, vt vocum collocatione vulgi stilus identidem offendat.

PARS

PARS IV.

DE

VOCABVLIS IPSIS VULGO PRORSVS NEGLECTIS.

CAP. I.

DE

NOMINIBVS, QVAE VULGO NEGLIGVNTVR.

Primo igitur recensebimus Nomina quædam, quæ vulgo fere ignota sunt, aut negliguntur; cum tamen a veteribus Latinis vsu valde trita fuerint. Estque inter ea vox *acroama*: quæ quidem origine Græca est, verum ciuitate Latina planissime donata. Nepos 25, 14, 1. *Nemo in conuiuium eius aliud acroama audiuit, quam anagnosten.* Cicero pro Arch. *Cum ab eo quereretur, quod acroama, aut cuius vocem, libentissime audiret, Eius inquit, a quo sua virtus optime predicaretur.* Et pro Sest. *Ipse ille Ludius non solum spectator, sed actor* ❧ acro-

& *acroama*. Valerius Max. 1, 7. *Cum*
plebeiis ludis quidam paterfamilias per cir-
cum Flanium, priusquam acroama induce-
retur, seruum suum verberibus multatum
sub furca egisset. Quo loco pro *acroama*
 antiquiores typis expressi *pompa* habent;
 ceterum a Pontano, Pighio & aliis opti-
 me restitutum est *acroama*. Designa-
 bantur autem voce, *acroamatis* musici,
 ridicularii & histriones, qui canticis le-
 pidisque dictis conuiuas aut spectatores
 oblectant. Ipsi, inquam, homines di-
 cebantur *acroamata*; quod scilicet pro-
 ferrent, quæ cum voluptate audirentur.
 In Thesauro Ciceroniano, qui dicitur
 Nizolii, scriptum video sic: *Acroama,*
narratio, musica symphonia in fabulis, mu-
sicus concentus. Quibus deinde ipsa ver-
 ba Ciceronis subiiciuntur. Atqui ma-
 nifestum est, Ciceronem non ea, quæ ab
 homine proferuntur, sed hominem
 ipsum *acroama* dicere. Non solum spe-
 ctator, inquit, sed & actor & *acroama*.
 Idem 4. in Verr. Hic quasi festiuium *acro-*
ama, ne sine Corollario de conuiuium discede-
ret, ibidem conuiuiis inspectantibus emble-
mata auellanda curauit. Quibus verbis
 ipse

ipse Verres *festiūm acroama* vocatur. Suetonius Aug. 74. *acroamata & bisfriones* coniungit. Et aut *acroamata & bisfriones*, inquit, aut etiam *triuiales* ex *circo ludios* interponebat. Lampridius quoque Alex. Seu. sic: *Nanos & nanas, & mortones & vocales exoletos, & omnia acroamata, & pantomimos* populo donauit. Ipsi quoque Græci istiusmodi homines *ἀκροαμαῖοι* vocarunt, vt ex Athenæo & Plutarcho scire licet.

ARBITRATV alicuius aliquid fieri, vel quid significet, parum obseruari, vel vox ipsa vulgo negligi videtur. Dicunt autem, *arbitratu suo viuere*, pro *pro lubitu & ex voluntate sua viuere*. Verbum *arbitrari* quidem actionem intellectus significat: at nomen inde ortum *arbitratu* ad voluntatem fere pertinet. Cicero 1. de fin. *Quæ mihi facultas, vt id meo arbitratu facerem, ante hoc tempus nunquam est data.* Et 7, 1. ad Fam. *Quæro causas omnes aliquando viuendi arbitratu meo.* Et 16, 1. ad Att. *Ego literas ipsius arbitratu dabo: ea te ne moueant.* Subinde vox *Synonyma voluntate* adiicitur. Cicero 2. C. Rull.

X

Cum

Cum summam tantæ pecuniæ nullo teste sibi ipse suo arbitratu & sua voluntate fecisset. Vox cognata arbitrium quoque subinde voluntatem & libidinem significat. Dicunt enim, ad arbitrium suum, ad arbitrium alterius vivere. Cuius generis plurima a Nizolio & a Schoro notata videre licet.

ARMAMENTA non tam notum atque vsitatum, quam *arma & armamentarium*. Dicuntur autem *armamenta* Latinis, quæ & *instrumenta*. Et quemadmodum *instrumenta* omnino varia sunt, ita & *armamenta*. *Nauis instrumenta* intelligit Seneca, quod 6, 15. de Benef. scribit: *Quod tu pretium ponis traiccienti maria, & per medios fluctus, cum e terra conspectu recessit, certam secanti viam, & prospicienti futuras tempestates, & securis omnibus iubenti subito vela stringi, armamenta demitti, paratos ad incursum procellæ & repentinum impetum stare?* Item Suetonius Aug. 18. *Tempestate in traiectu bis conflictatus: Vtrobique parte Liburnicarum demersa: simulque eius, in qua vehebatur, fufis armamentis, & gubernaculo diffracto.* Et Florus 4, 2, 76

Quo-

*Quoniam ille horror, cum eodem tempore fluctus, procella, viri, naues, armamenta confligerent? Plinius armamenta vinearum commemorat perticas, palos, & id genus alia. Nec mirum vocabuli derivati eam vim esse, cum vox quoque primitiva *arma* tam late accipiat; idque respectu Græcæ ὄπλα, quæ tum arma, tum instrumenta significat. Sunt enim arma coquinaria, arma agrestium, cet. Idem de verbalibus quibusdam in 10 sentiendum, quæ in desuetudinem fere videntur venire. E. g. *Abusio, contemptio, consensio*, cet. de quibus tamen exempla optimorum Auctorum passim in ipsis lexicis adparent.*

COGNITOR vix alia significatione a veteribus vsurpatum reperitur, quam, qua significat procuratorem, defensorem causæ alterius: quem vernacula lingua *Anwalt & Volmächtigen* dicimus. Sed quotusquisque eam vocis significationem, quæ quidem, vt dixi, & sola esse videtur, hodie cognitam habet? Plurima eius exempla ex Cicero-
ne congefferunt Nizolius & Schorus, in Oratione pro Q. Roscio reperitur ali-

X 2

quo-

quoties. Ait enim Cicero: *Quid interest inter eum, qui per se litigat, & qui cognitorem dat.* Item: *Tu, qui Roscium pro opere & labore, quod cognitor fuisset, quod vadimonia obiisset, rogasti.* Item: *In hanc rem me cognitorem dedisti.* Item: *Nisi te in suam litem dedisset cognitorem.* Rursus 1. in Verr. *Me defensorem calamitatum suarum, me ultorem iniuriarum, me cognitorem iuris sui, me actorem causa totius esse voluerunt.* Pari ratione minus notum in vulgus est vocabulum *cognitura*, quo ipsum procuratoris munus designabant. Suetonius Vitell. 2. *Cuius filius sectionibus & cognituris vberius compendium nactus.* Non dixit *cognitionibus*, sed *cognituris*: ne de iudice loqui videretur. *Cognitio* enim est iudicis; ipseque iudex *cognoscere* dicitur: nec tamen idem ille, quod mirum; sed is, qui aliquem in iudicio defendit, *cognitor* appellatur. Asconius: *Qui defendit alterum in iudicio, aut Patronus dicitur, si Orator est: aut Aduocatus, si aut ius suggerit, aut presentiam suam commodat amico: aut Procurator, si negotium suscipit: aut Cognitor, si presentis causam novit, & sic*

sic tuetur, ut suam. Ergo cognitorem Cicero appellavit familiarissimum defensorem.

COMMEATVS. Hæc vox, cum res omnino varias, easque quotidianas, significet, tamen vsu parum trita videtur: ponunturque pro ea voces barbaræ *victualia, saluus conductus.* Reuocanda ergo & ista vox in vsum, vsurpandaque, cum, quæ ad alimoniam pertinent, aut potestas a militia ad tempus abeundi, est significanda. Et vtriusque significationis exempla videamus. Cæsar 1. B. Ciu. *Reliquas merces commeatusque ad obsidionem urbis, si accidat, reseruant.* Cicero pro L. Manil. *Iam commeatu & priuato, & publico prohibemur.* Iustinus 5, 2, 14. *Commeatus maligne præbere.* Ante pro eodem dixerat, *stipendia præbere.* Et 24, 7, 4. *Vino ceterisque commeatibus referta rura.* Alterius significationis exempla sunt in his. Liuius 3, 46. *Collegis in Castra scribit, ne Virginio commeatum dent, atque etiam in custodia habeant.* Item: *Et iam commeatu sumpto Profectus Virginius prima vigilia erat.* Et 1. 23. *Magna pars sine commeatibus dilabebatur.* Nec tantum facultas

ad tempus abeundi a militia, sed & quæuis alia abeundi facultas, veniaque a principibus aut magistratu data, *commeatus* appellatur: id, quod Buchnerus in Accessionibus ad Thef. Fabri verbis Velleii Paterc. & Suetonii demonstra-uit. Et pertinet eodem illud Iustini 18, 7, 9. *Petito commeatu a populo.* Cartalo cum reuerti ad patrem, hostem tunc patriæ, in castra vellet, *commeatum*, id est, eundi potestatem & licentiam a populo petiit. Sed hæc tamen significatio vocabuli non propria fuit; sed potius, quod ipsum quoque commeandi actum significauit. Iustinus 4, 4, 5. *Hostes etiam marinis commeatibus in urbe clausos intercludunt,* i.e. prohibent, ne hostes mari, quo vellent commeare, & aliunde annonam petere possent. Nepos 1, 7, 7. *Urbem operibus clausit, omnique commeatu priuauit.* Item 19, 2, 4. *Vt prouideret, ne ciuitas commeatibus priuaretur.* Præcedit, quod Nicanor Atheniensium portui Piræo infidiatus fuerit. Rursus Iustinus 18, 7, 6. *Prohibitis commeatibus, obsessaque urbe in summam desperationem Cartaginenses adduxerunt.* Prohibere *commeatus*, &
inter

intercludere hostes commeatibus, quid aliud est, quam prohibere, ne hostes, quo volunt, commeare possint? Nostri dicunt, *den Paß verhauen, das Auslauffen verwehren*. Suntque hæ Phrasæ omnino tales, quales *prohibere aditum, intercludere aditum, fugam, itinera*. Sed ipse tamen ille commeatus, id est, commeandi actus aliud simul inuoluit; videlicet subuectionem & importationem rerum necessariarum. Atque inde factum videtur, vt ipsum quoque illud, propter quod commeatus, id est, res necessariae, & alimenta, *commeatus* vocarentur. Ceterum, quod *commeatus* etiam pro potestate & licentia commeandi, & ad tempus abeundi a principe, imperatore, magistratu, data vsurpatur, ei simile est, quod *euectio*, quæ vox cursum publicum significat, ipsam quoque potestatem & licentiam cursu publico vtendi, imo & literas & diplomata, quibus potestas ea dabatur, significat: vt in Notis ad Sulpicium Seu. p. 190. ostendimus.

DICTO AVDIENS quasi composita vox, idem est, quod obediens; sed vsu non satis trita: imo interdum nec

recte construitur. Caspar Scioppius, qui, si quisquam genuinæ Latinitatis amans atque observans fuit, in epistola ad Saulum Mercerum, quæ in Scaligero eius hypobolimæo extat, sic scripsit: *De consilii ratione, quam Sacrilegus iste aliorum, credo, monitis dictisque audiens, secutus tibi videtur, facile assentiet. Apparet, quod existimarit non modo dicto audiens, sed & dictis audiens, imo & monitis audiens, Latine dici; nec opus esse, ut casus tertius adiiciatur, dicaturque, dicto audiens alicui; sed dici quoque posse, alicuius dicto audiens.* Verum enim vero in auctoribus antiquis reperitur modo dicto audiens alicui; ut dicto audiens sit quasi vox composita, & non aliter, quam obediens & obtemperans adsciscat Datium. Nepos 17, 4. *Tanta modestia dicto audiens fuit iussis absentium magistratuum.* Ex quo apparet, adeo Datium adsciscere τὸ dicto audiens, ut non modo Datium personæ, sed & rei, & quidem iussis subiiciant. Idem Nepos 11, 2. *Ut nulla unquam copie magis dicto audientes fuerint duci.* Rursus 6, 1. *Dicto audientes imperatoribus suis non erant.*

Et

Et 14, 2. *Is regi dicto audiens non erat.* Habent quidem nonnullae editiones *regis dicto audiens*; verum perperam, & contra fidem meliorum codicum. Liuius 41, 10. *Cum milites consulis imperio dicto audientes faturos esse dicerent.* Hic rursus Dativus non personae, sed rei, imperio adiectus est, dictumque, *imperio dicto audiens.* Nec aliter Plautus Amphitr. 3, 4. *Eum sequor, eius dicto imperio sum audiens.* Construendum enim sic est: *Eius imperio sum dicto audiens, & eius non ad dicto, sed ad imperio pertinet.* Quare, quod in eadem scena legitur: *Ego sum Iouis dicto audiens, non dubito, legendum esse Ioui.* Sane non superiore tantum, sed & variis aliis locis Phrasi *dicto audiens* casum tertium subiicit. Ut Pers. 5, 2. *Te mihi dicto audientem esse adderet.* Et Menæch. 2, 3. *Dicto me emit audientem, baud imperatorem, sibi. pro dicto audiens, dicit & dicto obediens, itidemque casum tertium subiicit.* Ut Bacch. 3, 3. *Magistro desinebat dicto esse obediens.* Et Pers. 3, 1. *Futura es dicto obediens patri?* Et subiicitur, *dicto sum audiens, sc. patri.* Ut appareat, *audiens*

hic idem esse, quod *obediens*. Quod autem illud secum habet *dicto*, id tantundem esse videtur ac imperio, mandato, iussis. Plautus *Perf.* 5, 2. *Alicuius dictis parere, servire*. Terentius *Hec.* 4, 1. *Meis dictis parere, hanc qui postulem*. Liuius II, II. *Cui cum dicto paruisset*. Et habet ergo aliquid Pleonasmī, quod dicitur: *Dicto audiens iussis alicuius, dicto audiens imperio alicuius*.

DIGNATIO, non tam notum, quam *dignatus*: cui tamen ἰσοδυναμῶν est. Festus: *Maxima dignationis Flamen Dialis est inter quindecim Flamines*. Iustinus 28, 4, 10. *A quo (Ptolemæo) bonorifice susceptus (Cleomenes) diu in summa dignatione regis vixit*. Ipse Cicero 10, 10, ad Att. *Et si meus quidem (animus) est fortior, eoque ipso vehementius commouet, nec quidquam nisi de dignatione laborat*. Ad quæ verba Gothofredus: *Fort. de dignitate lab. sed dignatio pro dignitate plerumque sumitur*. Utuntur eodem vocabulo & Seneca, Curtius alique. Videntur quoque super eodem Casaubonus ad Suetonii Cæs. 4, 2.

INANI-

INANIMVM qui dicant, pauci sunt: & plerique omnes *inanimatum* dicunt; prorsus quasi alterum illud plane ignotum sit. At veteres, si non crebrius, saltem nec rarius, altero illo vti sunt. Cicero 4. Acad. *Cum inter inanimum, & animal hoc maxime intersit, quod inanimum nihil agit.* Item 2. de Div. *Omnia muta atque inanima commouerentur.* Vbi *muta* ille aliter dicit, quam Syri atque Arabes חרשתא. Hi enim omnia ἀλογα, חרשתא, id est, muta dicunt. Cicero, ut apparet, tantum *inanima* ita vocat. Rursus 1. Tusc. *Inanimum est omne, quod pulsu agitur externo: quod autem est animatum, id pulsu cietur interiore.* Plin, l. 7. c. 15. *Inanima caro.*

INSCIENTIA, quotusquisque nunc est, qui dicere ausit, nec contendat dicendum potius esse *inscitia*? At Cicero tam illo, quam hoc, utitur. Ut 3. de N. D. *Deo ne excusatio quidem est inscientiae.* Et pro Syll. *Vos mihi in tantis tenebris erroris & inscientiae clarissimum lumen pratulistis.* Et 4. Acad. *Inscentia multa versatur in vita.* Sic & nomen

nomen adiectiuum *insciens* ab eodem Cicerone æque ac *inscius* vsurpatur. Vt 1, 9. ad Fam. *Insciente Collega*. Et 8, 23, ad Fam. *Illo absente & insciente migrare*.

INSIGNITVS & comparatiui gradus *insignitior* reuocandum itidem in vsum. Liuius 4, 4. *An esse vlla maior aut signitior contumelia potest?* Et 8, 13. *Quo insignitius omissa res Æmilio superioris anni consuli exprobaretur*. Sed hic a nomine illo adiectiuo deriuatum aduerbium est. Rursus 7, 6. *Et lacus nomen ab hac recentiore insignitius fabula est*. Vide Notas Gronouii ad hunc locum. Tacitus 4. Ann. *Insignitius flagitium*. Ergo æque ac *insigne*, de quo supra, rebus quoque malis tribuitur. Nec minus aduerbium inde deductum *insignite* sic vsurpatum inuenias. Cicero pro Quint. *Neque tamen quisquam inuentus est tam insignite impudens*.

INTELLIGENTIAE vocabulum valde itidem negligi video, & fere non nisi a Philosophis vsurpari, eum habitum mentis species referre instituunt, dicuntque habitus mentis esse quinque, intel-

intelligentiam, scientiam, sapientiam, prudentiam & artem. At Cicero-
 ni aliisque antiquis ea vox multum
 vsurpata fuit; & ita quidem, vt
 tum actionem intelligendi, tum eam,
 vnde actio proficiscitur, facultatem ea
 voce designauerit: nunquam vero eam
 rem intellectum dixerit. Vt 2. de Inu.
Intelligentia est, per quam animus perspi-
cit, quae sunt. Et de Vniu. *Deus intelli-*
gentiam in animo, animum conclusit in cor-
pore. Et 1. de Diu. *Pars animi, quae ra-*
tionis atque intelligentiae sit particeps. Et
 3. Off. *Honestum quod in nostram intelli-*
gentiam cadit. In his facultatem & po-
 tentiam intelligendi significat. Dicunt
 etiam intelligentiam habere, intelligentia
 alios anteire, intelligentia iuris ciuilis pra-
 stare, & id genus alia. In quibusdam
 ipsam quoque operationem, ipsum
 actum intelligendi significare videtur.
 Vt 1. de N. D. *Fretus intelligentia vestra*
brevius differo. Et pro S. Rosc. *Quid*
censes, hunc quo studio & qua intelligentia
esse in rebus rusticis. Et 5. Tusc. *Propo-*
nenda quaedam quasi mouentia sunt, quae nos
magis ad cognitionem intelligentiamque
 con-

conuertant. Vide plura id genus a Nizolio & a Schoro notata. Alterum verbum *intellectus* non quidem plane reicerem, quippe quod a Plinio, Seneca, Quintiliano & aliis est vsurpatum: sed vocabulum *intelligentia* tamen nec negligi velim.

LAVTIA dicuntur cibus, potus, aliaque necessaria, quæ legatis dantur. Liuius 28, 39. *Locus inde, lautiaque legatis præberi iussa, & muneris ergo in singulos dari, ne minus dena millia æris.* Et 33, 9. *Macedones deducti extra urbem in villam publicam: ibique iis locus & lautia præbita.* Et 45, 20. *Postquam consulti ab Marco Junio Consule patres, stantibus in Comitio legatis, an locum, lautia, senatumque darent, nullum hospitale ius in iis seruandum censuerunt.* Festus: *Item Dautia, quæ lautia dicimus, & dantur legatis hospitii gratia.* Vide eum in *Dacryma*. Scaliger ad Festi vocem *Lautia*, vel *Lautitia* potius, scribit, prius *Dautia* vocata fuisse. At ex verbis Festi collegerit quispiam, ipsum quoque Liuium *dautia* appellasse. Scribit enim Festus: *Dacrymas pro lacrymas Liuius sæpe posuit, nimirum,*

mirum, quod Græci appellant δαίμνια.
 Item : *Dautia, quæ lautia dicimus & dan-*
tur legatis hospitii gratia. Hodie tamen
 in Liuius non nisi *Lautia* legitur : In Se-
 natusconsulto quoque fœderis cuiusdam
 in tabula ænea scripto, & a Grutero
 pag. 103. veterum Inscriptionum re-
 censito reperio sic fuisse : *Munusque eis*
ex formula locum lautiaque q. vrb. eis lo-
care mittereqne.

LVCVLENTVS vox hæc aut ra-
 ro, aut non satis recte, vsurpari videtur.
 Vulgo vsurpant pro dilucido, manifesto.
 Sed veteres primo pro eo, quod mul-
 tum lucis habet, posuere. Vt Cicero
 7, 10. ad Fam. *Camino luculento vtendum*
senseo. Deinde pro egregio.

OPVLENS quoque dicunt, opti-
 mæ notæ auctores, non tantum *opulen-*
tus. Nepos 12, 3, 3. *Neque animo æquo*
pauperes alienam opulentium intuentur for-
tunam. Aufonius Idyll. 2.

Non opulens, nec egens : parcus, sine for-
midibus egi.

Vide & Thesaurum Fabri a Buchnero lo-
 cupletatum. Vbi tamen, quod ad archa-
 ismos id vocabuli referendum docetur,
 nobis non probatur, neque enim, si ita
 esset,

esset, Nepos temere vsus eo fuisset. Sic
& *violens* dixerunt pro *violentus*. Ho-
rati^{us} l. 3. Od. ult. *Qua violens obstrepit*
Aufidus. Et l. 1. ep. 10.

Sed postquam victor violens discissit ab
hoste.

Perfius quoque Sat. 5. *Nunc ferus & violens*.
Et deriuata ab his ipsis nominibus adie-
ctiuis sunt aduerbia *opulenter*, *violenter*;
non aliter, quam a *sapiens* est *sapienter*,
& a *prudens* est *prudenter*.

POTENTATVS quoque ignota
fere vox est. Vsi autem illa Cæsar, Li-
uius & alii. Gifanius ex lib. 26. Liuii ci-
tat: *At ille, cum ab re auersus tum æmulo*
potentatus inimicus rem Hannibali aperit.

RECTIO quotusquisque est, qui
nunc dicere aufit pro regimine? At
Cicero ipse vocabulo non semel vsus est.
Vt 4. de fin. *Omnium rerump. rectiones,*
genera status, mutationes præscripsimus.
Et l. 5. *Ea quoque est non solum ad priua-*
tæ vitæ rationem, sed etiam ad rerump. re-
ctionem relata. De cognata voce *rector*,
fatis quidem nota & vsitata illa, note-
tur, quod non modo de scholarum, sed
& de totarum vrbi^{um} ac prouinciarum
mode-

moderatoribus vsurpetur. Cicero de Somn. Scip. *Ciuitatum rectores & conseruatores.* Et 1. de Or. *Rektor reip. & publici consilii auctor.* Iustinus 5, 8, 8. *Rectores triginta Athenis.* Et 41, 2, 2. *Ex populorum ordine duces in bello, ex hoc rectores in pace habent.*

* Liuius lib. 39. c. 15. Pro Praeside quoque & Ephoro videtur adhibuisse. *Vbicunque multitudo esset, ibi & legitimum rectorem multitudinis censebant debere esse.*

REPENS quoque Latini dicunt ; nec tantum *repentinus.* *Quae repens clades allata esset, obuios percunctantur.* Ipse Cicero 3. Tusc. *Ne me imparatum cura laceraret repens.* Item : *Hostium repens aduentus.* Liuius l. 6. *Fama repens belli Gallici allata perpulit ciuitatem.* Et l. 9. *Repens aduentus consulis ita exterruit Umbros.* Et l. 21. *Qui tumultus repens, postquam est Romam perlatus.* Sigonius : Cum lib. 2. Ital. antiq. verba Liuii 22. 8. *Priusquam satis certa consilia essent, repens alia nuntiatur clades, produceret, addidit, se legere repente ; sed manifesto errore : quem quidem ad lib. 8. Liuii notauit Gronouius.*

Y

CAP.

CAP. II.

DE

VERBIS QVIBVSDAM,
VT GRAMMATICI VOCANT,
VULGO PRORSVS
NEGLECTIS.

ABSCIDERE est itidem inter illa, quæ hodie vulgo negliguntur. Imo & edendis auctoribus antiquis prorsus quasi eliminatum id erat, sed semper scriberetur *caput abscissum*, non *abscisum*. Reddiderunt igitur Viri critici plurimis auctorum locis. Et inter ceteros Ioh. Fred. Gronovius apud Livium 44, 5, ubi legebatur, *rupes abscissa*, scripsit *rupes abscise*. Ad quem eundem locum idem Gronovius de differentia verborum *abscidere* & *abscindere*, ita differit: Frobenius *abscise*. Et sane sic passim ac fere ubique optimi atque antiquissimi codices: ut videndum omnino sit, *abscissus*, aut non tam membranas, quam rationem aliquam

quam ad aurem decernere oportere, vbi sit hoc aut illud ponendum. Itaque eo progressi sunt docti viri, vt fecerint *scindo*, *scidi*, *scisum*, nam & *abscidere*, pro *abscindere*, apud Plautum legi, & non mirum a $\sigma\chi\iota\zeta\omega$ $\sigma\chi\iota\delta\epsilon\omega$, *scindo* & *scido* esse. Sed quantitas mediæ in præteritis ostendit, duo verba fuisse *abscindo* & *abscido*. Sunt enim Virgilii: *Herperium siculo latus abscidit*, & Ouidii: *Terris abscidit undas*; & vicissim Ouidii in 12. *Abscidit iugulo pectus*, & Senecæ in Phœnissis, *Vita bona proiecit atque abscidit*, & Lucani lib. 3. 503.

Abscidit nostræ multum fors inuida laudi.
Vt quidem in scriptis obseruauimus.
Et Martialis:

Abscidit vultus ensis uterque sacros.
Hactenus Gronouius. Mirum autem, quod cum idem, cum apud Liuium 44, 15, in optimo quoque cod. inuenisset, sic scriptum, *vt quisque hostem impigre occiderat, primum capite agre inter turbam tumultumque abscidendo*, non, vt pro *capita*, quod in vulgatis erat, rescripsit *capite*, pro *abscindendo*: quod itidem in vulgatis erat, rescripsit *abscidendo*. Sic & Pighius eum toties in Valerio Maximo pro *caput ab-*
scissum,

scissum, ex MSS. rescripserit *abscisum*, tamen in eodem Valerio 9, 13, 3. toleravit, *donec caput eius abscinderetur*, cum sine dubio & hic in MSS. repererit *abscinderetur*, sane in codd. Brandeb. manifeste est *abscinderetur*, non *abscinderetur*.

AEQVIPARARE, elegans verbum est; sed raro usurpari videas. Apud veteres satis frequentatum fuit. Virgilius Ecl. 5.

Nec calamis solum aequiparas, sed voce magistrum.

Nepos 2, 6, 1. *Vt ipsam urbem dignitate aequiparet.* Et 7, 11, 3. *Adeo studiis eorum inservisse, ut nemo eum labore corporisque viribus aequiparet.* Cicero 5. Tusc. *Nemo est, qui factis me aequiparare queat.*

ALLEGERE quoque vulgo fere negligi, aut rarius, quam par erat, usurpari video; cum tamen vetus, & ab optimis Auctoribus usurpatum verbum sit. Est autem idem, quod legendo addere, & in cœtum quendam cooptare. Liuius, ut Budæus citat: *Qui de plebe allegebantur, eandem egre passi Patres.* Plinius lib. 1. ep. 14. *Allectus a diuo Vespasiano inter pratorios, honestam quietem huic nostræ ambitioni dicam an dignitati? constantissime*
pre-

prætulit. Suetonius Cæs. 41. *Senatum supplevit, patritios allegit, id est, quos faceret patritios, & in patritiorum numerum referret, legit.* Item Aug. 2. *Ea gens a Tarquinio Prisco, rege inter Romanas gentes, allecta in Senatum, mox a Seru. Tullio in Patritias transducta.* In antiquis quoque inscriptionibus frequens est *allectus & adlectus*: legiturque *allectus in ordinem decurionum, in ordine Senatorio, allectus inter immunes, allectus inter equites.* Vide Indices Gruteri in volumen veterum inscript. Simplex *legere* quoque sic usurpatur. Cicero 6, 19. ad Fam. *Cum qui hodie haruspicinam facerent, in Senatum Romæ legerentur.* Sic enim legendum videtur; non, vt quidam codices habent, *in Senatu.*

ANQVIRERE rari hodie vsus verbum videtur; eoque factum, vt qui auctorum veterum libros emendandos susceperunt, subinde illud quasi nunquam existisset, transformandum putarint. Et minime sane abolendum, sed in vsum potius reuocandum illud. Lucretius 4, 1182.

Protrahere in lucem, atque omnis anquirere nisus.

Y 3

Vbi

Vbi *anquirere* est *diligenter inquirere*. Cicero 1. de Or. *Omnis artis loci anquirentibus nobis, omnique acie ingenii contemplantibus ostendunt se.* Item de Fat. *In qua quid valeat, id, quod geri possit, anquiritur.* Livius 1. 6. *Sunt qui duumuiros, qui de perduellione anquirerent, creatos auctores sint.* Vbi *anquirere* est *pro quærere & iudicare.* Est item *pro accusare.* Livius 1. 8. *Capite anquisitum ob rem bello male gestam, de imperatore nullo ad eam diem esse.* Florus 4, 12, 12. *Quod (aurum) aliquin gens omnium cupidissima, studiosa diligentia anquirit.*

ANTEFERRE item non tam usu tantum, quam præferre. Quare hoc quoque Latinitatis studiosi præcipua observatione dignum putent. Nepos 15, 5, 3. *Anteferre bello pacem.* Item 20, 1, 3. *Vt antetulerit suorum civium libertatem fratris salutis.* Item 20, 3, 6. *Nulius consilium non modo antelatum, sed ne comparatum quidem est.*

ANTEPONERE non tam usitatum hodie, quam præferre. In usum igitur & illud reducatur. Cicero post red. ad Quir. *Vt si meas rationes unquam vestra salutis anteposuissem, sempiternam*

pœnam sustinerem mea voluntate susceptam.
 Nepos 15, 2, 2. *Vt adolescens tristem & se-*
uerum senem omnibus aqualibus suis in fa-
miliaritate anteposuerit. Et 18, 1, 2. *Eum*
tibi aliquando anteponi, indigne ferebant.
Dicunt & proponere eadem ratione. Ne-
 pos 17, 4, 3. *Opulentissimo regno praposuit*
bonam existimationem.

ANTESTARE minus tritum ho-
 die verbum est. Quod & Caspar Bar-
 thius obseruauit: ideoque in lib. XXXIV.
 Aduersariorum Cap. 6. scribit, *esse verbum*
elegans, sed non adeo usu tritum, quin apud
paucos reperiatur. Est autem *antestare*
alicui idem, quod prestare, antecedere, an-
teire, antecellere aliquem. Cicero 2. de
 Inu. *Crotoniata quondam omnibus corporis*
viribus & dignitatibus antesteterunt. Ne-
 pos 3, 1, 2. *In his cognitum est, quanto ante-*
staret eloquentia innocentia. Sed pro *an-*
testare veteres dixerunt & *antistare*;
 quomodo in Corn. Nepote a Bœclero &
 aliis est editum; non aliter scilicet, quam
 pro *anteceffor* dictum est & *anticeffor*.
 Videsis Salmafii ad Flori 4, 12. Notas C.
 Claudius Quadrigarius apud Gellium 9,
 13. *Cum interim Gallus quidam nudus præ-*

ter scutum & gladios duos, torque atque armillis decoratus processit, qui & viribus & magnitudine, & adolescentia, simulque virtute ceteris antestabat. Vbi Carrio itidem legi vult antistabat, vide Antiq. lect. 2. 1. Metellus Numidicus in Oratione apud eundem Gellium 12, 9. Qua in re, quanto vniuersime vnum antistatis. Sed hic construxit cum quarto casu. Vtitur & Lucretius eo verbo. Vt 5, 22.

Herculis antistare autem si facta putabis. Vide Indicem in hunc locum Paræi.

ARCESSERE minus notum ac frequentatum hodie, quam accersere. Veteres tamen frequenter eo vti. Cicero pro S. Rosc: *Cum ab aratro arcesserantur, qui consules fierent. Et pro Dom. Cum P. Lentulus, C. Metellus me arcesserent in Senatum, non venirem? Nepos 25, 21, 4. Agrippam generum ad se arcessi iussit. Livius 36, 7. Nunc quoque arcessas, censeo omnes navales terrestresque copias. Ad quem locum is, qui codices MSS. si quisquam, versauit, ita: Semel dixerim, ubicunque id verbum occurrit, ibi scriptis in antiquioribus fere semper arcessere, non accersere legi. Itaque facile accedo doctis viris,*

viris, qui illo modo, non hoc, pronuntiasse & scripsisse, veteres censent. Notentur autem verbi *arcessere* & *vsus* quidam. Et primo quidem, quod *arcessere* dicunt pro accusare. Cicero pro Deiot. *Arcessere aliquem capitis.* Et 2. Off. *Arcessere aliquem in iudicium capitis.* Et pro Fl. *Arcessere aliquem iudicio.* Deinde quod dicunt: *Arcessere aliquid a capite*, pro ab ipsa origine aliquid petere. Cicero 2. de Or. *A capite quod velimus arcessere, & unde omnia manant videre.* Et in Top. *Non erit necesse id usque a capite arcessere.*

ASPORTARE. Gellius Noct. Att. 6, 17. *Omnem illam librorum copiam Xerxes, Athenarum potitus, urbe ipsa prater arcem incensa, abstulit asportauitque in Persas.*

DISTINERI elegans est pro *teneri, impediri.* Cicero 7, 12. ad Fam. *Nos hic multitudine & celebritate iudiciorum ita distinemur, ut quotidie vota facimus, ne intercaletur.* Et 12, 30. ad Fam. *Antea distinebar maximis occupationibus.* Et 2, 23. ad Att. *Ex eo colligere poteris, quanta occupatione distinear.*

EIERARE aut *eiurare* vel totum vulgo ignotum; vel certe quædam eius

significatio, videtur; quod videlicet idem est, quod reicere, non agnoscere, detestari. Cicero 2. de Or. Cum ei M. Flaccus multis probis objectis, P. Mutium iudicem tulisset, Eiero, inquit, iniquus est. Vbi, eierare iudicem, idem est, quod non agnoscere, reicere. Sic Tertullianus in lib. de Idololatria, quod alii renuntiare vel abrenuntiare Diabolo & pompæ eius dicunt, eleganter dicit, Diaboli pompam eierare. Tu, si Diaboli pompam eierasti, inquit, quicquid ex ea attigeris, id scias esse idololatriam. Iustinus 12, 4. 1. A Philippo illum patre tantum degenerauisse, ut etiam patriæ nomen eiuraret. Tacitus 3. Hist. 68. Præuenerat rumor eiurari ab eo imperium.

EXAEDIFICARE, vel idem quod simplex ædificare, vel aliquid amplius significare, vulgo autem fere negligi videtur. Cicero subinde eo utitur. Ut 2. de Leg. In nostris sedibus exædificatum templum Licentiæ. Et 4. Acad. Ne exædificatum quidem hunc mundum diuino consilio existimo. In his exædificatum idem esse videtur, quod ædificatum. At in aliis videtur aliquid amplius significare, & quidem ipsam ædificationis absolutionem & perfectionem.

fectionem. Plautus Trin. 1, 2. *Dare te in manus argentum amanti homini adolescenti, qui exadificaret suam inchoatam ignuam.* Cicero 1. de Or. *Rogo, vt quoniam tantum quoque habemus otii, quantum iamdiu non contigit, ne graueret exadificare id opus, quod instituisti.* Cæsar 1. B. Ciu. *Quod oppidum Labienus constituerat, suaque pecunia exadificauerat.* Plauto: *Exadificare aliquem ex ædibus, idem quoque est, quod expellere ex ædibus.* Vt Trin. 5, 2. *Exadificauisset me ex his ædibus, absque te foret.* Quæ locutio similis est illi, qua apud Nonium Attius dixit: *Expectorare ex animo.* Videtur autem ioci causa id ita formatum a Plauto, quemadmodum multa quoque alia.

PRAEOPTARE eleganter dicitur pro malle: sed neglectum fere itidem est hodie. Nepos 25, 12, 1. *Præoptaretque equitis Romani filiam generosarum nuptiis.* Ergo dicunt: *Præoptare aliquid alicui.* Sed dicunt etiam: *Præopto facere hoc.* Plautus Capt. 3, 5, 30. *Meumque potius me caput periculo præoptauisse, quam is periret, ponere.* Vide & Trin. 3, 2, 22.

PRAEFINIRE quoque huc referen-

rendum, nam & ipsum parum tritum hodie videtur. Cicero 7, 2. ad Fam. *Sed eo vidisti multum, quod praesinisti, quod ne pluris emerem.* Nostri: *Du hast mir vorge-schrieben.* Et 2. de Leg. *A Platone sum-tus funerum praesinitur excensibus.* Et pro S. Rosc. *Aliquanto post eam diem venerunt, qua dies lege praesinita est.* Et 5. Tusc. *In vero, ut videtur, nam praesinire non meum.*

PRAEPEDIRE idem est, quod imp-
pedire: sed neglectum fere est hodie.
Salustius B. Jug. *In consule nostro multa bo-
naque artis & animi & corporis erant: quas
omnes avaritia praepediebat.* Livius 7, 38.
*Quo (pauore) praepediti nec arma impigre
capere, nec obsistere, nec insequi poterant.*

REPRÆSENTARE sublatum
prorsus de lingua Latina videri, adeo
paucos esse, qui eo utantur, scribit Anto-
nius Schorus. Ignorantia enim eius vul-
gus dicere, *prompta pecunia solvere, cum pe-
cunia prompta emere.* Sed dixerint saltem
& *praesenti pecunia emere:* Ipsum *repræ-
sentare* plane negligi non negem, non ea
tantum significatione, quam Schorus no-
tauit, sed & alia. Præterea legendis au-
ctori-

floribus antiquis & hoc obseruare licet,
 verba diuersarum constructionum subin-
 de constructionem habere vnā ean-
 demque; vel potius, vnum verbum con-
 structionem sequi alterius; si quidem
 verba inter se propinqua sint. Nam se-
 parata suam quodque peculiarem con-
 structionem habet. Exempli gratia *suade-
 dere*, cum casum modo tertium adscisce-
 re soleat, constructionem quoque alio-
 rum verborum sequitur, & adsciscit ca-
 sum quartum. Cicero 13, 4. ad Famil.
Hæc eo spectant, ut se horter, & suadeam :
reliqua sunt, quæ pertinent ad rogandum.
 Et de prouinc. consular. *Nam postea me,*
ut sibi essem Legatus, non solum suasis, sed et-
iam rogauit. In quibus proximis & hoc
 singulare est, quod verbum *suadere*, etsi
 priorem locum occupat, tamen constru-
 ctionem sequitur verbi *rogare*. Cæsar 6.
 B. Gall. *Neque iis petentibus ius redditur,*
neque honos ullus communicatur. Cicero
 cæterique eius ætatis scriptores dicunt
 perpetuo: *Communicare cum aliquo*
aliquid. Quod autem Cæsar ver-
 bum *communicare* construxit cum casu
 tertio, id ideo factum, quod verbum *red-*
dere

dere in propinquo est, quod ipsum illum casum adsciscit. Pari modo idem Cæsar lib. 6. de B. Gall. scribit: Iis omnibus domus patent, victusque communicatur. Sunt qui Cæsarem verbum communicare, & separatum cum casu tertio construxisse putent, & quidem lib. 3. de B. Ciu. in his verbis: Adhibitis Libone, Luceio & Theophane, quibus communicare de maximis rebus consueuerat: Verum monuerunt Viri docti, optimos codices MSS. habere, quibus cum communicare consueuerat. Videtis Gronouium lib. 2. Obseru. p. 113. Cicero pro C. Cornelio: Legem dedit, an tulit, an rogauit, an hortatus est? Liuius 32, 19. Odi, odioque sum Romanis.

CAP. III.

DE

PARTICVLIS QVIBVSDAM VULGO NEGLECTIS, AC IN VSVM REVOCANDIS.

Vt in aliis orationis partibus, ita nec in particulis desunt, quæ vulgo negliguntur, quamvis ad latinitatem non proletariam plane spectent.

ADHVC a paucissimis adhibetur, si *ad hoc usque tempus* aliquid factum significare velint. Est tamen hic vocabuli vsus apud scriptores optimos tam frequens, quam infrequens apud eos est vulgatum istud *hactenus*, pro Germanorum *bisber*. Cic. lib. 4. Ep. 7. *Eo te adhuc consilio vsus intelligo, ut id reprehendere non audeam.* Idem ad Atticum 7, 25. *Me adhuc non legisse* (Catonem tuum) *turpe utrique nostrum est.* Id ad Fam. 16, 18. *Indulge valetudini tue, cui*
qui-

*quidem tu adhuc, dum mihi deseruis, ser-
uisti non satis. Et 9, 13. Et in ipsius con-
suetudinem, quam adhuc meus pudor mihi
clausit, insinuabo. Plin. Panegy. c. 1.
Et si adhuc dubium fuisset, forte casuque re-
ctores terris, an aliquo numine darentur,
principem tamen nostrum liqueret diuinitus
constitutum. Nec mirum istud, quod
potius voce adhuc, quam voce hactenus
vti, ea quidem notione voluere. Est
enim adhuc manifesto pro ad hoc, intel-
lecto tempus. At hactenus est eius for-
mæ, cuius sunt quatenus, eatenus, aliqua-
tenus, & sequitur hæc fere particula vt.
Cic. de Orat. Hæc artem quidem & præ-
cepta duntaxat, hactenus requirunt, vt
certis dicendi luminibus orrientur. Iust.
39, 1, 9. Rex a matre hactenus constitui-
tur, vt nomen regis penes filium, vis au-
tem omnis imperii penes matrem esset.
Vide & libellum de latinitate merito
suspecta, p. 155.*

GENERATIM, SPECIATIM,
his vocabulis hodie, qui vtatur, vix re-
perias. Dicunt: *in genere, in specie.*
Atqui

Atqui Cicero, aliique veteres, vocabulis istis crebro, his nunquam aut rarissime, vfi sunt. Cæſar 2. B. Ciu. *Omniſus generatim gratias agere.* Cic. 2. de Orat. *Inſinitum mihi videtur, id dicere, in quo aliquid generatim quæreretur hoc modo: Expetendane eſſet eloquentia, expetendine honores.* Cic. poſt Red. in Sen. *Legem ſpeciatim de ſalute mea promulgauit.* Pro ſpeciatim quoque dicere ſolent auctores ſigillatim, membratim. Cic. 7. in Verr. *Nam quid ego de cæteris Ciuium Romanorum ſuppliciis ſigillatim potius, quam generatim atque vniuerſe, loquar?* Et 2. de Inuent. *Vt ſi amicitia quid cauſa factum dicetur, ſi inimici vlciscendi, ſi metus, ſi gloria, ſi denique, vt omnia generatim amplectamur, alicuius retinendi, augendi, adipiſcendique commodi cauſa.* Virgil. l. 2. Georg.

Quare agite, o proprios generatim diſcrete cultus

Agricolæ - - -

Suetonius Caligula c. 22. *Hoſtiæ generatim immolantur per ſingulos dies.* Sed non eadem in his omnibus vocabuli

Z

notio

notio apparet. In quibusdam enim *generatim* idem est, quod generaliter, vniuerse : In aliis vero idem est, quod *separatim* per certa genera, vel, vt cum Dialecticis loquar, *per certas species*. Quod Virgilius dicit, cultus arborum proprios *generatim* discendos esse, sensus est, vniuscuiusque generis arborum cultum *separatim* discendum esse, quod videlicet vnum genus arborum auulsiōe, aliud infossione, aliud insitione, aliud aliis modis, colatur.

IDENTIDEM pro *frequenter, subinde*, cumprimis est in ignoratis & neglectis vulgo, quod tamen in deliciis habent castigatissimi scriptores. Cic. pro S. Rosc. L. Cassius *identidem* in causis querere solebat, cui bono fuisset. Plin. Ep. VI. 7. Inuicem ego epistolas tuas *lectito, atque identidem* in manus quasi nouas sumo. Et 1, 13. Nunc otiosissimus quisque multo ante rogatus, & *identidem* admonitus aut non venit, aut queritur, se diem perdidisse. Cic. de Nat. D. Idque prouidit natura, vt *identidem* fieri posset cum maxima celeritate. Liuius lib. 40. Cum
iden-

*identidem species & umbra infantis inter-
emti filii eum diris agitant. Et lib. 26.
Subsidia deinde identidem submissa auerte-
runt in fugam hostes.*

NEQVICQVAM eleganter pro
frustra adhibetur, sed non multum usu
tratum est, adeo, ut pene exulet a
nostrorum scriptis. De hoc Festus :
*Nequicquam significare idem, quod frustra,
plurimis autorum exemplis manifestum est.
Et ita sane est. Cæsar 1. B. Ciu. Sin*
(Senatus) *cunctetur, atque agat lenius
nequicquam eius auxilium, si postea velit,
imploraturum. Sallustius B. Cat. Vbi so-*
cordia tete, ignaviaque tradideris, nequic-
quam Deos implores, irati infestique sunt.
Cic. 3. Offic. *Qui ipse sibi sapiens prodesse
non potest, nequicquam sapit. Tacitus*
Hist. 2. *Angebant Cacinam, nequidquam
omnia coepta & senescens exercitus sui
fama.*

PARTICVLATIM negligitur
fere hodie, pro *per partes*. Reducen-
dum in usum ex Columella lib. 7. *Par-*
ticulatim facilius, quam uniuersus conua-
lescit.

lescit. Et Seneca epist. 24. Particulatim excarnificare, & vota particulatim facere, non dubitat dicere. Ipse Cicero, siue Auctor ad Heren. Si summam, non particulatim narrabimus.

PRIVATE supra in parte i. c. 7. de aliquo aduerbii *pruati* usu diximus, qui vulgo fere negligatur. At cognati *pruate* non usus quidam, sed ipsum totum negligitur. Est autem idem, quod *pruati*, ea quidem huius significatione, quæ supra prædicto loco est exposita.

QUANDOQUE pro *interdum*, qui dicant, sunt plurimi. Qui vero pro *aliquando* & de tempore futuro vocem eam usurpent, dicantque exempli causa: *Hoc tibi exitio quandoque futurum est, vix inuenias.* Atqui apud veteres vocabuli usu isto nihil est frequentius. Cic. Ep. 6, 19. *Ego me Asturæ diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat.* Suetonius in Nerone: *Britannicum ne quandoque apud hominum gratiam paterna memoria praualeret, ve-*

1. ~~neue~~

neno aggressus est. Tacitus An. 6, 20. Et tu Galba, quandoque degustabis imperium. Plin. Ep. 4, 13. Totum etiam pollicerer, nisi timerem, ne hoc munus meum quandoque ambitu corrumpetur, ut accidere multis in locis video, in quibus præceptores publice conducuntur. Id. Panegy. Ex his quandoque nascentur, quibus alimentis opus non sit. Est autem & alius eiusdem vocis vsus, qui, cum apud veteres passim appareat, hodie fere negligitur; quod videlicet quandoque est, pro quandocunque, ut in illo Horatii, quod vulgo sensu plane diuerso, quam ipse poeta, vsurpant; Quandoque bonus dormitat Homerus.

SVBINDE, idem fere, quod *identidem* (vid. sup.) frequenter, sed cum interuallo, notat. Rarissime, nec satis recte, adhiberi solet. Plin. ep. 1, 2. *Tempus audiendis fabulis conterunt, ac subinde sibi nunciari iubent &c. Et II, 7. Erit ergo pergratum mihi, banc effigiem eius subinde intueri, subinde respicere.*

Idem de aduerbiis quibusdam com-
Z 3 **para-**

paratiui gradus sentiendum est. Quotus enim quisque hodie *explicitius*, *explanatus*, *soliciti*, *excusatus* &c. loqui audet? Cic. in Oratore: *Explanatus definire*. Cæs. 1. de Bell. Ciu. *Explicitius videbatur Ilerdam reuerti*. Quintilianus 2. *Soliciti* adhibere discrimina. Apuleius Apolog. *Peccatum semel bonus quisque sollicitus cauet*. Plin. ep. IX. 21. *Licebit rursus irasci, si meruerit, quod exoratus excusatus facies*. Iustinus 32, 2. *Sperabat se sub specie tributaria necessitatis, excusatus sacrilegia commissurum*.

DE VITIOSO

DE
VITIOSO
M. T. CICERONIS
IMITATORE
DISSERTATIO
M. ANDREAE IULII DORNMEIERI

ARGVMENTVM
DISSERTATIONIS.

Cicero in eloquentia primus, homo tamen, h. e. errori obnoxius. n. 1. 2. Ipse modestior, quam ut hoc negauerit. 3. 4. 5. 6. Inepta imitatio quotuplex? 7. Quatuor constituuntur classes dissertationis. 8. Classis PRIMA de nauiis Ciceronis. Ac primum de iis, qui aliquos nauos ei tribuerunt, obrectatoribus partim, partim equis iudicibus. 9. 10. 11. 12. 13. Quorum auctoritate omis-
sa, exemplis res probatur, singularum vocum, 14. 15. 16. & syntaxeos, 17. Interiectum h. l. est, quomodo cognoscatur, fueritne aliquid adproban-

te auctore scriptum, an ei præter cogitationem ex-
 ciderit. 18. Exempla iam, quæ contra oratorium
 numerum sunt, adferuntur, ut, multa monosyl-
 laba coniuncta, dissyllaba, polysyllaba, & in qui-
 bus tono peccatur. 19. 20. 21. rhythmi, 22. eadem
 initia plurium periodorum, nimia particularum
 coniunctio, abundans vocum iteratio, idiotismus,
 cuius adfectatio improbatur, 22. 23. 24. 25. versus
 poetici in prosa negligenter positi. 26. Additur
 de conatu quorundam, qui Ciceronis neuis figu-
 ra nomen obtendunt, aut aliter eos excusant. 27.
 28. 29. Classis ALTERA de iis, quæ non ipsi
 Ciceroni vitia sunt, sed imitatori. De Archai-
 smis. 30. 31. 32. de archaismorum usu & abusu.
 33. de Nouatis seu factis. 34. 35. 36. 37. 38. 39.
 de orthographia diuerso usu. 40. 41. de iis, quæ
 Germanismi speciem ostendunt. 42. de raris ac
 singularibus. 43. Classis TERTIA de iis, quæ
 ex Cicerone excerpta, perperam & alieno loco ap-
 plicantur, ut sunt, græca, 44. 45. poetica, philo-
 sophica, scholastica, 46. quædam ex errante phi-
 losophia, 47. nonnulla, quorum usus ambigua &
 suspecta notæ est. 48. de ecclesiasticis vocibus &
 locutionibus. ibid. de confusione dictionis Asiatica,
 Attica, & Laconica. 49. 50. de formulis προ-
 φωνήσεως in orationibus, itemque de inscriptio-
 nibus & subscriptionibus epistolarum. 51. de vo-
 cabulis honorum, dignitatum ac ordinum. 52. de
 connexa & diuisa oratione. 53. 54. de fictis vo-
 cum differentiis, & synonymis. 55. 56. 57. 58. 59. 60.

Classis

Classis QUARTA de iis, quæ falso vel obscure Ciceronis dicuntur, primumque, quæ quidem non huius, at aliorum auctorum, usu cognita sunt & adprobata. 62. deinde, quæ nec Cicero habet, nec aliquis antiquorum, nec, si quis habeat, imitari decet. 63. De causis, cur multa Ciceroni falso tribuantur, vti sunt, errores Lexicorum, in quibus varie offenditur. ibid. & 64. deinde Grammaticorum. 65. itemque aliorum, libros Ciceronis vitiose describentium. 66. tandem de illis, qui solum Tullium imitatione dignum fabulantur. 67. seqq.

§. I.

Quod omnibus fere solet accidere, qui dignis laudibus claros viros impertiunt, ut plus iusto fecisse multis videantur, idem & mihi auguror euenturum, si Marci Tullii decus honoremque explicuero; quum defuturi non fiat, quibus non tantum admirator eius videar, sed intemperans etiam cultor & adorator. Atque fateor, me Ciceroni tantum in eloquentia semper tribuisse, quantum nemini: neque tamen diuinos ei honores adsigno, quem hominem fuisse, ex mortali conditione intelligo. Quem si sic lau-

laudarem, vt omiffis, quæ reprehendi poterant, fola, quæ ad commendationem pertinent, perfequerer, verendum mihi non foret, ne vitiofus ob eam caufam audirem. Solent quippe, qui de laude illuftrium hominum ex instituto differunt, vitiorum memoriam transire; & qui contrarium capeffunt argumentum, virtutem filent: nec aut illos aliquo iure, aut hos culpaueris, quoniam vtrique agunt pro instituto fuo.

§. II. Aduerfa mihi permiffa ratio erit, Ciceronis næuos indicaturo, poteroque omnia, quæ ad aliquam laudem referuntur, citra præuaricationis crimen filere. Quare, quem alibi decorandum mihi fui, adprobantibus æquis rerum arbitris, eius iam imperfectionem, iisdem forte non improbaturis, eo fimul patefaciam argumento, quo de finiftra Ciceronis imitatione differam. Cui conatui fi quis succenfere & irafci velit, debet ante omnia confiderare, quam me poena dignum putet, fi Marcum Tullium ex cenfu hominum eiicerem. At homines errori obnoxios effe, qui neget, eum ego an iudicio pollere dicam,

cam, valde dubito ; hominem esse non credo.

§. III. Quin ipse Tullius, etsi vir cupidissimus gloriæ, & nequaquam sui contemtor, tamen, si respondere posset superbe laudantibus, iis inquam, qui ab omni eum errore adserunt, multo foret verecundior modestiorque, quam ut iniquam de se opinionem & plane rusticam non deprecaretur. Secus de illo qui iudicet, non observauerit is, aut, si observavit, oblitus deinde sit necesse est, quæ in scriptis Ciceronis testimonia leguntur.

§. IV. Immo nec ei, qui quidem apud ipsum Ciceronem talia parum attendit, ignota possunt esse, nisi aliis quoque Philologorum libris neglectis. Quintilianus diuersis locis hæc attigit, cuius liber de Institutione oratoria in scholis versatur, aut versari debet. Is tertio libro (cap. VI.) sic refert : *Hippocrates clarus arte medicina, videtur honestissime fecisse, quod quosdam errores suos, ne posterii errarent, confessus est : Et Marcus Tullius non dubitavit, aliquos iam editos libros alius postea scriptis ipse damnare,*

sicut Catulum atque Lucullum, & bos ipsos, de quibus modo sum locutus, artis Rhetorica. Etenim supervacuum foret in studiis labor, si nihil liceret melius inuenire præteritis. Eiusdemque nominis & argumenti libros Vossii quis ignorat? quorum aliquo (libro IV. p. 25.) hæc tradit: Fuit, quum existimaret Marcus Tullius, inhibere remos idem esse ac retinere, eoque ut auri-ga equos inhibet, quo cursum sistat, ita etiam remos inhiberi putaret, quum sustinerentur. Postea ex nautis didicit, inhiberi remos, quum remiges, alio nauigantes modo, nauim ad puppim conuertunt. Quod edoctus, minime cessandum putauit, usque dum eius rei & Atticus & Varro monerentur, quo in secundo Academicarum questionum libro, quem iam transmiserat, locus ille emendaretur. Quod ita esse indicant Tullii verba ad Atticum epist. XXI. libro XIII.

§. V. Viderunt ingenuam Tullii confessionem alii quoque eruditi, datoque loco, passim eam commemorarunt, ne falsum putetur, quod aliqui, indicatis tantum errorum exemplis, aut sine his etiam testantur, errasse Ciceronem, tantum virum, tanto rerum omnium
usu

vfu excellentem. Apud Aulum Gellium (libro XV. cap. VI.) *manifestus error ei tribuitur, qui non sit animaduersus postea, correctusque vel ab ipso, vel a Tirone liberto eius, diligentissimo homine, & librorum patroni sui studiosissimo.* Vbi dicitur manifestus error, Petrus Mosellanus, quo dubitationem lectori submoueret, hæc adnotauit: *Marcus Tullius in epistolis ad Atticum ingenue fatetur, id genus memoria errores non semel commissos: verum deprecatur crimen, vel culpam potius, hoc potissimum nomine, quod altissimis Philosophiæ contemplationibus & reipublicæ curis occupatus, non quiuert se ad adminicula hæc demittere: cuiusmodi errorem apud Ciceronem eundem, libro de Diuinatione secundo, Politianus adseruauit in Miscellaneis capite quinquagesimo tertio, quod videlicet Agamemnonem Homericum pro Vlyssæ nominet.*

§. VI. Sunt quidem nonnulla, quæ Cicero sic excusat, vt videatur defendere; sed hæc talia sunt, vt sui auctoris interpretationem admittant: neque facere tamen potest, vt errare se potuisse dissimulet; tantum abest vt neget.

Exemplo sit, quod *in Piræa* dixerat, pro *Piræum*: quam locutionem in epistola quadam ad Atticum (libro VII. ep. IV.) tuerur: *Venio ad Piræa, in quo magis reprehendendus sum, quod homo Romanus Piræa scripserim, non Piræum, (sic enim omnes nostri locuti sunt,) quam quod IN addiderim. Non enim hoc (particulam in) ut oppido preposui, sed ut loco: Et tamen Dionysius noster, qui est nobiscum, Et Nicias Cous, non rebatur oppidum esse Piræa. Sed de eo videro. Nostrum quidem si est peccatum, in eo est, quod non ut de oppido locutus sum, sed ut de loco: secutusque sum, non dico Cæcilium, Mane ut ex portu in Piræum, (malus enim auctor Latinitatis est,) sed Terentium, cuius fabellæ, propter elegantiam sermonis, putabantur a C. Lælio scribi:*
**HERI ALIQUOT ADOLESCENTVLI
 COIMUS IN PIRAEIVM. Et idem:
 MERCATOR HOC ADDEBAT, CA-
 PTAM E SVNIO. Quod si δῆμος oppida
 volumus esse, tam est oppidum Sunium,
 quam Piræus.**

§. VII. Hæc ipsius Tullii mentem satis declarant, quibus vberiore explicatione non immoror, eo progressurus, ut,

vt, inepta Ciceronis imitatio quæ fit, in
spem melioris doceam. Cuius quidem
rei latior conspectus est, quam vt soli
errores Tullii ob oculos ponantur, quia
non magis dicendus est malus imitator,
qui errantem hunc, quam qui errorem
sequitur aliorum, Tullio locutiones va-
rias adfingentium, itemque, qui non ad-
sequitur scite præeuntem : volo tamen
de erroribus initio præmonere, quia non
tantum aliquam hi partem dissertatio-
nis efficient ; sed etiam verecundiæ meæ
caussa, vt statim constet, quem erroris
arguo, esse eum iudicio quoque meo
insignem, & præ ceteris imitatione di-
gnissimum.

§. VIII. Dicam itaque, vt sum-
mas breuiter præfigam, PRIMA classe
de næuis Ciceronis : ALTERA de iis,
quæ quidem auctori suo latina sunt, non
autem cuicunque imitatur, aut vbique
cuiquam : TERTIA de iis, quæ alio sen-
su & loco, quam decebat, ex Ciceronis
locutionibus petuntur : POSTREMA, quæ
Ciceroni dubie falsoque tribuuntur.

§. IX. Ac Ciceronis quidem vitia
& errores qui notarunt, non pauci sunt

eruditorum, antiqui iuxta & recentiores, iique vel Philosophiam eius, historiam, resque ceteras examinarunt, vel verba & eloquentiam. In his sunt, qui scientes a vero recesserunt; sunt etiam, qui nescientes. Me certe data opera nihil ficturum testor; & ne fallam incius, in euentissimis subsistam. Relictis autem iis, quæ verbis res opponuntur, solam Tullii dictionem mihi proponam, nullum nec veterem iudicem presse secuturus, nec recentiore, sed quidquid inuenero tale, ut adfirmare cum ratione possim.

X. Sunt enim, quos obrectatores verius dicas, quam iudices, inter quos nominatim est vterque Asinius, pater, Pollio, is qui Patauinitatem in Liuium notauit, (Quintil. libro I. cap. V. & libro VIII. cap. I.) & Gallus, filius, & Largus Licinius, & Caluus, & Didymus Chalcenterus, (de cuius libris legitur apud Ammianum XXII. extr.) alique veterum; & recentis æui Claudius Verdie-rius, homo Gallus, (Morb. Polyhist. t. I. l. I. p. 191.) & quem canem dicunt Grammaticum, Caspar Scioppius, & plu-

plures. Sunt deinde, qui quidem a li-
uore alieni deprehenduntur, non autem
ab errore : ad quos Brutum ex antiqui-
tate retuleris, & qui recentior est,
Quintilianum, & superioris sæculi Vos-
sium, & alios, quos non recensebo.

§. XI. Quem Gallum Asinium iam
memorauī, & Largium, de his Gellium
(libro XVII. cap. i.) cognosce : *Nonnul-
li tam prodigiosi, tamque vecordes exstite-
runt, (in quibus sunt Gallus Asinius, & Lar-
gius Licinius, cuius liber etiam fertur in-
fando titulo Ciceromastix.) ut scribere ausi
sint, Marcum Ciceronem parum integre, at-
que improprie, atque inconsiderate locutum.
Atque alia quidem, quæ reprehenderunt,
neque dictu neque auditu digna sunt.* De
Caluo & Asiniis Fabius libro duodeci-
mo : (cap. i. p. 714. edit. Obrecht.) *Trans-
eo illos, qui Ciceroni ac Demostheni ne in
eloquentia quidem satis tribuunt ; quam-
quam neque ipsi Ciceroni Demosthenes vi-
deatur esse perfectus, quem dormire in-
terim dicit ; nec Cicero Bruto Caluoque, qui
certe compositionem illius etiam apud ipsum
reprehenderunt ; nec Asinio utrique, qui vi-
tia orationis eius etiam inimice pluribus
locis insequuntur.*

§. XII.

§. XII. Eadem de Bruto & Caluo legas in Dialogo notissimo de oratoribus: (cap. XVIII. n. 6.) *Legisti utique & Calui & Bruti ad Ciceronem missas epistolas, ex quibus facile est deprehendere, Caluum quidem Ciceroni visum exsanguem & attritum; Brutum autem otiosum atque disiunctum: rursumque Ciceronem a Caluo quidem male audiuisse, tamquam solutum & eneruam; a Bruto autem, ut ipsius verbis utar, tamquam fractum atque elumbem. Ex his autem non animus Bruti & Calui, sed nuda reprehensio intelligitur: quæ qua mente profecta sit, ingenua an maligna, aliunde noscendum est, & constat ex eodem libro cap. XXV, ubi Quintilianus, Quomodo inter Atticos oratores, inquit, prima Demostheni tribuuntur, proximum autem locum Aeschines, & Hyperides, & Lysias & Lycurgus obtinent: sic apud nos Cicero quidem ceteros eorumdem temporum disertos antecessit; Caluus autem, & Asinius, & Caesar, & Caelius, & Brutus, suo iure & prioribus & sequentibus opponuntur. Nec refert, quod inter se specie differant, quum genere consentiant. Adstrictior Caluus, numerosior Asinius (non Gallus, sed Pollio)*
splen-

splendidior Cæsar, amarior Cælius, grauior Brutus, uehementior & plenior & ualentior Cicero; omnes tamen eandem sanitatem eloquentiæ ferunt: ut, si omnium pariter libros in manum sumseris, scias, quamuis in diuersis ingeniis, esse quamdam iudicii & voluntatis similitudinem & cognationem. Nam quod inuicem se obtrectauerunt, & supersunt aliqua epistolis eorum inserta, ex quibus mutua malignitas detegitur, non est oratorum vitium, sed hominum. Nam & Caluum, & Asinium, & ipsum Ciceronem, credo solitos inuidere, & liuere, & ceteris humane infirmitatis vitiis adfici: solum inter hos arbitror Brutum non malignitate, nec inuidia, sed simpliciter & ingenue iudicium animi sui detexisse.

§. XIII. Idem esto iudicium de Quintiliano, censore Tullii, ut plurimum satis accurato, interdum errante quoque, nunquam obtrectante; idemque de aliis, & imprimis de Hieronymo, cuius hæc de Cicerone digna est obseruatu sententia: Tullius noster Platonis integros libros ad verbum interpretatus est, & quum Aratum iam hexametris versibus edidisset, in Xenophontis Oeconomico lusit; in quo opere
ita

ita saepe aureum illud flumen eloquentiae quibusdam scabris & turbulentis obicibus retardatur, ut, qui interpretata nesciunt, a Cicerone dicta non credant. Difficile est enim, alienas lineas insequentem non alicubi excedere, & arduum, ut, quae in aliena lingua bene dicta sunt, eundem decorem in translatione conseruent. Significatum est aliquid vnius verbi proprietate; non habeo meum, quo id efferam, & dum quero implere sententiam, longo ambitu vix brevis viae spatia consummo. Accedunt hyperbatorum anfractus, dissimilitudines casuum, varietates figurarum, cet. Ad honestum hunc ordinem censorum Vossius quoque referendus est, vir, si quis alius, iudicio pollens, & philologiae laude abundans. Scioppium nihil moror, mordacissimum illum, hominem dices, an canem? qui, quum nec superiorem ferret, nec parem, nullius honori ac nomini pepercit, inueniens in Cicerone nonnulla, quae iure corrigeret; sed plura fingens, quae turpi ausu incesset atque lacera- ret. Eat is cum similibus, indignis, quos vel sequendos putem, vel refellendos.

§. XIV. Neque enim, si tantum au-
ctori-

et oritatibus agam, ad sensum ubique consequar, sed si rationibus institutum perficiam, proferamque indubitate vera. Ad hæc igitur colligenda nunc me confero, &, quod primum est, in apto venustoque corpore næuos aliquos noto, quum vnum adhuc præmonuero, timori occurrendum esse quorundam, qui putant, nullo loco reprehendendum esse Ciceronem, ne lectionem eius imitationemque adolescentes respuant. In quo nimium cautos eos dicendos esse, ex eo patet, quod indicatis iis, quæ culte dicta non sunt, fit, vt meliora eligantur, quorum nulla forsan sine istis indicibus cupiditas fuisset.

§. XV. Illo igitur metu omisso, rem omnem intento intueamur oculo, &, vbi errauerit magnus magister, minores quidem nos, tamen obseruemus; & videbimus tam in singulis vocibus nonnihil; quod notam ferat, quam in contextis, seu varia compositione. Non obscuris hic vtar testimoniis, nec proferam, quæ possint in diuersam sententiam disputari; cuius modi est, quod *vindicationem* recte a Cicerone definiri Vossius

fius negat. (libro II. Instit. Orat. p. 202.) Nam primo de inuentione libro *vindicatio* dicitur, *per quam vim & contumeliam defendendo & vlciscendo propulsamus a nobis, & a nostris, & qui nobis esse cari debent, & per quam peccata punimus.* Ait Vossius, vindictam & poenam a Cicero ne confundi: poenam infligi propter alios, emendationis causa; vindictam non exerceri propter alios, sed propter se. Hoc certe tale est, in quo facile excusauerim Ciceronem, si non omnino laudauerim.

§. XVI. Euidētius puto, quod *παρρησία* vocabulum Latine *licentiam* transtulit, & alibi *effrenationem*, quod idem Vossius accurate fieri negat. libro V. cap. 13. p. 413. (Vide plura de translatis e græco, §. XVII.) Sic *fidei* etymon constituit, quia *fiat*, quod dictum sit. Alibi *subtile* idem ei est, quod *humile*, quum tria genera dicendi hæc ponit: *Subtilia humiliter, magna grauitè, & mediocria temperate dicere.* Errauit, credo, quum hæc diceret, Marcus Tullius. Quem si quis liberare studeat, vt sunt quidam desperatarum etiam causarum patroni,

ostendunt. *Marcus T. Cicero Appio Pulcbro (vt spero) censori salutem plurimam dicit.* libro III. ep. XI. ad diuersos vulgo familiares. Non dicendum videtur, *vt spero*, sed *vt sperat*, quia sequitur *dicit*, non *dico*. Nisi hoc forte sic excusaue-
ris, vt putes, in animo Ciceronis *dico* fuisse, non *dicit*. Et primo libro ep. IX. n. 63. *Itaque eius omni & gratia, quæ summa est, & opibus, quas intelligis esse maximas, sic fruor, vt meis.* Vox *omnis*, ante particulam & posita, requirit, vt ope dicatur, non *opibus*. Quæ si sic ordinabis. *Itaque & omni eius gratia, cetera: nihil moneo.* Similiter quarto ad Herennium: *Illis, quod & libet, licet, & quod licet, possunt.* Datius casus pronominis, *illis*, cum verbo *possunt*, male cohæret. Quodsi dixisset, *Illis quod libet, licet, & quod licet, possunt*, concederem, *possunt*, idem esse, quod *illi possunt*: (de quo genere supplendæ orationis infra dicam. §. 53. & 54.) sed obstat huic ellipsi coniunctio ET, primo loco ante verbum posita, in quo verborum ordine negatæ ellipseos ratio sita est. Verum hæc Tullio non cogitanti exciderunt.

derunt. Contingit enim inter scribendum, ut quam constructionem initio periodi in animo habebamus, eam amittamus in fine, quum sermone alicuius, vel alio modo inturbamur. Huius generis multa apud diuersos reperias, ut apud Cornelium Nepotem in fragmentis: *Video, magnam partem eorum, qui in schola de pudore & continentia precipiant argutissime, eosdem in omnium libidinum cupiditatibus viuere.* Pronomen eosdem in hac oratione abundare, quis non concedit? Plinius libro X. ep. XXXIV. *Ego tamen aestimans, nouum fieri debere, videris mihi desiderio eorum indulgere posse.*

§. XVIII. Aut hæc errata sunt, aut, quis error sit, omnino nescio. (Vide Cellarii notam ad hanc epist.) Atque concessa res est clarorum philologorum sententiis: tu vero, qui antiquitatem ubique miraris, ubique prædicas, tueris, omnemque erroris suspicionem damnas, constitue, ad quam nouam figuram talia referantur. Figura est, si quid aliter, quam fert communis regula, dictum reperitur; sed dictum a sciente & volente. Scientem autem dixisse, mihi tum non

b 2

per-

persuadeo, quum est exemplum huiusmodi, cui simile non existat; aut si omnino existet, tamen connectendi ratione, analogia, & exemplis deficitur. Sunt quædam talia, de quibus, licet communi regulæ non respondeant, certis tamen indiciis aut verisimilibus constat, huius illiusve auctoris esse, & quidem ita scribere volentis. Sic nemo negauerit, scriptori exemplum id placuisse, quod idem diuersis locis iterauit. Maxima probabilitas est in iis, quæ sacris scriptoribus cum profanis communia sunt: nam quum certum indubitatumque sit, quæ a communiore usu in sacris recedunt, recte nihilominus habere, nec errori locum esse, fit, vt eadem, si sint apud profanum aliquem scriptorem reperta, ad eandem figuram referantur. Hanc solam rationem, sed verisimillimam admitto: potest enim, quod aliquo loco de industria scriptum est; alibi cum errore positum esse. Illud auctori non placuisse existimamus, sed excidisse non opinanti, quod oratorium numerum turbat, vti sunt, quæ sequuntur.

§. XIX. Primum quidem huic numero

mero monosyllaba impedimento sunt, ut: *Honestum, quid sit, si id non est in voluntate, negat se intelligere.* libro II. de Fin. cap. 87. & paucis interiectis: *Non is vir est, ut, quum.* cet. Dissyllaba deinde huc pertinent, vno commate ter, quater, aut maiore numero coniuncta, exceptis, quæ consilio quodam & adfectu iunguntur, ut: *Quanta tibi cura meus bonos fuerit.* libro XV. ep. XI. pr. *Nec esse vllum magnum malum, præter culpam.* VI. ep. 4. n. 6. *Atque istam quidem partem vitæ consuetudinisque nostræ totam ad te defero.* I. ep. 9. n. 69. *An vero vllam usque esse oram tam desertam putatis?* pro Lege Manil. cap. 15. Sed in eo, quod nunc adducam, adfectus nullus probabilis est. *Vereor, ne aut eripiat nobis, aut deferatur: quorum utrum minus velim, non facile possum existimare.* libro I. ep. 5. n. 5. Quodsi hoc etiam exemplum videatur alicui emphaticum, vitet illa, in quibus emphasin desiderabit.

§. XX. Sed & ea non admodum placent, quæ alternis syllabis eleuantur & subsidunt, ut: *Nihil mihi tam deesse scito.* libro XII. ep. 18. Excipio, si quæ-

b 3

dam

dam voces celerius ceteris pronuntiantur, vt : *Scire enim cupio, quid agas.* libro VII. ep. 10. vbi verbum *cupio* celeriore pronuntiatione tonum variat ; addo, quod & commate interposito idem fiat. Hic autem in vniuersum nihil nisi illud præcipio, aurium iudicio, quod vbique in stilo dominatur, etiam in his vti oportere. Trisyllaba complura, & quadrisyllaba, itidem contra decorum numerum adferuntur, nisi accentuum varietate gratia seruetur : qui si occupauerint cuiusque vocabuli vel primam syllabam, vel aliam, oratorio numero vis infertur ; quod fit in eo Ciceronis : *Nota igitur de improbo sed callide improbo querimus.* Duo trisyllaba, quæ accentum in eadem syllaba referunt, totidemque quadrisyllaba, tuto adhibes, modo id parce fiat : plura cumulare, contra numeri legem est, decetque aurem sequi, suis verba modulis pensitantem.

§. XXI. Neque magis gratum est, aliquot commata pari vocum numero concludere, idque vel paribus syllabis, vel ita imparibus, vt prima quæque vox commatum, vel altera, vel postrema, syllaba

syllabarum numero conueniat. *Te tamen, mi Brute, sic amo, vt debeo* Cic. Lib. XI. Ep. 21. Vides hic, primam cuiusque commatis vocem monosyllabam esse, alteram dissyllabam, præter vltimam periodi. Sed & alibi vitium hoc, aut semiuitium, cauendum est, quum in eodem commate occurrit, vt : *Hi pueri tam lepidi*. Catil. II. Cap. 10. Cujus generis plura sunt apud Ciceronem : quo tamen referri nolim, quæ aliquam scribentis industriam aperte præ se ferunt, vti est illud : *Sic moneo, vt filium, sic faueo, vt mihi*. lib. X. Ep. 5. extr. Pronum est intelligere, de industria & voluntate sic scriptum esse, & vel pueris notum puto anaphoræ nomen, quo id refertur. Addo his exempla, in quibus prima vox quartæ, quantum ad syllabas attinet, respondet, secunda quintæ, sextæ tertia, vt : *hæc scripsi subito, quum Bruti pueri &c.* lib. III. Ep. 7. n. 1.

§. XXII. Præterea nec rhythmī numeroſe ſonant, niſi ſingularis ratio conſtet, cur ponantur. Neque enim eſt gratum auditu : *Tres ſunt res. pro Archia* Cap. XIII. *Minore cum labore.* Catil.

til. IV. Cap. XI. *Superioribus temporibus*
 libro I. epist. 17. *Villa pusilla.* libro XII.
 Ep. 20. Video, Marcum Tullium, quæ
 quidem hic neglexit, alio loco curiosius
 euisse, ubi dixit: *acute arguteque.* pro
 Cælio: Cap. VIII. *locutus secutusque* ad
 Att. VII. Ep. 3. *pro acute & argute, locu-*
tus & secutus. & pari modo sæpissime.
 Hic rursus excipias, quæ singulari stu-
 dio proferuntur, ut: *ore & amore.* Lib.
 XII. Ep. 28. Potest etiam huc referri,
 quod Quintilianus dicit Ciceroni exci-
 disse: *Res mihi inuisa vise sunt:* & in
 Carmine: *o fortunatam natam.* Quint.
 Inst. Orat. IX. Cap. 4. Et quod idem in
 eodem notat: *Non solum igitur illud iudi-*
cium iudicio simile iudices. Lib. VIII.
 Cap. 3. Sed hæc omitto, laudata ab his,
 ab aliis culpata. Certum & evidens est,
 Oratores paranomasiam & parechesin
 minus amare. De Commatibus simili
 sono terminatis idem notetur, & cum iu-
 dicio ponantur huius generis exempla,
 nec homœoteleuton quoduis figura rhe-
 torum dicatur, sed illud solum, quod in-
 genium elegantiamque ostendit.

§. XXIII. Neque vero desunt alia,
 quæ

quæ notam in Ciceronis scriptis sustinent, ex incuria partim orta, partim ex adfectione. Ecquis imitetur, quod interdum duas pluresque periodos eodem incipit modo? Lege quæso libri V. Epistolam XII, quæ est ad Lucceium, & multas videbis periodos, in quibus particula *enim* inter primas conspicitur. Loquor autem de periodis ita coniunctis, ut alia non intercedat, in qua particula hæc cesser. Numero 14. 15. 16. (edit. Cellarii) tres continentur periodi, quarum prima sic inchoatur: *Nihil est enim aptius: altera: habet enim præteriti doloris: tertia: quem enim nostrum.* Numero 21. & 22. tribus periodis hæc habes: *Neque enim tu is es: deinde: Neque autem ego sum ita demens: tum: Neque enim Alexander.* Hæc vero nemo imitetur. Et quis (vt alia proferam) coniunctione multarum vocum oblectetur, quas inflexibiles vocant Grammatici, altera classe partium orationis comprehensas? vt: *Non modo aperte, sed etiam libenter cum rep. bellum gerere.* Lib. XI. Ep. 5. Et in libro de Oratore: *Sed etiam si licentius, tamen interdum non impudenter.* Quis est, quin vocis & formulæ

mulæ nimiam repetitionem improbet? Cuius exemplum est illud, *esse videatur*, tertio quoque sensu in omnibus pro sententia positum, vt ait auctor dialogi de caussis corruptæ eloquentiæ, quem Quintilianum esse iudico. Cap. XXIII. quam formulam in vna oratione pro Lege Manilia octies numeravi.

§. XXIV. Id genus plura inuenio, quibus Cicero vel delectatur, vel nullo singulari consilio vtitur, vt: *omnes, qui ubique sunt, pro omnes homines*, quod pluribus locis adhibet, Lib. II. de Finib. pr. *Aut Epicurus, quid sit voluptas, aut omnes mortales, qui ubique sunt, nesciunt*. Et paulo post: *huic verbo omnes, qui ubique sunt, qui Latine sciunt, duas res subjiciunt*. Et Tusc. Quæst. libro I. *Omnes, qui ubique sunt, consentiunt*. Coniungit etiam hæc frequenti vsu: *quidem certe, quidem ego, quidem tu*. Id quidem certe calamitate docti, memoria retinere debemus. Leg. Manil. Cap. 7. *Nunc quidem certe cogitatione quadam speque delector*. In Archia Cap. 12. *Sunt quidem certe in amicorum nostrorum potestate*. Lib. I. Ep. 8. *Illud quidem certe nostrum consilium jure laudandum est*. Ep. 9.

n. 31.

n. 31. *Quem quidem ego hostem. Catil. II.*

Cap. 2. *Quem quidem ego, quum ex urbe pellebam. Catil. III. Cap. 7. Quæ quidem*

tu maiora & grauiora cognosces. Lib. X.

Ep. 20. *Cui quidem tu deo pie & caste satisfacias. Lib. XIV. Ep. 7.*

§. XXV. Hæc etsi per se Latina sunt, vitii aliquid videntur ex nimia iteratione attrahere. Et ex his quædam talia sunt, quæ si alii velint imitari, ego, pace illorum, vehementer nolim. In hac sane formula: *esse videatur*; quid præter nimium usum reprehendendum putem, nihil occurrit. Sed, *omnes qui ubique sunt*, a simplici dictione, & usu aliorum, longiori via divertit. Fatebor etiam hoc loco, me, quando formulam *etiam atque etiam* scribere volui, esse sæpius, nescio quo metu, retractum, tametsi præter Ciceronem aliorum etiam auctorum sit; sed illius tamen adfectantis. Idemque contigit in hac locutione: *quoad eius fieri potest*: quam elegantiam (si tamen elegantia dicenda sit) aliis relinquo. Tanta vis idiotismi est, tantus horror adfectionis.

§. XXVI. Quod si plura clarioraque,
requi-

requiris, quibus constet, Ciceronem esse errantium aliquem, dabo clarissima, faciamque, ut suo se iudicio magnus Orator prodat. Versus in oratione vitium esse, ipse tertio de Oratore libro docet, numerioratorii studiosus; nec vero ipse tam cautus fuit, ut hanc reprehensionem non incurreret. Contineo me ab exemplorum copia, & ex plurimis pauca iam profero, ad id genus carminum pertinentia, quod, quo familiarius in scholis est, hoc facilius in Oratione agnoscitur. *Displiceo mihi, nec sine summo scribo dolore.* Lib. III. Ep. 8. ad Atticum. *Auctores, testes, laudatoresque fuerunt:* Ad Quirit. post redit. Cap. 7. *Morbo tentari non possunt; corpora possunt.* Lib. IV. Tusc. Quæst. Cap. 4. *De te etiam dixi tum, quæ dicenda putavi.* In fragmentis Epist. ad Brutum. *Experrectus enim potuit illa visa putare.* libro IV. Acad. Quæst. ubi solum pronomen illa impedit, quo minus integer sit hexameter. Sic multæ periodi, multa membra in modum versus exeunt, ut: *laudabuntur iidem.* libro I. Ep. 9. n. 22. *fructus ferre videntur.* libro IX. epist. 3. n. 3. *sic te delectat, habebis.* Libro VII. Ep. 23. n. 10.

n. 10. His plura non addo, etsi plurima supersunt, a Mureto, Vossio, & aliis collecta, nec pauca, quæ hi non obseruarunt.

§. XXVII. Dices, figuræ nomen exemplis omnibus deberi, quæ vitium videantur, aut licentiæ dandum aliquid esse. Scio multos hac uti solere excusatione, quod leui risu Quintilianus terigit. Lib. VIII. Cap. III. *Ταυτολογία*, id est, eiusdem verbi, aut sermonis iteratio, quamquam non magnopere summis auctoribus vitata, interim vitium videri potest: in quod sæpe etiam incidit Cicero securus. tam parvæ observationis: Interim mutato nomine *Ἐπανόληψις* dicitur, atque est id ipsum inter schemata: quorum exempla illo loco reddam, quo virtutes erunt. Sed si alii consenserint, per me quidem esto, Cicero- nem nihil errasse; modo id consequar, esse varia, quæ quis imitari non debeat. Quamquam enim inique dubitatur, mortales omnes in vitia posse incidere, optimumque esse, qui minimis urgetur; ut hæc tamen lis finiatur. esto inquam, eum variis locis tantum non imitandum esse, cui dixeram & vitia posse obiectari.

§. XXIX. Equidem haud ignoro,
esse

esse aliquos ita pertinaces, vt, quem vehementer probant, eum errantium numero plane eximant: & noui hominem eruditum, qui, vt crederetur Ciceronianus, ex omni occasione magistrum hunc prædicabat, dicebatque cum Fabio, *eum demum profecisse, cui valde Cicero placeret.* Huic vt ludum alter faceret, itidem Tullii æstimator, sed æquus, sed cordatus, mendosum aliquem Tullianarum epistolarum librum producebat, editoris quidem celeberrimi, sed qui typorum aliquot errores non emendauerat. Rogatus itaque Marcellus, (ita iam appellabo illum eruditum) quæ mendose prælegebatur, Latinitatem, mire se torquebat, vt connexionem ostenderet, seque nihilominus mirari simulabat, Tullii verba obscura cuipiam videri. Collatis autem deinde exemplaribus aliis, vitium apparebat: vnde pudor hominis Ciceroniani, & liberalis aliorum risus.

§. XXIX. Ego vero, vt facilis in concedendo sum, si quis Ciceronem errasse dixerit, ita, si quis contra contendit, possum, ut litigiosam concertationem præpediam, etiam defendentem audire. Igitur,

Igitur, quæ dicta sunt a me hætenus, sic mutabo, (si sic placet) vt, qui mentem meam haud norunt, putent, me priorem sententiam damnaſſe. Interim illa clasſis, quam de NAEVIS Ciceronis conſtitueram, vel ob id maneat, vt aut erraſſe Ciceronem conſtet, aut fuiſſe aliquos, qui eum erroris poſtularint.

§. XXX. Iamque clasſis altera de iis ſuccedat, quæ non ipſo in Cicerone reprehenduntur, ſed in imitatore. Faciam ab ARCHAISMIS initium, h. e. antiquatis vocibus & conſtructionibus, politiore ſtilo non ſatis dignis. Huius clasſis ſunt illa: *Auerruncare* libr. IX. Ep. 2. ad Attic. *Dit, inquis, auerruncent, i. e. auertant, & Muginari, i. e. tarde agere.* ibid. XVI. Ep. 12. *Duint pro dent, Catil. 1. cap. 9. Utinam tibi iſtam mentem dii immortales duint.* Antiqua formula: *Susque deque* de qua Gellius XVI. cap. 9. *Genitiuus dies* pro diei. ibid IX. Cap. 14. *pernicii*, pro perniciiei, pro Sexto Roſcio cap. 45. quod idem Gellius obſeruauit. *Vna* in dandi cauſa, pro vni: de quo Priſcianus, *Sciendum eſt*, inquit, *quoties ſuperiora maſculina* (hoc eſt *vnus, ſolus, cet.*) *in I deſinunt in genitiuo,* &

& in O datiuo (*hoc enim quoque rarior habet usus, & vetustior*) necessario fœminina supradictos in Æ diphthongum terminant casus. Libro VI. pag. 678. edit. Putsch. Duo Ciceronis exempla subiicit: pro M. Tullio: *Hoc iudicium sic expectatur, ut non una rei statui, sed omnibus constitui putetur*: & ad Herennium: *Non res tota rei necesse est similis sit*. Imperatuo calface usus est libro XV. Ep. 18. *Ades ad imperandum*, h. e. ad parendum, libro IX. Ep. 25. *Esse in prædonum potestatem*, pro potestate, pro Lege Manil. Cap. 12. quam constructionem, ut antiquam, Plauto aliisque usitatam, Gellius aduersus eos defendit, qui solœcismum dixerant. Imitati sunt etiam Cæsar, Liuius, Sallustius, atque diuersis locis Curtius; quod illorum auctoritati concedendum est, non autem imitandum facile, quia tum ab regula, & usu crebriore veterum Romanorum, tum ab imitatione recentiorum recedit. *Rem præsidio sperant futurum*, etiam Ciceronis est, & apud eundem Gellium defenditur, ut probe & venuste dictum, quamuis vitii suspicionem subisset. Exemplis ad eundem modum plurimis

plurimis hoc probat, libro I. cap. 7. quæ breuitatis causa non repeto. In editionibus Ciceronis id exemplum, vt plura id genus, secundum Grammaticam regulam & hodiernam consuetudinem correctum est, & *futuram* legitur iam pro *futurum*: quod ægre fert Orthographia Schurzfleischiana, vel eius editor, ita pag. 28. conquerens: *Hic cursim obseruari debet, Latinos futura modi infinitiui, sine discrimine, omnibus numeris generibusque accommodare, idque facere speciatim in futuris, FACTVRVM & FVTVRVM, quod Cicero etiam secutus est, sine sequendi regula, in Verrina quarta: REM PRAESIDIO SPERANT FVTVRVM. Ita legit seculo secundo Gellius. Inde recte ita habet vetus editio, nec probo editionum recentiorum correctionem, quæ habent FVTVRAM, quia & Gellius alteram adserit. Sane quidem sic habeo, melius fore, si conseruetur ita, vti traditum ab antiquitate est, atque notæ tantum de hoc, quod antiquitatum sit, addantur. Sed & olim, quod melius putarunt esse, id inserebant, demto, quod scriptum erat, vti Gellius exemplo genitiui facies ostendit.*

C

§. XXXI.

§. XXXI. Plura, quæ in vetustis Ciceronis codicibus reperta sunt, nunc desita & oblitterata, apud Aufonium Popmam legas, libro de Antiquatæ locutionis usu, aliosque, qui de Orthographia scripserunt: vt *omneis, forteis, optumus, maxumus, baca pro bacca, gerundus, memordi, spepondi, volimus, abe pro aue, em pro en*, cet. Sciendum vero est, Ciceronem & similes, aurium sensum secutos, Grammaticas leges subinde neglexisse: de quo rursus Gellium adi libro XIII. cap. 19. Scilicet propter antecedentes voces, aut sequentes, hic sonus aut alius fuit gratior, quod his verbis laudatus Gellius docet: *Marco Ciceroni mollius teretiusque visum est in quinta in Verrem, freto scribere, quam freto. Perangusto, inquit, freto diuisa. Erat enim crassius vastiusque, per angusto freto dicere. Itidem in secunda simili usus modolamine, manifesto, inquit, peccatu, non peccato. hoc enim vno atque in altero antiquissima fidei libro Tironiano reperi.*

§. XXXII. Verum is sonus qui fuerit, quoniam ignoramus nos, satius est, communio rem regulam sequi, quam Ciceronem. Neque dixeris, non minus imi-

imitandas esse exceptiones, quam regulas: id enim, si omnino valet in aliis exemplis, in iis certe non valet, quæ sono reguntur, hodie ignoto, & quæ timide a cultioribus ingeniis, aut plane non refinguntur. Quod si quis putet, in vitiis talia numeranda esse, nec volente Cicero-
ne, sed vel ipso errante sic scripta, vel aliis prave describentibus; oportet intelligi, isti coniecturæ tunc locum dari, quum nec iteratum exemplum inuenitur, nec simile, nec testimonium antiquæ auctoritatis, cuiusmodi sunt illa Quintiliani & Gellii, quæ cognouimus.

§. XXXIII. Verum de Archais-
mis Ciceronis hæc hætenus dicta sunt: quorum imitatio non ad quosuis pertinet, nec in orationibus æque, atque in alio sermonis genere probatur. Aliud seni decorum est, & in argumento confimili, hoc est, de rebus aut moribus valde antiquis, aliud iuueni, cui mores veterum adfectanti turpes sunt, nisi forte sub eorum personis effingenti. Ita Cornelius Tacitus, vbi Tiberium loquentem introducit, his utitur archaismis: *Fungi munera*, Annali III. cap. 2. n. 1. *Fungi officia*,

IV. 38. I. *Duint*, ibid. n. 4. Erat quippe Tiberius amator antiquæ locutionis, quod apud Suetonium (cap. 86.) Augustus notat, vti his verbis historicus refert: *Sed nec Tiberio (Augustus) parcit, & exoletas interdum & reconditas voces aucupanti.* Potest autem, vt breuiter complectar, archaismus varie adhiberi: primum in carmine antiqui argumenti, deinde in quocunque sermone, vbi loquendi partes traduntur de diis, aut senibus, qui retinentiores fere antiqui sermonis sunt; tum, quando aliquis ex antiquis hominibus, vel qui antique loqui solitus est, inducitur: præterea quum asperi aliquid horridique interuenit: tandem quum sermo ad eos dirigitur, qui archaistice loqui delectantur. Quæ pleraque Buchnerus etiam docet, aureo de commutata ratione dicendi libro, cap. 20. Adde, quem is secutus est, Vossium in Oratoriis institutionibus libro IV. cap. 7. quod est de Obsoletis. p. 15.

§. XXXIV. Archaismis opposita sunt **NOVATA**, seu **NOVA**, quæ & facta dicuntur a Cicerone, apud quem nonnulla inuenies. De his itidem Vossius, Buch-

Buchnerus, & alii disputarunt, sed, ut mihi quidem videtur, minus distincte. Num enim *nouata* hodieque recte dicemus, *quæ non cum ipsa Latina lingua statim nata sunt, sed sequentibus temporibus adinuenta?* Ita nouata erunt non pauca Ciceronis, Cæsaris, & quos plures aureo sæculo recensemus. An forte hoc, cum ipsa latina lingua natum esse, Buchnero idem est, ac aureo sæculo natum esse? vel auctoribus Latinis inuentum? Sequetur ergo, ut apud Ciceronem *nouata* nulla sint; id quod aliter tamen Buchnerus docet. Vossio diuersa sunt nouata, siue *facta*, & *noua*: illa, *quæ a dicente primum gignantur, eiusque sint sola*; hæc, *quæ ab omnibus, vel multis, vel saltim plerisque magni nominis recipiantur, at veteribus tamen incognita*. Sed quæ noua illa? certe talia, quæ iam nullus negauerit, esse antiquæ fidei, & utique imitanda. Quæ vero sunt imitationi nostræ concessa, noua illa dicere, noua sane dicendi licentia erit.

§. XXXV. Equidem nolo is esse, vel haberi, qui Vossium & Buchnerum, tantos philologos reprehendat: dicam

c 3

tamen

tamen libere sententiam meam. *Nouata, noua, & facta*, diuersa non sunt, sed idem. Ita vero non debent appellari omnia, quæ vel Cicero, vel quicumque veterum, noue excogitauit, antea inaudita, vt Latinam linguam augeret; sed quæ nemo post primum inuentorem, aut rarius quispiam, & cum timore, vel per iocum; imitatus est. Permulta enim, quæ tum, quum nascebantur, *no-uata* vel *noua* dici poterant, parce, timide, atque cum aliqua veniæ præfatione adhibita, postquam crebriorem ad vsum transducta sunt, nouitatis censu exierunt.

§. XXXVI. *Noua* alioqui dicenda etiamnum essent hæc vocabula: *Nouissimus, obsequium, fauor, urbanus, qualitas, beatitas, & beatitudo, cervix, reatus, ens, essentia*, aliaque. Ac *nouissimus* æuo Ciceronis ortum est, Varroni, Cæsari, aliisque vsurpatum. *Obsequium* itidem Ciceronis est, honesto significatu a Terentio primum adhibitum, quum antea malam in partem valeret. Vbi notandus est error Quintiliani, (Instit. Or. VIII. cap. 3.) Terentium huius vocabuli auctorem Ciceroni visum, quum is (Cicero) in

in dialogo de Amicitia scribat: *In obsequio autem, (quoniam Terentiano verbo libenter utimur) comitas adsit.* Terentianum verbum Ciceroni nihil aliud est, quam Terentiana verbinotio. Voss. Instit. Orat. IV. p. 18. *Favor* Ciceronis æuo nouum erat vocabulum, quo is tamen utitur pro Roscio Comædo, (cap. 10.) & cum aliqua excusatione in fragmentis apud Quintilianum. (libro VIII. cap. 3.) Idem de adiectiuo *urbanus* videtur. Etsi enim id legitur apud Terentium, exstant tamen hæc Ciceronis ad Appium Pulchrum: *Te hominem non solum sapientem, verum etiam, ut nunc loquimur, urbanum.* libro III. ep. 8. De substantiuo *qualitas* ita Tullius noster: *Quod ex utroque compositum est, (sc. ex materia & forma) id iam corpus & quasi qualitatem quamdam nominabant: dabitis enim profecto, ut in rebus inusitatis, quod Græci ipsi faciunt, a quibus hæc iam diu tractantur, utamur verbis interdum inauditis.* libro I. Acad. Quæst. cap. 6. & breui post: *Qualitas igitur appellauit, quas ποιότητας Græci vocant: quod ipsum apud Græcos non est vulgi verbum, sed philosophorum.* Et paucis inter-

iectis: *Faciamus enim tractando vſitatus hoc verbum. Nomen beatitas & beatitudo coniunctim habes libro I. de Nat. Deor. cap. 34. At iſta ſive beatitas ſive beatitudo dicenda ſit: vtrumque omnino durum, ſed vſu nobis verba mollienda ſunt.* In ſingulari *ceruix* primus dixit Hortenſius, Varrone teſte, de L. L. VII. cap. 9. *Reatus* Auguſti tempore inuentum a Meſſala. Quintil. VIII. cap. 3. *Ens & eſſentia*, idem Rhetor eodem loco: *Multa ex Græco formata noua, quorum dura quædam admodum videntur, vt ens & eſſentia: quæ cur tantopere adſpernemur, nihil video, niſi quod iniqui iudices aduerſus nos ſumus, id-eoque paupertate ſermonis laboramus.*

§. XXXVII. Hæc ſane omnia iam vſu trita ſunt, nec nouitatis appellationem ſuſtinent, etſi noua olim fuerunt. Horreſcenda igitur non ſunt, ſed imitanda, quamquam ita imitanda, vt, quæ frequentius audiuntur, frequentius eadem reſingantur, cetera rarius, & in argumentis parum diſſimilibus, vt *qualitas*, & *eſſentia*, quæ voces in philoſophicis diſputationibus magis conueniunt, quam in epiſtola & oratione. Illæ vero voces & locu-

locutiones elegantiorum hominum, quarum eiusmodi facies est, ut appareat, duranti vsui, & imitationi aliorum, ab inuentoribus excogitatas non esse, quominus nouæ hodieque appellentur, nihil est quod impediatur, quia nemo imitatur, nisi per iocum, & adfectandi voluntate non occultata. Talia sunt apud Ciceronem: *Sullaturire* & *proscripturire*, libro IX. ep. 12. *Appietas* & *Lentulitas*, libro VII. ep. 12. *noctuabundus*, ad Att. XII. ep. 1. (quod cur Vossius ad archaismos referat, non video.) & multa, quæ ob translationem efficta sunt. Dico, *multa*, non autem omnia: nam quædam huius generis, rara initio, postmodum vsu evaluerunt, ut *aer*, quæ Græca voce sic vsus est Cicero, ut qui timeret, etsi iam antea Plauti ingenio reperta. *Aer*, inquit, (*utimur enim pro Latino.*) *ignis, & aqua, & terra, prima sunt.* De Nat. Deor. II. cap. 36. Ex multis autem illis hæc pauca sunt: *infinitio, mundanus, mulierositas.* *Infinitio ipsa, quam ἀπειρίαν vocant.* de Fin. Lib. I. Cap. 6. *Socrates quum rogaretur, cuiatem se esse diceret, mundanum respondit.* Tusc. quæst. V. cap. 3. ubi vox Socratis κοσμο-

πολίτης *mundanus* vertitur. *Mulierofitas*, *vt ita appellem eam*, quæ *Grace Φιλογυ-
νεία* dicitur *ibid.* Lib. IV. cap. XI. Quæ,
vti *noua* & olim erant, & nunc sunt, si
quis *facta* siue *facta* peculiari nomine ve-
lit appellare, nemo forsan obstiterit.

§. XXXIIX. Videmus autem,
quam cauti nouis in vocibus auctores
sint, quoniam has excusandi formulas ad-
dunt: *vt ita appellem*, *sic enim nunc loquun-
tur*, & similem in modum. Id nostrum
est ita sequi, vt, cum noua scribendi neces-
sitas incidat, excusatione aliqua utamur,
donec, quæ noua iam sunt, esse desinant,
crebriore usu accedente, quo etiam, quæ
dura visa sunt, molliuntur. Nemo id
sibi postulet, iuuenis præsertim, vt, quæ
a se noue dicta sunt, publice adprobentur:
id enim summi & illustres viri aut ausi
non sunt, aut non consecuti.

§. XXXIX. Ciceronis aliqua vi-
demus usu confirmata esse, sed non
omnia. Iulium Cæsarem quisnam in
eo secutus est, quod in libris de Analogia
statuit, nomina quartæ Declinationis in
datiuo per *u*, non per *ui* formanda
esse, testante Gellio IV. Cap. 16. Et
idem

idem tamen Cæsar obtinuit, ut *optimus* & *maximus* pro *optumus* & *maxumus* diceretur, quod ante ipsum nemo audiuerat. Quint. I. cap. 7. Varronem aliosque eruditos cognouimus genitium quartæ Declinationis per *uis* formasse, nunquam aliter; sed vsus obstitit eruditorum. Ipse Augustus, potentissimus licet Princeps, imbecillior erat & minore auctoritate, quam ut genitium *domos*, quo utebatur, & alia ad communem vsum transferret. Suet. in vita eius cap. 87. Sigismundus Cæsar, ut recentis historiæ quemdam adiungam, schisma cupiebat primæ declinationis fieri, & femininum, contra quam nata vox erat. Sed risus sequebatur, non adprobatio. Verum noua tum fugere, quum antiqua melioraque non habentur, stupidioris ingenii est & illiberale. *Fabricemur* (vtor consilio M. Tullii, in philosophicis libris dato) *si opus erit, verba & in rebus inusitatis, quod Græci ipsi faciunt, utamur verbis interdum inauditis. Faciamus, tractando vsitatus verbum & tritius.*

§. XL. De antiquatis nouisque, quantum satis est, disserui, nisi hoc restat adden-

addendum, quod ad orthographiam Ciceronis pertinet, vsui hodierno sæpe dissimilem. In editionibus operum Ciceronis ita scripta sunt pleraque, vti fert sæculi nostri consuetudo; & recte. Sic enim habendum est, vt ait Quintilianus: *Orthographia consætudini seruit, ideoque sæpe mutata est.* Lib. I. Cap. 7. Ergo molestè seduli sunt, si qui hoc agunt, vt iisdem vbique litteris voces exhibeant, quibus Tullius scripsit: quamuis reprehendi non possit, in editionibus librorum id, quoad fieri potest, obseruari, adiectis notis, quibus auctoris vsus ab hodierno discernatur. Sicubi vero principibus elegantioris doctrinæ viris placet, ad antiquitatem regredi, & quod diu fuerat intermissum, vsui restituere; quo hi præeunt, sequendum puto. Sic Ciceronem scripsisse *caussa*, *cassus*, *diuissio*, Quintilianus testis est. Lib. I. Cap. 7. ex quibus *caussa* pro *causa* hodiernis criticis placet, *cassus* & *diuissio* non item. Quæ vero sint illa, quibus oblectentur clari philologi, quæue omittant, ex libris eorum discendum est, sed ita discendum, vt a puero vel adolescente non statim, quod vni placet aut alteri,

alteri, vsurpetur, sed quod compluribus. Viris autem doctrina conspicuis, quorum studium philologiæ late enotuit, ideo plus licet, quod creduntur, quæ faciunt, doctè facere, neque ab rebus eorum vel minutissimis consilium abesse.

§. XLI. Sic vsus politiorum hominum esto pro regula, a qua non temere recedatur, licet aliud & antiquitas ferat, & ipsa ratio Grammaticorum. *Triumphus* annon ex Græco *Ἰστιαυβος* est? at nusquam *thriambus* vel *triumbus* scribitur, sed *triumphus*, olim etiam *triumpus*, Cicerone teste, quod est aurium conuicio in *ph* mutatum. Orat. cap. 48. Talium ingens est numerus, ab erudito Vossio & aliis obseruatus. Placet hoc loco Gifanii docta sententia, quam præfatione ad Lucretium explicat: *De Græcis verbis, iisque omnibus, quæ græca sunt origine, sed Romana prorsus iam facta, rectè exarandis, longe alia mihi, quam quæ vulgo est sententia. Puto ea, quæ in vetustis codicibus vno consensu, licet Græca, Romano more sunt exscripta, itidem a nobis scribi debere, ut sua cuique relinquatur & vindicetur consuetudo. Quæ autem Romana iam sunt vocabula, licet Græciæ*

Gracia originem debeant suam, non ideo tam scripturam sequi debent. Eadem libertas & maior, in vocabulis pure latinis vsui adseritur, hoc vel illo modo scribendis, declinandis, coniugandis: sciteque, Priscianus censet, vsum validiorem esse Probo, Charisio, Celso, Grammaticis omnibus. pag. 870. edit. Putsch. Oportet autem hoc de vsu accipere, non vulgi, sed eruditorum, eorum inquam, qui clarum nomen ex hac philologia meruere.

§. XLII. Dicerem nunc de *idiotissimo* Ciceronis, qui duplex est, primum locutio, in qua nihil insolens atque inauditum, nisi iusto crebrior vsurpatio, deinde quæ aliquid per se habet, quod singulare. Verum hæc aptiore loco supra vidimus, ubi simul de vitiis disputari poterat, ac de iis, quæ vitia per se nulla sunt. Mihi vero iam differendum nisi de iis non est, quæ Cicero recte adhibuit, ab aliis eodem iure non retractanda. Proximus itaque nunc locus sit GERMANISMORVM apparentium, siue constructionum & formularum, quas Latini videntur a Germanis accepisse, quum hi potius ab illis acceperint. Dabo quædam ex orationibus

nibus Tullii, cetera huius auctoris, & reliquorum coniunctim, peculiari libro reservaturus. *Si tibi fortuna non dedit, ut. wenn dir das Glück es nicht gegeben hat, das.* pro Sexto Roscio cap. 16. *Ad quem morte eius diuitie veniunt, an welchen durch seinen Tod der Reichthum kömmt* cap. 31. *Habeo dicere, ich habe zu sagen* cap. 35. *Quum venit calamitas, wenn eine Plage kömmt.* pro Lege Manilia. *Hic Roma, hier zu Rom.* Pro Archia cap. 3. *Vitam ab aliquo habere, das Leben von einem haben.* Philipp. 2. cap. 24. *Hoc est dicere, das ist zu sagen, das ist so viel gesagt als.* Cap. 28. *Quid est aliud Antonius? was ist er anders?* ibid. Ab his, & quæ huiusmodi sunt, in gratiam puerorum eruditi sibi temperant; superest, vt ipsa scholastica iuventus intelligat minus sibi, quam viris, circa talium vsum permissum esse.

§. XLIII. Sed & in illis decet consuetudini servire, quæ quidem nec *Archaismos* dixeris, nec *nouata*, nec *idiotismos*, nec *Germanismi* speciem habentia, sed *RARA* ac *SINGULARIA*, & quæ integro sæculo semel fere aut iterum audiuntur, vt *legum datio*, *ignesco*, *insuavis*, *infan-*

infantes pueri inquo, ideoque, proque, munito, nauitas, tactio, tenebricus, vicarius. Nemo hoc ostendet & præ se ferat, sed ut singularia tantum obseruet: quod contra fieri Gellius dicit, hisque verbis accusat: Plerique nostrum, quæ remotiora verba inuenimus, dicere ea properamus non discere. Lib. XVI. cap. 9. Quam in sententiam hæc ab Iulio Cæsare Scaligero dicta sunt: *Maxima igitur pars nostrum, ut aliquid egregie dicere videretur, sumtis dicendi formulis quibusdam e Cicerone ad eas animos nostros, etiam importunis arcessitisque temere argumentis applicamus. Sed & illud longe miserius contingit, ut, quo eruditiores videamur, quod semel excidisset Ciceroni, ni nostras orationes transferamus. Id quod, quum multi ambiant eandem gloriam, eodem periculo multis evenire necesse est, quo ex vitio maximis incommodis sæpe adfectus sum.* In Hypercritico pag. 738. profecto illud iudicio Scaliger; tamen nec ipse, quantum ad latinam dictionem attinet, suæ regulæ & criticorum satis respondet, sublimis magis atque argutus, quam accuratus.

§. XLIV. Sed his intellectis, tertiam

tiam nunc ad classem progredior, hoc est eorum, quæ ex Ciceronis libris petita, alieno loco applicantur. Græcas voces sententiasque quanta copia inseruerit, nemo ignorat. Fecit autem hoc non vsquequaque, sed vel docendi causa, ut in libris philosophicis, vel ubi ad aliquem scriberet Græce doctum, atque his litteris fauentem, vel ut Græcis verbis sententiam redderet explicatiorem. In orationibus certe, quantum potuit, hæc fugit, & exempla vix duo, si numeraueris, aut si plurima, tria ostenduntur, quæ Buchnerus libro de commutata dictione adnotauit, addito hoc: *vix Ciceronem aliter potuisse.* cap. 8. n. 3. Licitum ergo est, Græca subinde adiungere, idque vel cum interpretatione Latina, vel hac omissa, prout locus fert; id enim simpliciter damnari non potest, etiam Græcis, Germanis, atque aliis concessum. Si qui vero promiscue talia locauerint, nullo sermonis discrimine expenso, næ illi Ciceronis imitationem haud adsequuntur.

§. XLV. Admonet præsens locus, ut quærat, de iis quid existimandum sit,
d fit,

fit, quorum ingenium Græca omnia in Latinis sermonibus reiecit, etiam illa, quæ pro Latinis usurpantur, Græcæ tantum originis: qualis fuit, qui *Petri* nomine relicto *Pomponius* vocari maluit cognomento Lætus, vir minime obscurus, & Sebastianus Castellio, postmodum dictus Castalio, is qui vocabulis, *angelus*, *ecclesia*, *propheta* & similibus uti timuit, subdiditque in locum eorum, *Iouis genius*, *respublica*, *Iouis fatidicus*, de quo genere adfectionis Vossium cognosce, libro IV. Instit. Orat. p. 6. Magno id argumento est, etiam inter Latinitatis cultores esse, qui subinde ineptiant, risu, quam laude, hac quidem in re, digniores; quos tamen, si quis miserabitur potius, quam ridebit, beneficium adflctis tribuet.

§. XLVI. De POETICIS vocabulis idem existimandum est, idemque de PHILOSOPHICIS: quæ quidem suo loco decora sunt, non autem quocunque. *Incidit sane in orationem poetica quoque descriptionis necessitas: (Plin. VII. ep. 9.)* Sed ne crebro incidat, oratori cauendum est; quum autem incidit, non tam voces poeticæ requiruntur, quam poetæ ingenium

nium & inuentiones. Sequitur ergo, vt in prosa nihil *flammiferum, igniferum, spiniferum* admixtum sit, aut *obstippum* caput, hoc est ad alteram partem inflexum, aut *incinctum*, quod est, igni accensum, aut quidquam ex horum similibus: quæ quidem Cicero passim inseruit, sed vel in suis aliorumque carminibus, vel in philosophicis disputationibus, vel in historia; rarius in epistolis & orationibus. Compar est ratio SCHOLASTICAE Latinitatis, siue illarum vocum & locutionum, quas Grammatica, Rhetorica, Dialectica, ceteræque partes, peculiare, & quasi proprias habent; vt, *nominatiuus, genitiuus, datiuus; coniecturalis status, definitiuus, essentia, moralis, qualitas*; quæ apud Ciceronem inter alia reperiens. Tuto hæc imitaberis, sed quod iterum admonuisse sufficiat, suo loco.

§. XLVII. Sunt vero non nulla etiam secundum errantem Philosophiam dicta, vt *Hercule, Medius Fidius, Iuppiter*, cet. quibus quidem non nulli quoque Christianorum vsi sunt, omissa superstitione, vt idem sint hæ voces, ac certe, *mibi crede, Deus*; sed rectius, mea quidem

sententia, paganis ingeniis etiam hæc relinques. Etenim magni interest ad orationis commendationem, vel certe oratoris, aurium causa nihil, quod possit moleste audiri, ex paganis formulis adferre. Quæ autem eiusmodi sunt, ut nullius animum offendant, licet ex superstitione alioue errore nata sint, possunt ea citra reprehensionem admitti: ut, *augurium*, de qualibet animi diuinatione, *auspicium*, de quocunque incepto: in quibus usus dudum effecit, ut auditis iis, origini nemo attendat.

§. XLIX. Neque offendunt animum ea solum, quæ cum errore dicta sunt, sed quædam ex iis etiam, quæ, quum sint honestæ originis, sequiorem ad notam desciverunt: Ex hoc ordine se offerunt *secta & heresis*, quibus bonam in partem uti Theologi recte addubitant, quia nomini vitium ex diutina consuetudine adhærescit. Quæri vicissim potest, quæ malæ olim notæ fuerunt, postea bonum in censum suscepta, cuinam consuetudini morigerentur, antiquæ, an quæ nunc obtiner? Sic *infucatum* a Cicerone dicitur, quod est fucis infectum, valde fucatum;

carum; *humile*, quod humi iacet, quod demissum, abiectum, tenue, vile, nulla virtute præditum. Quid alii probent, ipsi viderint: ego vero his etiam vocibus, & quæ præterea dubie accipiuntur, publico sermone nolim uti, nisi sic, ut ex coniunctis synonymis, aliisue verbis, mea sententia satis eluceat. Priuatim verba facturus, vel scripturus epistolam, aliis alia loquor, & ab reliquis eos distinguo, qui & me norunt, & antiquam latinam. Quæ in sacris negotiis aliter, quam ex usu veterum, usurpantur, communiter a Theologis recepta, uti non reprehendo, ita nec imitor, sed media via ingrediens, vtor quadam per synonymam cautione. Sunt in ecclesiasticis his aliqua, quæ per aliud vocabulum æque plene reddi vix possunt, ut *humilitas*, eximia Christianorum virtus, cui Romani, ut ignotæ rei, nomen haud inuenerunt: hæc autem vel circumscribo, vel, si subito loquenti excidunt, aut necessaria etiam videntur, addo perspicuitatis causa, non autem contemptus: *ut loquuntur Theologi*, aut similem in modum.

§. XLIX. Sed plura restant ex
d 3 genere

genere illorum, quæ alieno loco applicantur. Stilo vsus est Marcus Tullius vtplurimum Attico, interdum Asiatico quoque & Laconico. Ad Asiaticam dictionem quædam orationes excedunt, inprimis quas iuuenis dixit: de quo Quintilianus in Dialogo cap. 22. *Primus excoluit orationem, primus & verbis delectum adhibuit, & compositioni artem, locosque latiores attentauit, & quasdam sententias inuenit: vtique in his orationibus, quas senior iam, & iuxta finem vitæ composuit, id est, postquam magis profecerat, vsuque & experimentis didicerat, quod optimum dicendi genus est. Nam priores eius orationes non carent vitiis antiquitatis. Lentus est in principiis, longus in narrationibus, otiosus circa excessus, tarde commouetur, raro incalescit: pauci sensus optimi, & cum quodam lumine terminantur. cet. Habeo quidem, quæ in hoc teste non adprobem: quod autem de longis narrationibus dicit, otiosisque excessibus, nihil in eo mutandum puto. Vt itaque pueris & adolescentibus licet, Asiaticè scribere, quo verborum copiam addiscant, rebus ipsis excutiendis nondum maturi, ita vitio sene-*

senectuti vertitur, aut virili ætati, hoc adolescentiæ studium æmulari. (Cic. in Bruto cap. 95.) Quæ senex Cicero elaboravit, si quid in iis inuenies, quod ab Asiatico stilo prope abesse videatur, scias, Asiaticum confestim dici haud oportere, quod est copiosum & amplificatum, sed quod sine rerum ponderibus tale est, verbis tantum inani compositione acervatis. Interim nec Atticum illud genus, quod longioribus periodis incedit, nimiumque elaboratum ac floridum est, alibi, quam in orationibus, facile commendauerim, nisi in iis sermonibus, & nominatim in epistolis, quæ similitudinem aliquam orationum habent, vti sunt, quæ ad magnos & illustres viros scribuntur. Laconismus inter amicos conuenit, aut in rebus ad historiam & philosophiam pertinentibus, quamquam & hic Attice licebit. Qui vero sine vlllo discrimine Ciceronem sectantur, quem cognouimus pro ætate & re diuerse locutum, videant illi, ne longe absint ab ea regula, ad quam se conformare imitatio debebat.

§. L. Est quoddam artificium, pro magnificis verbis simpliciora interdum

eligere, iis præsertim locis, vbi dubium nemini est, potuisse nos altius adurgere. Etenim *ut in pictura lumen non alia res magis, quam umbra commendat, ita orationem tam submittere, quam attollere decet.* Plin. III. ep. 13. *Licebit itaque interdum notissima eligere & certare cum electis.* idem IX. ep. 9. n. 3. *quia vim rebus aliquando ipsa verborum humilitas adfert.* Quintil. VIII. cap. 3. & Dionys. Longinus *περὶ ὑψους* Sect 31. pr. Atque diligentem hanc negligentiam in Cicerone plurimis locis obseruo, quam tu, quisquis studes Ciceronianus esse, ad imitationem tibi proponas, quia plus in eo artis atque iudicii est, quam ostentationis.

§. LI. Possunt etiam ad stili diuersitatem istæ formulæ referri, quibus in adloquendo utimur, siue prosphoneses orationum, & epistolarum inscriptiones atque clausulæ: in quibus Ciceronem sequi non obligamur; immo necesse interdum est, non sequi. In orationibus vno fere vocabulo contentus, *Auditores*, dicit, aut *Patres conscripti*; idque non initio, seu primo vocabulo, sed post vnā aut alteram vocem collocat, aut commate aliquo,

quo, vel pluribus etiam finitis. A qua consuetudine qui abeunt, pluresque adloquendi formulas adducunt, etiam in fronte orationis positas, non est, quod eos magnopere corrigamus, iuvenes præsertim, quos breuior prosphonest minus decet, quam graues oratores. Pari cautione in epistolis opus est, ne, quod inter æquales & familiares licito fit, idem & alii adfectent, vt: *M. T. Cicero C. Cassio S. P. D.* Scio, sic inferiores olim ad superiores etiam scripsisse, & ad summos Principes, vt ex Plinii ad Traianum epistolis constat: verum id hodie in vitis ponitur, quia non minus familiare habetur, quam verbum VALE Romanis erat, in fine epistolarum additum: quod vocabulum obseruauit, Plinium in omnibus epistolis adiecisse, exceptis, quæ decimo libro exhibentur, ad Imperatorem Traianum scriptæ. Familiaritatem autem, an id verbum indicaret, quum dubie cogitassem, confirmauit hanc mihi coniecturam Macrobius, de Augusto Cæsare hæc tradens. *Exceptus est a quodam cæna satis parca & quasi quotidiana: nam pene nulli se inuitanti negabat.*

bat. Post epulum igitur inops ac sine vllō apparatu discedens, VALE dicenti hoc tantum insusurrauit: NON PVTABAM, ME TIBI TAM FAMILIAREM. Saturn. II. cap. 4.

§. LII. Vbi de stili diuersitate cœpi dicere, iisque formulis, quæ pro sæculi vsu mutari possunt, addam de VOCABVLIS HONORVM ac DIGNITATVM, variorumque ORDINVM: vt nobilissimus, clarissimus, amplissimus, magnificus, excellentissimus, illustris: in quibus usurpandis decet sæculi morem intueri, & quem *curia stylum* appellant. Valent ea, vt nummi, nec oportet appellationes easdem ad eandem rationem exigere, easdemque poscere conditiones, quas olim requirebant. Etenim si hoc vrges, cessabunt per multa nomina, variis muneribus tam sacris quam Civilibus indicata, vt *sacerdos, consul, vir consularis*; multa etiam, quæ indigne feruntur vocabula, instaurari ex antiquo vsu debebunt, vti est *pueri* appellatio, quam hodie vix quisquam sustinet, qui vndeuginti annos aut duodeuginti natus est, multo minus tenior aliquis, aut seruus. At nemo hoc
Roma-

Romanorum indignabatur, Cæsarque Octavianus XIX. annos habens, *egregius puer* Ciceroni vocatur. libr. X. ep. 28. ad de libro XI. ep. 7. In his, quæ dixi, & quæ sunt eiusdem generis, ita nos instituere debemus, vt, qui alibi, quam Romæ, alioque sæculo viuimus, de antiqua consuetudine tantum mutemus, quantum politior cœtus mutandum existimat.

§. LIII. Sed in illa classe, in qua nunc occupor, aliud ex alio se offert, quod, quum recte a Cicerone sit collocatum, ab imitaturis corrumpitur. Atque iam aliquid proferam, quod a Philologis fere neglectum sentio, nominatim a Lexicorum conditoribus, & qui indices varios ad classici auctores dederunt. Multa sane reperio, vt apud alios, sic apud Ciceronem etiam, quæ aliter censenda sunt, si contexta leguntur oratione, quam si diuulsa. Tale est: *ex flammis ac ferro eripere*. Catil. III. pr. Sola hæc, *ex ferro eripere*, dubito an dicatur. Alibi *Domi militiaque cognitus* dicit; *militia cognitus* non dixisset. *Minatio*; *seorsum* vox posita, non est perinde grata, ac in illa compositione: *exsecrationes, ad-*
mira-

mirationes, minuationes. de Orat. II. cap. 71. Ita oratione Philipp. III. extr. *His auctori-
bus & ducibus, diis iuuantibus, nobis vigi-
lantibus, & multum in posterum prouidenti-
bus, populo Romano consentiente, erimus pro-
fecto liberi brevi tempore.* Potest ne ergo
sic dici: *Nobis vigilantibus erimus liberi?*
Adducuntur a nonnullis Grammaticis
id genus exempla, vt euincatur, duos ab-
latiuos, quos absolutos vocant, posse ad
personam sequentis verbi referri, vt:
me veniente, vidi rem omnem, pro ego ve-
niens vidi. Et in Nova Methodo Docto-
rum Parisiensium ipse Tullius aduoca-
tur, qui dixerit: *nobis vigilantibus erimus
liberi.* Sint sane quædam exempla talia
reperta, quæ tamen erunt paucissima;
certe illud, quod e Cicerone producant,
e contextu diiudicandum est, extra
quem Cicero non attulisset. Hac vi
coniunctæ orationis non intellecta, multi
multa confundunt, & phrasas fingunt,
auctore nullo.

§. LIV. Eius coniunctionis exem-
pla, quæ perperam diuidas, apud scripto-
res etiam alios multo numero reperiun-
tur, (ne vnus Ciceronis licentiam ap-
pel-

pelles,) quibus equidem recensendis
 hunc locum non destinaui; proferam
 tamen ad illustrandum aliqua. *In san-*
guine, ferro, ac fuga versari, Sallust. Iug.
 cap. 14. *Hinc in ferro versari male con-*
iungitur. Et ibid. cap. 46. *Pacem an bel-*
lum gerens. Ex quo pacem gerere non
 construitur. *Juuenis, genere, forma, cel-*
situdine corporis, optimis studiis, optimoque
ingenio instructissimus. Velleius Paterc. 2.
 Cap. 94. Sed minus latine dixeris: *Ge-*
nere instructum esse. Sic illud: *Quis*
nostrum idem cura, idem sudoris sumit? Pli-
 nius paneg. Cap. 77. Sed aliquid sudoris
 sumere, ubi legitur? *Præoptabat, immerito,*
quam iure violari. Curt. libro V. cap. 12. 5.
 Num recte dicatur, *iure violare*, dubito.
 Idem auctor Lib. IV. Cap. 1. 8. *Iam Susa,*
iam cetera ornamenta belli, victor occupatu-
rus est. Sed causam belli occupare Curtius
 non dixisset. Sed quæ hætenus exem-
 pla vidimus, talia sunt, quæ per ellipsin
 haud expediueris, quia non video locum,
 quo vocem aliquam inseras: addam ita-
 que, quæ rationem ellipticam admittant.
 Annibal apud Liuium libro 35. cap. 19.
Odi, odioque sum Romanis. Post *odi* sub-
 audi-

auditur *Romanos*. Cic. 13. ep. 4. ad diuerfos: *Hæc eo spectant, ut te horter & suadeam*, hoc est, *suadeam tibi*. Cæsar libro 6. de B. G. *Neque iis petentibus ius redditur, neque bonos ullus communicatur*. Supple: *cum iis*, nam *communicare alicui* non dices: quod quidem Cæsari libro 3. cap. 18, de B. C. sed falso tribuitur. Vid. Gronovius libro 2. observat. 6. & Cellar. not. ad h. l. Cæsaris. Seneca de Tranq. cap. II. *Gladiatores inuisos habemus, si omni modo vitam impetrare cupiunt; fauemus (scil. ipsis) si contemptum eius præ se ferunt*. Aufonius panegyrico, quem Gratiano dixit, ineunte: *Ago tibi gratias; si possem, etiam referrem*. Num quis hæc ita diuidat, ut *gratias referre* dicat? Fit igitur id propter communitatem iuncti sermonis, (ἀπὸ κοινῆς) quod in exemplis istis & similibus observamus, nec separatim Latina sunt, quæ sunt connexo & indiuiduo sermone. Plura de hoc diuidendi vitio cognosces infra, quum ad ea venero, quæ falso & ab re Tullio tribuuntur.

§. LV. Exsistunt inde quoque (qui contrarius fingendi modus est) falsæ vocabulorum differentiae, de quibus Auctor
non

non cogitauerat. Sic libro III. Tusc.
 Quæst. legitur: *Tantalo prognatus, Pe-
 lope natus.* Differuntne *natus* & *proгна-
 tus*? omnino differunt, non autem vbi-
 que, sed hoc Ciceronis loco & usu; est-
 que alia differentia vniuersalis, alia sin-
 gularis, siue, quæ tantum ibi valet, vbi
 studium distinguendi perspicitur: Qui-
 bus itaque locis nihil distinguis, *natus* &
prognatus promiscue ponas licet, quæ
 idem significant, nisi quod vsitatus prius
 est. Tale est etiam hoc exemplum ex
 libro 9. ep. 14. *Tantum accessit, vt mihi
 denique nunc amare videar, antea dilexisse.*
 Hac vtique compositione plus est *amare*
 quam *diligere*: quæ distinctio & aliis lo-
 cis apud Ciceronem obseruatur. Erra-
 bunt autem, nec Ciceronem imitari di-
 centur, qui vitiosa hæc putabunt: *pa-
 rum amare, valde diligere.* Nam extra
 coniunctionem illam vis distinctionis pe-
 rit, idemque est *amare*, quod *diligere*.
 Nisi forte Ciceroni vitium velis obice-
 re, quum hæc dicit: *Si quidquam me
 amas, hunc locum ama.* ad Att. V. Ep. 17.
 Id est, si paullulum me amas. *Tuam quidem
 & in agendis nostris rebus, & in consiliis in-*
 eun-

eundis, & mihi dandis, in ipsis literis, quas mittis, beneuolentiam, diligentiam, prudentiam, mirifice diligo XII. Ep. 33. Num quid aliud hoc loco est *diligere*, quam *amare*? Auget quidem vim verbi particula *mirifice*, & quæ adduntur præterea, *valde, admodum, vehementer*; sed non augent magis, quam quum eadem ad verbum amo accedunt, vti fit apud eundem Ciceronem.

§. LVI. Res paucis Exemplis luculenta est; sed vnum adhuc cognosce. *Aegritudinem & agrotationem* hoc modo noster distinguit: *Vt agrotatio in corpore, sic aegritudo in animo nomen habet, non seiunctum a dolore.* Tusc. Quæst. III. Cap. 10. Verum qui hoc dixit, idem ille Cap. 4. sic sentit: *Nomen insaniam significat mentis agrotationem & morbum.* Vides, quod alio loco distinxerat, alio negligi, & agrotationem de animo dici. Vicissim *aegritudinis* vocem de morbo corporis, etsi non apud Ciceronem, at alibi reperimus, vti Lexica probant. Vbi tamen notandum est, agrotationem ad corpus, ad animum aegritudinem, vt plurimum referri. Tenenda itaque regula est, inter eruditos parum

parum adhuc observata, posse quædam, quæ sunt aliquo loco distincta, alibi promiscue poni, ita tamen, ut crebrius usurpemus, quod usu crebriore apud idoneos auctores inuenitur.

§. LVII. Sæpe Synonyma quoque numeri oratorii, vel emphaseos causa iuncta, legentium errore sic accipiuntur, ut quæ diuerse significant. *Otiosum esse, & nihil agere.* Tullius noster coniungit, Cæsari, inquit, *bellum necessitas, fasces senatus dedit.* Otioso vero, *nihil agenti, priuato, quando imperium senatus dedit?* Philipp. X. Hæc Synonyma hoc loco sunt, sed non omni in Oratione: nam Attilius apud Plinium cum ingenio, dicit: *Satius est, otiosum esse, quam nihil agere.* lib. I. Ep. 9. Vocatur hæc figura Paradiastole, qua non tantum Synonyma differunt, sed idem vocabulum a se ipso. Nam Scipio dicere solebat, *nunquam se minus otiosum esse, quam quum esset otiosus.* Cic. de Off. III. Cap. 1. Scilicet *otiosum esse* significat *nihil agere*, seu *tempus inutiliter terere*, quotiescunque hunc sensum is voluerit, qui loquitur; ubi noluerit, erit idem, ac ab ordinario & molesto labore

e

labore

labore interquiescere, & vel Musis, vel aliis iucundis rebus, operam dare.

§. LVIII. Nonnunquam inter Synonyma intercedunt particulæ, *Et*, *aut*, *neque*, & similes, quæ non semper indicio sunt, particulam, quod antecedit vocabulum, diuersum illud natura sua esse ab eo, quod sequitur; Aliquoties apud Ciceronem hæc sunt, *doctus Et eruditus: eruditus Et doctrina excultus*: Synonyma certe, & si quis voluerit, perinde significantia. Neque firmum est, quod opponitur, Ciceronem aliquo loco hæc distinguere: ad id enim responsum est paullo ante, & ipse Cicero libro de Claris Orat. dicit, Pisonem Græcis *doctrinis eruditum* fuisse, qua vocum coniunctione quid vult aliud, quam vniuersalem haud esse, sed certo loco adstrictam, *docti Et eruditi* distinctionem. Nec plus est differentiæ in *pigritia, ignauia Et inertia*, quamuis aliquando per particulam *aut* disiungi videantur, vt Lib. I. de officiis: *Ne aut ira exsistat aut cupiditas aliqua, aut pigritia, aut ignauia, aut quid tale appareat*. Alibi sine particula *aut* hoc dicit: *Quod si cessabis, laceffam, ne tua ignauia etiam* (mihi)

(mihi) *inertiam adferat*. Hoc loco ignavia & inertia sunt Synonyma, noluitque Cicero vocem ignaviæ bis ponere, is, cui accidere non poterat, ut verba deessent.

§. LIX. Talia sine causa sæpius distingui ab iis videas, qui de vocum differentiis scripserunt, inter quos est Aufonius Popma, copiosior ceteris, addo & accuratior, in multis tamen corrigendus, ubi se Ciceronem sequi putat, aliosque scriptores classicos, qui, si viuerent, Popmæ differentiis reclamarent. Neque is tantum illis locis deceptus est, quibus propter aliquam vocum coniunctionem lapsus facilius erat, ut sunt, *festinare & properare, contemnere & spernere, fallere & decipere*, aliaque, in præcedentibus partim dicta; sed in iis etiam, quæ nude & sine addito synonymo ponuntur. Legebat apud Ciceronem, *cervices frangere*, quod est, superbiam alicuius infringere; atque his lectis constituit, vocabulo *Cervices* in plurali, seu multitudinis numero, superbiam significari, in singulari collum. Eundemque errorem Servius erravit, cuius hæc sunt ad lib. II. *Æneid. v. 707. Cernix, quum numero singulari dicitur, col-*

lum significat ; si plurali utamur, superbiam ostendimus, ut in Verrinis Cicero: FRANGERE CERVICES. Secutus itaque est Popma Seruium, sed errantem : nam veteres pluralem tantum habuerunt, utroque significato adhibitum, & primus Hortensius, Varrone teste, singularem addidit, quem recentiore ætate, siue argenteo sæculo, cum plurali promiscue posuerunt.

§. LX. De Synonymis autem, priusquam hoc argumentum deferam, notandum primo est, quædam sic esse Synonyma, ut non plane sint idem, nec possint simpliciter conuerti, siue, quorum alterum altero significat latius; deinde quædam esse prorsus eiusdem significationis, seu, quorum utrumque locum inuenit, ubi alterutrum congruit. Prioris ordinis quæ sunt, cum iudicio distinguere possunt ac debent, etsi certo modo sunt eadem: posteriorem autem ad classem quæ pertinent, perperam a Popma vel aliis distinguuntur, licet origo & etymologia diuersa sit. nam usus facit Synonyma, non sola etymologia. Idque quum sit a multis admonitum, miror, inter

inter eruditos etiam inueniri, qui nolint in sermone Latino, immo nec alio, vocabula tolerare, quorum natiua vis eo loco, in quo versantur, applicari non possit: Rogarem hos, cur non *parricidam* dici prohibeant, qui non patrem, sed matrem occidit, *infantem* qui fari potest, *candidatum*, qui atra veste amictus: aut cur sinant particulam *equidem* cum alia quam prima persona construi, quum sit ex *ego* & *quidem* conflata, quam etiam compositionem plerumque sequitur.

§. LXI. Atque talia longa serie cumulare, si non esset superfluum, & ab aliis factum. Tandem & iis occurrendum puto, qui negabunt, Ciceronem duo vocabula idem plane significantia, vel plura iunxisse, solo sono diuersa. Dicent, si quis tautologiam Ciceroni tribuat, iniquum iudicem aduersus tam excellentem magistrum esse. Verum ego duobus verbis, quod res est, respondebo. Esto, Ciceronem coniungere, quæ nihil quidquam diuersa sint: si fecit hoc propter numerum, aut emphasin aliquam sermonis, ecquis tautologiam dixerit? Fit enim, vt animi quadam contentione,

singularique adfectu, eandem rem pluribus vocibus exprimamus, etiam idem significantibus: quæ cum per se diuersæ non sint, diuersæ tamen ex mente dicentis fiunt, redditque iunctura veluti nouas, secundum illud Horatii A. P. v. 47.

*Dixeris egregie, notum si callida verbum
Reddiderit iunctura nouum.*

Fingam deinde, (quod aliqui verum putant) nulla vocabula, quæ Cicero coniunxit vspiam, esse perfecte Synonyma, hoc est, quæ non aliquid saltem differant. At aliud est, quærere, annon quædam ex his (non dico, omnia) plane Synonyma nobis sint, quæ Ciceroni non plane fuerunt, sed aliquo modo. Sane verissimum est, primis Latinæ linguæ magistris, & maxime Ciceroni, multarum vocum differentiam notam fuisse, quam nos ignoramus. Quorum itaque Synonymorum discrimen tenuius, subtilius, obscuriusque est, quam vt adsequi nostro possimus acumine, satius erit iis indiscriminatim vti, quam differentiam licentiore ingenio comminisci. Ex quibus manifesto constat, quales sint imitatores, qui hoc negligunt, sibi que aut aliis
leges

leges præscribunt, Latina in ciuitate nunquam receptas: qua pertinent multi scholæ magistri, qui discipulo in oratione expungunt, quod is eodem iure posuerat, quo illi aliud reponunt, Ciceronis imitationem, nescio quam, indocte flagitantes.

§. LXII. Hæc paullo verbosius interpretatus, ad quartam iam classem accedo, illa discussurus, quæ falso vel dubie Ciceroni tribuuntur, nec idcirco sunt imitanda, nisi auctoritate alius scriptoris muniantur. Breuiter autem huic rei satisfaciam, ut quæ copiam minus desiderat. Quædam ad Ciceronis auctoritatem falso dubieque referuntur, quæ apud alios scriptores idoneos in usu sunt: hæc adhibere non licet ei, qui vult vnius Ciceronis imitator esse, hoc est, mancipium, seruum pecus. Vitabit ergo inter cetera substantium *contemptus*, Cæsari & Liuiio vsitatum, pro quo Cicero habet *contemptio*. Nam suspectum est, quod ex his Senecæ verbis obiicitur: *Gladiatores, ait Cicero, inuisos habemus, si omni modo vitam impetrare cupiunt; fauemus, si contemptum eius præse ferunt.* De Tranq. cap. XI.

ita ex Ciceronianis fragmentis Nizolii Lexico addidit Iacobus Cellarius, qui hoc opus edidit auxitque. Putat autem cum Lipsio Christophorus Cellarius in *Curis secundis Antibarbari*, Senecam non verba Ciceronis expressisse, sed sensum eorum, quæ in *Miloniana* habentur, cap. 34. *vbi acriter se ipsos morti offerre dixit, quos Seneca dixit contemptum mortis præ se ferre.* Fugiet etiam iuratus Tullii sectator (ut aliud addam exempli gratia) adiectivum *internus*, quod est Senecæ, Plinii, Taciti, aliorum. Nam codices Ciceronis, qui id exhibent, sequuntur errore aliquo Lambinum, qui minore charactere adposuerat, *ex ignis externi atque interni communione*: quæ, tamquam Tulliana essent, eodem typo, quo Tullii verba, aliæ editiones expresserunt, quod itidem dicto loco Cellarius adnotavit. Respuet etiam talis homo Ciceronianus hanc locutionem: *alicui aliquid iniungere*: sic enim Ciceronis quidam æquales habent; ipse non habet.

§. LXIII. Plura talia sunt, immo plurima, a quibus soli Ciceronis simii stilum retrahant; ceteri tantum id vident,

tent, quod nec apud Ciceronem est, nec apud alios aurei aut argentei sæculi scriptores, nisi falsa vel controuersa lectione, vel vera quidem, sed vsu philologis minus probato. Ita Ciceronis vocabulum perhibetur *floccifæcteon*, libro 1. ad Att. ep. 13. de quo quidem Nizolius in Lexico, & ex aliorum sententia: *Vox est Latina, Græcorum more inflexa: alludit enim ad Φισοφίτεον, quasi dicat, non debemus facere flocci, & dignos existimare istos consilatus, in quibus adsequendis tantum studii laborisque ponamus.* Contra Vossius libro IV. Instit. orat. p. 19. *Nec tamen omnia illa Ciceronem auctorem habent, quæ huic tribuuntur ab hominibus eruditissimis, quale est floccifæcteon, quo modo Malaspina & alii legendum putant. At vehementer ea mihi vox suspecta est, cum aliis de causis, tum quia, si hac vsus foret, tam insolentis compositionis meminisset Fabius, aut Sospater, aut Diomedes, aut Priscianus, aliusue eorum, qui de vocibus nouatis egerunt. Sed hoc mitto vocabulum, ad ficta referendum, de quibus supra monui. Non deficiunt alia, vt indoloria, quod alii legunt, indolentia, alii indolia. Voss. d. l. curantia,*

primæ declinationis nomen, quod habet Nizolii Lexicon; alii scribunt *de nostra Vrania*. *Septemdecim* non magis Latinum videtur, quam octodecim & nouemdecim: auctor tamen in Lexicis laudatur Cicero VII. Verr. cap. 47. *Septemdecim populi Sicilia: & Agrar. II. cap. 7. per tribus septemdecim.* & Liuius XXXVIII. cap. 33. *Septemdecim interfecti sunt.* Ita Ciceronis verba Gruterus, Liuii vero Gronouius, exprefferunt, quod ideo se notare dicit Cl. Cellarius, ne quis, quia quibusdam libris numeri leguntur, XVII, hanc vocem cum eius similibus octodecim & nouemdecim in dubium vocet. in Fabri Lexico ad voc. *Decem*. Mutatum certe a Grutero & Gronouio video illum numerum XVII; recte autem an secus, liceat mihi quidem dubitare. Priscianus negat, minorem numerum ita maiori præponi posse, vt *septemdecim* dicatur, quod tamen fiat vsque ad sedecim; vnde sic numeretur: *undecim, duodecim, tredecim, quatuordecim, quindecim, sedecim, decem septem, decem octo, (vel duodeniginti) decem nouem (vel vndeuginti.)* Vbi addit, etiam interposita

fit

fita coniunctione hoc modo numerari:
decem & unum, decem & duo. cet. p. 1351.
 edit. Putschii. *Celi*, plurali numero, in
 fragmentis Ciceronis vulgo legitur, ad
 sententiam autem Ciceronis verba illa,
 in quibus ea vox conspicitur, non perti-
 nere, Vossius, Cellarius, pluresque do-
 cuerunt. Quum igitur præter unum
 Lucretium nemo sic loquatur, ad pro-
 fam trahi non debet, nisi quod aliquid
 ecclesiastico stilo & philosophico dan-
 dum est, cui plus licet, quam civili di-
 ctioni. *Conglaciare*, metaphorico sensu,
 si solis Lexicis contentus sis, Ciceronia-
 num putes: est autem Coelii ad Cicero-
 nem. *Expectorare* apud Nizolium & Ci-
 ceroni & Ennio tribuitur, quod suum
 agnoscit solus Ennius. *Versutiloquus*
 eundem Ennium auctorem habet; &
 Fabri Thesaurus Ciceronis nomine tue-
 tur. *Adferere* pro adfirmare Nizolius ex
 tertio libro de officiis arcessit, quod est
 argentei sæculi, ac ne sic quidem eruditis
 philologis vsitatum. *Multissimus* pro
 plurimus, Bembus putauit, se apud Ci-
 ceronem reperisse, sed corrupto loco de-
 ceptus est. Voss. de Vitiis ferm. & libro II.
 de Anal. cap. 24.

§. LXIV. Neque variis tantum
lectionibus fit, vt error existat, sed etiam
culpa describentium, LEXICOGRAPHORVM,
GRAMMATICORVM, aliorumque: quorum hic illius fide, illius
immo fraude decipitur, ipsis auctoribus
non consultis. Sæpe traiectionis vocabu-
lorum parit vitium, vel facit, vt auctori
aliquid adfingatur, quod quidem vitium
dici non potest, neque tamen debet huic
auctori, aut illo in loco tribui, qui citatur.
Sæpe enim turbata distinctione, vel dem-
to quodam vocabulo, aut leuiter immu-
tato, tale quid oritur. Prioris generis est
sponte sua, crede mihi, quod apud eos et-
iam inuenio, qui solum Ciceronem, vt
aiunt, imitantur. Ciceroni vero pla-
cuit, *mibi crede, mea sponte*, ne poetico nu-
mero locum in prosa concederet, quod
quidem fecit aliquibus exemplis, sed
præter opinionem, vt principio disserta-
tionis monui. Etiam in Fabri Lexico,
cuius accuratior editor fuit Cellarius,
(quem virum, errat, si quis iudicat soli
Ciceroni deuinctum fuisse) sub voce
complector sic inuenis: *Da te homini, com-
plectetur, crede mihi*. Cic. II. ep. 8. Euol-
uas

uas autem epistolarum librum, earum, quas ad familiares vulgo dicunt, & in-
 uerso leges ordine: complectetur, *mibi crede*. Quæ quidem verba poetico fluunt metro, auctore autem non cogitante. Cœlius ad Ciceronem libro VIII. ep. 17. *Sed crede mibi, perire satius est, quam hos videre*: dixi autem, non de Cœlio, sed de Cicerone. Addo, frequentissimam esse pronominis præpositionem, quum contrarium exemplum præter vnum aut alterum non exstet. In eodem Lexico vides, *sponte sua* Cornelio Nepoti tribui, qui non ita, sed ordine habet conuerso: *sua sponte profectus est*. Ex altero genere, quod est turbatæ distinctionis, & mutatæ alicuius vocis & constructionis, sequentia sunt: *Si dubium est, posse te illius regni potiri*. Nizolius. Ego vero dubitans, num Cicero post dubitationem affirmatiuam accusatiuum cum infinitiuo posuerit, euolui epistolam a Nizolio citatam, (libro I. ep. 7.) & legi: *Nos quidem hoc sentimus, si exploratum tibi sit, posse te illius regni potiri, non esse cunctandum; si dubium, non esse conandum*. Verba hæc, *si dubium*, non cohærent constructione

Gram.

Grammatica cum istis, *posse te potiri*, sed sensu tantum: debet autem ellipsis ita suppleri, vt particula cum verbo subaudiatur: *si dubium*, an possis potiri, *non esse conandum*. In Horatii Tursellini noua editione exemplum hoc habes: *Dubito, ei esse nuntiatum*. Orat. pro Milone cap. 17. at ipsam orationem inspicienti illa se offerunt: *sed subito ei esse nuntiatum* (dixit.)

§. LXV. Feci supra illius Grammaticæ mentionem, quæ titulum sibi præfigit: *Noua methodus doctorum Parisiensium*: & exemplum ex ea notauimus, quod erroris euidentissimi est, eorum in numero, quibus exceptionem docent ab regula de duobus ablatiuis absolutis, siue consequentiam designantibus. Faciam hoc loco, vt intelligatur, plerisque exemplis istam nouam methodum fallere, quibus exceptione illa vtitur. *Te volente, misisti*. Quintil. quarta declamatione. pro, *tu volens, misisti*. Habet autem Quintilianus: *Ibit in aciem, te volente, missusque fortiter faciet*. Sed hoc trans-eat, quia Quintiliani est. Ex Cicerone hoc adfingitur: *Se audiente, locuples au-*
tor

et scripsit Thucydides. pro, Thucydides audiens. Audi vero Ciceronem: Antiphontem Rhamusium similia quædam habuisse conscripta, quo neminem unquam melius orauisse capitis causam, quum se ipse defenderet, se audiente, locuples auctor scripsit Thucydides. Hæc ita construe: Locuples auctor scripsit Thucydides, neminem unquam eo (Antiphonte Rhamusio) melius orauisse capitis causam, quum se ipse defenderet (ille Rhamusius orator) se audiente, h. e. Thucydide. De Claris orat. cap. 12. Talium exemplorum, quæ fictæ dicuntur Ciceronis, pleni multorum libri sunt, quos refellere, vel exempla omnia colligere, est Augiæ stabulum purgare.

§. LXVI. Neque dimittam vero libellum eum intactum, qui Lipsiæ clod. xxxiv. excusus est, siue dialogum de CICERONE RELEGATO ET REVOCATO, quem nactus sum, antea non visum, beneuolentia illustris cuiusdam Viri, aulæ Regiæ Ministro, harum deliciarum docti & intelligentis æstimatoris. Multa hic Ciceroni obiiciuntur, partim ex morum genere, quibus non immo-

immoror, verissime nonnunquam iudicatis, partim quæ ad Latinitatem pertinent: de quibus ita sentio, multa immerito derisa esse, cetera mire deprauata. In his illud est: *Cæciliam saluere iubebis, & valebis a meo Cicerone.* quod inuersis vocibus apud Ciceronem est: *Valere Cæciliam iubebis, & saluebis a meo Cicerone.* Æque commenticiium video: *Saltat Demosthenem*, pro imitatur; quod eodem modo Nizolius quoque: *Hegesias alterum pene Demosthenem saltat, incidens particulas.* Ipse autem Tullius in Oratore: *Hegesias, dum imitari Lysiam vult, alterum pene Demosthenem, saltat, incidens particulas.* Sperabam, qui est auctor eius Dialogi, ex animo hæc non dixisse, sed vt altera parte, quæ CICERONEM sistit REVOCATVM, causam eius defenderet: sed parum huiusmodi inueni, aut nihil potius, nisi generalem sententiam, esse Ciceronem eloquentissimum, nulliusque dictionem tam mundam, tam variam, & plura in hunc modum. Alia non attingo, quum hæc satis sint ad probandum, quod probaturus eram, errore Grammaticorum, Lexicographorum, alio-

aliorumque hominum, multa Ciceroni & aliis falso adiudicata esse. Atque hoc volo, non sola Grammaticorum exempla, aut Lexica, ob oculos figenda esse, aut exemplaria quæcunque Ciceronianorum librorum, sed quæ celebrium criticorum curis edita sunt, bonorumque codicum fide castigata.

§. LXVII. Tantum de illis etiam, quæ quartam classem efficiunt. Quibus iam explicatis, credo me pleraque aut exhausisse, aut attigisse, quæ apud Ciceronem imitanda non sunt. Dicerem, omnia, nisi scirem, hoc affirmanti nihil prætermittendum esse; quod non ausim de hac dissertatione polliceri. Sed nec inscius quædam præterii, atque rationibus non destitutus. Poteram enim, ut reliqua non memorem, in eos stilum acuerem, qui solum Tullium imitandum nuntiant, reliquos negligendos: memor autem propositi, contentus sum ea recensuisse, aut classes eorum, quæ, quum auctoritatem Tullii præ se ferant, tamen vel vitanda sunt, vel moderatius adhibenda.

§. LXVIII. Verum quid impedit, quominus, qui iam in hanc mentionem incidi, breuiter meam quoque

f

ex-

exponam sententiam. Si quis Ciceronem ante alios imitari velit, imitetur, si possit: nec vero crimini det, si alii aliorum quoque stilum effingant, itidem elegantem, etsi paullo inferiorem. Ingenia enim eodem omnia non feruntur, nec debet negari, magna etiam esse, quæ sunt optimis proxima. Discatur autem, stilum nequaquam dici voces aliquas, aut locutiones, e Cicerone excerptas, aut sententias confertim positas, nec Ciceronianum illud esse desinere, quod ad Lexica Ciceroniana referri nequit; sed ad meliora respici oportere, periodorum constructionem, numerum, ordinem, epithetorum usum, rationem argumentandi, ceteramque inuentionem. Quibus igitur hominibus omne foetet vocabulum, omnis phrasis, omnis loquendi construendique ratio, cuius non exstat apud Ciceronem exemplum, nã illos esse nimium delicatos iudico: quales fuere, Petrus Bontius, Petrus Nizolius, Paullus Manutius, qui voluit cum Tullio loqui, quædam ex Romanis, Lazarus Bonaventura, qui proximi honoris contemptor, etiam in hoc tur.

S. L. L.

§. LXIX. Omitto iam, superstitiosos hos adsectatores, quos dixi, a Ciceronis eloquentia multis locis abesse, quod exemplis clarissimum est; & causas tantum requiro, cur nihil, quod alius auctoris sit, ad imitationem admitti debeat. Credo, has causas ipsis Tullii mancipiis nondum innotuisse: nullusque dubito, vere dici, quod aliqui iudicarunt, multa non tantum ab auctore hoc scripta esse, quæ perierint, sed etiam non scripta, quæ data occasione protulisset. Ergone Tullii reprehendo imitatores? non omnes reprehendendos existimo, sed qui volunt imitari, quum id non possint, & qui possunt, nolunt autem alios in societatem admittere, licet non minus castos ac elegantes, nec magis erubescendos, sed hunc solum commendatione dignum dictitant. Sunt hi, quorum me vehementer piget pudetque, febriculosi Ciceroniani, vel ut accuratius dicam, Ciceronianistri, a liberiore indole alieni.

§. LXX. Quod si me tales, qui sim, ego, rogauerint, Ciceronianus, an aliud nomen, siue alius sectæ homo; ego quidem, quod falsus initio sum, Ciceronem præter ceteros probo, præter ceteros etiam

sequor, excellentium Latinorum principem: sed nihil me quidquam locuturum, nisi quod apud hunc legerim, præsertim si locus & argumentum poscat, nemini sponsor sum, ne, quum liberum esse aliorum pace & consensu liceat, servus fiam errore atque vitio meo. Sit autem huius iam dissertationis modus, & quæ de imitatione Ciceronis attuli, rectene & accurate an falso disputauerim, quum non possit ab ingeniis plebeiis servisque definiri, ex omnibus pauci illi inueniant, quorum animus præiudicatis opinionibus infectus non est; sed soli addictus rerum omnium veritati.

C I C E R O RELEGATVS

ET

C I C E R O REVOCATVS.

Dialogi festivissimi.

POMPONIO TRIVLTIO

H. A. S. D.

Posteaquam mihi nunciatum est, amplitudinem tuam morbo implicitam esse, existimaui pro mea in te, Triuultium. que nomen singulari obseruantia non alienum me facturum, si de alleuando isto tuo morbo cogitarem. Mitto itaque hasce factas narrationes, quas si verborum splendore non exornauimus (vt par erat) pro tua incredibili facilitate ignosci peruelim.

Vale.

f 3

DIA-

DIALOGVS LEPIDISSIMVS,

CVI TITVLVS:

CICERO RELEGATVS:

adiecta in calce eius Reuocatione.

Ad excellentiff. Virum

POMPONIVM TRIVVLTVM.

Ellinzonam concesseramus
ego & Iulius Quercens, a
cuius latere, ob excellens
ingenium eximiamque do-
ctrinam, ne latum quidem
culmum æquo animo discedere possum:
Cum subito allatæ sunt a Philocalo literæ,
quibus significabat Philoponum clarissi-
mum splendidissimumque nostræ vrbis ci-
vem totius corporis doloribus oppressum,
misere spiritum ducere. Quo nuncio ita
acerbe perculsi sumus, vt parum abfuerit,
quin a mente destitueremur: statimque re-
pudiato consilio, quod prius intendera-
mus, illic in amoenissimis hortis, quos de-
fendente Lucio superiore anno recupera-
vi-

vimus, æstiuâ tempora traducendi: Tanta animos nostros incensit vrbis cupiditas, vt nulli neque remi, neque venti satisfacere, posse viderentur: oborta loci, in quo eramus, infinita non dicam satietate (leuius enim est quam dolor noster deposcat) sed maleuolentia, sed odio, ita vt disturbatum, ac multis locis conuestitum locum illum, videre cuperemus. Sic enim nobis (nescio qua ratione) persuaseramus, non tam grauiter Philoponum ægrotaturum, si illi frequentes adfuissemus, vt nobis in more positum erat. Nullum enim prætermittebamus diem cum in vrbe essemus, quin ad illum familiarissime ventitaremus, horasque multas suauissimo sermone consumeremus. Ea est mehercle hominis suauitas, ii mores, vt illius consuetudinem omnibus præfecturis facile anteponam, malimque cum illo esse, quam in beatas insulas deportari. In urbem itaque venimus: cumque nihil nobis potius aut antiquius esset, quam vt illum conueniremus, recta ad eius ædes, quas magnifice ædificauit, proficiscimur. Sed forte nobis illius pueri occurrunt, herumque suum apud Archintum esse nuntiant: ita medicos quos si-

bi accersuerat, consuluisse: tum quod ea pars
vrbis multo salubrior sit, tum quod hortum
domus illa habeat, qui nulla parte celebra-
tissimis cedat. Illo mox iter conuertimus:
cumque fores occlusas offendissemus, vali-
deque dudum pultauissemus, coepimus iis,
qui intus erant de via clamare. Tandem
in ædes intromissi, ad eiusque cubiculum,
quod in interiori ædium parte erat, deducti,
visi sumus in Elysios campos peruenisse.
Nulla solitudo, nullæ sordes, nulla mœroris,
aut tristitiæ indicia: cedros incenderant,
suauissimisque odoribus omnia asperferant,
flores vndique: Cælati argenti, signorum,
stragulæ vestis, Corinthiorumque vasorum
ornatum conspeximus cubiculum, totaque
domus symphonix cantu percrepabat.
Circum vero lectum corona lectissimo-
rum, doctissimorumque hominum, qui de
variis rebus colloquebantur. Aderat in-
primis Hieronymus Seripandus, vna cum
amantissimo fratre Antonio Seripando: in
quibus omnia sunt, quæ aut Fortuna homi-
nibus, aut natura largitur. Prope illos se-
debat M. Antonius Caimus, iuuenis & domi
nobilis, & apud Gallos, propter virtutem
splendidus & graciosus: ab illius dextera
affi-

affidebat Hieremias Landus, omnibus rebus ornatissimus, sui que Eremitani sodalitijs splendor ac decus. Ab altera parte sedebat Cæsar Casatus, homo disertus, & omni doctrina ac virtute ornatus: non longe aberat Gaudentius Merula, omni lepore affluens & gratia: ab illius dextra, si recte commemini, erat Hieronymus Garbagnanus, vir grauisissimus atque honestissimus: hunc sequebatur Bassianus Landus, omnium quos vnquam viderim ingeniosissimus ac eloquentissimus: deinde P. Antonius Chioccha, vir ad pericula fortis, ad vsum ac disciplinam peritus, ad consilia prudens, ad casum fortunamque felix: dein Franciscus Piochetus, homo frugi, & in omnibus vitæ partibus moderatus, ac temperans, plenus pudoris, plenus officii, plenus religionis. Ab illius dextro latere Octauianus Vofscus, cum Aphricano Boetho, qui & cæteris ornamentis, & existimatione innocentia maxime florent. His medius (nisi me animus fallit) interiectus erat Gulielmus Sæua, vir admodum honestus, Gallicæque probitatis plurimum in se habens. Aderat etiam Augustinus Mainardus, pietate, & doctrina clarus, Galeacius Gropellus, iuris

pericus, Claudius Figonus, Laura Barbatus, viri clarissimi, & in omni doctrinae genere excellentes. Hi omnes illum inuiferant, ut sua officia, studia, cogitationes, voluntatem denique omnem deferrent, & morbum facietis narrationibus, aut lepidis fabelis alleuarent: tantumque iam effecerant, ut altera quartana decessisset, articulorumque dolores, quos intensissimos pertulerat, facti sint remissiores. Vbi nos aduenisse conspexerunt, ilico magna facta est confusio: nemo fuit, qui nobis caput non aperuerit, amantissimeque dissuauiatum sit: nemo non dextram iunxit: quisque rogabat, magnopere contendebat, ut prope illos federemus. Quid quaeris? Si Deus aliquis e caelo in terras illapsus fuisset, non plus honoris habiturus erat. Assedimus inter Caimum & Hieremiam, tum quod illos nobis voluntate, animo, sententiaque coniunctiores existimaremus: tum quod disertos ac facetos iamdudum cognouissemus. Philoponus vero, qui nostro aduentu plane recreatus uidebatur, in me os suum obuertens, gratulor, inquit, quod Dei Opt. Maximi benignitate ad nos, tui amantissimos, cupidissimosque, saluus & incolu-

mis

mis redieris : eram mehercle (vt nihil dissimulem , nihilque obtegam) in magno tui desiderio : neque solus ego , sed familiares omnes , vt pro aliis etiam affirmem , quod mihi non temere videor facere , cum illorum omnes sensus teneam. Equidem facile nunc in animum induco meum , posse nullo negotio sic morbum istum , qui me hoc triduum acriter torfit , depellere , vt nullæ reliquæ , nullaque vestigia appareant. Sed quæso te , quid mihi noui affers ex ea regione , quæ rerum nouarum plenissima esse solet ? Cui ego , postquam ingentes & mirificas egi gratias , de illa sua , quam in me ornatisimis verbis declarauerat voluntate , nihil me noui afferre dixi , præter Ciceronis libros de Gloria , & selectiores aliquot orationes castigatissimas. Quo nuncio existimabam omnes præ nimia lætitia , mentis parum compotes futuros. Sed me spes mea egregie frustrata est : tantum abest , vt illorum quisquam , præter duos , aut ad summum tres , lætaretur , vt omnino viderer magnam aliquam futuram cladem , aut supremum aliquod exitium nunciauisse. Augebat admirationem meam , quod illic Ciceronis statuum , adfabre factam ,
ere-

erectam viderem, viserenturque passim in eo cubiculo Ciceronis opera variis typis excusa. Ipse vero Philoponus in manus haberet Ciceronis officia, quæ Gryphius, librorum impressorum Magister diligentiss. excuderat. Ob id stomachi plenus, ad Eremitanum me conuerto, quem Ciceronianissimum existimabam, petoque cur mihi non gratuletur, laudetque fortunas meas: curque se ad gratiarum actionem non comparet, qui tam amplum thesaurum attulisset. Tum ille subridens, Gratularer, inquit, totusque in gratiarum actione essem, si Theologum aliquem attulisses, qui diuinæ philosophiæ subobscura mihi elucidaret, qui me ad diuina inflammaret. & rerum mundanarum curam ac sollicitudinem e pectore amoueret, qui animi fastum & tumorem abstergeret. Ego certe, ut quod sentio ingenue ac libere dicam, nihil posse pestilentius legi arbitror. Neque me solum in hac hæresi esse existimes: ita sentiunt plerique omnes, qui sani sunt. Cum nos videret Philoponus altercationibus incaluisse, veritus ne res ad conuitia perueniret, a quibus non procul aberat, constituit ut suam quisque efferret sententiam, pla-

planumque omnibus faceret, quam animo de Cicerone conceptam haberet opinionem. Itaque prior rogatus est Aphricanus, suam ut diceret sententiam : sicque sermones (quanquam id ægre facere videretur) auspicatus est. AFRICANVS. Nisi vestra autoritas, quæ grauisissima est, tantum haberet apud me ponderis, quantum par est ut habeat, nunquam adduci potuissem, ut in tam celebri confesso meam afferrem opinionem. Vereor enim, clarissimi viri, ne si quod sentiam aperte, dixerò, multorum animi offendantur, à meque abalienentur. Sin vero aliter atque sentio dicam, conscientia, quæ pro mille testibus esse solet, me perpetuo urget, & diuexabit. Itaque dum in dubio sum, sentio me huc atque illuc rapi. Vester tamen iucundissimus conspectus facit, ut minus perturbato sim animo, speremque vos æqui bonique consulturos quicquid à me in præsentia dicetur. Iniecta est etiam spes ex omnium mirifica indole, ut si vlla fiat oratione mea in animis vestris offensus, facile tamen possit illorum abalienata voluntas recolligi. Fatebor primum me priusquam ex ephēbis

ex-

excederem, multam operam dedisse, multumque industriæ in eo legendo posuisse, multa selegisse, plurima obseruasse, idque factum non mea sponte, non meo iudicio, sed patris mei, cui semper obsequentiss. esse studui, imperio & voluntate. Sed postquam licitum mihi fuit meo viuere modo, neque patris imperium, aut magistri metus prohiberet, cœpi angue peius illum odisse, dictionem non probare, vitam illius detestari, vererique, ne assidua lectione, ita, vt sæpe fit, contaminarer, laborandumque & mihi aliquando eo morbo esset, quo illum plus cæteris laborasse videor mihi sæpius animaduertisse, nempe gloriæ nimia cupiditate: nihil etiam est quod tantopere ab autoribus nostræ persuasionis detestetur. Citabo aliquot Ciceronis loca, vnde id colligo, ostendamque neminem vnquam fuisse gloriæ tam cupidum, tam sitientem honorum, tam ambitiosum, tam cupide populares auras captantem, efficiamque vt suo ipsius testimonio se iugulet, suisque se conficiat decretis. Itaque legite epistolam, vel potius alias lectam in memoriam reuocate, quam Dolobellæ scribit, vbi se magno fatetur cumulari gau-

gaudio, quod vulgo hominum opinio illum suis laudibus socium adscriberet, neminemque dubitare, quin eius præceptis atque consiliis præstantissimum ciuem, singularemque se præberet Consulem. Satis esse posset hic locus ad ostendendum, quanta gloriæ cupiditate efferatur. Sed hoc non contentus, ad reliqua pergam. In eadem epistola de seipso loquens, sum enim, inquit, auidior quam satis est gloriæ. In epistola ad Atticum purgat se ambitionis suæ, quod diuina res sit honor. Legite epistolam, quam XV. Familiarium Luceio scriptam reliquit: ibi illam suam gloriæ nimiam appetentiam intelligetis: cum tot tantisque verbis contendit in eius scripta referri, & quos ille dissipauerat rumulos resque à se parum præclare gestas illius monumentis consignari. XV. Familiar. quam inaniter exultat, quod a Catone laudatissimo viro laudatus fuisset: quam putide iactitabat se ab Octauio patrem appellatum. Præter hæc, nonne Attico mandat, vt liber quem de suis temporibus scripserat, & Athenis, & in cæteris Græciæ oppidis adseruaretur, quo sui nominis memoria prorogaretur. Neque velim vos exist-

sti-

stimare, me primum ita capisse sentire: Brutus vir sapientissimus de eodem crimine illum accusavit. Sed quid vnum aut alterum locum cito? pleni sunt illius libri. Sed quantum ego existimo, laudi sibi ducebat, videri gloriæ cupidum. Nam pro lege Manilia Romanos laudaturus, hinc laudum initium facit, qui plus quam ceteræ nationes gloriæ appetentes, laudisque auidi essent. Si quæ citaui loca, vobis non satis planum id fecerint, legite initium secundi libri de Diuinatione, vbi a se editos libros recenset: legite epistolam, quam VI. Famil. ad Leptam scribit. Audet tamen, os impudens primo Tusculan. philosophos nimia gloriæ cupiditate perstringere: Si quisquam fuit vnquam remotus & natura, & magis etiam, vt mihi quidem sentire videor, ratione atque doctrina, ab inani laude, & sermonibus vulgi, ego profecto is sum. Cum tamen nihil aliud venetur, atque omnibus vestigiis persequatur. Risi, mehercle, cum primum eum locum legi, & solutius risi, quam esset fortasse e dignitate mea. Sed quis tam agelastus, qui rem sic ridiculam non rideat, simul & hominis incredibilem audaciam flagris dignam non

censeat ? Hic cum dicendi finem fecisset Aphricanus, Seripandus, qui solitus erat Ciceronem semper in sinu gestare, illumque passim pleno ore dilaudare, visus est grauiter commotus, totusque rubore perfusus : Næ tu, inquit, Aphricane, facis vt gratum hominem, officiique in se collati memorem decet, qui ita illum, discerpas, quo magistro tam plane & pure loqui, sic grauiter & copiose didicisti. Quid si ii, quos tu optimis disciplinis, sanctissimisque præceptionibus instruxisti, parem tibi gratiam referrent? Nonne tu illos scelestissimos diceres? Nonne flagitiosissimos vbique prædicares? Cui Aphricanus respondit, se nihil Ciceroni acceptum referre, suæ (qualiscunque esset) eruditionis, neque quicquam solidæ doctrinæ in eo autore deprehendisse. Istuc ipsum coëpit affirmare Merula, sequens non legisse dicebat autorem tam instantem, tam ieiunum, sic languidum & dissolutum, qui sibi ipsi tantopere aduersaretur, & pugnancia loqueretur. Bone Deus, quot ille citabat testimonia, ea promptitudine & linguæ celeritate, ac si

g

de

de scripto pronunciauisset. An non, dicebat Merula, hæc est inconstantia non ferenda, quando primo de Finibus Latinam linguam non modo non inopem esse, sed Græca locupletiolem? Ad Quintum fratrem diuersum sentit, Græcisque accepta fert omnia. In oratione pro A. Cecinna Latinam prædicat inopem. II. Tuscul. Græcam verborum penuria laborare scripsit. Diuinationem modo tollit, modo confirmat. Peccata nunc paria dicit, nunc imparia. Primo de natura Deorum, Deos inuisibiles: in libro de Vniuersitate visibiles contendit. Pro A. Cecinna exilium non supplicium, sed profugium, suppliciique portum vocat: In Paradoxis scelerum poenam appellat. Quinto de Finibus Platonis & Pythagoræ peregrinationes magnificis quibusdam verbis videtur vehementer probare: In epistola ad Cælium, peregrinationem fordidam vocat, eleuat, & damnat. XIII. Famil. Terentiam laudibus in cælum ferre videtur: ad Atticum & vituperat, & scelera fecisse cum Attico exoptulat. Famil. XII. ad Cassium scribens, Cæsarem impurum

rum appellat, multisque modis in Officiis, & aliis locis conscindit: eundem laudat, scribens ad Q. Ligarium, ad Atticum, in oratione pro M. Marcello, pro Deiotaro, in eo mirificam indolem, multaque a Cæsare in eum profecta studia & officia commemorat. Sic etiam inquit in epistola quadam, Nihil unquam mihi venit in mentem optare quod Cæsar ultro non detulerit. Lepidum & laudat, & vituperat. III. de Oratore multus est in laudando Socrate: Quinto Tuscul. multus in vituperando. III. de Oratore Hortensium multis ornat laudibus: idem facit in Verrinis, pro Roscio. Eundem sæpenumero lacerat. Pro A. Cluentio Verrem prætorem urbanum, sanctissimum & diligentissimum appellat: quem suis turbulentis actionibus exagitaui. Primo de natura Deorum vituperiis poëtas afficit, quos & laudat & defendit, eorumque testimonio ad sua confirmanda ac stabilienda usus est. III. de natura Deorum fabulas oppugnat, cum tamen sæpe ad illas confugiat. Nam in Verrinis ad fabulas confugit. III. Tuscul. narrat satis fuscè, cur Niobe lapidea, que Hecuba in canem conuersa. Primo de

Officiis Peripateticos vexat : eosdem celebrat pro Aulo Cecinna. Iurisprudentiam euehit, quam interdum irridet. Longum esset omnia percensere. Hæc in præsentia succurrerunt, quæ vt illum de manibus posuerim, interdixerimque, ne meum post hac tectum subire audeat, effecerunt. Quid enim mihi lucri esse possit cum Eurippo? Cur enim Eurippum non appellem, hominem inconstantem, qui nunquam eundem vitæ tenorem seruet, qui modo harum, modo illarum partium sit, qui pro sua libidine & laudet, & ignominia afficiat? Da veniam Caimæ, si te offendo, si in tuum Ciceronem sim tam acerbus. Scio te a puero concupiuisse, semper Ciceronianum & esse, & videri. Ego quoque olim, priusquam in familiaritatem M. Guarini mei venirem, & laudassem & vehementissime comprobassem, nunc & si maxime velim, non possum. Quin tu quoque, si sapias, abiice nebulonem illum litigiosum, omnium scelerum maculis notatissimum. Plus (quod mihi velim adfirmanti credas) & fructus & voluptatis e quouis alio autore (quamuis ob-

scu-

scuro) percipies. Attende quæso animum ingeniosissime Caimè, & vide quotquot Ciceronem sibi imitandum proposuerunt, si non omnes sunt aridi, ieiuni, squallidi, meticulosi, exangues, sine nervis, sine coloribus, aut steriles, aut imbecillum partum edentes. Vis incipiam ab illo præstantissimo ciue nostro Gualterio Corbetta? quid ille nobis profuit suo Cicerone, quem in succum & sanguinem vertit? Quid illi duo pontificii collegæ? nonne fere steriles sunt? Conseruauerunt tamen in Cicerone. Quid excellentissimus Iulius Camillus, vir plane candidus, cum totus in Ciceronis lectione conquiescat? Quid Romulus Amasæus præceptor colendissimus? Quid Flaminus? Quid Nicol. Beraldus? Quid ille rhetor Maclinienfis? Quid Nicolaus Regius, iuuenis foelicissimo ingenio, expromptaque memoria, de quo præclara sperarem, nisi in Ciceronianorum castra non explorator, sed transfuga se recepisset? Quid? (admoue mihi aurem, ne illis rubores eiiciam) Quid Seripandi summi Ciceroniani afferunt, quod nostra studia

iuuare, & promouere possit? Ab alia parte illos statue, qui Ciceroniani nec sunt nec videri volunt. Incipe, si placet, ab insigni theologo, sanctissimoque viro Iacobo Fabro, quantum suis laboribus, quantum sua industria profuit? Non minus studiosorum rationibus conduxit boni Erasmi virtus, ac solertia, qui ingenii sui monumentis omnium bibliothecas auxit, vel potius referat, ornauit, illustravit. Quantum rem literariam promouit Budæus, vir honestissimus, totoque orbe clarus? Vt nos iuuit Alciatus? quanquam de illo nondum habeo constitutum, in qua classe reponam. Cum illius epistolas lego, nihil tam Ciceronianum videtur. Reliqua quæ diuinitus scripta reliquit, non ita mihi videntur Ciceronem redolere. Hoc mihi saltem persuasissimum est, inter illos humerandum, qui parentibus lætitiā, sibi optes & gratiam, patriæ nostræ & posteris gloriā afferre possunt. Quantas nobis attulit commoditates consumatissimus Cælius Rhodiginus, Baptista Pius, Leonicus, Stephanus Niger ciuis noster, & in Græcis
li.

literis præceptor non pœnitendus? Petrus Graulina summo ingenio prudentiaque præditus, Augustinus Eugubinus, doctrina, integritate, virtute, constantiaque singulari, Ægidius Vanninius, Ambrosius Caballus, viri ornatissimi. Vides Caimē, plures esse, qui a Cicerone dissentiant, quam qui sectentur, & ambiant. Certe, inquit ridens, nam si mihi Ciceroniaui recensendi sint, amplior fortasse numerus fuerit. Per me quidem liceat, inquit Merula. Tum Caimus sic ordiri cœpit: Ego primum Franciscum Cassanum, qui medicinam Latinis literis illustrat, & proficitur in Ticinensi nostra academia, inter Ciceronianos colloco. Post illum Albutium ciuem nostrum: deinde Hieremiam, quanquam nunc Ciceroni infensum esse simulet. Risimus hic omnes, amiceque & peramanter Caimum monuimus, ne hominem dialecticum in certamen prouocaret. Videbant omnes haud obscure illi bilem in nasum concitam. Timens itaque Philoponus, ne dies altercatione consumeretur, rogat Caimum a texendo catalogo, quem instituerat, desistat,

sinatque alios suam sententiam afferre : nisi ipse quippiam haberet, quod ad rem faceret. Visum est Caimo, non satis opportunum eo tempore Ciceronem ornare, aut tueri, tot viris præsentibus, nec obscure iniquis, nec dissimulanter insensis. Barbato mandatum est, ut quid de Cicerone existimaret, palam faceret.

BARBATVS. Si me de Baldo aut Bartolo, quos assidue verso, rogauissetis, non omnino desperarem, quin si non ex omni, aliqua saltem ex parte vobis satisfacere, possem : neque id mihi arroganter assumere videor, quando in iis studiis meliores annos consumpserim. Dicam tamen quid de viris clarissimis audiuerim. Cum essem pene puer, delectabar plurimum consuetudine Alexii Benefiæ, & Dominici Landi, quos inter se hac de re colloquentes sæpius audiui. Illi (nisi me fallit memoriæ sensus) bipedum omnium nequissimum fuisse existimabant, seditionum omnium & escam, & flabellum : Pacis, legum, iudiciorum, ocii, bonorumque omnium hostem. Cum iræ essent inter ipsum & Antonium, facile redissent in

gratiam , si Cicero voluisset. Sic enim ille in septima actione : Pacem cum M. Antonio esse nolo. Addebant præter hæc rei æquitatem gratiæ postponere solitum , & animo fuisse ita simulato , ut cum cuperet plura verbis , quam re ipsa præstare , vteretur nota quapiam , qua intelligeretur ex animo id petere. Hæc dicebant se colligere ex epistola , quam XIII. Famil. ad Valerium scribit. Cum hæc ego attente colligerem , sensi me inflammatum cupiditate legendi. Non enim facile mihi (quanquam illorum auctoritatem grauissimam , testimoniumque religiosissimum existimarem) persuadere poteram , ita esse , quem admodum illi prædicabant. Legi itaque , & vtinam non legissem , statim ex illius oratione , quæ plus loquentiæ , quam eloquentiæ videbatur habere , deprehendi in eo multa esse , quæ nostræ persuasioni aduersarentur : vt in libris de Diuinatione , de Fato. III. Officiorum , in oratione pro A. Cluentio , cognoui etiam illum solitum fuisse amicitias ex vtilitate metiri : quanquam II. de Finibus diuersum præceperit. Cognoui

præterea in eo malam mentem, malumque animum. Epistola quam ad Lentulum scribit, illam dico, quæ est voluminis instar, suæ iniquæ ac peruersæ voluntatis indicium non obscurum mihi exhibuit. Omitto quod exilii pœna multatus sit, quod grauisissimis criminibus fuerit ab hominibus spectatæ fidei accusatus. Ego illum existimo periniquum, & ultorem crudelissimum fuisse, insigni turpitudine notatum, dedecore atque infamia, adopertum, præposterum, ac peruersum, qui ad omnem malitiam & fraudem mentem versaret : & vitia, quæ a natura haberet plurima, etiam studio atque artificio quodam malitiæ condiret. In iudiciis corrumpendis exercitatisimum, immani, importuna, acerbæque natura, totum ex fraude, & mendacio factum : impudentissimum, auarum, petulantem, & improbum scurram : a quo omnis fraus, omnes insidiæ, omnesque nascerentur circumscriptiones : perdita nequitia, libidine effrenata, ac indomita. Criminosum, turbulentum, veteratorem, periculosum, nec minus nigrum, nec minus confidentem

tem Phormione Terentiano fuisse puto. Adde iuris imperitum, summæ improbitatis: neque animi, neque consilii satis habentem: assentatorem, concitum ad rixas, ineptum, ac stultum, minacem, & arrogantem, contumacem, insolentem, superbum, ad fallendum paratissimum: Reipubl. ruinam, & tempestatem: furem, sacrilegum, ad ciuile latrocinium natum. Duo Ciceronis loca præsertim me mouerunt, effeceruntque, ut illum crederem, flagitiorum vitiorumque omnium principem: Epistola VII. secundi libri ad Atticum, in qua præter alia, se mira ad litigandum alacritate dicit; & quando commemorat, cupere se ciuium suorum, quos aliquando charissimos habuisset, quique de eo optime meriti fuissent, naufragia ex terra intueri, & maris turbulentos fluctus audire quietus. Non potuerunt istæ efficere, ut illum crudelem, perfidum, iuris, pudoris, ac officii nescium existimem? Nondum videbatur conuiciandi finem facturum, nisi Vosascus, & Hieremias, qui semper intentissimis oculis illum inspexerant, leui capitis nutu significassent, ut a conuitiis de-

desisteret. Qui cum destitisset, tum Cava gratulabundus, Archimedes non potuisset, inquit, melius describere: nã tu mi Barbate egregius es artifex, qui suis coloribus illum tam belle depinxeris? Tum Barbatus ad illos conuersus, quos Cicero nãnos sciebat: Ignoscite, inquit, si in vestro Cicerone laudando, nimium parcus fui, non est commissum inuidia, aut maleuolentia, sed certa quadam pigritia, quam Brigherasii vna cum Io. Baptista Ripano contraxi. Sustulerunt omnes cachinnum. Ego quoque ita prolixè risi, vt nunc etiam oculi, genæ, & latera condoleant. Hieremias qui plus aliis ægre tulisse videbatur, quod tam effusus conuitiator fuisset, quantum potuit blande his verbis Barbatum compellauit. **HIEMIAS.** Vbi quãso te Barbate didicisti tam doctè conuitiari, tamque maledicum esse, qui sanctissimæ illius heroinæ perpetua consuetudine fruaris, quæ nemini maledicit, quæ de omnibus perhonorifice & sentit & loquitur, quæ se totam Christo tradidit, de illi-

illiusque erga nos beneficiis nunquam non loquitur? Prehendit illum pallio ad alia festinantem Casatus, rogatque nomen mulieris dicat, id vehementer contendebant Seripandi: istuc ipsum rogabat Piochetus. Tum ille: Non possum non vehementer admirari, hanc vobis illustrem foeminam incognitam esse, cum nulla iam sit tam deserta regio, quo illius sanctitatis fama non peruaserit. Cui non cognita & perspecta est Margaritæ Cacheranæ religio? quæ Ioanni Cacherano Vosaschi regulo nupsit, quæ Hieronymam Boëtam, foeminam lectissimam, & pudicissimam, a Petrarchæ studiis, ad sacras traduxit literas: cuius exemplo Angela, Beccharia, Francisca Lactuata, Clara Maggiolina, Faustina Stampa, Margarita Archinta, ad Euangelicam philosophiam se contulerunt: quæ nobis Octavianum, quem hic præsentem conspicias, peperit. Erubuit Barbatus, ingenui sui pudoris non oblitus, veniamque deprecatus, quod in maledicentiam tam effusus fuisset. Cui Philoponus ea lege atque gratia condonari voluit, si plures reperirentur illius sen-

ten.

tentia, alioqui interminatus est haud procul abfuturum infortunium. Rogatus est Vofascus suam sententiam : qui non gravate, sed ut est ingenio eleganti, tenacissimaeque memoria, nulla praefatione sic coepit : Ego illum hominem fuisse elatum, superciliosum, & supra mortales omnes iactabundum existimo, idque primum ex ea Epistola colligo, quam ad Atticum scripsit, ubi narrat, quae facta fuerit consurrectio, ut illum circumsteterint iudices, & aperte iugula pro sui capitis salute Clodio ostentarint. Item oratio pro lege Manilia, XVI. Familiarium, & XIII. Liber de claris oratoribus, Primus officiorum, Oratio pro A. Cæcinna, contra Rullum, contra Catilinam, Item epistola ad Lentulum confirmat me magis in mea opinione. Sed cum tertio Officiorum video suum otium Africano ocio praeferre, ita fit in hac sententia obstinatus, ut ab ea nulla ratione depelli possim. Taceo cum Bruto scribit, nullo praesidio Antonium quatesecisse. Item cum ad Atticum suo adventu reuiuiscere iustitiam, abstinentiam. Item VII. actione contra Verrem, ubi

ma-

magistratus suos commemorat. Item quando ad Appium scribit , Quod disertum non fuerit, ne meum dixeris. Præter hæc IX. Famil. ad Papirium Pætum, huc accedit : Sedebamus in puppi, clavumque tenebamus. Quis vero illud sine stomacho audiat, cum dicit, suum librum totum Isocratis *μυροθήκην*, atque omnes eius discipulorum arculas consumpsisse. Item, suo exemplo non modo alios ad scribendum excitatos, sed plane deterritos. Quis æquis auribus illud audiat, se Græcam nationem conturbasse, & in suis Philippicis Demosthenem enituisse ? Item, Nam mihi scito a regibus ultimis allatas esse literas, quibus mihi gratias agant, quod reges mea sententia appellauerim. Item cum dicit, Non erunt satis eruditi, quibus nostra cognita non fuerint. Sed stultus ego, qui id vobis ostendere coner, quod vel cæco perspicuum est, quasi illum positis in manus sumere, quin vel altera pagella non se prodat. Neque satis dispicere possum, si vera sunt quæ modo Barbatus dicebat (ut omnino vera esse credo) quanquam visus sit

sit] modestiæ fines excedere, vnde ille sibi tam altos fumeret spiritus. Stupebant omnes Vofaschi eloquentiam : videbatur enim aureum orationis flumen fundere. Mainardus vero, qui e regione illius sedebat, sæpe præ magna admiratione manus tollebat, verissima affirmans, quæ ille dixerat : seque animaduertisse Ciceronianis omnibus id vitii insitum esse dicebat. His auditis, omnium oculi in eos coniecti sunt, qui Ciceroniani habebantur : qui cum se nihil commotos aut perturbatos indicassent, visque potius fuissent assentiri, & in aliorum sententiam descendere, magna est orta lætitia. Nam prius formidolosi nimium erant, diffidenterque quod in animo habebant efferebant, quod in eo confessu Ciceronianos esse certo scirent. Erant autem, qui maxime iudicarentur Ciceroniani, illi duo Seripandi, & Caimus. Itaque posteaquam ille timor sublatus est, quisque cœpit illum maledictis flagellare, exquisitissimisque suppliciis dignum iudicare. Dum hæc aguntur, ecce Placitus Sangrius & Marius Galeottus præstanti ingenio, splendidoque apud suos

suos loco nati. Nemo non illorum in-
sperato aduentu magnam præ se tulit læ-
titiam, omniumque consensu decretum
est, ut quidquid illi de Cicerone sensissent,
id ratum haberetur, perinde ac si de Tri-
pode profectum esset. Tum Sangrius:
Vtinam mihi quiduis potius aliud impe-
rauissetis: verebatur enim, ne Seripan-
dos, quos vnice amabat, & quorum consi-
liis intimuserat, offenderet. Sed ubi resc-
vit illos in sententiam nostram pertractos,
quo esset, fuissetque semper in Ciceronem
animo, paucis declarauit. Qualis vero illi
videretur prolixiori oratione prosecutus
est, periniquum & maledicentissimum ubi-
que appellans, cui summa voluptas esset,
præclara omnia maledictis prosequi, totisq;
voluminibus conscindere. Cui pepercit
illa procax lingua? in quem non euomuit
suum virus? quem non in certamen prouo-
cauit? Taxauit primo libro de Finibus Epi-
curum cum gregalibus suis, illius opinio-
nem non intelligens, ex suo ingenio, ut in-
quit poëta nescio quis, alienos mores fin-
gebat. Credebat Epicureos de ea volu-
ptate loqui, qua sensus titillantur, & iucunde

h

ac

ac dulciter permouentur, quam stolide pecudes sectantur, cui se totum ipse dedicarat, & constringendum tradiderat. Sed deceptus est, vt in plerisque omnibus. II. libro de Finibus damnat Gorgiam, virum peritissimum, iisque artibus excultum & perpolitum, quas qui habent, eruditi appellantur. Quinto Tusculan. Socratem virum sanctissimum, qui philosophiam e cœlo in terram deuocauit, qui Apollinis oraculo sapientissimus iudicatus est, damnat. Theophrastum qui rerum causas tam diligenter, tantisque sudoribus perquisiuit, & inuentas nobis tradidit: quem Aristoteles tanti faciebat, vt neminem pluris. Perstringit Ægyptios religiosissimos, quos Plato perdiscendi gratia adiuit, ad quos Dei familiarissime diuertebant, & conuiuia libere cum illis agitare consueuerant. Audet hic sycophanta II. de Diuinatione Chaldaeos gentem tam sanctam, tam piam exagitare. Eodem loco in Astrologos petulantissime inuehitur: primo de Legibus in Herodotum, historicorum omnium mea, doctorumque sententia diligentissimum acerbissimus est, in Theopompum, omnibus ingenuis artibus instructum,

Etum, in Gracchos nobilissimos & eloquentissimos. Primo officiorum Cynicos philosophos præstantissimos. II. Offic. Panætium, virum apprime doctum. III. Romulum, quem ob vitæ, morumque innocentiam, in numerum deorum relatum credidit antiquitas. Quot modis lacerat Antonium ciuem præstantissimum, imperatorem strenuum, & qui de Reipubl. ornamentis magis quam de sua salute sollicitus esset. Ad Quintum fratrem Græcam nationem, a quibus leges, doctrinæque ornamenta habuimus, cui optimo quidem iure ingenii acumen, optimarum artium cognitionem, & grauisimis afficit conuitiis. Pro Fonteio Gallorum testimonia eleuat, impietatis accusat, atque miris modis insectatur. Et sunt Galli tam dissoluti, tam suæ existimationis parum amantes, vt illius scripta imprimant, legant, circumferant, & quod non minimæ insanix argumentum est, ad verbum ediscant. Longum esset, si velim omnes per censere, qui illius linguæ ictus pertulerunt, & quorum existimationem ille conatus est labefactare. Quis nescit Catilinam, quo nec melior, nec clarior

h 2

quis.

quisquam fuit, ab eo acerbissime laceratum? Pari furore Cæsarem & palam, & clanculum mordebat. Sic & Sallustium, cuius splendorem longe lateque se protendentem ferre non poterat. Sic in Rullum ciuem cum primis grauem, Sic in Tiberonem, Pansam, C. Memmium, Clodium, Pisonem, Vatini-um, Verrem, viros clarissimos se gessit. Equidem nisi vobis mea prolixitate molestus esse timerem, facerem vt nihil liquidius es- set, quam nullum vnquam in lucem editum sic flagitiosum, & rapacem, alienæque digni- tatis hostem tam crudelem. Sed spero Galeottum meum id vobis commonstratu- rum apertius, idque paucioribus compre- hensurum. Cui Galeottus, Facile, inquit, tibi omnia assentior, nec mihi hoc pro meo pudore assumam, vt melius & breuius Cice- ronis vitia tanquam in tabula spectanda proponere possim: Aliquid tamen & ipse dicam, tum vt vobis morem geram, qui me id rogatis, quod pro vestro in me iure im- perare poteratis: tum ne plane mutus in- ter tot facundos videar. Si cuiusquam scri- pta possunt de hominum ingenio testificari. credo illum fuisse hominem effœminatū, for-

formidolosum, ingratum, & intemperantem: quod si quis mihi vel aram tenens iurasset, nunquam adduci potuissem, vt ei fidem haberem. Sed postquam ex eius scriptis id colligo, credam necessum est. Si quis posteriores epistolas, quas ad Atticum scripsit, legerit, is profecto perspicue videbit illius molliciem. Quoties conqueritur se totum in luctu, & mœrore consumi, nihilque esse mali, quod non in illius fortunam incurrere videretur, vbique luget: hominum frequentias reformidat, amicorum conspectum fugitat, celebritates odit, lucem aspicerere vix potest, mauultque ruri agere, vbi fluctus numeret, & lacertas captet, quam in vrbe aut amicis operam nauare, aut in aliquo ocio cum dignitate coniuncto vitam traducere. Illa vero inculcatio Tulliola delitiæ meæ, & paruus Cicero, nonne effœminati animi indices sunt nec dubii nec obscuri? Vultis illius effœminatum animum magis habere perspectum, & cognitum? illam legite epistolam, quæ Seruio Sulpitio inscripta est, nihil videbitis mollius, nihil putidius. In 14. Famil. magis se prodit. Quam vero fuerit in honestis rebus, quæ illi facile

æternam famam conciliare potuissent, timidi atque abiecti animi, declarant oratorii libri, declarant epistolæ suæ, declarat oratio, quam pro A. Cluentio habuit. Subiiciam illius verba, quo res testator sit: Semper equidem magno cum metu incipio dicere: quotiescunque dico, toties in iudicium videor venire. In prima actione contra Verrem: Cum illius temporis in mentem venit, quo citato reo dicendum est, non solum commoueor animo, sed toto corpore, perhorresco. Ausus est tamen homo amentissimus XI. Famil. Brutum magni & excelsi animi virum timiditatis incusare. De sua ingratitude satis liquet, ex abalienato Q. fratris, Terentiæ, multorumque aliorum animo. De sua vero intemperantia fecit me certiores *δυσχερεῖς καὶ δυσαντερεῖς πάντες καὶ διαρροῖα*: de quibus in epistola ad Gallum conqueritur, quæ certe, ut ipse videtur fateri, non aliunde proueniunt. At illam lippitudinem qua se infestari, & cum Attico, & cum Quinto fratre grauius conqueritur, putatis nimia inedia natam? Erratis, si alia causa obortam putatis, quam ex ingluuie & bibacitate: ita doctissimi

Hip.

Hippocrates sensit. Rem satis notam, magis etiam cognitam facit Epistola, quam Papirio Pæto scripsit, in qua se dicit cruditate malle perire, quam fame. Cum tamen in epistola ad Atticum senatores quosdam irrideat, quos fames magis, quam fama commouisset. Nonne solitus erat sæpe inuocatus ad conuiuia accedere? Nonne quasi mus esset, alienum semper edebat cibum? Cur putatis aperuisse ludum, docuisseque declamitare, nisi ut haberet, qua ratione crapulam exhalaret? Sunt multæ aliæ familiares epistolæ, quæ helluonem fuisse aperte demonstrent. Nolo nunc omnia ad vivum refecare, ne me id odio, aut malevolentia adductum facere existimetis. Erat ille oculis inflammatis, buccisque fluentibus præ magna indignatione, cum perorasset. Casatus uero ad illum conuersus, Dic mihi quæso Galeotte, quid faceres, si ille impurus tibi obuiam veniret? certe, quantum coniectura auguror (nisi hæc iracundia, quam præ te fers, deferbuisset) omnes illi dentes labefactares, raperes, contunderes, ac cerebrum dispergeres, nullam habens sui consulatus rationem. Multa huiusmodi ultro

citroque iactata fuerunt, priusquam Bassianus assurgeret, quo πολητικώτερον adhuc vidi neminem, voce quidem suauissima, sed exigua, ita coepit: Sane miror clarissimi viri, quod cum huius ornamenta commemorare constitueritis, illius reconditas virtutes nemo adhuc denarrarit: permittite quaeso, ut perpetua oratione illius & naturæ & doctrinæ ornamenta, quæ me puto bene cognita habere, iis nota faciam, qui non adhuc satis nouerunt. Libenter omnes assenserunt: nouerant illum esse cum facetum, tum disertum, & in Ciceroniana lectione vsque a paruulo exercitatum. Qui cum omnes attentos vidisset, in hunc modum loqui coepit: Non possent (si quid iudico) illa quæ dicta sunt, veriora esse: miror tamen nonnulla prætermissa, quæ illi magis peculiaria esse, nemo negauerit. Illud itaque in primis dicam, deinde ad alia veniam, quæ Ciceronianos nostros prorsus exulcerabunt. Non arbitror in hanc lucem venisse quenquam, ingenio ad assentationem tam apposito, ut in aliis rebus, quæ libero homine dignæ sunt, ab omnibus superatur, ita in adulando facile omnes

omnes superat: quanquam in XIII. lib. epistolarum ad Atticum turpem dicat assentationem esse. Sed si cupitis nosse loca, vbi egregie magis aduletur, legite amabo vos in IX. Famil. epistolam, quam ad Dolobellam scribit, cum dicit, Libentius omnes meas laudes ad te transfuderim, quam aliquam partem exhauserim ex tuis. VIII. vero Famil. ad Volumnium: Opus est mihi limatulo & polito iudicio, interioribusque tuis literis. Orationem, quam pro domo sua habuit, præterea ad Curionem. Si illic singulari sua adulatione non satis facit, illam adite quam ad M. Cælium proconsulem. Si ibi non cumulate satisfactum fuerit, illam legite, quam ad Cælium Curulem. Si neque hic, neque illic satis aperte putidas eius adulationes deprehendere poteritis, multæ ex iis, quas ad Atticum scriptas reliquit, contestabuntur fuisse ad adulationes natum: neque quicquam ab eo tam vehementer ac diligenter curatum. Pollicitus sum vobis, me paucis meam dicturum sententiam, alioqui citassem plus quam sexcenta loca, vbi suarum adulationum impressa sunt vestigia, sane quam illustria. Ad grauiora nunc mea

festinat oratio, neque sinit longiorem esse: satis mihi sit quasi digito commonstrasse fontes, vnde illa vberius peti possint, quemadmodum & ab aliis factitatum video: alioqui si velim omnia, quæ possim, in medium adferre, & non liceret hinc ad multam vsque noctem discedere, & fortasse Philopono morbum augeremus, quo leuatum cupimus. Ego sæpius admirari soleo, qui fit, vt Cicero tanti fiat, passimque pater eloquentiæ appelletur. Illum multi bonarum artium studiosi, tum carmine, tum soluta oratione celebrant: nulli non est in ore, pueri circumferunt, iuuenes in sinu gestant, senes amplectuntur, exosculantur, in oculis ferunt, dilaudant, electissimis verbis, grauissimisque sententiis refertum prædicant. Admirantur in eo dicendi vehementiam, & vt solitus est dicere Alluuius Vopiscus, tonitrua ac fulmina. Taceo prudens alias ineptias, vt est illa nostri Hieremiæ, qui cum legisset in epistola Ciceronis: Accumbebam hora nona: Statuerat nolle accumbere, nisi hora nona. Ego primum in eo doctrinam nec nosco, nec probo: sed potius vt ipse ad Atticum scribens, de se ipso dicit

nihil est illo inertius, retusiorique ingenio. Cum oblatus illi fuisset Serapionis liber, quo nullus apertior aut candidior, ne millesimam quidem partem intellexit, ut ipse ad Atticum fatetur. Sic enim inquit: Et quod inter nos dicere liceat, vix millesimam partem intelligo: nullæ tamen illic tractabantur materiæ graues. Stilus erat pellucidus, nullis scatebat mendis. Præter hæc pollicitus fuerat Attico, se de Geographia aliquid scripturum. Sed statim perterrefactus, nihil amplius, inquit, confirmo. Sic enim, complexus ocium sum, ut ab eo diuelli non queam. Scripsit Topica quædam, & imperfecte scripsit, neque plene tractauit: vix tamen dici potest, quanta difficultate id præstiterit. Nulla erat in eo antiquitatis notitia, nulla rerum gestarum peritia. Cœpit ætate iam deuexa & tradere se Historiæ, & signa conquirere: neque id tantum, ut vllam rerum antiquarum cognitionem haberet, quam ut domum ornaret, quam libidinibus semper patere voluit. Legite quæso illas suas quæstiones, & paulo accuratius rem attendite: nihil languidius, nihil spinosius. In suis argumentationibus

nun.

nunquam non peccat, ut dialectici loquuntur, in petitione principii: interdum cauillos quosdam habet, sophista indignos, (ne quid grauius dicam) Facetias vero quas improbisimus scurra negligeret. Posset mihi aliquis (nec immerito) obiicere : Si tanta est hominis & imperitia & infantia, qui factum est, ut tam præclara ingenii sui monimenta reliquerit? Quibus ita breuiter responsum volo: Primum nihil me in eo præclarum animaduertisse: sed esto multa, sint præclara: illud vobis persuasissimum sit, ab eo aut erepta, aut surrepta fuisse. Vtebatur familiariter doctis & disertis hominibus, non quod illi id cuperent, vel ab aliquo ille insinuaretur, sed seipsum (ut erat temerarius, & nullo pudore)ingerebat. Habebat præterea Pomponium Atticum, a quo puto pleraque omnia illa, quæ sibi adscribit, edita fuisse. Erat Pomponius vir sane bonus, sed hujus consuetudine, conuictu, consiliis ita deprauatus est, ut illo nullus esset deterior: semper tamen Cicero-nem excipio. Hic in huius gratiam Græcorum bibliothecas expilabat, vndique aut furto, aut precibus, aut vi, aut largitionibus
libros

libros eruebant. Ita factum est, vt Antii mirificam haberet librorum copiam. Habuit præterea Attici libros, vniuersamque fratris Pæti bibliothecam, qua nulla fuit vnquam instructior, nec ea quidem, quam Ptolomæus extruxit. De illis sumebat, & ex bonis faciebat pessima. Hinc illæ mendæ, quæ in eius libris visuntur, hinc tot desiderantur suorum librariorum indiligentia. Si fuisset in studiis tam inflammatus, in iisque tantos habuisset progressus, nunquam fieri potuisset, vt senex literas odisset, quemadmodum Valerius testatur, quem autorem libentissime sequor. Ego certo scio, nulla posse in literarum studiis peccata committi, quæ ille turpissime non admisit: nulla est in orationibus vehementia, nulli aculei, nulla sentio spicula. Multæ sunt in eo cacophonix, multa male coherentia, verba sordida, obsoleta, incompta, horrida, inculta, stridula: Solœcismi multi, ~~infusa~~ improprie dicta, absurda metaphoræ, multa nimium longe petita. Damnat ipse tamen in Pomponio quædam nimium horride dicta. Dic mihi Cicero an non horride dictum? impatibilem, nigror, o-

pi

pinatio, beatitas, pastio, rotundare, tornare, vietum, hillara vita, adulat, petessunt, Appietas, & lentulitas, abstergebo, hillarus, Terminalia, compromissum : non modo, pro, non modo non : nummatio, indolere, semigrare, sequestrium, latinienfes, debitio, reliquas dies, albatus, fuluialter, domo me tenui, in ante diem illudere existimationi, desperare saluti, in discrimen esse, in potestatem esse, in frontem inscriptum : sciscere pro sancire : latere mihi, Quidem certe, facere admirabilitatem : possunt oculi, pro valent oculi : potiri pacem, quod si (vt es) cessabis, laceffam, pro, vt facis : vt essem, pro qualis essem : exaggerare rem familiarem, pro amplificare : exarferit, pro exorta sit : extrahere rem, pro, in longum ducere : creui hæreditatem, multissimis. Illæ cacophonix nonne in mentem veniebant? citabo aliquot : illam in primis, Cecilliam saluere nostris iubebis literis, & valebis a meo Cicerone. Item, actionemque queramus, opus esse necesse non esse se, quoniam, vt ais is, sis is, lutulentus sus, nos inter nos, re recenti : quam aspere & plane stoice dicta sunt illa, saltare, id est imitari : saltat Demo.

moisthenem, scindere, pro participem facere: verum, id est, iustum: infici artibus, pro instrui, clam vos, Robora pop. Rom. Legite epistolam, quam XIII. Famil. Tironi scribit, multa improprie dicta offendetis: non mihi possunt ex tempore ita in mentem venire. Certe quotiescunque illum lego (lego autem sapissime, quo nonnullorum insaniæ satisfaciam) ita me Deus bene amet, si non grammaticulum videor legere, præsertim cum ille mihi satis quidem inepte, conetur explicare quæ differentia sit inter pugnare & repugnare: vnde dicta sit fides: quid peierare: amicitiam ab amore dictam, quæ sit inter fateri & profiteri differentia, quid deiectus, quid detrudi, cum dat armati diffinitionem, Quid sit discriminis inter amare & diligere, vnde ostenta, portenta, monstra, prodigiaque dicta sint, cum declarat virtutem a viro dictam: cum docet, quid callidus, quid versutus: cum differentiam assignat inuidiæ & inuidentiæ, ægritudinis & ægrotationis: item, inter gaudere & lætari. Nonne sunt hæc digna, quæ a tanto philosopho, & a tam facundo oratore, tractentur? Dispeream, nisi pædagogi nostri

stri istæc melius tractassent. Quot rudiusculæ locutiones in eo sunt autore, a quibus rustici abhorrerent? ut illa ad Curionem, Opus est nobis dux & autor: Putare pro nihilo: Pestilentia abiit de loco, Interfectus est ab vno de illis, Pecuniam numeravit de suo, De viuo trahit, Sum totus vester, & esse debeo, Bene mane venit ad me, Addo de meo, De principio studuit animus occurrere, Emit de Rupilio. Totus est his flosculis respersus. Cum tamen dicat III. de oratore, Me maior in verbis, quam in sententiis eligendis labor & cura torquet. Ad Quintum fratrem scribit, quid poëma exigit: ipse pangendis carminibus tant aptus, ac asinus ad lyram: Pudet in iis diutius esse. Dicant mihi Ciceroniani, si piaculum putant a Cicerone dissentire, utpote ab homine, qui nec falli, nec fallere posset, cur metuebat Pomponii miniatulas cerulas? Cur Brutus, & Atticus tot illius errata corrigebant? Cur Asinius & Licinius in eo tanta obseruarunt animaduersione digna? Cur se toties purgæ memoriæ peccatum fuisse? Cur Volumentum climatum requirit iudicium? Omitto illa, inhibere remos, & Piræum. Sunt enim illa

illa lippis & tonforibus nota, & a medio-
criter doctis animaduersa. Excusabunt il-
lum fortasse Ciceroniani, Græcarum litera-
rum studio adductum, non potuisse Latinis
literis tam diligentem operam nauare. Sed
si ostendero illum in Græcis parum promo-
visse, quid tum dicent? e stultitia vt opinor
illos ad insaniam redigam. Dicam qua-
ducar coniectura. Primum cum in offi-
ciis Cyrili historiam narrat imperfectam,
mancam & mutilatam, cum dicit Demo-
sthenem illi non satisfacere, nec suas im-
plere aures. Item cum sæpe in Epistolis
multa Græce dicat, quæ melius & expressius
latine dicuntur, ita vt ad ostentationem id
omnino facere videatur. Cum Græcos
dicit non habere quomodo dicant ineptum:
ita & faciem. Concurrunt alia, quæ hanc
meam coniecturam exaugeant: vt Ende-
lechiæ vocabulum ab eo non intellectum,
Cum Aiace loco Hectoris loquentem fa-
cit: Cum Agamemnonis nomen pro V-
lyssis nomine ponit. Item cum dicit V-
lysses suorum neminem cognouisse, & alia
persimilia. Mouet etiam me Argiropili
Bizantiæ autoritas, qui ita sensit: mouent
i me,

me, quæ perperam vertit. Non est igitur Cicero nec Latine nec Græce doctus. Infinita dat in oratoriis præceptionibus documenta, quæ ipse in suis libris ne in somnis quidem seruat. Adulator est, maledicus, effœminatus, natus abdomini & ventri, iactabundus, gloriæ nimium cupidus, fundi nostri calamitas, per quem tot incommoda in Romanam rempub. importata fuerunt: cuius scelere Romanæ vires conciderunt, & tam stulti, tam negligentes erimus, ut illum a nobis non abiiciamus? & ut Romani illum exilio mulctarunt, ne ad illius vitia conuiuere videretur, nos erimus segniores? Enimvero si nobis nostra chara est existimatio, nihil loci in re tanta esse debet segnitiae aut socordiae, quin de illo sumatur supplicium: quod si fecerimus, laudabunt omnes consilium nostrum, recte factum dicent. Si vero negligemus, culpabunt plurimi, nosque eorum vitiis assentiri existimabunt, nisi male mulctetur. Ne vnus quidem fuit qui non huic rei assentiretur, Bassianumque infinitis laudibus in cœlum tolleret. Cœpta est iniri ratio, quo potissimum supplicium afficiendus esset hic scelestus. Alii nec

leum insuendum dicebant, alii fumo extinguendum, qui tota vita fumos vendidisset, tenebrasque iudicibus offudisset: alii tollendum in crucem, alii ex editiore loco deturbandum, quod tot de suo deturbasset loco, suisque euertisset fortunis: alii laqueo esse illi frangendam gulam. Sed Cæus meus humani ingenii mansuetique animi, ut potius in exilium mitteretur, persuadebat, cuius sententia non admodum displicuit. Sed vnus restabat scrupulus, qui nos male haberet, quo terrarum relegandus esset, ut magis, asperiusque affligeretur. Hic rursus variatum est sententiis, Casatus in Paphlagoniæ tenebras, Boëtus in Cappadotiæ solitudinem, alii ad Indos, alii in Bithiniam, alii in Numidiam, alii in vltimas terras amandandum: Hieremias contendebat relegandum in Iulii Camilli theatrum: id autem dicebat, quo indulgentius tractaretur: sciebat enim illum esse Ciceroni adeo additum, ut pro illius commodis ac ornamentis nihil non facturus esset. Huius sententiæ vehementer ab omnibus reclamatum est: videbatur enim aut parum prudenter, aut callide nimis excogitata. In Galliam

non videbatur relegandus, tum quod illic auditum esset, nonnullos esse Ciceronianos, tum quod Galli nimium humani sint. Verebatur præterea, ne si ad Claudium Fornerium, aut alium e suis fratribus pervenisset, mitius multo & honorificentius tractaretur, quam domi a sua Terentia, aut ab eleganti Tulliola. Nemini placuit illum ad Britannos mittere, partim propter Reginaldum Polum, partim quod Bononiæ novissemus legatum quendam Britanum hominem, qui postea ex Italia in Hispaniam cum Cæsare profectus est, qui sic Ciceronis lectione delectaretur, ut omnem vocem exhorreret, quam apud illum non legisset. In Germania & Polonia significatum fuerat, vndique Ciceronianos exoriri. Hispani videbantur in externos nimium officiosi. Tandem summo animorum consensu in Scythiam relegatus est: factumque Decretum, ut si quis vnquam vel de reuocando illum ab exilio cogitasset, pari plecteretur poena: hic etiam assenserunt. Si quis præterea illius libros legisset, aut alios legere suasisset, aut penes se retinuisset, eandem incurreret poenam. Recitatum est

pu-

publice, & clara voce decretum, quod adscribere placuit, ne quid te cælatum esset, possesque & aliis, quo ordine res gesta fiet, commodius narrare.

DECRETVM.

M. T. CICERONEM OB EIVS PESSIMA FLAGITIA, ET ANIMADVERTENDA FACINORA, LIBERALIVMQUE DISCIPLINARVM IMPERITIAM, PERPETVO MVLTAMVS EXILIO: SIMILI POENA ILLOS OMNES, QVI VEL VNVM VERBVM DE EO REVOCANDO FECERINT, AVT ILLIVS SCRIPTA LEGERINT.

Decreto recitato, Statuam summo factam artificio, quæ autore & consuasore, nobili viro Ioan. Francisco Stampa erecta, fuerat, deturbant, frangunt, dissipant, & comminuunt. His peractis non sine magna omnium lætitia Philoponus, quemadmodum præscripserant medici cœnæ sed dedit: nos vero quanquam ita inuitaremur, vt fere penulas scinderent, in nostra tecta exultantes ac serio triumphantes perinde ac si Turcam in vincula con-

iectum Romam perduxissemus, discessimus.

C I C E R O R E V O C A T V S .

Posteaquam omnibus innotuit, Cicero-
nem vtriusque linguæ imperitia, gra-
vissimisque criminibus convictum, & ad
extremum in exilium actum fuisse: magni
in vrbe ac foro toto inter studiosos excitati
sunt tumultus, & vehementes ac iracundæ
expostulationes. Querelis, lamentationi-
busque complebantur omnia, scelerate fa-
ctum detestabantur. Lugebat equester
ordo, mœrebant ciues, squallebant quot-
quot bonarum artium professores erant,
demiſſi adſſictique videbantur boni omnes:
quid plura? Ipſæ, ipſæ mulierculæ & manus
in cœlum tendere, & pro illius restitutione
vota facere, imagines suspendere non deſi-
nebant. Decretæ sunt communi consilio
ſupplicationes. Coactus est studioſorum
omnium ſenatus. E villis (quo ſe animi
gratia diſertiffimi patroni contulerant)
mox

mox accersiti sunt, disquirique cœptum est, num iustis ac legitimis de causis ex vrbe, tam eximia virtus, tamque excellens industria indicta causa pulsa fuisset. Illius scripta diligenter excutuntur, quæ ab aduersariis inuidiose potius, quam vere obiecta fuerant, non minus accurate expenduntur: cumque purgatum illum, a calumniis vindicatum, & in urbem restitutum cuperent, non omnino inter se consentiebant, quænam ratione id fieri commodius posset, ne temere quippiam ab eis factum calumniarentur aduersarii, & aliorum atque factum esset acciperent. Hermes Stampa, & Ioannes Moronus officiis, usu, consuetudine, coniunctissimi, & antistites vigilantissimi suadebant, ut alicui diserto & prudenti patrono Ciceronis tuendi ac ornandi provincia daretur: qui & si multa, ob egregias animi dotes gratia, & autoritate essent, omnibus tamen suffragiis præteriti sunt: magisque placuit, ut idem tenor seruaretur in defendendo, qui in calumniando seruatus fuisset. Quod cum omnibus placuisset, illis ipsis etiam qui prius aliter senserant, cœptum est agi de restituendo:

nonnihil tamen immutata ratione : dataeque sunt priores defensionis partes Stampæ, & Morono : Secundæ Gabrieli Florentiæ, & Gabrio Panegarolæ : Tertiæ vero Hieronymo Pecchio, & Antonio Francisco Crespo, qui & passis velis ad eloquentiam, contendebant, & propter sua in Rempubl. merita omnibus gratiosi erant: sicque Moronus (vt narrationem hanc in compendium quam maxime possim conferam) aggressus est: Non possum non vehementer admirari viri clarissimi, quæ infania, aut quæ Furia illos agitarint, vt in hunc diuinum hominem tam petulanter & contumeliose debaccharentur, eumque mularent exilio, qui dignus fuisset totius terræ orbis imperio, & per quem ab exilio tot in patriam reuocati sunt. Multa me hercules illi obiecta fuerunt, quæ facile si velim non solum infirmare, ac debilitare, sed plane delere, & abstergere possim. Sed quia placuit hanc defensionem in tres partes distribuere, ita meum dicendi ardorem attemperabo, vt aliis etiam magis disertis magisque in hac dicendi facultate exercitatis sit defendendi locus. Criminabantur
ad-

aduersarii nihil posse illo autore pestilentius legi: eorum nomen silentio inuoluam, ne exulceratum animum, vel leuiter pungam., Multi calumniantur imperitiam & iniquam religionem. Interdicunt maxime lectionem libri de Fato, de Diuinatione, & III. Offic. quod dixerit, non esse inferendam iniuriam, nisi prior lacesitus fueris: neque, animaduertunt in hac parte, Ciceronem se se ad animorum imbecillitatem demittere, quemadmodum in Bibliorum libris a Deo Opt. Max. factum legimus, cum obstinatis Iudæis repudii libellum concederet. Nouerat prudentissimus Cicero, non posse facile affectus euelli: ob id (ne illos quos suis præceptionibus instituendos acceperat, nimium acerbè exasperare videretur) eam, adiecit particulam. Parem animaduerto prudentiam in Paulo Tarsensi, quando Corinthiis multa secundum indulgentiam, (sic enim ipse loquitur) & non secundum imperium concedit. Quod ad alia loca pertinet, Meminerint Ciceronem academicum in vtramque partem disputare, rei tamen veritatem mordicus tenere, & pro ea, solitum decertare non minore eloquentia,

studio, & contentione, ac si pro aris & focis decertaret. Ego certe quotiescunque illum lego, non iuris consultum, non rhetorem aliquem, sed Christianissimum hominem, sed eximium quendam euangelii preconem videor mihi legere: tot tantaque in eo autore comperio, quæ cum Christiana religione faciant: ut illud, Ad inferos paricidii poenas luent: Animum æternum esse: Animaduertenda peccata: Bonum semper beatum: Cum explicat quanta sit conscientiæ vis. Item cum dicit, Errare cuiusvis hominis esse, at in errore perseuerare, insipientis. Cum vero irridet Iudæorum superstitionem, Quem prophetam aut apostolum non contemno? Cum Ambitum damnat, ipseque de Ambitu fert legem. Cum monet non minus ocii, quam negotii rationem extare debere. Parentum ferendas iniurias, Parentes charissimos habendos, Pacis nomen dulce. Sed cum dicit, pietatem omnium virtutum esse fundamentum, nonne plane cum Paulo concordat? Cum meminit vitæ perpetuæ: cum dolorem peccati æternum adfirmat, cum assentationem turpem: cum dicit bellum

etc

esse sua vitia nosse: Blasphemias mittendas. Quando vero ad Atticum scribens dicit, Nostri peccatis incidimus in has ærumnas, Vacare culpa, magnum est solatium: Humana ferenda. Cum vero dicit, In vno salutem periclitandam, nonne ad euangelicum illud alludere voluit? Expedit vnum hominem mori, ne tota gens pereat. Ad quod etiam poëta alludens, cecinit, Vnum pro multis dabitur caput. Cum ad Brutum scribens dicit, Liberos patrum scelera luere, nonne originis peccatum significat? Nonne cum eo facit, Patres commederunt vnam acerbam, & dentes filiorum facti sunt stupidi? Cum ad eundem dicit, Animos hominum incertos, cum eo concordat, Vanum & imperscrutabile cor hominis. Cum dicit, Peccati medicinam esse confessionem, nonne cum diuinis literis, pontificumque placitis consentit? Item, Salutem desperandam eius, qui veritatem audire nolit. Cum mentionem facit Philippica prima de supplicationibus mortuorum. Cum dicit peccata paria, nonne facit cum illo? Qui peccauerit in vno, factus est omnium reus? Cum dicit vitam mortalium mortem; Mortem

tem non esse accelerandam : Mortem omnibus incertam : Moriendum non esse, citra dei iussum, qui vitam dedit : Mori non esse miserum. Item ex VI. de repub. Mortem esse præsentem vitam : Hominem non esse qui videtur, sed mens : Cum asserit mundum per diuinam prouidentiam administrari : Cum nos dicit natos ad agendum : nonne cum Iob concordare videtur, qui hominem ad laborem natum prædicat ? Cum dicit neminem se odisse, Item cum III. de natura deorum, peccatum conscientia pondus appellat. Cum Tusculanarum quaestionum V. paupertatem commendat. Dum tollit superstitionem, atque a religione seiungit. Nonne fatetur Augustinus, illius Hortensium mutasse suos omnes affectus, atque in deum conuertisse ? An non Cicero sapissime turbulentis illis temporibus Reipub. pacem peperit ? Si cum M. Antonio pacem recusauit, prudenter fecit : nam simulata pace omnia fuisset depopulatus : diuina humanaque omnia peruertisset ille nepharius. Itaque sic statuo, vt quam paucissimis complectar, non posse melius suas horas collocare

173

studiosum iuuenem, quam si illas Cicero-
ne legendo impenderit. Hic finem lo-
quendi fecit, omniumque animi visi sunt
recreati. Tum Hermes Stampa, qui plus
cæteris omnibus illius condemnationem,
inique tulerat, singularibus primum verbis
Morono gratias egit, quod tam facundum,
tamque strenuum defensorem egisset: dein-
de nonnulla aduersariorum crimina diluere
cœpit. Obiecerant enim, illum esse nimium
gloriæ cupidum. Quis enim, inquit ille, qui
non laudis cupiditate trahatur? Vertetis
vos illi vitio, quod excelsi animi, quod ge-
nerosi spiritus semper habitum est? Nonne
Apostolus Tarsensis gloriatur, plus cæteris
laborauisse: Non aliunde, quam a Deo patre
Optimo Max. Euangelium suum accepiſſe:
Non manducauiſſe gratis panem: Reſtitiffe
in faciem Petro. Quam ſæpiſſime Hiero-
nymus, Auguſtinus, Ambroſius indicaue-
runt ſe gloriæ cupidos? Sed quod Philoſo-
phos gloriæ cupidos præſtrinxerit, propter-
ea factum arbitror, quod illi de contemnen-
da gloria iam libris editis præcepiſſent.
Turpe omnino eſt, de eodem crimine alios
accuſare, quæ ipſe non vaces. Sed hæc fri-
vola

vola sunt, & indigna, de quibus verba prolixius fiant. Ad alia venio, Illum elatum, & iactabundum adfirmant. Facile videri possit elatus homo, penes quem sit Reip. summa, necis & vitæ potestas, qui ius diceret, qui fori rex esset, qui sceleratorum hominum nefarios conatus reprimeret, qui coniurationes patefaceret, qui vastitatem ab vrbe, cædem a civium suorum capite, vel cum ipsius vitæ discrimine depelleret, qui Remp. a summa miseria, ad summam traduceret lætitiā. Non est iactabundus Cicero, fallitur quisquis illum iactabundum existimat, sed si quæ commemorat, quæ ad illius laudem facere videantur, ob id factum suspicor, vt inde sibi posteri exempla præclare factorum sumerent: nisi enim clarissima illius gesta fuissent, non tantum ei tribuisset Atticus, quantum vbique tribuit, neque solus est, qui illi plurimum tribuat. Quantum quæso Seruius Sulpitius? Quantum Dolabella? quantum Papirius? quantum Plancus? quantum Cæsar? quantum Pompeius? quantum Brutus? Cupit Luceii scriptis res suas consignari, non vt virtutis præmium, aut insigne honoris, aut monumentum lau-

dis

dis habeat: tantum ne earum rerum memoria intermoreretur. Commemorant loca quædam, vbi sua narrat facinora, & res a se gestas. Ridiculi sunt, & se ridendos præbent tam frigidis calumniis. Ad quem igitur spectabat illa narrare? Quis illa melius nouerat? Ego istam in homine tam præclaro nimiam iactantiam nec video, nec agnosco. Sentio potius in eo incredibilem modestiam, ita vt Lucillum amicum intimum malit debito testimonio priuare, quam id cum sua laude communicare. O incredibilem, & prope diuinam modestiam. Nonne modestissimus est, cum nihil se dicit inertius? Infinita sunt, vnde sui pudoris suæque modestiæ exempla sumi potuissent, præsertim in suis concionibus. Sed maligni semper exquirunt, quod detrahant, quod calumnientur. Postquam imitari non possunt, ad calumnias, ad quas facilis est transmissio, confugiunt. Dum hæc agit, nimium fortasse vehementer condoluit illi latus (est enim valetudine imbecilla, laterumque exigua firmitate) quo factum est, vt in medio suæ orationis cursu vela contrahere, ac opinione nostra celerius perorare.

com-

compulsus sit. Huic alii defensores succedunt. Negant primum illum mollem, aut effoeminatum, sed ingenio miti & placido: Illosque barbaros, Timonés, humanitatis & communis sensus expertes vocant, qui vitio dederint vxoris & filiorum charitatem. Quod certe non fecissent, si liberorum conceptam dulcedinem animo inclusam continerent. Si lugeat, si se in squallore prædicat, quis tam ferreus, qui non doleat, qui non ingemiscat, qui non frontem feriat, si se ab eo desertum viderit, quem ipse omni officio, ac potius pietate aliquando sit complexus, de quo sit quam optime meritus, & in quem omnia profecta sint, quæ ab amicissimo animo proficisci solent? Rus profectus est, non ut lepusculis insidias strueret, aut auibus tendiculas poneret, aut lacerta præpararet: sed ut se totum studiis philosophicis traderet, Nam cum in vrbe erat ob cunctarum salutatorum frequentiam non ita se cunctarum studiis abdere poterat. Videte, quanto calumniandi studio flagrant, neque pati possint, ut libere respiciantur, ut sese honeste oblectet, concedat. Ocioium Africani ocio præfert, ut si

optimo id facit : nam Cicero sui ocii fructum nec leuem, neque contemnendum nobis exhibuit. Taxarunt illum, quod adulator esset. Bone Deus, quam sunt iniqui. Si minus honorifice de quopiam loquatur, aut non iis ornet laudibus, quibus ipsi cuperent, continuo maledicum clamitant. Alienæ gloriæ inuidum vociferantur, mirasque excitant tragoedias. Si laudet, adulatorem dicunt. Quis possit horum dura ingenia perferre ac pati? Ego certe malim quiduis potius perpeti, quam cum hoc hominum genere vel paucorum dierum consuetudinem institutam habere. Præter hæc perfidum, impostorem, rapacem vocitant, cum miræ fuerit sanctitatis & continentiæ. Si tam rapax fuisset, ut illi falso criminantur, superasset Crassum diuitiis, facileque omnium vicos & prata contempsisset. Sed ne dubita, ne vereare Cicero, illustrabit amplitudinem tuam insignis hæc contumelia, nec minus honorifici tibi erunt horum hominum, quos in hoc confesso video, præclara de te iudicia, quam fuerit illa iudicum consurrectio, quæ pro tua salute facta est. Et si venenatis horum

k

lin-

linguis percutiare, quanquam te contundant, florebis tu magis atque magis: & quemadmodum foenogræcum, quo plus conculcatur, ac pedibus protrahitur, eo nitidius & floridius assurgit, ita tu magis splendidus ac conspectior fies, licet pessimi homines omnem dent operam, & toto pectore connitantur, nihilque (quantum in se est) prætermittant, quod ad infuscandum istum tuum splendorem faciat, quem multa doctrina, plurimo tractandæ Reipub. usu, vitæ innocentia, & rectitudine tibi comparasti. Dabunt illi omnino pœnas tantæ iniquitatis. Videor mihi P. C. exaudire ~~istam~~ Ciceronis vocem queribundam, quod ~~de~~ de eo condemnando ageretur, nemo patrocinium suscepit, nemo vel exiguum amoris significationem dederit. Cum tamen & prudentia & facundia bellissime instructi essent, eoque dicendi ac intelligendi magistro vti fuissent. Verum quid faciam mi Cicero, si in hanc temporû iniquitatem incidimus, si non grati animi amplius conspicimus, si non est in iis fides, in quibus summa esse deberet, fer quæso bono ac fortissimo, quemadmodum & alias Fortunæ

iurias perferre solitus es, noli cuiusquam iniuria animi tui magnitudinem inflectere, ostende nunc etiam illum tuum animum, fortem, Constantem & intrepidum, quem tantopere nefarii, & voluntate perdit homines extimescebant, quo nitebatur resp. Cuius fauore ac beneuolentia libere respirabant calamitosi: in quem prospiciebant municipia nostra, quo recreabantur populi Romani amici: Quo consternebantur atque animis cadebant hostes nostri: ne putes nunc illam tuam virtutem, illos tuos neruos, illos aculeos, qui reconditi sunt ab aduersariis tuis, eorum petulanti & procaci lingua excusos fuisse. Eadem nunc sunt de te, bonorum iudicia, quæ alias fuerunt, eandem tibi seruant voluntatem, eandem præstant pietatem, nihil decessit de illo pristino amore, quin potius (quantum ego perspicio) tanta facta est accessio, ut nunc quidem amare, antea dilexisse videantur. Disrumpantur licet tui aduersarii. Nunc raræ & eximiae tuæ virtutes ab omnibus collaudantur, libri tui omnibus vigent, non modo Italici, sed & transalpinis qui alias abhorrere videbantur. Omnibus perspecta est animi
k a   tui

tui pietas, & gratitudo, nulli non cognitum est Ciceronem prudentia, acumine, venustate & subtilitate, tum vero eloquentia, varietate, copia, facile omnium principem esse: per te Romanæ linguæ fines amplificati sunt, tu adflictam semper protexisti eloquentiam. Tu scriptis tuis, quæ ob elegantiam & puritatem ab omnibus & adamantur, & cupidissime leguntur, quæ Latinae linguæ vox esset indicasti: a te omnia præclara, grata & iucunda nobis accidunt: nihil ex te prodit non sanctum, emunctum, perpolitum, & numeris omnibus absolutum. Ob id conuerto ego medius fidius in stuporem, si quoque Niobe stupidior, cæcili tanto mentis errore adficiantur, ut istam tuam virtutem, istam tuam prudentiam, sanctitatem & religionem non agnoscant, sed te potius conuitiis onerent. Equidem sapissime de hac re cogitanti, non potest in mentem venire, qua ratione persuasi, sic te male accipiant. O stolidos homines, quis vos fascinavit? Quis occæcavit? Quis mentem abstulit? Cur Ciceronem, quo non fuit unquam neque nostra, neque patrum memoria sanctior tot contumeliis adficiat, &

& tam strenue ad illius perniciem incumbitis? Equidem, P. quantum ego existimo, sed fortasse faticinor, male peribunt, quotquot in huius sanctissimi viri damnum & exitium coniurarunt. Non possunt felices exitus habere, quæ mala habuerunt initia. Vexabat illos tum aliquis *παροδαίμων*, cum hanc fusciperent mentem ac voluntatem. Dicunt præterea, fuisse Italiæ ruinam & calamitatem, quam ex bello & vastitate toties cum fortunarum capitisque sui periculo eripuerat. Nullæ impendebant procellæ, quas ille non antea prospiceret, prospectas senatui nunciaret, ac se mox ne in Reipublicæ (quæ sua vita semper illi charior fuit) damnum ac exitium erumperet, compararet. Nulli excitabantur fluctus, quos ille sua prudentia non coërceret ac mitigaret, ita ut e media morte reseruatus existimaretur, ne penitus Roma concideret. Non enim poterat occumbere Cicero, quin eodem motu labefactata rueret etiam respublica. Cum illo boni omnes & reipublicæ amantes, voluntate, mente, studio, ac voce consentiebant. Perditi vero & scelesti ab illius consuetudine refugiebant: illius genium re-

formidabant, conspectum fugitabant. Erat in eius vultu seueritas quædam comitati aspersa, cum incredibili morum suauitate. Scurram appellarunt, quod facetiis & iis quidem honestis scateret. Nunquam tantus moeror cuiusque animum occupare potuit, quin vna ambulatiuncula omnem moerorem pelleret & exhauriret. Ingratitudinis etiam condemnarunt, idque stolide, ex abalienato Terentiæ & Quinti fratris animo colligunt. Primum, Quis nescit foeminas leues & lubricæ fidei esse? Cupiebat illa, novos amores, vt faciunt pleræque omnes inconstantes, rapaces, perfidæ, ob id a Cicero deficiuit. Non poterat bonus ille Cicero & studiis tantam operam nauare, miseros omnique præsidio destitutos, inopes a pecunia, & ab amicis, subleuare, & illius nephariæ mulieris libidinem saturare, quam sexcenti salacissimi homines non saturent. De Quinto fratre, si apud illum plus poterant iniquorum hominum calumniæ, quam sua erga illum beneficia, quid faceret? In vltos ingratum fuisse video, quin potius illius animum & ingratum & memorem exosculor, ac suspicio. Ea erat animi ingratitude

vt cæteris omnibus satisfaceret, sibi ipsi nunquam, vitamque existimaret acerbam, si in aliorum causa non idem fecisset, quod alios in sua causa fecisse cognouisset. Obiectant inconstantiam, quod modo rem affirmet, modo neget: quod Aristoteles, quod Plato etiam, diuino vir ingenio, sæpe facit. Dum aliorum opinionem recitat, aliter sentit, atque cum suam sententiam declarat. Interdum de mente sapientum loquitur, interdum vulgi opinionem recitat. Si multos laudat, & eosdem vituperat, non sine causa id fit. Nam quæso dicite mihi, quis tam perfectus ac plane beatus, vt perpetuo sit laudandus? At vos nimium propensi estis ad calumnias. Illius laudes tacite præteritis: quæ vero ad ignominiam (vestro quidem iudicio) rapere potestis, verbose & loquaciter illa dilatatis, & quantum potestis exaggeratis. Sed (quantum ego opinione auguror) breui fiet, vt facti poenitentes, commeritam poenam totidem verbis deprecemini, & turpiter a vestra decedatis sententia. Latrant in eum, quod intemperans, quod nimium bibax: afferunt morbos quosdam, quibus afflicteretur:

k 4

tur : afferunt cruditatem & lippitudinem ;
cirant doctissimum Hippocratem. Primum ego affirmo, non semper crapula illos morbos aduenire, sed nimia lassitudine, nullaque ciborum facta concoctione : vel lectioni, vel scriptioni se dabat statim post assumptos cibos. Ita erat studiis incensus, vt nullum remitteret tempus, neque se respiceret. Hinc ortæ sunt illæ ægritudines, & non aliunde. Præter hæc lippitudo morbus est, qui conuictu alios inficit : itaque fieri potuit, vt alicuius consuetudine eo sit morbo contaminatus. Multa alia blatterant, sed indigna sunt, quæ vel recenseantur. Per illum dicunt plurima fuisse in Rempub. mala, importata, & splendide mentiuntur. Quot claris viris maleuolentissimorum hominum nequitia orbata fuisset respub, nisi ille obstitisset ? Quot innocentes viri, splendido & summo loco nati illo defendente absoluti sunt ? Nisi illius grauissima autoritas intercedisset, iudicia, refrixissent, leges abolitæ, oppressi boni, perditæ vero rerum potiti fuissent. Nemo vnquam fuit tanta temperantia, nemo
illo

illo abstinentior : quis præterea illo fuit aut probitate , aut innocentia , aut optimarum artium studio , aut vilo genere laudis præstantior ? Nullius tantum fuit flumen ingenii , nulla dicendi aut scribendi tanta vis , tantaque copia : Nullus vnquam officiosior : declarant tot epistolæ commendatitiæ , tot consolatoriæ , obiurgatoriæ. Quis vnquam placabilior ? Nam communis concordia causa grauissimas quasque iniurias voluntaria obliuione conterere solebat. Quis tam facilis ad deponendam offensionem ? Cui vnquam suam operam denegauit ? vel cui ipse eam vltro non detulit ? Quot per illum defensi cum miseri , tum opibus & gratia potentissimi ? Quis non summo opere concupiuit in illius amicitiam insinuari , propter multas suauitates ingenii , officii , & humanitatis suæ ? Nonne miseri , & inuidorum hominum calumnia oppressi , ad illius patrocinium , tanquam in tutissimum portum confugiebant ? Infinitum esset , illius omnes virtutes narrare , in tanta præsertim temporis angustia. Illud semper omnibus persuasissimum ,
k 5 fuit,

fuit, grauissimum fuisse virum, fidei plenum, summa animi moderatione & æquitate, constantem, eximia comitate, gratiosum & amandum, ingenio acri & vehementi, doctrina recondita, & qui omnes excelluerit cum scriptionis elegantia & candore stili, tum plane diligentia, & fide, nullius philosophiæ partis ignarum. Quid reliquam vitæ constantiam, commemorem? dignitatem, liberalitatem, moderationem in priuatis rebus, splendorem in publicis: vt semel finiam, nemo vnquam animo aut spe maiora suscepit, qui sibi illius memoriam & imaginem proponendam non putarit. Quo fit, vt magis demirer, inueniri posse homines tam pusilli animi & maleuolentia ieiuni, ac inanis, qui tantam virtutem extinctam cupiant, exterminandam current. O deplorandam amentiam, o facinus animaduertendum. Da quæso pater optime Maxime iis omnibus resipiscantiam: fac bone Deus suum agnoscant erratum. Fac videant, quam turpiter delirarint, qui tot calumnias sanctissimo Ciceroni struxerunt, atque vi & impro-

(10-

sione euertere conati sunt, qui tot in illum maledicta euomuerint atra bile perciti: quæ cadere non possunt in hos mores, in hunc pudorem, in hanc vitam, in hunc hominem, qui nihil unquam deliquerit: qui patriam non læserit, sed potius eximia sua virtute hostilem ciuium mentem vindicauit, perniciosumque restrinxit furorem, qui improbe non vixerit: qui non audaciæ, sed virtutis reus citatur. Qui ob honestissime laudatissimeque actam vitam: qui ob præstantiam in studiis ingenuarum artium, nunc a nonnullis in exilium mittitur. Sed non potuisset illius animi magnitudo inflecti, etiamsi duriore poena afflictus fuisset. Nullo malo adfectus est Cicero, nullum ipse hoc exilio sensit incommodum. Nos incommoda, nos mala omnia pertulimus, qui illius sanctissima & iucundissima consuetudine caruimus: quantum præterea de nostra existimatione imminutum ac detractum existimatis, qui tam eximiæ virtutis nullam habuimus rationem? Ipsi Barbari agresti duroque ingenio præditi nos irrident,

dent, subsannant, & multis modis despiciatui habent. Sperantque brevi futurum, ut illis barbariores simus, nisi actutum reuocetur Cicero, a quo lingua nostra expoliri, pectus sanctissimis moribus, optimisque disciplinis excoli possit. Quid igitur cessamus? Cur tam pigri sumus? Quorsum erat opus defendere innocentiam, pietatem, clementiam, iustitiam? Pari ratione defendendus erit ille DEVS Opt. Max. cuius sapientiam, prolixam, beneficamque naturam nulla cogitatione, comprehendere possumus, si quotiescunque iniqui suæ iniquitatis & malæ consuetudinis bene memores volent in bonos viros impressionem facere: cogen-
dus erit senatus, parandæ defensiones, nunquam libere respirare licebit, nunquam non faceissent negotium, non desistent molestiam exhibere. Nam hic ipsi petunt omnem voluptatem, omnem læticiam, hinc omnia sua gaudia derivant, hac esca enutriuntur, fouentur, hic suas habent delitias: sublato calumniandi studio, vitam acerbam ducunt, vivere poenitet, nullo certo loco consistunt,
non

non homines , sed laruæ videntur. Sed redeo ad calumnias , redeo ad ea quæ obiecerunt. Non conor in præsentia refutare , quæ turbulentissimus ille Scelustius verius , quam Salustius , obiecit : nam seipsum ita egregie defendit , vt illum suscepti oneris valde poenituerit. Hucusque sunt progressi secundi defensores , qui postquam perorarunt , quotquot illic aderant , omnibus exultarunt lætitiis , ita vt præ gaudio pene desipere viderentur. Iam sui Ciceronis reditum gratulabantur : iam complectebantur , in manibusque habere videbantur. Cum alii defensores suas partes non minore eloquentia & gravitate agere cœperunt : illaque diluere , quæ ad ingenii , doctrinæque ornamenta pertinerent. Exprobrabant , quod Serapionis librum non intellexisset. Primum , autor erat insulsus , de industria obscurus : totum librum ἀλλογούτως obscurarat & infuscauerat , multam etiam ἐν αἰνύμασι complectebatur , & librariorum rustica manu descriptus erat : mendis præterea vndique scatens , integri versus desiderabantur. Totus erat de-

for-

formatus & corruptus. De Geographia vero, si non præstitit, quod Attico pollicitus fuerat, summæ occupationes, quas pro repub. sustinebat, in causâ fuerunt, & omnino præstat abstinere, quam tam foede labi, turpiterque peccare, atque peccatum cum a Græcis, tum a Latinis animaduerto. Quoties putatis interpellatus fuisset amicorum salutationibus? quoties advocatus reipub. negotiis? itaque cum videret non posse eo tempore id commode fieri, maluit in tempus minus alienum differre, quam ea quæ perficere non potuisset, temere aggredi. Dicunt historiæ nullam habuisse cognitionem, cum tamen esset *ιστορικὸς*. Id colligunt ex epistola quadam ad Pompo. Atticum, ubi dicit: Ego nunc historiæ me trado: non quod tum historias legere inciperet, ut isti omnino intelligere videntur: sed tum historias scribere inciperet: quæ si nunc non extant, iniquitate temporum commissum existimo. Damnant in eo eloquentiam, quâ nullâ unquam fuit magis eloquens, nullius dictio tam munda, tam simplex, tam

varia, modo affurgit, modo humi reptare videtur, modo feuera, ac plane Stoica, modo ridens & luxurians: quem non reficit? quem non recreat illa beata & diuina eloquentia? vbi tantus verborum cultus? vbi tam eximius orationis splendor? vbi tam præclara ornamenta? quem non rapit, afficit, ac immutat illius oratio plena salibus, non Atticis tantum, sed Romanis, qui falsiores & magis vrbani sunt. Hac eloquentia, quam isti nunc nullo præditi iudicio damnant & vituperant, inimicorum impetum propulsare ac propellere potuit. Hac eloquentia ne ciues sui occiderent, ardoreq; flammæ conflagrarent, prouidit. Hac eloquentia tot innocentes iuuuit. Hac eloquentia tot salutaria consilia S. P. Q. Romano dedit. Hac eloquentia nobilium claustra perfregit, & effecit vt excelso & illustri loco sita illius laus esset, fecit vt ex obscuro clarissimus euaderet, fecit vt omnium oculi in illum conicerentur, illumque sapientem, illum patrem patriæ appellarent. Calumniantur Ciceronianos nimium redundantes, elumbes,
me-

meticulosos & steriles esse. Ego vero omnem orationem squalidam, male coherentem, impuram, & scythicismis respersam video, nisi Ciceronianam dictionem exprimere pro sua virili conetur, & ad illius imitationem manum & artem dirigat. Pauca scribunt, inquiunt nostri adversarii: esto, quanto satius est pauca scribere, quam multa perperam. Illa, quæ ab eis tractantur sunt castigatiora, sunt magis limata, sunt politiora, sunt *ἀττικώτερα*, sunt *μουσικώτερα*. Legite quæ Sadoletus & Bembus, viri nunquam satis laudati tradiderunt, & male peream, nisi in eorum lectione consensescere discupiat. Legite quæ Machliniensis orator Christophorus Longolius peperit, & nulla vnquam vobis legendi oborietur satietas. Legite quæ P. Alcionius, nunquam mediis fidiis illa vos lectione defatigatos sentietis. Quid si legeritis centum illas quæstiones, quas Hieronymus Seripandus conscripsit, diceretis omnino non ab homine quopiam, sed ab angelica mente conscriptas, illas mihi inspiciendi copiam fecit Neapoli illius disciplinæ mirificus

amuz

æmulator Hieremias Landus, quo nomine me illi perpetuo obstrictum non solum confiteor, sed etiam gaudeo. Sed cur hunc nunc capio laborem? Credite mihi, nulli Ciceronem effingere ac æmulari connituntur, qui eo non perueniant exiguo temporis spacio, vt inter eloquentissimos haberi possint, vnus certe Iulius Camillus fidem facere potest, quantum sit discriminis inter Ciceronianorum scripta, & eorum qui sibi Ciceronem imitandum non proposuerunt: quanquam nulla adhuc illius scripta (quod sciam) de typis in vulgus emanarunt. Legi ego tamen nonnulla, quæ clarissimus vir Io. Vosellus montis Troterii regulus legenda dedit, ne vivam Patres, si quid purius aut candidius scribi possit: est præterea ingenio pangendis carminibus amabili, liberalibus doctrinis, sacraque disciplina instructus, in Ethruscis literis tantos habet processus, vt Ethruscam nationem conturbarit, quo fit, vt in spem veniam, plura præstaturum suo theatro, quam polliceatur. Non iis contenti nostri *κακοποιήτες*, dicunt Ciceronianos non
1 posse

posse ex tempore loqui. Perfricuerunt isti, vt credo frontem, nihil illos pudet tam splendide mentiri. Quousque nostra abutentur patientia ? Quousque illorum nos furor eludet ? Quousque P. C. feretis tantam petulantiam ? Feretis ne hoc impune ? nonne sumetis supplicium de tam aperto & impudenti mendacio ? Quis nescit multos vbique Ciceronianos esse, qui tam prompte, tam celeriter loquantur, vt ad extemporalem hanc eloquentiam nati videantur ? dixi vbique, cum nouerim in Germania Philippum Melanchthonem, Symonem Grynaeum, Ioannem ex Vlma, qui Graecas litteras prius Taurini frequenti auditorio, nunc summa laude Neapoli proficitur: in Gallia Beraldum, N. Regium : in Polonia Osium & Volfangum : in Italia Flaminium, Fondulum, Riccium Lugiensem, Thomam Riccium Veicetinum, Corbettam, Caimum, Oliuam, Flauium Capellam, & Hieremiam nostrum, quem Ciceronianum dici pudet, cum interim nihil legat, tractet, diurnaue aut nocturna manu præter Ciceronem verset : sed
timet

timet fortasse, ne cum Hieronymo vapulet. Pudeat, timeat, vt ei libitum fuerit: me certe pudet, quotiescunque aliud lego, quoties ex ore vox aliqua excidat, quam apud Ciceronem non legerim. Postremo condemnarunt, quod Græce peritus non esset. Proh fidem hominum, non est Græce peritus, qui tam facile Græca utebatur lingua atque vernacula: qui Græca carmina scribebat, qui ex tempore Græce orauit: cuius ob os Grai ora obuertebant sua. Istuc ipsum sensisse Argyropilum adfirmant. Citant me Hercules religiosum testem, hominem Græcum. Quis nescit, Græcam nationem fidem, testimoniorumque religionem nunquam coluisse? Hui tanti nec est vnus exuriens Græculus, vt huius amplitudini vel tenuem notam inurere possit? At dicent, Philelphum quoque taxisse Ciceronem, quod endelechiæ vocabulum non intellexerit. Videte quos testes mihi citent: nunc mendacem Græcum, nunc hominem, qui Grammaticorum canones nunquam excesserat. Si quid librariorum imprudentia, aut

1 2

scio-

sciolorum inscitia peccatum est, id vni Ciceroni ascribunt in illum transferunt omne peccatum, in illum omnem reiciunt culpam. Fuerunt postremi defensores aliis qui antea orauerant, paulo prolixiores: & ita omnia diluerunt, ut ne leue quidem crimen præterierint, quod non purgarent: planeque ostenderunt, nihil vnquam ab eo profectum, quod perfectum ingenio, ac elaboratum industria non esset, quanquam ei multa cum vitio turpitudineque coniuncta obiecerint, præter solœcismos, & horrida quædam, quæ in calumniandi studio, ducti collegerant, illis nempe facile videbuntur horrida, qui toti horridi & spinosi sunt. Ut enim febre laborantibus omnia amara videntur, sic istis horridis & barbaris horrida atque barbara videntur omnia. Sed iis qui oculos & aures eruditæ habent in delitiis erunt, & in officio, illustrioribusque sententiis, cupidissime vsurpabuntur. Cum si postremi perorassent, constitutumque fuisset, ut Cicero reuocaretur, magnus est excitatus plausus, incredibilique gaudio elati clamitare coeperunt, ac si insani-

fanirent, o factum bene, o factum bene. Delecti fuerunt sex splendidi viri, qui illum senatus nomine reuocarent. Fuerunt autem Thomas Tyriacus Cassani discipulus, vir multa pietate & industria, Spiritus Monticellus acri & perpolito iudicio, Eugenius Mitus vir plane bonus & officiosus, Arnoldus Colonienſis iuuenis cum pius tum doctus, Antonius Sone-rius memorabili pietate ac virtute præditus, Vincentius Fabritius græce & latine doctiss. Qui omnes & si a facundia bellissime parati essent, vix potuerunt impetrare a barbaris illius reditum, tantam iam paucorum dierum interuallo sibi gratiam conciliarat, ita ingenii sui facilitate, humanitate, illorum fera pectora emolliuerat: cadebant illis lachrymæ, cum discederet, & illius loci quem habitabat, optimates omnes ad multum itineris comitati sunt. Cum nunciatum est illius aduentum appropinquare, significauerant autem, mutatis ad celeritatem iumentis, rursus senatus decreto alii sex delecti sunt, qui bombicinis vestibibus ad talos vsque demissis illi honoris causa ob-

viam procederent. Fuerunt (si recte memini) Nicol. Prouana, Cassander Colimartialis cum collega suo Gottifredo, Joan. Petrus Buzzius, M. Antonius Beolchus, Paulus Frumentus. Kal. Ianuarii. Anno ab orbe redempto M. D. XXXIIII. urbem ingressus, honorificentissimeque exceptus, tantam in vrbe nostra lætitiā excitauit, vt vrbis quoque mœnia intranti arridere viderentur. Perductus in senatum, orationem luculentissimam habuit. Sequenti die data est prouincia nobili viro Io. Baptistæ Lactuato, vt loco demolitæ statuæ aliam curaret non minori artificio & impensa extruendam, quod ille cum libenter, tum etiam diligenter præstitit: itaque Ciceronem vt par erat, æterna triumphī laude decorarunt. Hi vero qui illum reduxerunt, donati sunt annulo aureo, torque & patera argentea: illis qui obuiam processerant, splendidam vestem mira elaboratam arte dederunt. Rumpebantur inuidia aduersarii, dum hæc agerentur, metuebantque infortunium aliquod. Subornarunt itaque viros opibus & gratia florentes, qui pro illis inter-

tercederent. Ignotum est, ea lege atque gratia ut ad Ciceronis genua procumbentes veniam deprecarentur. Tantum quatuor inuenti sunt, qui supplices delicti veniam peterent, inter quos fuit Hieremias Eremitanus, qui disertissima oratione se purgavit, Si quid ab eo commissum fuisset, id maleuolentissimorum hominum, quos sibi in consilium adhibere solebat, suasu factum esse, post hac daturum operam, ne quicquam ab eo unquam fieret, quod ad imminuendam Ciceronis dignitatem faceret, in conspectu patrum promisit. Condonatum est, dataque sunt diplomata. His omnibus peractis, tubarum mirifico & suauis sono deducti fuerunt in amplissimam arcem, quam aulaeis & tapetis ex Syria aduectis, a summo ad imum usque constrauerant. Quid postea acciderit nescio: nam mihi Romam per dispositos equos proficiscendum fuit, ob nonnulla ampla nec satis expedita negotia. Sed puto te de omnibus, quæ post meum discessum consecuta sunt, partim
ami-

amicorum literis & nunciis certio-
rem factum, partim etiam ipso rumore mul-
ta ad te perlata existimo.

Bene vale.

FINIS.

